

Wittenstraat 25
1052 AK Amsterdam
contact@foodwatch.nl

Aan de informateur en onderhandelende partijen
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: zevenpuntenplan van foodwatch voor betaalbare boodschappen

Amsterdam, 15 januari 2026

Beste mevrouw Letschert,

De consument zou centraal moeten staan in het voedselbeleid. In de praktijk zien we echter het tegenovergestelde: boodschappen worden steeds duurder, gezond eten raakt buiten bereik en transparantie in de voedselketen ontbreekt. Voor veel mensen in Nederland staat de betaalbaarheid van voedsel inmiddels onder zware druk.

Het is een kerntaak van de overheid om toegang tot eerlijk, veilig en gezond voedsel te waarborgen. In de afgelopen kabinetsperiode is hiervan onvoldoende terechtgekomen. Wij roepen u daarom op om in het nieuwe regeerakkoord wél concrete keuzes te maken en de volgende zeven maatregelen zo spoedig mogelijk uit te voeren. Alleen zo kan worden gegarandeerd dat burgers hun dagelijkse boodschappen betaalbaar kunnen houden.

- 1. Verplichte transparantie over marges op voedselprijzen**
Om in te kunnen grijpen bij inflatie en torenhoge prijzen van voedsel, is duidelijkheid nodig over de marges en margemixen van producenten en supermarkten.
- 2. 0% btw op groente en fruit**
Gezond eten is geen luxe, het is een eerste levensbehoefte. De beloofde btw-verlaging op groente en fruit blijft maar uitgesteld, terwijl de prijzen blijven stijgen. Voer deze maatregel nu door!
- 3. Stop handelsbelemmeringen die voedsel duurder maken**
Onnodige regelgeving en bedrijven die mazen in de wet benutten, drijven de prijzen op. Maak een einde aan inkooprestricties en stop de selectieve distributie die de interne markt verstoort.

4. **Verbied marketing op ongezond voedsel**

Er gaat jaarlijks 1,6 miljard euro naar reclame – vooral voor ongezonde producten. Dat is 3,5% van de voedselprijs.

5. **Stel een prijsplafond in**

De overheid moet –net als bij energie- de mogelijkheid krijgen om tijdelijk maximale prijzen instellen voor essentiële basisboodschappen zoals brood, groente en fruit. Zo voorkom je dat mensen tijdens een crisis de hoofdprijs betalen voor hun dagelijkse eten.

6. **Maak betere wetgeving en bestraf overtreders hard**

Maak krimpflatie (minder product, hogere prijs) en beknibbelflatie (mindere kwaliteit, zelfde prijs) strafbaar. Het is onacceptabel dat consumenten steeds minder krijgen terwijl de winsten stijgen.

7. **Stop honger als verdienmodel – stop voedselspeculatie**

Eis transparantie op de financiële markten: beleggers en grondstofbedrijven moeten hun posities en aandelen openbaar maken om honger als verdienmodel te voorkomen.

Door deze maatregelen op te nemen in het regeerakkoord laten de partijen zien dat de belangen van consumenten zwaarder wegen dan die van de voedselindustrie, en dat betaalbaar en gezond voedselbeleid voor u prioriteit heeft.

Daarnaast brengen wij graag ons recent gepubliceerde rapport **Opgepept en uitgeput** onder uw aandacht, over hoe energiedrankreuzen door hun ongebreidelde en schaamteloze marketing de Nederlandse jeugd misleiden. Het is, ons inziens, hoog tijd voor een verbod op marketing en verkoop van energiedrankjes gericht op jongeren onder de 18 jaar. Wij verzoeken u dan ook dit rapport onder de aandacht te brengen bij de onderhandelaars van het nieuwe regeerakkoord.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

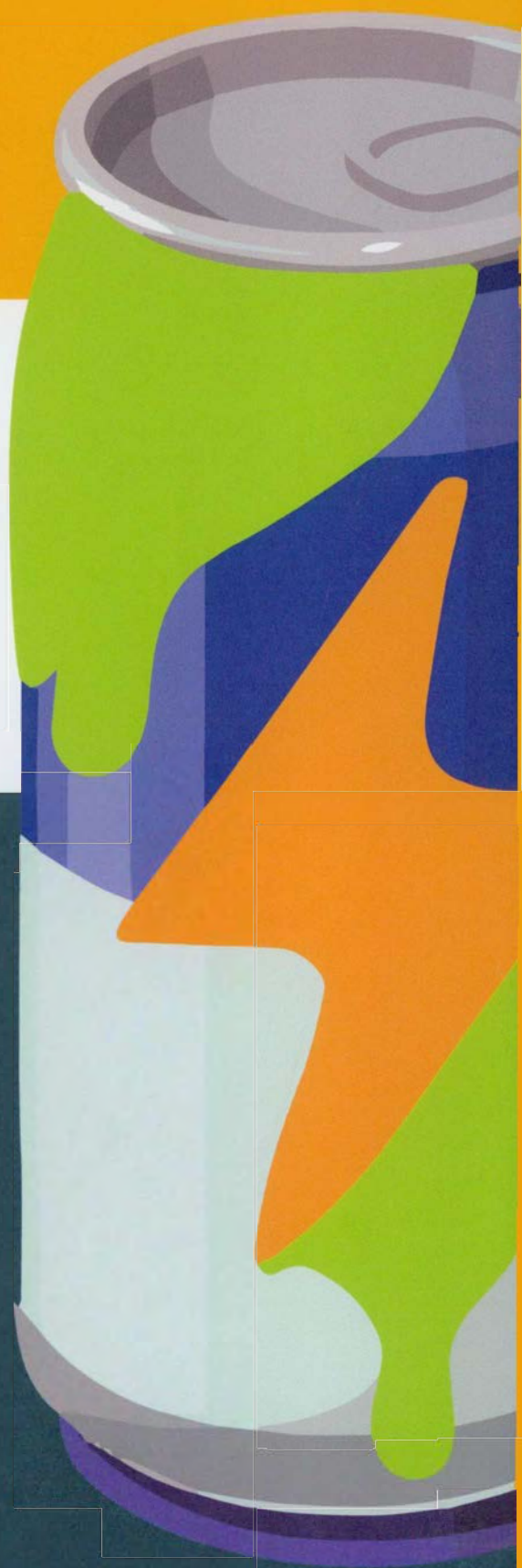
Met vriendelijke groet **namens bijna 14.000 ondertekenaars,**

Nicole van Gemert

Directeur foodwatch Nederland

OPGEPEPT EN UITGEPUT

**Hoe de Nederlandse
jeugd wordt verleid door
energiedrankmarketing**

INHOUDSOPGAVE

3 SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN

5 INTRODUCTIE

- 7 OVER ENERGIEDRANKJES: MERKEN EN MEER
- 10 HARTKLOPPINGEN, SLAPELOOSHEID, HOOFDPIJN
- 14 CONSUMPTIECIJFERS EN OMZETGROEI
- 16 HET GEVOELIGE KINDERBREIN
- 17 WET- EN REGELGEVING IN NEDERLAND

20 ENERGIEDRANK IS OVERAL

- 21 SPAAR ZE ALLEMAAL!
- 27 SOCIAL MEDIA
- 31 SPORT
- 37 MUZIEK EN DANS
- 39 GAMES
- 44 RED BULL STALEN ROS: FUN VOOR HET HELE GEZIN

45 CONCLUSIE

SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN

🍊 ENERGIEDRANKJES ZIJN SCHADELIJK VOOR DE JEUGD

Onderzoek heeft verontrustende effecten van consumptie van energiedrank door kinderen in kaart gebracht. Klachten als hartkloppingen, slaapproblemen en hoofdpijn worden regelmatig gerapporteerd door wetenschappers. Zelfs matige consumptie van energiedrankjes wordt in verband gebracht met een verhoogde bloeddruk en slaapproblemen. Overmatig gebruik onder jongeren kan leiden tot mentale klachten als angstgevoelens en depressie. In tegenstelling tot wat merken zelf suggereren, zijn energiedrankjes geen sportdrankjes. Consumptie in combinatie met sport is juist gevaarlijk: heftig voor het hart en kan leiden tot uitdroging. Ook consumptie in combinatie met alcohol leidt tot hogere risico's. Toch ontbreekt actueel onderzoek over consumptie van energiedrank onder de Nederlandse jeugd. De laatste cijfers van het Trimbos-instituut dateren uit 2019.

🍊 ENERGIEDRANKJES ZIJN OVERAL Supermarkten

Energiedrankjes worden aangeboden in kleurrijke blikken, dikwijls via *special editions* op prominente plekken in de supermarkten en andere winkels. Niet zelden in combinatie met een actie waarvoor een speciaal display wordt opgetuigd, zoals voor de Formule 1 of voor het spel Tetris. (Bulk)aanbiedingen, ook van halve literblikken, komen vaak voor. Hoewel supermarkten zeggen niet negatief te staan tegenover een leeftijdsgrens, hebben alleen Aldi en Lidl een vrijwillige leeftijdsgrens van 14 jaar ingevoerd. Kinderen kunnen dus zonder problemen energiedrank kopen in de meeste supermarkten.

Sociale media

Producenten van energiedrankjes gebruiken TikTok, YouTube, Twitch en Instagram om jonge consumenten te bereiken. Influencers met een jonge doelgroep promoten energiedrankjes, soms zonder duidelijke reclame-aanduiding. Muziekvi-

deo's, gamingstreams en TikTok-trends versterken de perceptie van energiedrankjes als onderdeel van het leven van jongeren.

Sport

Producenten van energiedrankjes zijn mega-sponsors in de professionele, kinder- en jeugdsport. Veel kinderen en jongeren identificeren zich met sportclubs en (minderjarige) atleten die reclame maken voor energiedrankjes en ontwikkelen daardoor al vroeg een positieve associatie met het merk. Studies tonen aan dat minderjarigen zich aange trokken voelen tot reclame voor energiedrankjes, en dat dit effect sterker is naarmate de reclame sportiever is vormgegeven.

Evenementen

Sponsoring beperkt zich niet tot sport. Producenten organiseren ook evenementen waar jongeren op af komen: concerten, *dance battles* en zelfs familievertier als *Te land, ter zee en in de lucht* (zeepkistenraces) zijn niet veilig voor energie-drink-sponsoring.

🍊 WET- EN REGELGEVING LEGT ENERGIEDRANK-PRODUCENTEN MAAR WEINIG IN DE WEG

Terwijl sommige Europese landen al een wettelijke leeftijdsgrens voor de verkoop van energiedrankjes hebben ingevoerd en de marketing van energiedrank aan banden leggen, zijn er in Nederland geen plannen voor een dergelijke regeling. In tegendeel, de zelfregulering van de Nederlandse Reclame Code is geenszins opwassen tegen de stormvloed aan on- en offline marketing. Het gebrek aan regelgeving wordt zelfs als pluspunt genoemd door marktonderzoekers voor verdere groei van de energiedrankjesmarkt in Nederland.

WAT WIL FOODWATCH?

ZORG VOOR MEER KENNIS OVER DE STAND VAN ZAKEN

Het is zaak om precies in kaart te brengen wat de stand van zaken is wat betreft de energiedrankconsumptie onder jongeren. Ook verdient het de aanbeveling om uitgebreider onderzoek te verrichten naar de gevolgen van energiedrankconsumptie onder jongeren, bijvoorbeeld door het Trimbos-instituut.

STEL EEN LEEFTIJDSGRENS VAN 18 JAAR IN VOOR DE VERKOOP VAN ENERGIEDRANK

De zelfregulering faalt, daarbij gaan de huidige regels tegen kindermarketing niet verder dan voor kinderen tot 13 jaar. Hoog tijd dat de gezondheid van kinderen daadwerkelijk beschermd wordt en er een leeftijdsgrens van 18 jaar wordt ingesteld voor de verkoop van energiedrankjes. Hier hebben zij recht op. Zowel de politiek als supermarkten moeten hun verantwoordelijkheid nemen. Hoewel

een wettelijke grens noodzakelijk is, hoeven supermarkten niet af te wachten. Zij kunnen nu al afspraken maken om gezamenlijk een leeftijdsgrens in te stellen.

PAK DE SCHAAMTELOZE MARKETING EN PROMOTIE AAN

Om een einde te maken aan de aantrekkingskracht van energiedrank onder de jeugd, moeten er maatregelen genomen worden om de ongebreidelde marketing aan banden te leggen. Er dient een einde te komen aan marketing door energiedrankjes in de sport en voor vrijetijdsevenementen. Daarnaast moeten er maatregelen getroffen worden om promoties in supermarkten en de verkoop van energiedrank in de buurt van scholen aan te pakken. Ook hieraan kunnen de supermarkten een bijdrage leveren: stop met de displays, de promoties en speciale acties. Ontmoedig werkelijk de verkoop van energiedrank onder minderjarigen en doe er niet enkel lippendienst aan.

INTRODUCTIE

Een herkenbaar beeld: groepjes jongeren en kinderen met een blikje energiedrank in hun hand. Energiedrankjes zoals Red Bull, Monster, Slammers en Bullit staan op het dagelijks menu van een groot deel van de Nederlandse jeugd en dat is een zorgelijke ontwikkeling. De drankjes hebben een energiek en sportief imago, waardoor het een aantrekkelijk drankje is voor veel mensen, waaronder jongeren. Dit imago is geen toeval, hier ligt een uitgekiende marketingstrategie aan ten grondslag, die de jeugd verleidt tot consumptie van energiedrankjes.

In 2019 dronk 30% van Nederlandse scholieren in het voortgezet onderwijs regelmatig energiedrankjes, zo laat onderzoek van het Trimbos-instituut zien.¹ Hoewel recente cijfers ontbreken, is die consumptie waarschijnlijk flink toegenomen de afgelopen jaren. Een producent als Red Bull noteert jaarlijks forse omzetgroei in Nederland, zoals wij verderop laten zien. De energiedrankmarkt is een gigantisch wereldwijde groeiemarkt: goed voor een marktwaarde van 79 miljard dollar wereldwijd in 2024 met een verwachte groei naar meer dan 125 miljard dollar in 2030.²

Dit is slecht nieuws voor onze jeugd. De risico's die aan consumptie van energiedrank verbonden zijn, worden nog vaak onderschat. Zelfs matige hoeveelheden leiden al tot gezondheidsproblemen, zoals verhoogde bloeddruk of slaapstoornissen. Overmatig gebruik kan zelfs ernstige gevolgen hebben, zoals angst- en hartritmestoornissen. Het wordt nog problematischer als energiedrankjes in combinatie met alcohol worden geconsumeerd of tijdens een sporttraining.

Maar producenten van energiedrank nemen hier geen verantwoordelijkheid voor. Hun marketing-

tactieken om kinderen en jongeren te bereiken heeft juist een enorme vlucht genomen, zowel offline als online. Via talloze evenementen, sociale mediakanalen van het eigen merk of influencermarketing worden de merken neergezet als avontuurlijk, energiek en succesvol. Kinderen en jongeren maken zo al op jonge leeftijd kennis met de producten, met mogelijk kwalijke gevolgen voor hun gezondheid. De Nederlandse wet- en regelgeving legt producenten te weinig beperkingen op.

Foodwatch staat in dit rapport uitvoerig stil bij alle vormen van marketing van energiedranken waar Nederlandse jongeren en kinderen vrijwel dagelijks mee in aanraking komen. Juist door stevig in te zetten op andere manieren van marketing dan via traditionele media-kanalen, weten merken hun bekendheid onder de jeugd te vergroten. Het gaat hierbij om de optelsom: er is voor jongeren geen ontsnappen aan energiedrankjes, zo laten wij via talloze voorbeelden zien. Energiedrank is overal.

Welke tactieken passeren de revue? Het start al bij de kleurrijke verpakkingen en de *limited editions* van energiedrankjes op de schappen; energiedrankjes zijn verder alom aanwezig op sociale media en in de online gaming wereld. Verder zijn energiedrankjes goed vertegenwoordigd in de sport, door het sponsoren van atleten en grote en kleine sportevents, maar ook door *extreme sport challenges*. Ook worden muziek-events gehost en andere events zoals zeepkistenraces. Deze marketingmanieren staan niet los van elkaar, maar versterken en overlappen elkaar: via sociale media-kanalen worden offline events belicht.

1 <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/af1767-jeugd-en-riskant-gedrag-2019.pdf>

2 <https://www.grandviewresearch.com/horizon/outlook/energy-drinks-market-size/global>

Zelfs in een kinderfilm ontbreken 'energiedrankjes' niet. Hoofdpersoon en superheld Leo uit de kinderfilm *Superkrachten voor je hoofd* neemt er elke keer eentje na een moeilijke situatie.³

Bij het zien van zo veel onontkoombare marketing op een rijtje valt er slechts één conclusie te trekken: kinderen en jongeren moeten in bescherming genomen worden tegen deze overdaad. Tijd dat de verkoop van energiedrankjes aan minderjarigen verboden wordt en dat er aan de marketingstorm een einde komt.

Je komt Red Bull overal tegen, ook in de publieke ruimte zoals voor de Hogeschool Rotterdam.⁴

Ere wie ere toekomt: dit rapport hadden wij niet kunnen schrijven zonder de hulp van tientallen foodwatchers. Zij hebben ons, na een oproep, talloze voorbeelden van energiedrankmarketing uit hun omgeving gezonden. We zijn hen dankbaar voor alle afbeeldingen en tips!

³ <https://www.youtube.com/watch?v=D3IYZNeER2o>

⁴ Screenshot van Instagram ingestuurd door foodwatcher, augustus 2025.

OVER ENERGIEDRANKJES: MERKEN EN MEER

WAT ZIJN ENERGIEDRANKJES?

Energiedrankjes zijn non-alcoholische dranken met veel cafeïne, vaak aangevuld met andere oppeppende ingrediënten zoals taurine, ginseng, guarana en glucuronolacton. In een blikje van 250 ml zit doorgaans 80 mg cafeïne. Ter vergelijking: in een kop koffie zit circa 60 mg cafeïne. In de Warenwet is een limiet gesteld aan de hoeveelheid cafeïne die een energiedrankje mag bevatten: 350 mg cafeïne per liter, wat overeenkomt met 88 mg per blikje van 250 ml. Het Voedingscentrum adviseert oudere kinderen (13-18 jaar) om geen of hooguit 1 blikje per dag te consumeren. Jongere kinderen wordt afgeraden de drankjes te drinken. Ook wordt afgeraden om energiedrankjes en alcohol samen te consumeren.⁵

Er zijn in Nederland verschillende merken energiedrankjes te koop bij onder meer supermarkten, in snackbars, restaurants, cafés, slijterijen, drogisterijen, tankstations en sportwinkels en -kantines. Daarnaast zijn ze ook online in diverse webshops te bestellen.

De grootste merken in Nederland zijn Red Bull en Monster. Daarnaast vind je Rockstar, die in handen is van PepsiCo, Bullit met Red Bull als eigenaar en Slammers van Refresco Benelux B.V. in de schappen. Maar er zijn veel meer merken te vinden, veel supermarkten hebben hun eigen huismerk. En zelfs coffeeshop The Bulldog heeft een eigen energiedrankje.

Prime was een populair merk, maar is inmiddels verboden, omdat een blikje Prime van 355 ml

Een promotie-actie van Jumbo voor energiedrankjes van The Bulldog, in een bushokje pal voor het VUmc.⁶

200 mg cafeïne bevat. Dat komt overeen met 563 mg cafeïne per liter. Dit is ruim twee keer meer dan de wettelijke limiet van 350 mg cafeïne per liter die een drankje in Nederland mag bevatten.⁷

Op de volgende pagina meer over de twee grootste spelers op de Nederlandse markt: Red Bull en Monster.

5 <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/energiedrank.aspx>

6 Foto genomen van bushokje Boelenlaan in Amsterdam in oktober 2025.

7 <https://www.rtl.nl/rtl-nieuws/editie-nl/artikel/5400767/verboden-cafeinebom-populair-onder-kinderen-geen-ouder-wil-een>

RED BULL

Red Bull werd opgericht door de Thaise wetenschapper Chalerm Yoovidhya (1950-2012) en de Oostenrijkse zakenman Dietrich Mateschitz (1944-2022). Met een marktaandeel van 43% is Red Bull wereldleider op het gebied van energiedrankjes⁸

De verkoop van het drankje nam door de jaren heen snel toe (3,9 miljard blikjes in 2008, 4,6 miljard in 2011, 5,4 miljard in 2012 en 6,3 miljard in 2017). Deze groei zet zich onverminderd door: in 2024 werden er wereldwijd meer dan 12 miljard blikjes Red Bull verkocht. De wereldwijde omzet van het bedrijf was in 2023 bijna 11 miljard.⁹

RED BULL OVER RED BULL

Dit zegt de energiedrankjesreus zelf over haar ontstaansgeschiedenis: 'Geïnspireerd door de functionele drankjes uit het Verre Oosten, richtte Dietrich Mateschitz halverwege de jaren '80 Red Bull op. Hij ontwikkelde niet alleen een nieuw product, maar lanceerde ook een uniek marketingconcept. Bovendien werd bij de presentatie van Red Bull Energy Drink op 1 april 1987 in Oostenrijk een compleet nieuwe productcategorie geboren: de energiedranken'¹⁰

Overigens is niet bekend hoeveel Red Bull uitgeeft aan marketing. Dat 3 miljard dollar naar marketing zou gaan zoals het LinkedIn-bericht hiernaast stelt is dus slechts speculatie. Andere bronnen vermoeden 25% van de omzet, maar Red Bull geeft deze cijfers niet vrij.¹¹

Een bewonderende marketeer zegt over de successen van Red Bull het volgende op LinkedIn:

Bijdragen Personen Bedrijven Vacatures G

John Timmerman · 3e+ + Volgen :
Managing Partner - Good Brands
[Mijn nieuwsbrief weergeven](#)
10 innid ·

Red Bull spends over \$3 BILLION annually on marketing. But here's the twist: most of it isn't on ads.

Sponsorships.
Partnerships.
Stunts.

They've turned marketing into an experience.

And here's the real kicker: a chunk of their \$10B revenue isn't from energy drinks.

While they own ~40% of the energy drink market, Red Bull isn't just selling a product.

They're selling culture.

Extreme sports events.
Formula 1 teams.
Even the New York Red Bulls soccer team—bought for \$25M, now valued at \$300M.

Red Bull verkoopt geen drank, Red Bull verkoopt cultuur, volgens deze fan.¹²

MONSTER

De grote concurrent van Red Bull is Monster, in handen van het Amerikaanse Monster Beverage Corporation. Het bedrijf is in 2002 opgericht en produceert zo'n 150 verschillende smaken onder het merk Monster zoals Juice, Dragon Tea, Muscle, Import en Rehab.

8 <https://www.ftm.nl/artikelen/europese-commissie-pakt-prijsopdriving-door-a-merken-aan>

9 <https://www.redbull.com/nl-nl/energydrink/questions/hoeveel-blikjes-verkoopt-red-bull-wereldwijd>

10 <https://www.redbull.com/nl-nl/energydrink/red-bull-firma>

11 <https://www.cascade.app/studies/redbull-strategy-study#:~:text=Sponsorship:%20Red%20Bull%20quickly%20found,of%20ball%20and%20extreme%20sports>

12 [https://www.linkedin.com/posts/johntimmerman1_red-bull-spends-over-3-billion-annually-activity-7279605156281815040-l-y_#:-:text=Red%20Bull%20spends%20over%20\\$3%20billion%20annually,%20**Creating%20cultural%20moments**%20**Diversifying%20revenue**](https://www.linkedin.com/posts/johntimmerman1_red-bull-spends-over-3-billion-annually-activity-7279605156281815040-l-y_#:-:text=Red%20Bull%20spends%20over%20$3%20billion%20annually,%20**Creating%20cultural%20moments**%20**Diversifying%20revenue**)

MONSTER OVER MONSTER

Monster houdt er grotendeels dezelfde marketing-tactieken op na als Red Bull, zo valt te lezen op hun website:

'Soms heb je net die boost nodig, dat zetje, die focus... die stoot energie om je op gang te helpen. Je hebt Monster nodig. De meeste bedrijven spenderen hun geld aan reclamebureaus, TV commercials, radiospots en billboards om je te vertellen hoe goed hun producten zijn. Bij Monster, doen we het anders - omdat Monster Energy niet alleen een drankje is. Het is een levensstijl in een blikje. Wij steunen de community, onze bands, onze atleten en onze fans. We steunen atleten zodat ze een carrière kunnen maken van hun passie. We promoten concert tours, zodat onze favoriete

bands kunnen optreden in jouw land. We vieren samen met onze fans en rijders door het organiseren van feestjes en door de coolste evenementen te organiseren die we kunnen bedenken. Monster is meedogenloos streven naar overwinning, je beste zelf zijn, aan de top van je kunnen staan. Het is de meest badass energie drank op de planeet. Monster is de werelds grootste skiërs en skaters, boarders en bikers, rockers en racers, gamers en Girls. Monster Energy - Unleash The Beast!' ¹³

Beide merken zeggen het zelf: hun merk is meer dan een drank, het is een lifestyle, ze verkopen cultuur. Dat die lifestyle kan zorgen voor hartkloppingen, slapeloosheid en hoofdpijn vermelden de websites niet.

---

13 <https://www.monsterenergy.com/nl-nl/about-us/>

HARTKLOPPINGEN, SLAPELOOSHEID, HOOFDPIJN

SCHADELIJKE STOFFEN

Energiedrankjes bevatten verschillende stoffen waarvan is aangetoond dat de effecten ervan schadelijk zijn, zoals cafeïne en suiker.

ZWAAR VOOR JE HART: TAURINE EN CAFEÏNE

Taurine is een lichaamseigen stof en wordt toegevoegd aan energiedrankjes, omdat het allerlei biologische processen zou stimuleren, zo zegt de website van Red Bull.¹⁴ De stof heeft invloed op de werking van spieren en het zenuwstelsel.¹⁵ Echter, de hoeveelheid taurine per blikje energiedrank is 10 keer hoger dan de mens nodig heeft, aldus de Vereniging van Nederlandse Kinderartsen. Het is niet duidelijk of er nadelige effecten zijn van deze hoge dosis taurine, wel is bekend dat kindercardiologen veranderingen zien aan de hartspier bij een hoge inname van taurine.¹⁶

Het cafeïne-gehalte van de meeste energiedranken bedraagt gemiddeld 32 mg per 100 ml. Ter vergelijking: cola bevat 10 mg cafeïne per 100 ml. Een blikje energiedrank van 250 ml bevat net iets meer cafeïne dan een kop koffie. Daarnaast bevat energiedrank veel suiker, ongeveer negen suikerklontjes per blikje van 250 ml.¹⁷

Een Britse overzichtsstudie gepubliceerd in het tijdschrift *Public Health* die gegevens uit 57 onderzoeken naast elkaar legden waarbij meer dan 1,2 miljoen kinderen en jongeren onder de loep waren genomen, heeft op een rijtje gezet wat

de schadelijke effecten voor kinderen en jongeren van de consumptie van energiedrankjes zijn. De gerapporteerde effecten uit de onderzochte studies zijn onder meer hartkloppingen, hoofdpijn en verstoorde slaap of slapeloosheid. Bij hoge consumptie van energiedranken is er een risico op cafeïnevergiftiging.¹⁸

Ook de Duitse interventiestudie EDUCATE wijst op negatieve effecten van energiedrankjes op het hart- en vaatstelsel van minderjarigen, zelfs bij de aanbevolen maximale cafeïnedosis van de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid EFSA (3 mg cafeïne per kg lichaamsgewicht). Er werd een structureel verhoogde bloeddruk en een kortere slaapduur waargenomen. Bovendien nam de elasticiteit van de slagaders af, wat wijst op een verhoogde vaatstijfheid. Het hart moest harder werken om hetzelfde slagvolume te pompen.¹⁹

In augustus 2025 publiceerden wetenschappers van de BfR (German Federal Institute for Risk Management) en Charité - Universitätsmedizin Berlin hun resultaten uit de EDKAR-studie (Energy Drinks und Kardiologische Risiko) waarin zij kinderen van 15 tot 18 jaar onderzochten. Zij vergeleken kinderen die een jaar lang 4 dagen per week meer dan de aanbevolen limiet aan energiedrank dronken met kinderen die dat niet deden. De onderzoekers vonden weliswaar geen blijvende schade aan het hart, maar bijna de helft van de kinderen die energiedrankjes consumeerde, rapporteerde klachten als hartkloppingen, een verhoogde hartslag, slechte slaapkwaliteit, hoofd-

14 <https://www.redbull.com/nl-nl/energydrink/products/red-bull-energy-drink-ingredients-list>

15 <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/energiedrank.aspx>

16 <https://assets.nvk.nl/p/491522/Documents/standpunt%20energiedranken-adc5b4cc-1a8f-42c3-9c02-ca94e6a4d503.pdf>

17 <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/energiedrank>

18 Ajibo C, Van Griethuysen A, Visram S, et al. (2024) Consumption of energy drinks by children and young people: a systematic review examining evidence of physical effects and consumer attitudes. *Public Health* 227:274-28. doi: 10.1016/j.puhe.2023.08.024.

19 Oberhoffer FS, Bienenstein E, Li P, et al. Energydrinks und ihre Auswirkungen auf die Herz-Kreislauf-Funktion bei Kindern und Jugendlichen - (2023) *Monatsschr. Kinderheilkd.* 1-4 <https://doi.org/10.1007/s00112-023-01791-x>.

pijn en druk op de borst. De onderzoekers kunnen nog niet inschatten wat dit op de lange termijn voor hart en bloedvaten zal betekenen.²⁰

OVERGEWICHT EN TANDBEDERF: SUIKER

De consumptie van energiedrankjes op jonge leeftijd brengt ook gezondheidsrisico's met zich mee vanwege het hoge suikergehalte. Een standaard blikje van een halve liter Monster Energy bevat bijvoorbeeld ongeveer 55 gram suiker, wat overeenkomt met ongeveer 14 suikerklontjes. Dit overschrijdt de normen die de WHO aanbeveelt om niet meer dan 10% van onze dagelijkse energie-inname uit suiker te halen. Regelmatige consumptie van energiedrankjes kan daarom ook het risico op obesitas, tandbederf en diabetes type 2 aanzienlijk verhogen.²¹

MEER RISICOVOL GEDRAG EN PSYCHISCHE KLACHTEN

Uit de eerdergenoemde overzichtsstudie blijkt ook dat regelmatige consumptie van energiedrankjes gepaard gaat met een verhoogd risico op psychische gezondheidsproblemen zoals angst, stress, depressie, paniekgedrag en aandachts-tekortstoornis of hyperactiviteitstoornis.²²

Tevens wordt de consumptie van energiedrankjes in verband gebracht met meer kans op risicovol gedrag, vaped, roken en het drinken van alcohol.²³

Het Trimbos waarschuwt hiervoor: in combinatie met alcohol voelt iemand zich minder dronken en

kan langer blijven doordrinken. Daarnaast zijn de risico's op binge drinken, verkeersongevallen, seksueel risicogedrag en verslaving groter als alcohol samen met energiedrankjes geconsumeerd wordt dan voor alcohol alleen.²⁴

Het Voedingscentrum geeft daarom op basis van de richtlijnen van de Gezondheidsraad het advies geen energiedrank te drinken of alleen bij uitzondering. Vanwege de cafeïne wordt energiedrank voor jonge kinderen afgeraden. Voor oudere kinderen, vanaf ongeveer 13 jaar, geldt dat tot 1 blikje energiedrank per dag veilig gedronken zou kunnen worden.²⁵

Verslavingskliniek Jellinek heeft informatie opgenomen over energiedrankjes op haar website, omdat zij ook de verslavende effecten van het drankje zien.²⁶

De Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde heeft een standpunt uitgebracht waarin zij pleit voor een verbod op de verkoop van energiedrankjes onder de achttien jaar.²⁷ Veel scholen willen een landelijk verbod op de verkoop van energiedrankjes, omdat zij de 'stuitballen in de klas' zien.²⁸

ENERGIEDRANK IS GEEN SPORTDRANK

Hoewel energiedrankjes vaak worden gepromoot voor en via sporters is het juist potentieel schadelijk om de drankjes te consumeren vóór of tijdens het sporten. Je kunt sneller uitdrogen door

20 Menzel, J, Spinka, F, Pie, J. M. et al. (2025). Chronic high consumption of energy drinks and cardiovascular risk in adolescents. *European Journal of Epidemiology*. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10654-025-01292-z>

21 <https://www.who.int/tools/elena/interventions/free-sugars-children-ncds>

22 Ajibo C, Van Griethuysen A, Visram S, et al. (2024) Consumption of energy drinks by children and young people: a systematic review examining evidence of physical effects and consumer attitudes. *Public Health*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0033350623003189?via%3Dihub>

23 Menzel, Spinka, Pie, et al. (2025). Chronic high consumption of energy drinks and cardiovascular risk in adolescents en Ajibo, Van Griethuysen, Visram et al. (2024) Consumption of energy drinks by children and young people.

24 www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/af1767-jeugd-en-riskant-gedrag-2019.pdf

25 <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/energiedrank.aspx>

26 <https://www.jellinek.nl/haasten-familie/voor-ouders/informatie-over-energiedrankjes-voor-ouders/>

27 <https://assets.nvk.nl/p/491522/Documents/standpunt%20energiedranken-adc5b4cc-1a8f-42c3-9c02-ca94e6a4d503.pdf>

28 <https://www.rti.nl/nieuws/artikel/5422919/scholen-onderzoek-verbod-verboden-energiedrank-energiedrink-kinderarts>

consumptie van energiedrank voor je workout.²⁹ Intern stelt Red Bull dat een 'energiedrank een functionele drank is en geen sportdrank voor rehydratie.'³⁰ Op de website staat echter dat de Red Bull-energiedrank 'voor, tijdens en na het sporten' kan worden gedronken.³¹ Deze uitspraak is in tegenspraak met de aanbeveling van artsen. De Letse wet op de verkoop van energiedrankjes voorziet daarom naast een leeftijdsgrens van 18 jaar ook in een marketingverbod voor energiedrankjes in een sportieve context.³² In Nederland wordt er echter veel gedaan aan marketing van energiedrank in de sport, wat het een gezond karakter van de drankjes suggereert.

ARTSEN EN VOEDINGSEXPERTS MAKEN ZICH ZORGEN

Kinderarts Brita de Jong spreekt zich regelmatig uit in de media over energiedrankjes en hun schadelijke gevolgen. Een aantal opvallende uitspraken van haar uit een radio-uitzending van *Dit is de dag* van de EO van 6 september 2025 naar aanleiding van de leeftijdsgrens van 16 jaar in het Verenigd Koninkrijk:

'Een energiedrankje is geen onschuldig drankje. Het is heel makkelijk te verkrijgen, terwijl de gevolgen groot zijn als je er te veel van drinkt.'³³

'Je kan er ook vermoeidheidsklachten van krijgen. Terwijl je het eigenlijk neemt omdat je zo moe bent en een oppepper wil hebben. Maar wat je ziet is dat het misschien een halfuur werkt en dat die kinderen daarna nog veel vermoeider zijn. En door die onrust slapen ze weer moeilijker. Daardoor zijn ze nog vermoeider en raken ze een beetje verslaafd aan die drankjes, omdat ze het nodig hebben om alert te kunnen zijn.'

'Het moeilijkste aan die groep tussen de veertien en achttien jaar, vind ik dat ze zich flink aan het ontwikkelen zijn. Die gaan naar de middelbare school en kunnen in de pauze makkelijk even naar de supermarkt, waar zo'n goedkoop energieboostje binnen handbereik ligt. [...] Wat je ziet bij tieners, is dat die juist heel erg op zoek zijn naar uitdaging, naar een stukje identiteit en erbij horen. Dan is dit natuurlijk een mooie strategie om zo'n flitsend drankje te hebben, terwijl ze niet overzien wat de gevolgen daarvan zijn.'

'We kennen wel ernstige gevallen waarin kinderen zijn opgenomen met leverfalen of epilepsie.'

29 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/vraag-en-antwoord/gezonde-voeding-en-voedingsstoffen/energiedrank-wat-zijn-de-bijwerkingen-en-effecten.aspx>

30 <https://www.dossier.at/dossiers/red-bull/die-dosis-macht-das-gift/> en <https://sources.dossier.at/s/hZlauYJp>

31 <https://www.redbull.com/us-en/energydrink/questions/are-there-any-recommendations-on-how-red-bull-energy-drink-should-be-used-in-sports>.

32 <https://likumi.lv/ta/id/280078-energijas-dzerlenu-aprites-likums>

33 <https://dit.eo.nl/artikel/britse-regering-wil-energiedrank-verbieden-voor-jongeren-is-nederland-de-volgende>

Ook emeritus professor Jaap Seidell kijkt met jaloezie naar het Verenigd Koninkrijk en de plannen voor een leeftijdsgrens. Hij ziet overal ongezond voedsel voor het grijpen in de supermarkt waaronder energiedrankjes: 'Energydrink van 59 cent? Bijna misdadig ongezond', zo zegt hij in het dagblad *Trouw*.³⁴

Voor het programma *Radar* zegt hij in 2016: 'Het zijn drankjes die driedubbel slecht zijn, Ze zijn slecht voor je gebit, je wordt er dik van en ze zijn slecht voor het brein.'³⁵

In 2018 stelt Seidell voor de NOS: 'De suikers vullen niet en je blijft dus gewoon dooreten en -drinken zoals je normaal doet, waardoor het een extra dikmaker is. Door alle suiker heb je bovendien op latere leeftijd ook kans op diabetes type II. Het drankje is daarnaast zo zuur dat als je het veel drinkt, je last kan krijgen van tanderosie - je tanden lossen dan langzaam op. Jongeren drinken het op school de hele dag door en kunnen dan 's nachts niet meer slapen. De volgende dag komen ze vermoeid terug op school en de enige manier waardoor ze dan weer alert worden, is het drinken van nieuwe energiedrank. Bij pubers zitten de problemen, daar wordt het meest gedronken. De drankjes worden altijd geadverteerd met extreme sporten en idolen zoals Max Verstappen. Maar energiedrankjes zijn absoluut geen sportdrankjes. De drankjes zijn ontwikkeld om je hersenen een oppepper te geven, niet je spieren. Bij het sporten kan je beter gewoon water blijven drinken.'³⁶

34 <https://www.trouw.nl/binnenland/shoppen-met-voedselexpert-jaap-seidell-energydrink-van-59-cent-bijna-misdadig-ongezond-b7fc86f3/>

35 <https://radar.avrotros.nl/artikel/energiedrankjes-2115>

36 <https://nos.nl/op3/artikel/2212078-wat-gebeurt-er-als-je-energiedrank-drinkt>

CONSUMPTIECIJFERS EN OMZETGROEI

CONSUMPTIECIJFERS

De laatste gegevens over consumptiegedrag onder kinderen en jongeren dateren uit 2019 en zijn afkomstig van het Trimbos-instituut. Actuele cijfers over het consumptiegedrag onder onze leeftijdsgroep zijn niet bekend. In 2019 heeft het Trimbos-instituut de consumptie van energiedrankjes onder basis- en middelbare scholieren in kaart gebracht in haar Peilstationsonderzoek. Hieruit blijkt dat ongeveer één op de tien scholieren (9%) in groep 7 en 8 van het basisonderwijs en bijna een derde (30%) van de 12- tot en met 16-jarige scholieren in het voortgezet onderwijs die afgelopen maand energiedrankjes had gedronken. Vanaf het basisonderwijs (9%) neemt de maandprevalentie snel toe naar 36% bij de 14-jarigen, waarna het fluctueert rond dat percentage.³⁷ Het Trimbos-instituut heeft na 2019 gekozen om andere indicatoren in kaart te brengen, maar het zou ons inziens goed zijn als er opnieuw onderzoek gedaan wordt naar de consumptie van energiedrankjes.

OMZETGROEI

Precieze cijfers over consumptie vandaag de dag mogen misschien ontbreken, maar de omzetgroei die jaar na jaar wordt gerapporteerd door Red Bull en Monster, doet vermoeden dat er sinds 2019 meer energiedrank geconsumeerd wordt door de Nederlandse jeugd, gezien de agressieve marketing van de producenten waar kinderen en jongeren mee in aanraking komen.

In 2020 meldde Red Bull al trots een enorme omzetgroei van 16% in de Nederlandse supermarkt en zegt daarover in de *Levensmiddelenkrant*: 'Energiedrank is de tweede categorie in frisdranken geworden na cola. Steeds meer consumenten drinken met een reden en switchen daarom van de traditionele frisdranken naar het functionele segment. De 'fit with everyday' life wordt onder andere gecreëerd door onze 360°

Grootste A-merken in de supermarkt (cijfers 2024, bron Circana)

MERK	OMZET (IN EURO)	VERANDERING
1. Coca-Cola	447 miljoen	+9%
2. Hertog Jan	343 miljoen	+2%
3. Lay's	342 miljoen	-2%
4. Marlboro	315 miljoen	-54%
5. Campina	282 miljoen	-2%
6. Dr. Oetker	262 miljoen	+2%
7. Red Bull	262 miljoen	+17%
8. Heineken	256 miljoen	-3%
9. Unox	252 miljoen	-7%
10. Douwe Egberts	244 miljoen	-3%

De omzet van Red Bull blijft groeien in Nederland.³⁸

³⁷ <https://www.trimbos.nl/wp-content/uploads/sites/31/2021/09/af1767-jeugd-en-riskant-gedrag-2019.pdf>

³⁸ <https://nos.nl/artikel/2560913-omzet-a-merken-in-supermarkt-krijgt-historische-knauw>

Active Lifestyle-strategie. Van oudsher worden we geassocieerd met extreme sporten. Een fantastisch uithangbord, maar niet iedereen staat dagelijks op een racecircuit, bij wijze van spreken. Daarom zijn we meer en meer gaan focussen op mainstream sporten als voetbal, schaatsen, hockey en roeien. Denk daarbij aan distributie en communicatie in sportkantines, marketing met en rondom bekende topsporters en natuurlijk de inzet van onze beroemde samplingdames, de Red Bull 'Wings.'³⁹

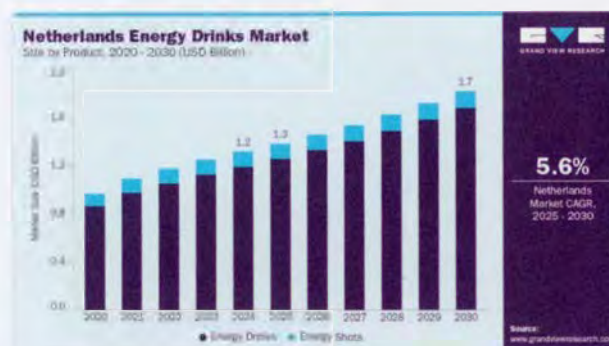
Deze strategie wierp duidelijk vruchten af, want de groei op de Nederlandse markt zette door. Waar A-merken last hebben van krimp, groeide Red Bull met 17% (naar 262 miljoen).

Online vakblad *Foodlog* zegt hierover: 'Het energiedrankje is een voorbeeld van een A-merk dat zijn meerwaarde overtuigend weet te communiceren. Consumenten betalen er nog steeds de hoofdprijs voor - en doen dat blijkbaar graag. De omzet van Red Bull groeide in 2024 met 17% en daarmee passeerde het bedrijf Heineken in de ranglijst. Nederland gaf voor het eerst meer geld uit aan Red Bull dan aan het bier van het bekendste merk van eigen bodem.'⁴⁰

Ook het marktonderzoeksbureau Grand View Research ziet nog verdere groei weggelegd voor de energiedrankjesmarkt, ironisch genoeg omdat we volgens het bureau méér om onze gezondheid geven, minder alcohol drinken en meer 'functionele drankjes' wensen:

'The Netherlands energy drinks market size was estimated at USD 1.22 billion in 2024 and is

expected to grow at a CAGR of 5.6% from 2025 to 2030. The growth is attributable to increasing health consciousness and evolving consumer preferences for functional beverages. Dutch consumers are increasingly seeking energy drinks with natural ingredients, reduced sugar content, and added vitamins to support active lifestyles. For instance, the growing popularity of low-sugar products like those offered under the RockStar brand reflects this shift, as these products cater to consumers prioritizing both energy and health benefits.'

De markt voor energiedrankjes heeft nog veel groeipotentie.⁴¹

Het bureau ziet dat de wetgeving in Nederland producenten geen strobreed in de weg legt: 'Regulatory and social factors also influence market dynamics. While there are ongoing discussions about restricting sales of energy drinks to minors in the Netherlands, no strict legislation has been implemented yet, allowing continued market expansion.'⁴²

39 <https://www.levensmiddelenkrant.nl/aandeel-red-bull-binnen-frisdrankcategorie-blijft-groeien>

40 <https://nos.nl/artikel/2560913-omzet-a-merken-in-supermarkt-krijgt-historische-knauw-en>
<https://www.foodlog.nl/gespot/2025-03-24>

41 <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/netherlands-energy-drinks-market-report>

42 <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/netherlands-energy-drinks-market-report>

HET GEVOELIGE KINDERBREIN

MARKETING EN KINDEREN

Agressieve marketingtechnieken hebben grote effecten op het kinder- en adolescentenbrein, zo waarschuwen experts al jaren. Niet alleen kinderen jonger dan 12 jaar zijn extra beïnvloedbaar, ook het adolescentenbrein is erg gevoelig voor de verlokkingen van marketing. Juist die groep heeft meer autonomie, begeeft zich makkelijk op social media platforms en doet aan online gamen. Adolescenten zijn heel gevoelig voor boodschappen van hun *peers*, hun leeftijdsgenoten, en worden dan ook makkelijk beïnvloed door influencers.⁴³

GEZOND IMAGO

Hoewel energiedrankjes juist schadelijk zijn voor de gezondheid, krijgen ze door zich te verbinden aan sportactiviteiten en sporters een gezond en stoer imago. Energiedrank-producenten zijn grotendeels afgestapt van klassieke vormen van marketing via TV-reclames en advertenties, maar zetten juist andere vormen van marketing in, die heel succesvol zijn. Zo zijn merken te vinden op alle sociale media-platforms zoals TikTok, Instagram en Twitch. Verder doen merken aan sponsoring van sporters en sportevents. En organiseren merken hun eigen (offline) events, zoals concerten, en zijn ze aanwezig in de gamingwereld. Een merk als Red Bull heeft zich niet alleen gelieerd aan conventionele sporters als voetballers, maar sponsort ook veel extreme sporten. Jongeren zijn dol op sporters die extreme stunts uithalen en gamers die tussen-

door Red Bull drinken. Juist daar waar kinderen en jongeren (online) te vinden zijn, zijn energiedrankjes ook. Red Bull en Monster worden zo een lifestyle en niet alleen een drankje.⁴⁴

ENORME BUDGETTEN

De marketingbudgetten van voedselproducenten zijn gigantisch. *Pointer* berekende dat tussen 2018 en 2024 ter waarde van 4,2 miljard euro advertentieruimte ingekocht is voor ongezonde voeding. Dat is 6 tot 7 keer zoveel als reclame voor gezond voedsel, waar 640 miljoen aan uitgegeven werd. 'Unilever geeft het meest uit aan voedselreclames met een waarde van 355 miljoen euro. De op één na grootste adverteerder is McDonald's met 284 miljoen euro. Bij reclames voor specifieke producten staat Heineken Pils met 59 miljoen euro op één gevolgd door M&M's, Chocomel en Red Bull, die elk op rond de 46 miljoen euro uitkomen.', aldus *Pointer*.⁴⁵

JONG GELEERD IS OUD GEDAAN

Volgens interne documenten van Red Bull, die in het bezit zijn van het Oostenrijkse tijdschrift *Dossier*, zijn consumenten tussen 15 en 19 jaar de meest cruciale leeftijdsgroep om omzetgroei te genereren. Het plan: nieuwe consumenten leren in eerste instantie het merk kennen, proberen het vervolgens uit, gaan in het merk geloven en worden er uiteindelijk verliefd op.⁴⁶ Dit vergroot de kans dat minderjarigen later ook trouwe klanten worden.⁴⁷

43 <https://www.who.int/publications/i/item/9789240075412>

44 <https://www.news-medical.net/news/20251028/How-branding-and-peer-pressure-keep-kids-hooked-on-energy-drinks.aspx>

45 <https://pointer.kro-ncrv.nl/hog-steads-miljarden-euros-naar-junkfoodadvertenties-ondanks-afspraken-terugdringen-overgewicht>

46 <https://www.dossier.at/dossiers/red-bull/die-dosis-macht-das-gift/>

47 <https://www.absatzwirtschaft.de/markenbindung-fuer-das-ganze-leben-207737/>

WET- EN REGELGEVING IN NEDERLAND

DE NEDERLANDSE RECLAME CODE

Kinderen worden blootgesteld aan een enorme hoeveelheid marketing voor energiedrankjes, maar mag dat zo maar?

In Nederland reguleert de Reclame Code Commissie (RCC) marketinguitingen. De regels waar de RCC zich op beroept, zijn terug te vinden in de Nederlandse Reclame Code (NRC) die hoofdzakelijk is opgesteld door de industrie zelf. Naast de algemene code zijn er bijzondere codes gericht op voedingsreclame, kindermarketing en influencermarketing. Voor de duidelijkheid: De NRC beschouwt enkel kinderen in de leeftijdsgroep tot 13 jaar als kinderen die bescherming verdienen.

WAT ZEGGEN DE RECLAMECODES?

De bijzondere reclamecode Reclame Voor Voedingsmiddelen zegt in artikel 8 dat reclame voor voedingsmiddelen gericht op kinderen tot en met 12 jaar niet is toegestaan, met een aantal uitzonderingen daargelaten.⁴⁸ Zo vallen verpakkingen en point-of-sale materiaal hierbuiten. De kleurrijke blikken met energiedrankjes zijn dus geen probleem.

Reclame gericht op kinderen van 7 tot en met 12 jaar voor voedingsmiddelen mag alleen als die voldoen aan de voedingskundige criteria, zoals vermeld in de NRC (deze criteria komen niet overeen met de Schijf van Vijf). Het gebruik van kinderidolen is voor kinderen tot en met 6 verboden en kinderidolen die gericht zijn op kinderen van 7 tot en met 12 jaar mogen alleen worden gebruikt in reclame, en ook op verpakkingen en in point-of-sale materiaal, als het

voedingsmiddel voldoet aan die eerdergenoemde voedingskundige criteria. Echter, kinder-idolen op je blikje kom je niet snel tegen in de supermarkt, maar wel idolen waar kinderen óók dol op zijn, zoals Max Verstappen, en dat mag van de reclamecode.

Ook zijn er regels rond TV- en radio-programma's waar kinderen naar kijken en luisteren. Als dit kinderprogramma's zijn (of als minimaal 25% van de kijkers/luisteraars kind is) mag reclame voor voedingsmiddelen niet. Dat kinderen misschien niet tijdens hun favoriete kinderprogramma, maar wel tijdens een cartoon op Comedy Central, zoals een foodwatcher ons stuurde, een reclame zien, is dan jammer. Die cartoon geldt nou eenmaal niet als kinder-programma.

Verder is reclame voor voedingsmiddelen verboden op basisscholen, peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en naschoolse opvang. Maar supermarkten, snackbars, benzinstations en kiosken verkopen energiedrinkjes overal, óók in de buurt van scholen.

De reclamecode voor voedingsmiddelen schiet dus op alle fronten tekort: de leeftijdsgrens is absurd, boven de 12 zijn kinderen vogelvrij, maar ook onder de 13 zien kinderen overal reclame voor onder andere energiedrankjes.

EN OP SOCIAL MEDIA?

Voor marketing op sociale media is ook een speciale reclamecode opgesteld.⁴⁹ Een van de belangrijkste regels voor producenten en verspreiders van reclame op social media: wees transparant over je marketing. *Product placement*,

48 <https://www.reclamecode.nl/nederlandse-reclame-code/bijzondere-reclamecodes/#reclamecode-voor-voedingsmiddelen--rvv--2019>

49 <https://www.reclamecode.nl/nederlandse-reclame-code/bijzondere-reclamecodes/#reclamecode-social-media--influencer-marketing--rsm->

unboxing video's of sponsoring via sociale media moeten duidelijk herkenbaar zijn als reclame, bijvoorbeeld door de hashtag #ad of #spon toe te voegen aan een post. Verder moeten influencers zich houden aan de regels voor kindermarketing van voeding.⁵⁰

Veel influencers vallen onder de zelfregulering van de Nederlandse Reclame Code, maar er is een groep influencers waarvoor de Mediawet geldt. In 2025 zijn de regels hiervoor aangescherpt door het Commissariaat van de Media. Niet alleen influencers met 500.000 volgers of meer vallen onder de Mediawet, zoals voorheen het geval was, maar alle influencers die een inschrijving bij de Kamer van Koophandel en een account op YouTube, Instagram en/of TikTok hebben, die daar in de afgelopen 12 maanden minstens 24 video's plaatsten en daarmee geld verdienen of in ruil gratis producten kregen staan onder toezicht van het Commissariaat van de Media.⁵¹

Ondanks deze aanscherping, overtreden nog veel influencers de regels, zo constateert onderzoeksbureau Panteia in haar jaarlijkse monitor Kindermarketing voedingsproducten.⁵² Handhaving blijft een probleem: vallen influencers onder de Nederlandse Reclame Code, dan is het de Reclame Code Commissie (RCC) die uitspraak doet over klachten die tegen influencers zijn ingediend. De RCC handhaaft zelf niet actief, maar oordeelt nadat een klacht is ingediend. Ook legt de RCC geen sancties op in het geval van een overtreding. Het Commissariaat van de Media, die toezicht houdt op de naleving van de Mediawet, heeft wel de mogelijkheid sancties op te leggen, maar dat gebeurt nog mondjesmaat, en het betrappen van influencers die de regels overtreden blijft lastig.⁵³

Het is niet verwonderlijk met deze complexiteit aan regels en uitzonderingen en gebrek aan stevige handhavingsmiddelen en sancties dat veel influencers alsnog de dans ontspringen.

WAT ZEGT RED BULL OVER KINDERMARKETING?

In 2011 trokken Amerikaanse kinderartsen aan de bel en publiceerden een rapport waarin zij Red Bull beschuldigden van kindermarketing. Red Bull ontkende echter met een stevig statement: 'We do not market our product to children and other caffeine sensitive people.' Red Bull verwees daarbij naar de reclamecode opgesteld door UNESDA in 2010, waaraan haar leden zich vrijwillig committeren.⁵⁴ UNESDA is een belangenorganisatie die Europese frisdrankproducenten vertegenwoordigt. In die code staat onder meer dat energiedrank niet als sportdrink aangeprezen mag worden en dat marketing zich niet mag richten op kinderen jonger dan 13. De Europese Unie heeft verplicht dat blikken energiedrank (dat geldt voor dranken die minstens 150 mg cafeïne per liter bevatten) een waarschuwing op de verpakking moeten zetten: 'hoog cafeïnegehalte. Niet aanbevolen voor kinderen en zwangere vrouwen', zoals ook in Nederland op blikken te zien is.⁵⁵ De code van UNESDA beveelt voorts aan om nog toe te voegen op het blik 'consumeer met mate'.⁵⁶

Mooi op papier, deze (vrijwillige) regels, maar de praktijk laat toch anders zien.

WEINIG BARRIÈRES VOOR MARKETING

De praktijk leert ons dat kinderen niet ontkomen aan marketing van merken als Red Bull en Monster, die overal hun aanwezigheid doen gelden. Die ferme uitspraak van Red Bull dat het bedrijf niet aan kindermarketing zou doen is dus niet veel waard.

50 <https://influencerregels.com/mediawet/>

51 <https://nos.nl/artikel/2569106-strengere-reclameregels-gaan-ook-gelden-voor-kleinere-influencers>

52 <https://panteia.nl/actueel/nieuws/kinderen-en-minderjarige-jongeren-overal-geconfronteerd-met-marketing-voor-ongezonde-voeding-en-alcohol/>

53 <https://nos.nl/artikel/2527414-waakhond-bestaft-eerste-vlogger-voor-verborgen-reclame>

54 <https://www.beveragedaily.com/Article/2011/06/03/Red-Bull-denies-child-marketing-claims-in-new-study/>

55 <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2011/1169/2018-01-01>

56 <https://unesda.eu/key-facts/energy-drinks/>

De NRC legt de producenten maar weinig in de weg om hun marketing bot te vieren, wat het eerdergenoemd marktonderzoeksbureau Grand View Research ook al constateerde en als een pré ziet om de energiedrankjesmarkt verder te kunnen uitbreiden.

Dat er zo weinig regels zijn voor producenten van energiedrankjes is niet overal zo. In verschillende landen zijn er al wettelijke leeftijdsgrenzen ingesteld voor de verkoop (zoals in Litouwen en Letland). In Nederland zijn slechts twee supermarkten overgegaan tot het instellen van een leeftijdslimiet van 14 jaar, Aldi en Lidl, en doen dat ook nog eens op vrijwillige basis. Het wordt tijd dat Nederland het goede voorbeeld volgt van landen die de ongebreidelde marketing en verkoop wél aanpakken.

ENERGIEDRANK IS OVERAL

Of het nou gaat om kleurrijke blikjes, posts op TikTok, Instagram, YouTube of Twitch, voetbal, skateboarden, Formule 1, concerten of festivals: energiedrankjes zijn overal. In de periode augustus, september en oktober 2025 hebben wij talloze voorbeelden weten te verzamelen, ook met hulp van foodwatchers. De volgende hoofdstukken zijn echter geen uitputtelijke opsomming van alle marketinguitingen, maar slechts een greep uit de vele wijzen waarop energiedrank en dan vooral Red Bull en Monster overal zichtbaar zijn in de leefwereld van jongeren.

SPAAR ZE ALLEMAAL!

KLEURRIJKE BLIKKEN

Merken van energiedrankjes zijn overal op het internet en het sportveld te vinden, maar ook in de winkel doen de merken hun uiterste best om eruit te springen en zo aantrekkelijk mogelijk te zijn. Verschillende merken bieden *special editions* met felle kleuren en een energieke uitstraling die kinderen en jongeren aanspreekt.

De kracht van de marketing zit hem in de verbinding: deze edities worden vervolgens weer getoond op social media. Het gaat hierbij niet eens altijd om gesponsorde content. Kinderen en jongeren willen graag hun editie laten zien en worden zo vrijwillige marketeers voor energiedrankjes.

Enkele kleurrijke blikken van Monster.⁵⁷

Enkele blikken Red Bull waaronder special editions.⁵⁸

Ook Slammers, Fuerza, Bullit, Shakura en Blue Bastard zijn voorbeelden van energiedrankjes die verkrijgbaar zijn in Nederlandse supermarkten.⁵⁹

57 Foto foodwatch, 2025.

58 Foto foodwatch, 2025.

59 Foto foodwatch, 2025.

Voor wie energiek wil aftellen naar kerst is er de Red Bull Adventskalender 2025 met alle special editions.⁶⁰

IN DE SUPERMARKT

De kleurrijke blikjes glanzen jongeren tegemoet in supermarkten, vaak in kleurrijke displays. Een blikje aanschaffen voor de schoollunch wordt kinderen over het algemeen niet moeilijk gemaakt.

Van alle Nederlandse supermarkten hanteren alleen Aldi en Lidl een leeftijdsgrens van 14 jaar. Dit doen zij sinds 2018, hetzelfde jaar dat het Nationaal Preventieakkoord van kracht werd. Dit akkoord, tot stand gekomen in samenspraak met onder meer de industrie en retailers, bevat afspraken om de volksgezondheid te bevorderen, maar energiedrankjes worden hierin niet genoemd. Toenmalig staatssecretaris Blokhuis stelde dat de retailersbranch dit zelf zou moeten regelen.

Toen foodwatch in 2021 supermarkten opriep om het voorbeeld van Aldi en Lidl te volgen, bleek er weliswaar draagvlak onder supermarkten, maar zagen supermarkten als Dirk en DeKaMarkt ook bezwaren. De teneur: alle supermarkten zouden mee moeten doen voor een 'level playing field' en er werd door supermarkten naar het ministerie

gekeken om met wettelijke maatregelen te komen. Iets wat bij de totstandkoming van het Nationaal Preventieakkoord opvallend genoeg niet aan de orde was gekomen.⁶¹ In tegendeel, journalistiek onderzoeksplatform *Follow the Money* heeft in een reeks van artikelen juist aangetoond hoe zwaar de industrie en de retailers zich verzet hebben en gelobbied hebben tegen bijvoorbeeld een suikertaks op frisdranken.⁶² Zo'n suikertaks had de consumptie van energiedrankjes waarschijnlijk ook al verlaagd.

Hoewel een leeftijdsgrens niet breed werd ingevoerd, zeiden verschillende supermarkten zich wel te willen inspannen om verkoop onder jongeren en kinderen te ontmoedigen, zo wees een rondgang in 2021 onder supermarkten door foodwatch uit. Zo zou Albert Heijn een speciale waarschuwing op het schap en de webshop plaatsen en zouden er geen halve liters worden verkocht. Vomar was voornemens zelf een leeftijdsgrens in te voeren, wat tot op heden niet gebeurd is. Ook wilde de supermarkt niet meer stunten met halve liters. DeKaMarkt liet in 2023 nog bij hoofde van de persvoorlichter weten niet aan promotie voor energiedrankjes te doen.⁶³

Maar niet elke supermarkt betuigde zich zo ambitieus. In 2023 stuitte foodwatch op een supermarkt, een Plus in Nijmegen, die zich op loopafstand van twee middelbare scholen bevond. Deze super had een vak vol energiedrankjes waarvan sommige in de aanbieding, vlakbij de kassa uitgesteld. En dit terwijl Plus foodwatch had laten weten de verkoop voor jongeren en kinderen te willen ontmoedigen.⁶⁴

Dit deed vermoeden dat ook andere supermarkten, ondanks eerdere toezeggingen, hun beloftes niet nakwamen. Foodwatch heeft hierop in 2023 een

60 <https://www.bol.com/nl/nl/p/red-bull-energy-adventskalender-2025-limited-edition-red-bull-kerstkalender-energiedrank-energ-y-drink-24x250-ml/9300000242868475/?>

61 <https://www.foodwatch.org/nl/supermarkten-willen-nationale-leeftijdsgrens-energiedrankjes>

62 <https://www.ftm.nl/artikelen/voedsellobby-halfzachte-aanpak-overgewicht-naar-hand-zetten?share=eLrGPA00mle8pJcX5OMTm8bOpEeBaG%2Bqxbzfa72WaiSkhVEMGCDobE8gprB3g%3D>

63 In 2021 en 2023 heeft foodwatch supermarkten (Albert Heijn, Vomar, Dirk, Lidl, Jumbo, Dekamarkt, Plus en Spar) aangeschreven per email en gevraagd om hun beleid rondom energydrink-verkoop en promotie.

64 <https://www.foodwatch.org/nl/current-nieuws/2023/dikke-min-voor-plus-met-energiedrank-naast-kassa-milken-op-scholleren>

kleine inventarisatie ondernomen onder een aantal supermarkten om te zien hoe het gesteld is met de voornemens van ontmoediging (DeKaMarkt, Dirk, Jumbo, Aldi, Spar, Albert Heijn en Lidl). Tijdens die inventarisatie van 15 weken bleek de Plus in Nijmegen geen uitzondering. Meer dan de helft van deze supermarkten deed regelmatig aan promotie-acties voor energiedrankjes. Alleen Dirk (0x), Lidl (2x) en Aldi (2x) deden niet of nauwelijks aan promotie van energiedrankjes tijdens die periode. Albert Heijn had in die periode een speciale actie in samenwerking met Max Verstappen, net als Jumbo. DeKaMarkt en Spar spanden de kroon met respectievelijk 12 en 15 van de 15 weken aanbiedingen voor energiedrankjes.⁶⁵

De speciale displays en acties zijn ook in 2025 populair, zoals foto's genomen in de Albert Heijn en Vomar laten zien van de actie in samenwerking met het vintage computerspel Tetris.⁶⁶ Niet alleen heeft Vomar geen leeftijdsgrens ingevoerd, ook geeft de super korting op blikken Monster, die alleen in halve litervorm verschijnen.⁶⁷ Albert Heijn heeft de verkoop van halve liters niet gestaakt. Hoewel Albert Heijn inderdaad waarschuwt in de webshop, zoals het foodwatch had laten weten, worden allereerst zogenaamde positieve aspecten van Red Bull benadrukt: 'Red Bull energy wordt wereldwijd gewaardeerd door sporters' (zie afbeelding webshop).⁶⁸ Zelfs de Aldi doet anno 2025 nog altijd sporadisch aan promotie, zoals een oplettende foodwatcher ons meldde.⁶⁹

Deze voorbeelden uit 2025 laten eens te meer zien wat supermarkten zelf al zeggen: alleen door een

wet met een leeftijdsgrens in te voeren en vanuit de overheid beperkingen te stellen aan promoties kan er een einde gemaakt worden aan verkoop aan kinderen en jongeren. Want zelfs als supermarkten ambities zeggen te hebben om de verkoop tegen te gaan, verwateren deze al snel, zo laat monitoring van foodwatch zien.

Display van Red Bull in de Jumbo, september 2023.⁷⁰

65 Foodwatch heeft van augustus tot december 2023 de genoemde supermarkten gemonitord via wekelijks winkelbezoek.

66 Foto's Albert Heijn en Vomar van oktober 2025.

67 Foto's Vomar van oktober 2025.

68 Screenshot webshop van oktober 2025.

69 Foto Aldi van foodwatcher, gemaakd augustus 2025.

70 Foto foodwatch, 2023.

De Verstappen-actie is in veel supermarkten te vinden, zoals hier bij de Jumbo in oktober 2023.⁷¹

NUTRI-SCORE

Wat is Nutri-Score?

Red bull energy drink wordt wereldwijd gewaardeerd door topsporters.

- Stimuleert lichaam en geest
- Bevat cafeïne, taurine, vitamine b, suiker en water
- Het suikergehalte van een blikje is gelijk aan frisdrank: 11g/100ml
- Het cafeïnegehalte van een blikje is gelijk aan een kop koffie: 32mg/100ml

Omschrijving

- Energy Drink
- Niet aan bevolen voor kinderen en vrouwen die zwanger zijn of borstvoeding geven (32 mg/100 ml). Gepasteuriseerd. Hoog cafeïnegehalte.

Red Bull wordt aangeprezen als sportief drankje in de Albert Heijn webshop, oktober 2025.⁷²

⁷¹ Foto foodwatch, 2023.

⁷² Screenshot oktober 2025 door foodwatch, <https://www.ah.nl/producten/product/wi195821/red-bull-energy-drink>

Korting op energiedrankjes zijn nog aan de orde van de dag, hier in de Albert Heijn, oktober 2025.⁷³

In 2025 zijn nog steeds speciale acties te zien, hier met het vintage-spel Tetris in de Albert Heijn, oktober 2025.⁷⁴

Ook Vomar stunt met Red Bull in samenwerking met Tetris, oktober 2025.⁷⁵

⁷³ Foto foodwatch, 2025.

⁷⁴ Foto foodwatch, 2025.

⁷⁵ Foto foodwatch, 2025.

Tóch promotie op halve liters Monster in oktober 2025, terwijl Vomar in 2021 beloofde dit niet meer te doen.⁷⁶

Zelfs Aldi doet nog wel aan korting op energiedrank.⁷⁷

⁷⁶ Foto foodwatch, 2025.

⁷⁷ Foto opgestuurd door foodwatcher augustus 2025.

SOCIAL MEDIA

November 2025	TikTok volgers	Instagram volgers	YouTube abonnees	Twitch volgers
Red Bull	1,6 miljoen Red Bull NL en 20,2 miljoen wereldwijd	621.000 Red Bull Netherlands en 30,5 miljoen wereldwijd	26 miljoen	640.800
Monster	4,6 miljoen	9,9 miljoen	3,5 miljoen	90.400
Rockstar	342.000	1,1 miljoen	455.000	Nvt ⁷⁸

VEEL VOLGERS OP EIGEN ACCOUNTS

De grote merken zijn overal aanwezig op sociale media en genieten een enorme schare aan volgers.

Maar dat zijn lang niet de enige accounts. Er zijn diverse spinoffs te vinden. Red Bull heeft bijvoorbeeld aparte TikTok-accounts voor motorsport, voor wintersporten (@redbullsnow), voor dansen (@redbulldance), voor freerunnen en voor hun zeepkistenrace, elk met honderduizenden tot miljoenen volgers.

SOCIALE MEDIA-TRENDS IN NEDERLAND

TikTok telde 6,7 miljoen Nederlandse gebruikers in september 2025.⁷⁹ Het platform is de afgelopen jaren enorm gegroeid. De grootste leeftijdsgroep op dit platform blijft onverminderd jong, de 12-27-jarigen vormen de grootste groep gebruikers.⁸⁰

TikTok zegt een leeftijdsgrens te hebben: 'Als we vaststellen dat je jonger bent dan 13 jaar, wordt je account verwijderd omdat je niet voldoet aan de minimumleeftijd voor TikTok. Opmerking: het kan zijn dat we je niet vragen om je leeftijd te bevestigen. Dit is afhankelijk van factoren zoals je locatie of als je dit al eerder hebt gedaan.'⁸¹ Maar deze is eenvoudig te omzeilen, zoals ook geldt voor de andere platforms. Onderzoeksbureau Panteia liet dit zien in haar laatste monitor kindermarketing. Kinderen worden daardoor blootgesteld aan allerlei vormen van voor hen verboden marketing.⁸² Het is niet duidelijk hoeveel kinderen zich op het platform begeven.

Instagram heeft nog altijd een enorm platform in Nederland met ruim 8 miljoen gebruikers. Ook YouTube heeft enorm veel gebruikers in Nederland,

78 Rockstar heeft geen eigen Twitch-account, maar werkt wel samen met populaire gamers. Zoals: <http://rockstarenergy.ie/we-team-niki-nihachu-recharge-gaming-scene-content-series#:~:text=Twitch%20users%20can%20tune%20in,The%20first%20episode%20includes.>

Het merk is in 2022 ook een samenwerking aangegaan met een grote game en entertainment organisatie, vooral bekend in Amerika. <https://investingnews.com/rockstar-energy-drink-announces-multi-year-partnership-with-gaming-and-entertainment-organization-nrg/>

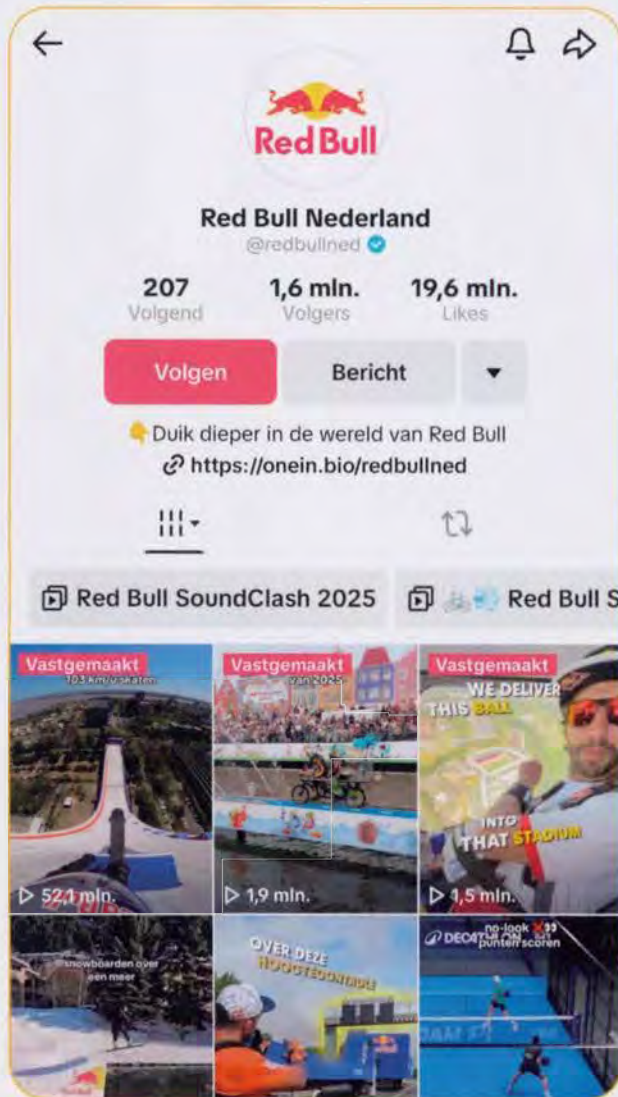
79 <https://www.nu.nl/tweakers/6368183/tiktok-heeft-67-miljoen-gebruikers-in-nederland.html>

80 <https://fingerspitz.nl/blog/tiktok-gebruikersstatistieken-nederland-2024/>

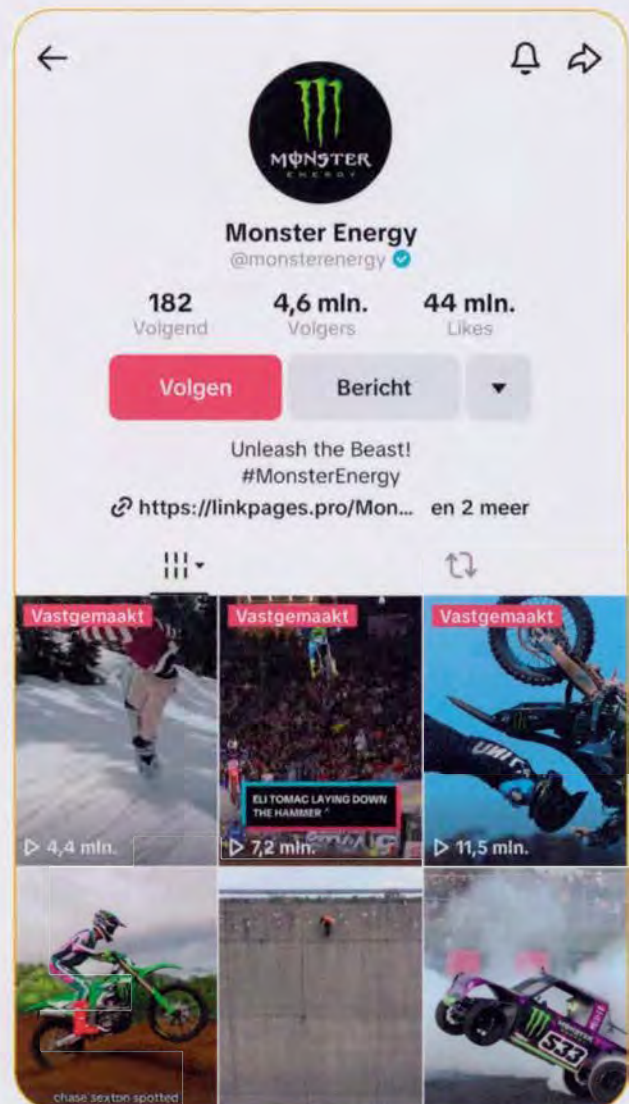
81 <https://support.tiktok.com/nl/safety-hc/account-and-user-safety/age-requirements-for-tiktok-live>

82 <https://panteia.nl/actueel/nieuws/kinderen-en-minderjarige-jongeren-overal-geconfronteerd-met-marketing-voor-ongezonde-voeding-en-alcohol/>

circa 10 miljoen. Beide platforms kennen een bredere doelgroep dan TikTok, maar ook jongeren zijn veel terug te vinden op deze sociale media-kanalen.⁸³ Beide platforms hanteren een leeftijdsgrens van 13 jaar voor gebruikers, maar hiervoor geldt: deze grens is makkelijk te omzeilen. Ook dit blijkt uit het eerdergenoemde Panteia-rapport.

Het TikTok-account van Red Bull Nederland.⁸⁴

Het TikTok-account van Monster.⁸⁵

83 <https://www.kvk.nl/marketing/via-welke-social-media-bereik-ik-welke-doelgroepen/>

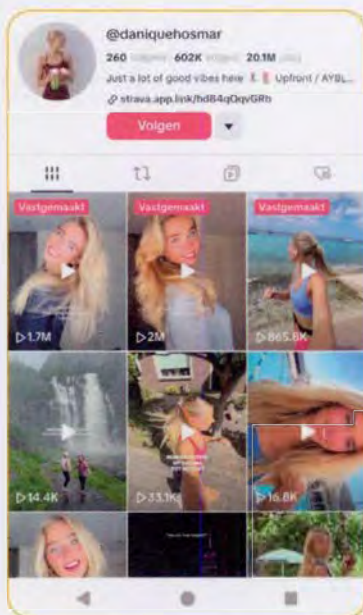
84 Screenshot door foodwatch, november 2025.

85 Screenshot door foodwatch, november 2025.

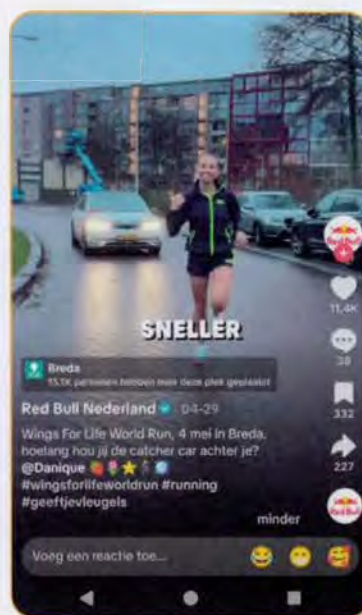
WINGS FOR LIFE: BEHALVE LIEFDADIGHEID OOK VERKAPTE KINDERMARKETING?

Red Bull heeft een eigen liefdadigheidsfonds voor slachtoffers van ruggemergletsel en organiseert hiervoor jaarlijks een wereldwijde liefdadigheidsrun.⁸⁶ 87 In mei 2025 werd het hardloopevenement voor Nederland in Breda georganiseerd. De gemeente Breda had er zelfs

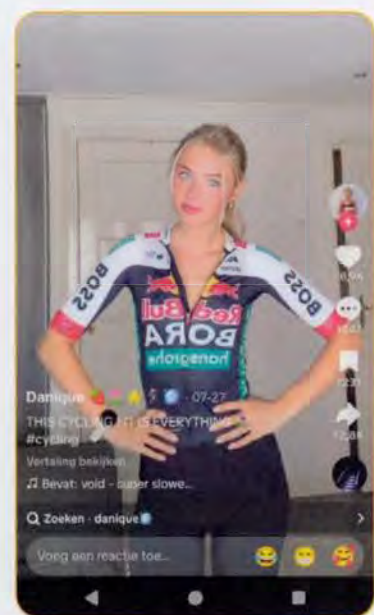
een subsidiebedrag van 45.000 euro voor over. De gemeente heeft zo meebetaald aan verkapte (kinder)marketing.⁸⁸ Het event wordt bezocht door jong en oud. En voor de promotie van deze run werd er ook nog eens gebruik gemaakt van de jonge influencer Danique Hosmar met ruim een half miljoen volgers op TikTok, die vervolgens op haar eigen account geen bezwaar heeft een stukje te fietsen in haar Red Bull-sportoutfit.

Wings for Life op de TikTok van Red Bull Nederland.⁸⁹

TikTok-account van influencer Danique Hosmar.⁹⁰

Influencer Danique Hosmar in haar Red Bull sportoutfit.⁹¹

86 <https://www.redbull.com/nl-nl/wings-for-life-world-run-breda-2025>

87 <https://www.wingsforlifeworldrun.com/nl>

88 <https://www.bndestem.nl/breda/breda-over-red-bull-subsidie-geen-spijt-wel-bereid-dit-opnieuw-te-herhalen-atOfa6el/>

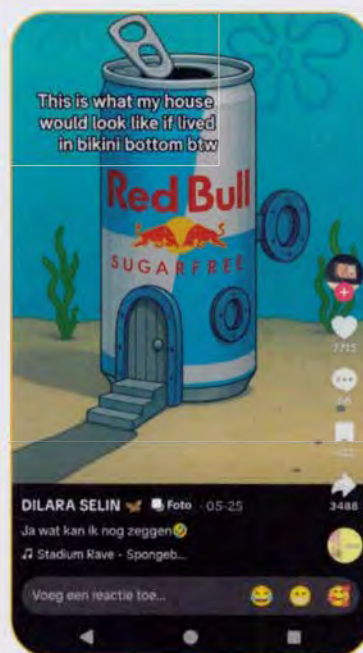
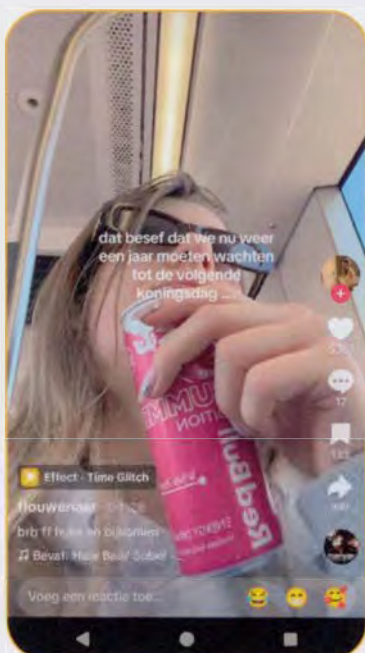
89 Screenshot door foodwatch, november 2025.

90 Screenshot door foodwatch, november 2025.

91 Screenshot door foodwatch, november 2025. <https://www.tiktok.com/@daniuehosmar/video/7538805030778834209>

GESPONSORD OF NIET? HOE DAN OOK: RECLAME VOOR RED BULL!

Op TikTok komen we tal van jonge influencers tegen die graag een blikje Red Bull drinken. Onduidelijk is of het hier over sponsoring gaat of niet. Deze voorbeelden zijn ons toegestuurd door foodwatchers in augustus. We hebben een selectie gemaakt uit de grote hoeveelheid screenshots.

SPORT

HEALTH HALO

Red Bull en Monster hebben zich succesvol een *health halo* aangemeten door veel geld te steken in sportmarketing en het organiseren van eigen sportieve evenementen. Een *health halo* wil zeggen dat producten een gezond imago hebben gekregen door aan sportmarketing te doen zonder gezond te zijn. Gezondheid straalt zo af op het merk. Door jonge atleten te sponsoren, die vaak aan *extreme sports* doen, krijgen ook energiedrankjes een gezonde en stoere uitstraling, waar jongeren zich toe aangesproken voelen. Een nieuwkomer op de Nederlandse markt die hier in korte tijd enorm goed in geslaagd is, is het merk Celsius, zo bericht *The Guardian*. Veel consumenten dachten door de fanatieke sportmarketing van het merk een gezond sportdrankje te drinken en geen energiedrankje.⁹²

Minderjarigen zijn hier heel gevoelig voor. Zo toont een Canadees onderzoek aan dat reclame voor energiedrankjes een groot bereik heeft onder minderjarigen. Vooral bij sportieve reclame beschouwde 71,7 procent zichzelf als doelgroep.⁹³

Van voetballers tot free runners, van snowboarders tot hockeyers en van kiteboarders tot ice speed skaters, Red Bull heeft ze staan in het lijstje van hun gesponsorde atleten.⁹⁴

VOETBAL

De samenwerking die Red Bull in Duitsland is aangegaan met voetbalclub FC Leipzig is uitgebreid

naar Nederland via de talentacademie van FC Utrecht in de zomer van 2025, gericht op talentontwikkeling, oftewel gericht op jongeren. Een en ander werd gevierd door een parachutesprong voor de *ball drop*, natuurlijk met een blikje Red Bull in de hand van de parachutist.

FC UTRECHT / NIEUWS / 2025 / JULI /

FC Utrecht en Red Bull starten strategisch partnership op talentontwikkeling

19 JULI 2025

FC Utrecht en Red Bull starten een strategisch partnership op het gebied van talentontwikkeling. De komende jaren

Persbericht op de website van FC Utrecht.⁹⁵

92 <https://www.theguardian.com/business/2024/sep/19/celsius-energy-drink>

93 Hammond D, Rei JL (2017) Public Health Nutr. 21(3):535-542. doi: 10.1017/S1368980017002890 <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10260760/pdf/S1368980017002890a.pdf>

94 <https://www.redbull.com/nl-nl/athletes?filter.countryCode=NL>

95 <https://www.fc utrecht.nl/nieuws/2025/juli/fc-utrecht-en-red-bull-starten-strategisch-partnership-op-talentontwikkeling/>

FOOTBALL

FC Utrecht en Red Bull bundelen krachten voor next-level talentontwikkeling

Van vriendschappelijke potjes naar strategisch partnerschap. FC Utrecht en Red Bull slaan de handen ineen om jong voetbaltalent naar het hoogste

Persbericht op de website van Red Bull ⁹⁶

Red Bull en FC Utrecht vierden hun samenwerking door een 'ball drop' in het stadion door een parachutist, ook weer te zien op alle sociale media-kanalen zoals YouTube.⁹⁷

⁹⁶ <https://www.redbull.com/nl-nl/fc-utrecht-en-red-bull-starten-partnership-op-talentontwikkeling>

⁹⁷ <https://www.redbull.com/nl-nl/videos/ball-drop-fc-utrecht-red-bull-skydive>

⁹⁸ <https://www.ottencup.nl/2025/nl/informatie/partners>

Foodwatchers benaderen ons regelmatig met klachten over kindermarketing door energiedrankjes, zoals deze mail die we in augustus 2025 ontvingen:

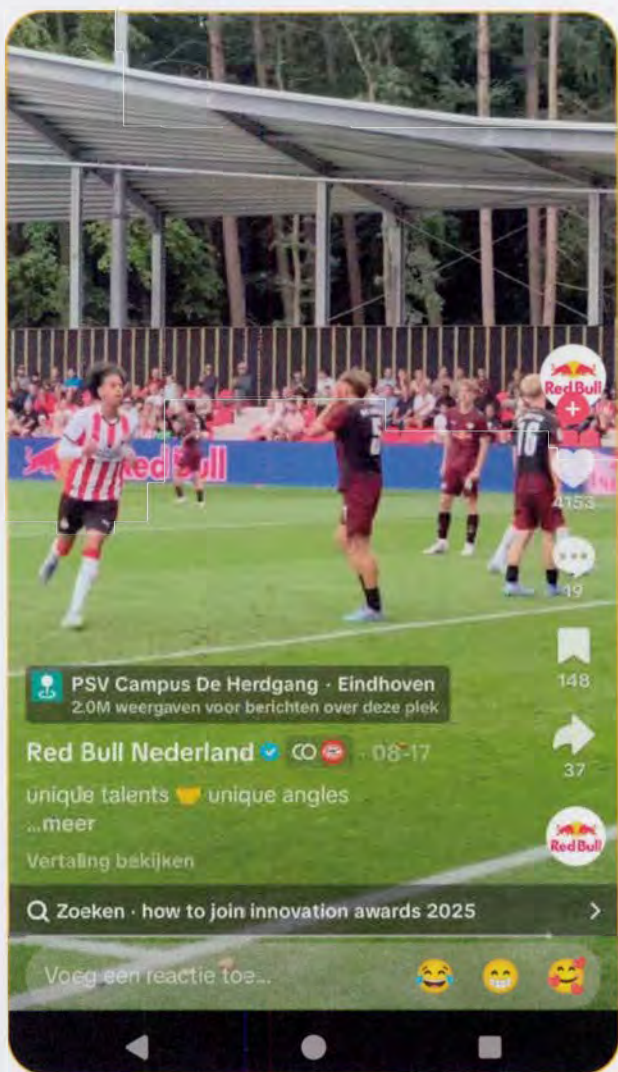
Beste foodwatch,

Mijn kinderen (6 en 9) geven aan dat zij reclames van red bull zien als zij naar voetbalwedstrijden kijken en voetbal filmpjes op YouTube.

Vervolgens zien ze de blikjes in de supermarkt en in handen van mensen en is er herkenning en worden de teksten van red bull herhaald (van red bull ga je vliegennnnnn). Ik heb al regelmatig uit moeten leggen aan de jongste dat je echt niet gaat vliegen als je red bull drinkt.

DE OTTEN INNOVATION CUP VOOR JEUGDVOETBAL

Een ander voorbeeld van sponsoring van jeugdvoetbal is de Otten Innovation Cup. De Otten Innovation Cup is een internationaal voetbaltoernooi voor jeugdteams onder de 19 jaar georganiseerd door PSV. Red Bull is een van de partners van het toernooi.⁹⁸

Otten Innovation Cup gesponsord door Red Bull op de TikTok van Red Bull Nederland.⁹⁹

RACEN: DE FORMULE 1

De Formule 1 wordt zwaar gesponsord door energiedrankjes. Door de populariteit van Nederlander Max Verstappen bij jong en oud staat Red Bull prominent in de spotlight. Maar ook Monster energy is een grote sponsor van racers.¹⁰⁰

Max Verstappen, racend voor het Red Bull-team, zet de energiedrank overal op de kaart. We hebben al de speciale displays en acties gezien in supermarkten en voor kinderen en jongeren die fan zijn, is er speciale merchandise te koop van Max Verstappens Red Bull team.

Max Verstappen met (jonge) fans.¹⁰¹

In webshops van de Formule 1 en van Max Verstappen is allerlei merchandise te vinden speciaal voor kinderen waar het Red Bull-merk groot op te zien is. Van kleding tot schoolspullen, het is allemaal verkrijgbaar met het Red Bull-merk.

99 Screenshot door foodwatch, augustus 2025 <https://www.ottencup.nl/2025/nl/informatie/historie>

100 <https://www.monsterenergy.com/nl-nl/f1/>

101 <https://news.verstappen.com/nl/article/10080>

[Red Bull Racing](#) / [Red Bull Racing T-Shirts](#)

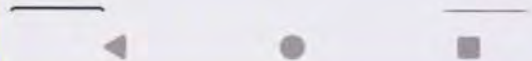
Red Bull Racing 2025 Team Set Up T-Shirt - Kids

[Red Bull Racing](#) / [Red Bull Racing Headwear](#) / [Max Verstappen](#)

Red Bull Racing New Era Max Verstappen 9SEVENTY Piped Cap - Navy - Kids

by

Red Bull Racing New Era Team Cuff Beanie - Navy - Kids

by

€24.50 with code: f1track ~~€35.00~~

[Red Bull Racing](#) / [Red Bull Racing Hoodies & Sweatshirts](#)

Red Bull Racing Large Logo Hoodie - Navy - Kids

Your Price: €69.00

Merchandise te vinden in de Formule 1 webshop voor kinderen.¹⁰²

102 <https://f1store3.formula1.com/en/kids/ga-25+z-9847551775-2818815848>

Ook in de webshop van Max Verstappen zelf vinden we allerlei merchandise voor kinderen.¹⁰³

SPORTSPONSORING VAN GROOT NAAR KLEIN

Energiedrankjes-producenten sponsoren niet enkel de grote namen, ook lokale, kleine wedstrijdes krijgen steun.

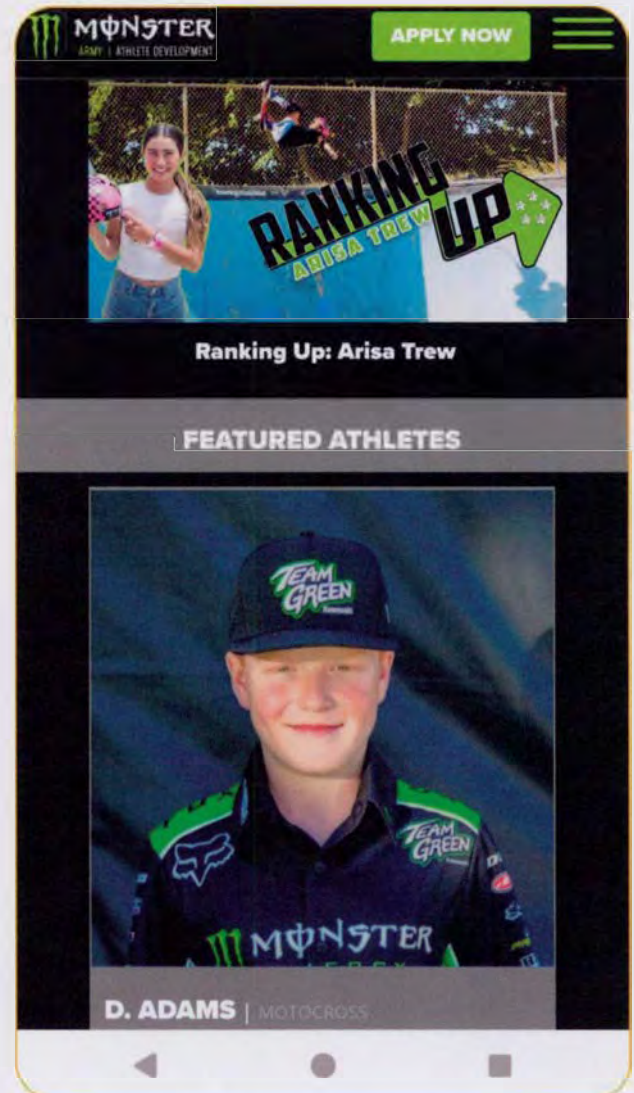
Een foodwatcher attendeerde ons ook op een skatewedstrijdje bij haar in de buurt, in Oostduinkerke, dat gesponsord werd door Red Bull.

Ook lokale sporterwedstrijdes worden gesponsord door Red Bull.¹⁰⁴

JONGE ATLETEN IN DE 'MONSTER ARMY'

Monster houdt er dezelfde marketingacties op na als Red Bull en sponsort fanatiek (jonge) sporters. Niet alleen de grote namen in de Formule 1, maar ook jonge atleten maken deel uit van de 'Monster Army'.

Jonge atleten die Monster sponsort.¹⁰⁵

¹⁰³ <https://nl.verstappen.com/kids>

¹⁰⁴ Foto's gestuurd door foodwatcher, augustus 2025.

¹⁰⁵ <https://www.monsterarmy.com/>

MUZIEK EN DANS

RED BULL SOUNDCLASH

Energiedrankjes-producenten stoppen niet bij sportevenementen, ook dans- en muziekevents worden door een merk als Red Bull georganiseerd.

Een jaarlijks terugkerend event, ook in Nederland, is de Red Bull Soundclash: een muzikale *battle* tussen twee beroemde artiesten uit de hiphop-scene. In 2025 stonden rappers Boef en Bizzey tegenover elkaar. Hoewel het event niet gericht is op kinderen, zijn die wel welkom, zo valt te lezen op de website van het event.¹⁰⁶

Beide rappers hebben een groot publiek, waaronder veel tieners.¹⁰⁷

De Telegraaf kopte over een grote show van Boef in 2024: 'Boefs grootse show ooit: Daar weet Rapper Boef (...) duizenden jongeren, van wie velen met hun ouders zijn gekomen, om zijn vinger te winden.'¹⁰⁸

Ook Bizzey kent jonge volgers zoals een artikel in *de Volkskrant* ook stelt: 'Wie is Bizzey? De feestgangers van Nederland hoeft je dat niet te vertellen. De studenten van Nederland ook niet. De kinderen van Nederland evenmin.'¹⁰⁹

Energiedrankjes-producenten stoppen niet bij sportevenementen, ook dans- en muziekevents worden door een merk als Red Bull georganiseerd.

106 <https://www.redbull.com/nl-nl/events/red-bull-soundclash>

107 <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/01/03/wie-is-boef--van-pleintjesrapper-en-treitervlogger-tot-rapper-mi/>

108 <https://www.telegraaf.nl/entertainment/boefs-grootste-show-ooit-rapper-verrast-met-vrienden-als-iii-kleine-frenna-en-numidia-in-ziggo-dome/64359388.html>

109 <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/bizzey-in-deze-maatschappij-betekent-geld-vrijheid-b66982d3/>

RED BULL DANCE YOUR STYLE

Naast concerten bezoeken, kun je dansen met Red Bull, zoals in het Vondelpark in Amsterdam, waar publiek van alle leeftijden welkom was. Red Bull Dance Your Style wordt wereldwijd georganiseerd, zo ook in Nederland. Na een serie *dance battles* volgt de grote finale (zie afbeelding).

110

110 <https://www.redbull.com/nl-nl/red-bull-dance-your-style-national-final-2025>

GAMES

SPEEL TETRIS MET RED BULL!

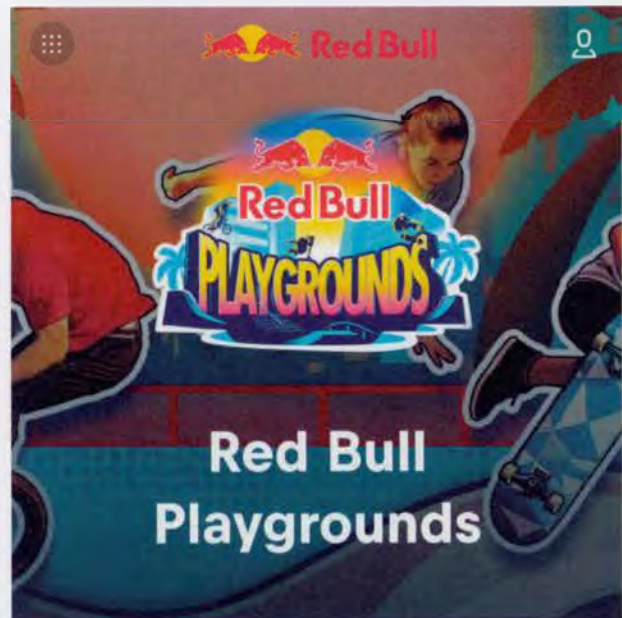
Of het nou op Facebook, YouTube, Roblox of Twitch is: Red Bull wordt besproken, gedronken en gespeeld door jonge gamers.

De laatste actie? Speel Tetris met Red Bull! Het is weer helemaal terug. Ook al in de supermarkten gespot, zoals we in een eerder hoofdstuk lieten zien.

RED BULL PLAYGROUNDS

Maar kun je Red Bull zelf spelen? Jazeker, want Red Bull heeft eigen games ontwikkeld die verkrijgbaar zijn via de Apple App Store of de Google Play Store voor je telefoon of laptop: Red Bull Playgrounds.¹¹¹

Red Bull playgrounds.¹¹²

VOOR DE KLEINSTEN: ROBLOX ALS BROEDPLAATS VOOR MINDERJARIGE MARKETEERS

En voor de kleinsten is er Roblox. Roblox is een game-platform en heel populair onder kinderen en tieners. Roblox trekt dagelijks 71 miljoen spelers, vooral kinderen. 42% van hen is jonger dan 12 jaar.¹¹³

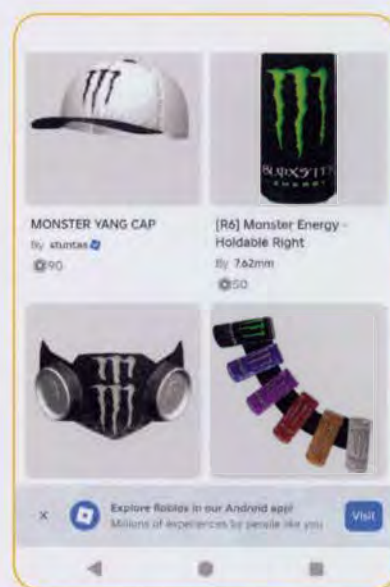
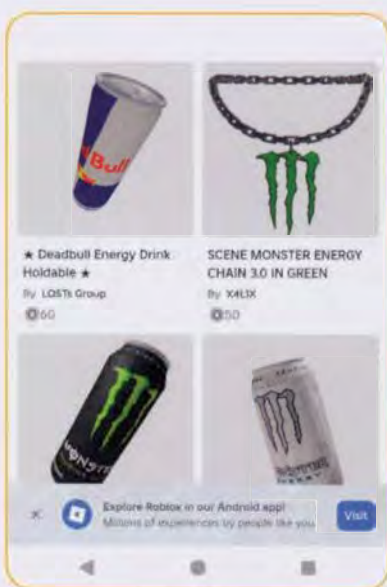
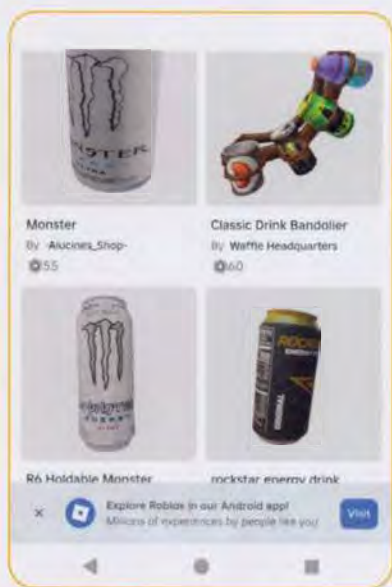
¹¹¹ <https://www.redbull.com/int-en/projects/red-bull-playgrounds>

¹¹² <https://www.redbull.com/int-en/projects/red-bull-playgrounds>

¹¹³ <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2024/de-wereld-van-roblox-is-virtueel-de-miljarden-die-het-afroemt-van-jonge-gebruikers-zijn-dat-allesbehalve-v1058490/>

Om Roblox te kunnen gebruiken, moet je de app eerst downloaden en vervolgens een account aanmaken. Dit gaat vrij eenvoudig; je bedenkt een nickname, vult een willekeurige geboortedatum en kiest een wachtwoord. Daarna kun je direct spelletjes spelen of games ontwikkelen.

Je speelt alle spelletjes met je eigen poppetje, je avatar. Deze avatar kun je vormgeven zoals jij dat graag wilt. Je kunt kiezen voor een gratis basis-outfit, maar je kunt ook andere outfits kopen. Op Roblox vind je vooral spellen die door gebruikers zelf gemaakt worden.¹¹⁴ Tussen de accessoires die te koop zijn op de marktplaats van Roblox vind je als gamer allerlei Red Bull en Monster merchandise om je avatar mee aan te kleden. Worden deze accessoires gesponsord door energiedrank-merken? Dat is niet duidelijk, maar Roblox zet de merken wel mooi in de etalage op deze manier.¹¹⁵

114 <https://www.cjg043.nl/wat-is-roblox-aanbevolen-leeftijd-risicos-en-tips-voor-veilig-gebruik/>

115 Screenshots ingestuurd door foodwatcher van 9 jaar oud, oktober 2025.

Top Experiences People

Experiences →

[❤️] GreenPeak BIKE PARK (BETA) 👍 72% 🗳️ 644	[BIG UPDATE] best redbull game 👍 95% 🗳️ 0	[REWORKING] Formula Redline 👍 73% 🗳️ 12	redbull 👍 100% 🗳️ 0	Redbull 👍 30% 🗳️ 0	redbull 👍 0 🗳️ 0	redbull 👍 0 🗳️ 0
Red Bull Bragantino Kick Ball! 2025 👍 100% 🗳️ 0	Just @ Rope Bridge 👍 61% 🗳️ 567	Brookhaven RP 👍 85% 🗳️ 497K	#1 - Roblox 👍 96% 🗳️ 224	Redbull hangout 👍 85% 🗳️ 0	Smile 👍 48% 🗳️ 439	Red Bull DCBATTLES 👍 0 🗳️ 0
Redbull Hangout 👍 0 🗳️ 0	REDBULL Rampage 👍 43% 🗳️ 0	REDBULL Rampage 👍 0% 🗳️ 0	REDBULL Rampage 👍 0 🗳️ 0	drift in a redbull car 👍 56% 🗳️ 0	REDBULL Track 👍 0 🗳️ 0	redbull drinking incremental 👍 100% 🗳️ 0

Home Charts Avatar Party More

[BIG UPDATE] best redbull game

Created & Edited by Ryan_Netwerks

Description

most used game of redbull ever

👍 95% by votes

🗳️ 0 actual

👁️ 2.8K views

Custom Metrics

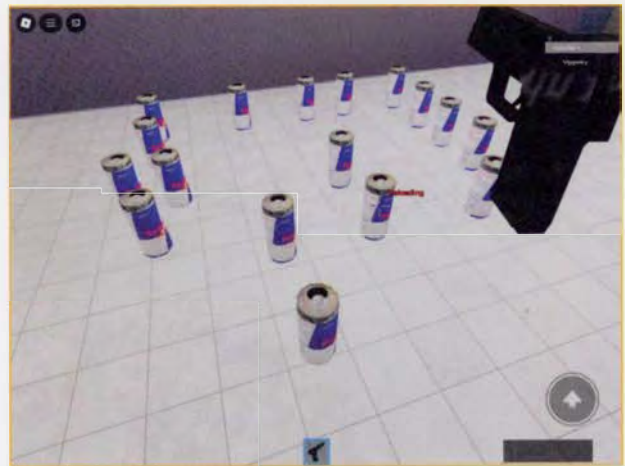
Age

Demographic

Server Size

ryan_netwerks

Home Charts Avatar Party More

RED BULL XCEPTIONAL PLAYER

Nog zo'n exclusief Red Bull-event: in november en december 2024 hostte bekende rapper en YouTuber Qucee Red Bull Xceptional Players waarin twaalf gamers het in vier afleveringen tegen elkaar opnamen om te zien wie de beste gamer van Nederland is. Dit is uitgezonden op het YouTube-kanaal van Qucee.¹¹⁶

Rapper Qucee heeft een miljoen volgers op TikTok en bijna een miljoen abonnees op YouTube. De twaalf jonge gamers hebben ook allemaal grote volgerscharen op sociale mediakanalen zoals TikTok (Chatmo heeft 1,6 miljoen volgers met veel volgers tussen de 10 en 18 jaar, Kleine John 478.000 volgers en Lies Zahra 628.000 volgers) en YouTube (Egbert 231.000 abonnees) en zijn dus bekende influencers.¹¹⁷

Qucee, tweede van links achter zijn jonge fans, presenteert de Red Bull-gameshow.¹¹⁸

Red Bull XP met Qucee en twaalf bekende gamers.¹¹⁹

116 <https://www.redbull.com/nl-nl/events/red-bull-xp>

117 <https://www.hetkontakt.nl/klaroen/299657/jonge-influencer-uit-papendrecht-inspireert-tallose-jongeren>

118 <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/10/11/wij-laten-geen-leugens-zien-4775125-a1526001>

119 Screenshot door foodwatch, oktober 2025 <https://www.youtube.com/watch?v=0k2Pitb1IQs>

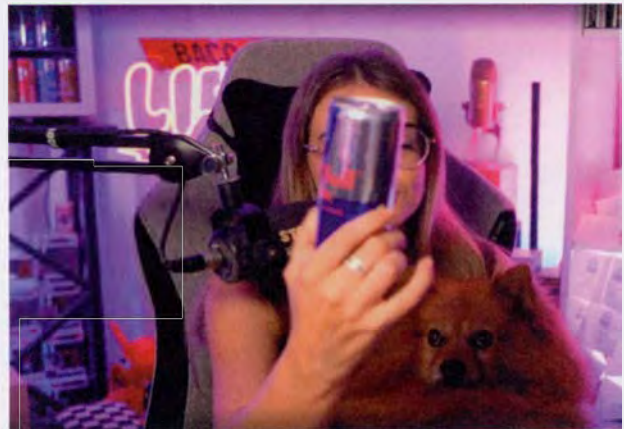

Kleine John in actie als een van de gamers bij de Red Bull-gameshow.¹²⁰ Hij heeft een grote schare jonge volgers. In 2024 nodigde het Jeugdjournaal kijkers nog uit om vragen aan hem te stellen.¹²¹

TWITCH

Veel van deze gamers zien we terug op het sociale media-gamers platform Twitch, vooral populair onder gamers, waar Red Bull een populair drankje is. Twitch kent 35 miljoen actieve dagelijkse gebruikers.

De negentienjarige gamer StreamwithLien (ruim 50.000 volgers op TikTok en ruim 26.000 volgers op Twitch) uit de show van Qucee bijvoorbeeld vinden we daar terug met een koelkastje Red Bull op de achtergrond en een blikje Red Bull in haar hand.¹²² Deze stream is 5.500 keer bekeken.

StreamwithLien op Twitch tijdens een live stream.¹²³

120 <https://www.redbull.com/nl-nl/events/red-bull-xp>

121 <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2539331-oproep-stuur-je-vraag-in-voor-kleine-john>

122 <https://www.twitch.tv/videos/2585700025>

123 Screenshot door foodwatch, oktober 2025.

RED BULL STALEN ROS: FUN VOOR HET HELE GEZIN

LAND VAN FIETSEN

Dan zijn er nog events die een eigen categorie verdienen, zoals Red Bull Stalen Ros.

In 2023 organiseerde Red Bull voor het eerst Red Bull Stalen Ros in Den Haag, want ja, Nederland heeft nou eenmaal veel fietsen, zo legt een explainer op de website uit. Het beroemde TV-programma *Te land, ter zee en in de lucht* dus, maar dan schaamteloos gekopieerd door Red Bull.¹²⁴ Eén blik in het publiek laat zien dat dit event er is voor jong en oud.

Ook in landen waar er minder gefietst wordt bestaat Stalen Ros, maar dan in het Engels, zo zien we op TikTok. De account @redbullsoapbox heeft bijna een miljoen volgers en toont zeepkistenwedstrijden van over de hele wereld, uiteraard gesponsord door Red Bull.¹²⁵

De hashtag Red Bull Stalen Ros levert meer dan 600 berichten op TikTok op, zoals de afbeelding laat zien. Weer een voorbeeld van een offline event dat op sociale media verder wordt ingezet om nog meer jongeren te bereiken.

124 <https://www.redbull.com/nl-nl/events/red-bull-stalen-ros-nederland>

125 <https://www.tiktok.com/@redbullsoapbox/video/7558373501367848214>

CONCLUSIE

Het is onmogelijk voor de Nederlandse jeugd om te ontsnappen aan energiedrankjes. In de supermarkt stralen de gekleurde blikken kinderen al tegemoet. Ze worden dagelijks bestookt door influencers, gamers, muzikanten en sporters op YouTube, TikTok, Twitch en Instagram die energiedrank drinken, ervoor gamen of het op hun gesponsorde kleding dragen. Maar ook in de publieke ruimte is er geen ontkomen aan: op de sportclub, op het podium of te land, ter zee en in de lucht: energiedrankjes zijn overal. De marketingbudgetten zijn gigantisch en de tactieken schaamteloos.

Er wordt deze sluwe marketeers nauwelijks iets in de weggelegd in Nederland. Er is geen wettelijke leeftijdsgrens voor de verkoop, zoals wel in sommige andere landen het geval is. En de zelfregulering via de Nederlandse Reclame Code beschermt de jeugd niet afdoende tegen de stortvloed aan slimme marketing die zij over zich heengestort krijgen door energiedrankjes-producenten.

Van die energiedrankjes krijgen jongeren en kinderen geen vleugels, maar wel hartklop-

pingen, slapeloosheid, een hoge bloeddruk, angstklachten en hoofdpijn. Dus onschuldig is dit allemaal niet.

Het is tijd om hier paal en perk aan te stellen. Producenten van energiedrankjes brengen met hun marketing de gezondheid van kinderen en jongeren in gevaar. De politiek moet haar verantwoordelijkheid nemen om jonge mensen te beschermen en zo snel mogelijk een verbod instellen op de verkoop van energiedrank onder de 18 jaar. Dit verbod heeft alleen zin als ook de stormvloed aan marketing wordt aangepakt, zodat de verleiding een blikje aan te schaffen daadwerkelijk vermindert voor zowel minderjarigen als jongvolwassenen. We moeten af van de 'jong geleerd is oud gedaan'-technieken van energiedrankproducenten.

Het is daarom zaak dat de politiek marketing van energiedranken in de sport, in supermarkten en bij andere events aanpakt. Ook moet het verboden worden voor winkels om energiedrank te verkopen in de buurt van scholen. Alleen dan zal de consumptie daadwerkelijk afnemen.

november 2025

Foodwatch Nederland
De Wittenstraat 25
1052 AK AMSTERDAM
Nederland

020 774 1079
foodwatch.nl
contact@foodwatch.nl

 facebook.com/foodwatchnl

 [@foodwatch_nl](https://twitter.com/foodwatch_nl)

 [@foodwatchnl](https://www.instagram.com/foodwatchnl)

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Foodwatch
T.a.v. N. van Gemert
Wittenstraat 25
1052 AK Amsterdam

Kenmerk: 202600363

Den Haag, 21 januari 2026

Geachte mevrouw Van Gemert,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

Ruimte voor vereenvoudiging

Vervolg gesprek Informatieur | formatie 2025 NPD en Inspectieraad

Op 27 november jl. hebben wij met informateur Buma gesproken over de grote opgaven waar wij als samenleving voor staan. Opgaven als woningnood, inkomensondersteuning, migratie en het vestigingsklimaat. Daarbij kwam ook de rol die complexiteit van wetten en regels hierbij speelt ter sprake. De heer Buma vroeg ons naar het narratief ten behoeve van de politieke overtuigingskracht. Immers de huidige reflex is meestal gericht op meer regels en uitzonderingen.

We zien dat burgers en ondernemers daardoor in de knel raken. De uitvoering loopt vast.

Vereenvoudiging van wet- regelgeving is daarom bittere noodzaak. Minder nieuwe regels en daardoor realistischer verwachtingen van uitvoering en toezicht. Want zo kunnen we burgers en ondernemers betere dienstverlening bieden die rekening houdt met wat mensen kunnen en ook meer mensen bereikt. En krijgen we toezicht dat beter kan bijdragen aan vertrouwen in de overheid.

Publieke dienstverleners zijn voor burgers en bedrijven het gezicht van de overheid. Zij zien waar het knelt in de uitvoering. Toezichthouders zijn voor politiek en overheid de ogen en de oren die vanuit de samenleving zien waar burgers en bedrijven in de knel komen. Gezamenlijk willen wij bijdragen aan vereenvoudiging van stelsels en systemen. Daarvoor zijn op sommige domeinen grotere hervormingen nodig. Daarbij is het ook belangrijk om jaarlijks met een vereenvoudigingswet te blijven werken aan het oplossen van concrete knelpunten, om ritmiek en voortgang te realiseren. Publieke dienstverleners en toezichthouders kunnen vanuit hun rol voortdurend bijdragen aan deze agenda van vereenvoudiging.

En niet onbelangrijk; dankzij vereenvoudiging komt er binnen de uitvoering capaciteit beschikbaar om de menselijke maat meer in te zetten en de gevolgen van vergrijzing en arbeidsmarktkrapte op te vangen. Zo leveren we betere dienstverlening voor burgers en ondernemers, bereiken we meer mensen, en houden we rekening met het doenvermogen van burgers. Voor het toezicht creëert het ruimte om voldoende aandacht te schenken aan de grootste risico's en maatschappelijke opgaven.

Vereenvoudiging betekent soms het verminderen van uitzonderingen. Sommige burgers en ondernemers zullen erop achteruitgaan, anderen op vooruit. De neiging bestaat om met name de achteruitgang te repareren, waardoor complexiteit juist ontstaat. Maar tegenover individuele verliezers staan heel veel winnaars op systeemniveau. Het betekent dat we dienstverlening en toezicht beter kunnen blijven doen. We worden allemaal verliezers als de dienstverlening vastloopt door complexiteit.

Pseudowetgeving ontstaat door de inzet van rechterlijke uitspraken en beleidsregels. Dit moeten en kunnen we voorkomen door in het debat en in de memorie van toelichting veel explicieter te maken wat de bedoeling is van de wetgever. Dan is dat het hoofdkader van waaruit dienstverleners en toezichthouders werken.

Beleidsregels kunnen preciezer kaders bieden om onbedoelde verschillen in de toepassing van de wet te voorkomen. Wanneer er in wetten en regels meer aandacht is voor de bedoeling en de invulling daarvan door uitvoering en toezicht, kan er tegemoet gekomen worden aan mensen, bedrijven en instellingen die in uitzonderingsposities zitten. Het parlement geeft aan wat ze wil bereiken ('de bedoeling'), dienstverleners en toezichthouders vullen in hoe ze dat doen (dagelijkse toepassing, zo nodig gebaseerd op het invullen van de bedoeling in eigen beleidsregels). Mocht het nodig zijn hierop bij te sturen, vanwege veranderingen in de opvatting over (de uitwerking van) de bedoeling, dan kunnen dienstverleners en toezichthouders daar snel op inspelen, zonder complexe wetgevingsprocedures.

Aan de start van een wetstraject zien we graag eerst een gesprek over wat de Kamer met wetgeving wil bereiken. Een gesprek waarbij ook dienstverleners en inspecties zijn betrokken. Whole-system-in-the-room om met elkaar de bedoeling en consequenties te doorzien.

Dankzij de nadruk op een goed geformuleerde bedoeling van de wet zijn gedetailleerde wetsartikelen en amendementen minder nodig. Het versterkt dat de toepassing door uitvoering of toezicht meer in lijn is met de bedoeling van de wet.

Eenvoudiger wetgeving verdient meer podium: alle partijen zouden dit ook goed als succes kunnen profileren, waarmee politiek resultaat verschuift van meer en ingewikkelde regels naar een toegankelijk en goed werkend stelsel dat functioneert en levert overeenkomstig de bedoeling zoals door de politiek geformuleerd, in het belang van burgers en bedrijven.

Hier zijn allerlei ideeën voor, we gaan graag in gesprek. Mocht u verdere vragen hebben dan zijn wij uiteraard beschikbaar.

Hartelijk groet,

Namens de publieke dienstverleners van Nederland,

Rodrique Engering, Voorzitter Netwerk Publieke Dienstverleners, Voorzitter Raad van Bestuur KVK

Maarten Camps, Voorzitter Raad van Bestuur UWV

Alida Oppers, Voorzitter Inspectieraad, Inspecteur-generaal van het onderwijs

Nazending formatietafel: kies voor een doorbraak in het jeugdbeleid, via uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie door een minister voor Jeugd

Beste Rianne, Rob, Dilan en Henri,

Nogmaals heel erg bedankt voor het fijne gesprek dat we woensdag met elkaar hebben gehad! Ik kijk terug op een constructief gesprek, waarin we hebben besproken wat jongeren van een volgend kabinet nodig hebben, maar ook hoe jongerenorganisaties bereid zijn bij te dragen aan de uitdagingen waar het volgende kabinet voor staat. NJR en de jongerenorganisaties in onze achterban blijven daarom graag betrokken bij de onderwerpen die jongeren aangaan in de verdere formatie en de aankomende regeerperiode.

Zoals afgesproken zet ik, in navolging van ons gesprek, graag nog een aantal zaken uiteen via deze brief. In de bijlage vinden jullie daarbij ook een digitale versie van het Ontwerp Nationale Jeugdstrategie, welke we woensdag hebben besproken.

Problemen voor jongeren én de maatschappij

Het beeld dat de Nederlandse jeugd een van de gelukkigste ter wereld is, is inmiddels helaas achterhaald. Het cijfer dat jongeren hun eigen leven geven gaat achteruit en zit inmiddels onder het Europese gemiddelde. Jongeren worden bedreigd in hun bestaanszekerheid, zien hun mentale gezondheid verslechteren en ervaren een gebrek aan toekomstperspectief. Deze problemen **hangen sterk met elkaar samen**: door een zwakke financiële positie kunnen veel jongeren geen huis krijgen, waardoor ze mijlpalen als uit huis gaan en een gezin stichten uitstellen. Dat leidt weer tot stress en gezondheidsklachten. Experts in jongerenwelzijn stellen dan ook dat jongeren in een **polycrisis** leven, doordat maatschappelijke problemen zich bij jongeren opstapelen.

Dat wordt ook gevoeld in de bredere maatschappij: de overbezetting in de jeugdzorg, een groeiend aantal thuiszitters en een stagerende daling van jeugdcriminaliteit zijn slechts enkele gevolgen. **Met name de jeugdzorg** voelt deze effecten: inmiddels 1 op de 9 jongeren ontvangt nu jeugdzorg, wat zeker ook de (financiële) druk bij gemeentes verhoogt.

Breder jeugdbeleid is nodig

Het is nodig dat er **structurele oplossingen** komen voor de problemen van jongeren, in plaats van dat de politiek alleen probeert om de systemen die als vangnet voor jongeren functioneren beheersbaar te houden. Dit zie je met name terug in de jeugdzorg, via de Hervormingsagenda Jeugd. Het is een logische reflex, maar als we pleisters blijven plakken, zullen we blijven hangen in symptoombestrijding. Zonder aanpak van de structurele, onderliggende problemen van jongeren zullen de maatschappelijke kosten op de lange termijn ook niet dalen. Jongeren voelen door maatregelen als de Hervormingsagenda vervolgens dat ze een laatste vangnet kwijtraken, zonder dat de politiek daar iets tegenover zet. Daarmee belanden we in een onhoudbaar scenario, wat een structurele oplossing in de weg staat.

De Deskundigencommissie-Van Ark was afgelopen jaar dan ook duidelijk in haar oordeel over de Hervormingsagenda: deze heeft onvoldoende aandacht "voor het wegnemen en verminderen van structurele factoren die leiden tot instroom." De agenda legt een te grote nadruk op het anders organiseren van de jeugdzorg zelf, terwijl de oplossing voor de hoge vraag primair buiten de jeugdzorg ligt. Bijvoorbeeld in het onderwijs of in de financiële situatie van jongeren en de gezinnen waarin zij opgroeien.

Met andere woorden: '**jeugdbeleid**' wordt nog te vaak te smal opgevat en teveel vanuit VWS gezien, terwijl domeinen als sociale zekerheid, onderwijs of wonen net zoveel of zelfs nog meer effect hebben op de levens

van jongeren. Het is daarom van belang dat ministeries in samenhang met elkaar (én samen met jongeren) gaan werken aan beleid dat werkt voor alle jongeren. Eén van de grote doorbraken waar het volgende kabinet dan ook aan moet werken is een **ambitieuze hervorming van het jeugdbeleid**.

De Nationale Jeugdstrategie

Samen met tien ministeries heeft NJR al een duidelijke voorzet gegeven voor hoe domeinoverstijgend jeugdbeleid eruit moet zien. In september 2025 hebben we namelijk het ontwerp voor de **Nationale Jeugdstrategie** gepresenteerd (zie bijlage). Uitvoering van deze Nationale Jeugdstrategie kan en moet wat ons betreft de pijler vormen voor integraal jeugdbeleid van het volgende kabinet.

In 2023 riep de Tweede Kamer met een unaniem aangenomen motie¹ op tot een Nationale Jeugdstrategie. Over het proces om tot een Nationale Jeugdstrategie te komen is in 2024 een brief² naar de Tweede Kamer gestuurd, waarna NJR met betrokken ministeries is gestart met de ontwikkeling. Daarbij is gekeken naar voorbeelden uit andere landen met een jeugdstrategie, zoals Duitsland, België en Ierland.

De Nationale Jeugdstrategie, welke op brede steun kan rekenen van onder meer VNG, SER, SCP en NJi, biedt een duidelijk kader waarmee de problemen van jongeren kunnen worden opgelost. Een representatieve regiegroep van 100 jongeren heeft met input van ruim 12.000 jongeren én samen met beleidsmakers van tien ministeries duidelijk in kaart gebracht welke problemen jongeren ervaren op negen belangrijke thema's – plus wat zij nodig hebben op deze thema's.

Dit ontwerp voor de Nationale Jeugdstrategie moet nu verder worden uitgewerkt tot een **integrale strategie voor een periode van 15 jaar**. Dat betekent niet dat jongeren verwachten dat de politiek alles morgen heeft opgelost; zij hebben hier realistische verwachtingen bij. Wel vinden we het van belang dat in de Nationale Jeugdstrategie wordt gekozen voor heldere, haalbare en meetbare doelen. Maatregelen waarvan jongeren duidelijk kunnen zien dat zij (op de juiste termijn) behaald en 'afgestreept' zijn. Dat zal in mijn opzicht ook bijdragen aan het herstel van het vertrouwen van jongeren in de politiek.

Wat is er nu nodig?

Het is nu aan het volgende kabinet om de Nationale Jeugdstrategie door te ontwikkelen tot tastbaar en ambitieus beleid. Partijen die nu aan de formatietafel zitten, hebben in hun verkiezingsprogramma's al laten zien serieus werk te willen maken van dergelijk integraal jeugdbeleid. Vanuit het ontwerpdocument voor de Nationale Jeugdstrategie geeft NJR twee adviezen mee voor een goede inbedding van de Nationale Jeugdstrategie, die ook worden aangestipt door de eerdergenoemde Deskundigencommissie-Van Ark.

1. Kies voor een minister voor Jeugd, als boegbeeld voor het jeugdbeleid.

NJR ziet veel deelbelangen in het jeugdveld, die nog boven het belang van (kwetsbare) jongeren worden gezet. Ook de Deskundigencommissie-Van Ark adviseert daarom om een onafhankelijk boegbeeld aan te stellen, die mandaat heeft om afspraken af te dwingen bij verantwoordelijke partners. Dit zal helpen om aan doortastend, integraal jeugdbeleid te werken. NJR adviseert om de implementatie en uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie bij dit boegbeeld te beleggen: een keuze die ook in de verkiezingsprogramma's van D66 en CDA wordt gemaakt. Dit boegbeeld is volgens ons het beste in te richten als (programma)minister voor Jeugd, welke vanuit één departement met alle relevante ministeries aan het gedeelde, integrale jeugdbeleid werkt.

---

¹ Motie-Palland, stuk 29544-1181

² Ondertekend door staatssecretaris Van Ooijen en ministers Van Gennip en Dijkgraaf, stuk 35883-3

2. Vorm een interbestuurlijk en rijksbreed programmateam jeugd.

We hebben bij NJR bij het ontwikkelen van de Nationale Jeugdstrategie gemerkt dat het voor ministeries nog geen gewoonte is om domeinoverstijgend te werken en integraal aan de slag te gaan met de problemen van jongeren. Daarom wijzen we ook graag op een ander advies van de Deskundigencommissie-Van Ark: stel een interbestuurlijk en rijksbreed programmateam aan voor jeugdbeleid. In dit team, dat moet vallen onder de bovengenoemde minister, treffen ministeries, gemeenten, provincies en andere relevante maatschappelijke partners elkaar om te werken aan oplossingen voor jongeren, onder andere via implementatie van de Nationale Jeugdstrategie.

Samenvattend zou ik graag het volgende tekstvoorstel aandragen voor het regeerakkoord:

“Er komt een minister voor Jeugd die overkoepelende verantwoordelijkheid krijgt over het integrale jeugdbeleid, met zeggingskracht en eigen middelen. Deze minister werkt samen met jongerenorganisaties, gemeenten en maatschappelijke partners aan de ontwikkeling en uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie.”

Hiermee wordt invulling gegeven aan in elk geval twee punten uit de verkiezingsprogramma's van D66 en CDA, waarin beide partijen duidelijk laten zien in te zetten op beter samenhangend jeugdbeleid:

- D66: Een bewindspersoon krijgt specifieke overkoepelende verantwoordelijkheid voor het integrale jeugdbeleid. Diegene heeft als taak de inzet en verantwoordelijkheid van verschillende bestuurslagen te coördineren en te zorgen dat de stemmen en belangen van jongeren worden gewaarborgd in beleid.
- CDA: We brengen de verantwoordelijkheid voor kindregelingen, kinderopvang en jeugdbeleid onder bij één minister, en we willen een jaarlijkse ‘Staat van het Gezin’. Deze minister werkt ook aan de uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie.

Ik wens jullie veel wijsheid bij de verdere uitwerking van het aankomende kabinet, en kijk ernaar uit om met dit kabinet en jullie fracties aan de slag te gaan met integraal jeugdbeleid, via de allereerste Nationale Jeugdstrategie.

Met hartelijke groet,

Lotte Prins

Voorzitter Nationale Jeugdraad (NJR)

DE NATIONALE
JEUGDSTRATEGIE
**NU IS HET
AAN ONS!**

55
St. De Muz

ONTWERP
**NATIONALE
JEUGD-
STRATEGIE**

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Waarom een Nationale Jeugdstrategie nodig is	6
Samenvatting	10
Randvoorwaarden	18
Thema's	
Mentale en fysieke gezondheid	26
Onderwijs	38
Wonen en leefomgeving	50
Online wereld	64
Werk en welvaart	74
Klimaat en milieu	90
Kunst en cultuur	102
Vervoer	112
Politiek en veiligheid	126
Jongeren in Caribisch Nederland	140
Blijvend impact maken en monitoren	150
Politieke aanleiding	154
Werkwijze	156
Bronvermelding	164

▲ Lotte Prins, voorzitter NJR

Voorwoord

In Nederland wonen ruim 3,8 miljoen jongeren. Jongeren met dromen en doelen. Jongeren die kansen spotten en nieuwe oplossingen zien. Jongeren die iets willen bijdragen aan de maatschappij. Het zijn onze toekomstige docenten, zorgverleners, leiders en wereldverbeteraars.

Juist deze jongeren zien hun problemen opstapelen. Ze merken dat hun toekomstperspectief en bestaanszekerheid verslechtert. Hun situatie is urgent, en vereist broodnodig actie. Daarom riep de Tweede Kamer in 2023 unaniem op tot een Nationale Jeugdstrategie, gevolgd tot een oproep in 2025 voor integraal jeugdbeleid.

Dit is daarop ons antwoord. Deze Nationale Jeugdstrategie geeft onze generatie hoop, perspectief en oplossingen. En een plek aan tafel, door jongeren serieus te nemen en betekenisvol te betrekken. Onze boodschap aan de politiek en de maatschappij is duidelijk: niets over jongeren, zonder jongeren. Jongeren weten zelf het beste waar zij tegenaan lopen en wat voor hen een passende oplossing is. Het gaat immers over hun leefwereld. Daarom is deze strategie ontstaan uit de meningen, ideeën en oplossingen van meer dan 12.000 verschillende jongeren uit alle 12 provincies en Caribisch Nederland.

En dit is pas het begin. Dit een strategie voor de lange termijn. Om deze succesvol om te zetten naar effectief jeugdbeleid, is het van belang dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties en andere organisaties die invloed hebben op jongeren goed samenwerken. Ook moeten jongeren structureel betrokken worden bij de uitvoering en monitoring hiervan. Jongeren snakken naar perspectief en échte oplossingen, maar zijn ook bereid om daarvoor zelf de handen uit de mouwen te steken. Dat hebben wij het afgelopen jaar wel gezien.

Laten we het vanaf nu samen doen. Laten we samen werken aan een samenleving waarin jongeren sterk staan, gelijke kansen ervaren en vertrouwen hebben in de toekomst.

Lotte Prins
Voorzitter NJR

'Jongeren worden niet sterk genoeg gehoord, maar erven wel de wereld'

WAAROM EEN NATIONALE JEUGDSTRATEGIE ZO HARD NODIG IS.

Waarom is een Nationale Jeugdstrategie eigenlijk nodig? Goede vraag. Het ging toch altijd zo goed met Nederlandse jongeren? Klopt. Nog niet zo lang geleden stonden ze bovenaan belangrijke scorelijstjes en waren ze gelukkiger dan internationale leeftijdgenoten (NOS, 2020 en NPO Kennis, 2024). Helaas is dat beeld allang achterhaald. De afgelopen tijd gaat het slechter met de Nederlandse jeugd. Jongeren geven hun leven nog steeds een voldoende (7,4), maar dit cijfer is zo hard gedaald dat onze jongeren intussen onder het Europese gemiddelde scoren (CBS, 2025). Waar in 2019 nog 86% van de jongeren het eigen leven een 7 of hoger gaf, is dit in 2023 nog maar 76% (Staat van het Bestuur, 2024).

Opeenstapeling van problemen

Voor deze cijfers is niet één verklaring. Natuurlijk speelde de coronacrisis een belangrijke rol. Maar er is meer aan de hand, op meer terreinen. Grote problemen stapelen zich op. En ze versterken elkaar. Ook de wetenschap erkent dit. Jongeren groeien op in een 'polycrisis', zegt pedagoog en lector Stijn Sieckelink. Ontwikkelingen op het gebied van armoede en schulden, onderwijs, mentaal welzijn en de digitale wereld: ze raken en beïnvloeden elkaar (B&A, 2025). Volgens hoogleraar jongerenwelzijn Gonneke Stevens is er niet één aanwijsbare oorzaak voor het feit dat jongeren minder goed in hun vel zitten. Grote boosdoeners zijn alle maatschappelijke problemen samen, want die versterken elkaar (NRC, 2025). Jongeren merken dat hun toekomst ze door de vingers glipt. Dat doet pijn. Ze staan erbij en kijken ernaar.

Grootste jongerenparticipatietraject ooit

Tot nu. Het afgelopen jaar vond het grootste jongerenparticipatietraject ooit plaats. Wat zien jongeren zelf als hun grootste problemen? En welke ideeën hebben zij om deze op te lossen? Met die vragen is NJR het afgelopen jaar aan de slag gegaan, op verzoek van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport én de voltallige Tweede Kamer, samen met meer dan 12.000 jongeren uit heel Nederland en beleidsmakers van maar liefst tien ministeries. Wie tot echte oplossingen voor de problemen van jongeren wil komen, zet jongeren zelf aan het roer.

De uitkomsten van dit proces laten drie overkoepelende uitdagingen zien, die als een rode draad door het leven van jongeren lopen: ze worden bedreigd in hun **bestaanszekerheid**, zien hun **mentale gezondheid** verslechteren en ervaren een gebrek aan **toekomstperspectief**.

Uitdaging 1:

Bestaanszekerheid in gevaar

De bestaanszekerheid van jongeren loopt gevaar. Jongeren hebben relatief minder te besteden dan hun leeftijdgenoten van vroeger. Hoe dat kan? Ze werken vaker met een flexibel arbeidscontract en kunnen een koopwoning niet betalen, dus wonen ze (noodgedwongen) in duurdere huurwoningen. Ook bouwen jongeren amper vermogen op, door oplopende (studie)schulden en omdat ze geen eigen huis hebben (NIDI, 2024). Generatie Z werkt harder dan ooit (CBS, 2024), maar krijgt er dus niet naar betaald. De helft van de jongeren heeft dan ook moeite om rond te komen en ruim twee derde wordt gezien als financieel kwetsbaar (Nibud, 2022 & Deloitte, 2025). Dit leidt tot stress en beperkt niet alleen de toegang van jongeren tot de huizenmarkt, maar ook tot het OV, onderwijs en kunst en cultuur.

Uitdaging 2:

Verslechterde mentale gezondheid

De mentale veerkracht van jongeren is met sprongen achteruitgegaan, en is ook sinds het einde van de coronacrisis nog niet verbeterd. Bijna de helft is zeer vaak gestrest, 43% voelt zich (sterk) eenzaam en 13% heeft serieuze zelfmoordgedachten (RIVM, 2025). Het aantal suicides van jongeren onder de dertig neemt dan ook al een aantal jaar toe (113, 2025). Belangrijke graadmeter is de instroom in de jeugdzorg. Die steeg van 1 op de 27 jongeren rond de eeuwwisseling naar 1 op de 9 jongeren nu, een verdriedubbeling (Nji, 2021 & CBS, 2024). Jongeren geven aan dat deze verslechtering van hun mentale gezondheid met een breed scala aan maatschappelijke

problemen te maken heeft. Denk dan aan prestatiedruk in het onderwijs, prijsstijgingen, de wooncrisis en discriminatie in de samenleving, maar ook met internationale problematiek als klimaatverandering en de oorlog in Oekraïne (RIVM, 2025 en EenVandaag, 2022).

Uitdaging 3:

Gebrek aan toekomstperspectief

Veel jongeren stellen hun toekomst ongewild uit. Zo zijn ze gemiddeld ouder als ze uit huis gaan (CBS, 2025). Sinds 2021 is het aantal jongeren dat thuis weg wil zonder zicht op een woning verdubbeld (CBS, 2025). Ook samenwonen en het krijgen van kinderen doen jongeren steeds later, bij gebrek aan de zekerheid van een vaste baan, voldoende inkomen of een geschikte woning (SER Jongerenplatform, 2022). Dit gebrek aan toekomstperspectief wordt nog eens versterkt door problemen die er op de langere termijn aankomen. De klimaat- en natuurcrisis, de (on)houdbaarheid van de verzorgingsstaat, mega-personeelstekorten in zorg en onderwijs: alles heeft verstreckende gevolgen voor de jongeren van vandaag en morgen. Zo gaat de relatief hoge kwaliteit van leven nu juist ten koste van generaties na ons (Monitor Brede Welvaart, 2025). Zicht op een stabiele en zekere toekomst wordt jongeren ontnomen.

De noodzaak van een Nationale Jeugdstrategie

Een onzeker bestaan, verslechterde mentale gezondheid en een allesbehalve rooskleurig toekomstperspectief: het hangt allemaal met elkaar samen. Omdat ze geen koophuis kunnen betalen, stellen jongeren belangrijke mijlpalen in hun leven uit, wat weer leidt tot stress en andere gezondheidsklachten. Waar we al die problemen niet los van elkaar kunnen zien, geldt voor de oplossingen precies hetzelfde.

Precies daarom is een Nationale Jeugdstrategie zo hard nodig. Alleen met een samenhangende aanpak voor positief, toekomstgericht jeugdbeleid en met structurele betrokkenheid van jongeren kunnen we de problemen van jongeren effectief aanpakken. Ook de politiek erkent dit inmiddels. In 2025 concludeerde de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd (2025) dat alleen overkoepelende maatregelen helpen om de te hoge instroom in de jeugdzorg aan te pakken. De commissie pleitte daarom voor een samenhangende aanpak op jeugdbeleid, waarbij meerdere ministeries en bestuurslagen een rol moeten spelen. De Tweede Kamer gaf vervolgens een krachtig signaal af door een motie (stuk 36546-65) die oproept tot ontwikkeling van een dergelijke rijksbrede en interbestuurlijke aanpak unaniem aan te nemen.

En nu... aan de slag!

Het afgelopen jaar werkte NJR samen met 12.000 jongeren en de ministeries aan de Nationale Jeugdstrategie. Het ontwerp is er nu, klaar om omgezet te worden naar beleid. Beleid dat moet leiden tot meer perspectief. Op al die verschillende terreinen. Zodat Nederlandse jongeren zich weer met de recht de gelukkigste van de wereld mogen gaan noemen. En net zo belangrijk: dat ze het gevoel hebben dat ze zelf mogen beslissen over de toekomst. Hun toekomst. En die toekomst begint nu. De politiek is nu aan zet. Aan de slag!

*'Minder mooie woorden,
meer daden'*

SAMEN- VATTING

Jongeren staan onder druk. Ze worden bedreigd in hun bestaanszekerheid, kampen steeds vaker met mentale gezondheidsklachten en ervaren een gebrek aan toekomstperspectief. Het aanpakken van deze problemen vraagt om een samenhangende aanpak, waarin jongeren zelf een onmisbare rol spelen. De Nationale Jeugdstrategie dus. Door hun structurele betrokkenheid pakken we jongerenproblemen echt effectief aan. Precies wat nodig is voor positief, toekomstgericht jeugdbeleid.

In 2022 trok het SER Jongerenplatform daarom aan de bel: er moest een Nationale Jeugdstrategie komen. Een jaar later zei de Tweede Kamer unaniem 'ja' tegen dit idee. Belangrijk, want jongerenparticipatie is een recht, maar tot nu toe lukt het niet om jongeren actief bij beleid te betrekken. Ook internationaal is de druk groot: de VN, de EU en de Raad van Europa roepen landen al jaren op om jongeren serieuzer mee te laten doen. Andere landen, zoals Duitsland, België, Ierland, Litouwen en Spanje, hebben al langer een jeugdstrategie en laten zien dat het werkt.

Thema 1: Mentale en fysieke gezondheid

Steeds meer jongeren ervaren stress, zijn eenzaam of hebben zelfdodingsgedachten. Prestatiedruk, geldproblemen en gebrek aan perspectief leiden tot een zorgwekkende stijging van het aantal zelfmoordgevallen. De jeugdzorg schiet tekort door lange wachtlijsten en weinig mogelijkheden tot maatwerk, waardoor jongeren vaak geen passende hulp krijgen. Veel jongeren ervaren financiële drempels in de zorg en leefstijl: tandarts, gezonde voeding en sport zijn vaak te duur, waardoor hun gezondheid en kansen achterblijven. Er is meer aandacht nodig voor preventie en mentale veerkracht om jongeren gelijke kansen te geven op een gezonde ontwikkeling.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. **Luister beter en maak maatwerk mogelijk.**
2. **Zorg voor minder lange wachttijden.**
3. **Regel goede zorguitstroom.**
4. **Geef alle jongeren dezelfde kansen.**
5. **Besteed meer aandacht aan preventie en gezond leven.**

Drie randvoorwaarden voor effectief jongerenbeleid

1. **Jongerenparticipatie:** jongeren worden altijd structureel betrokken bij beslissingen die hen raken. Niets over jongeren, zonder jongeren.
2. **Diversiteit, inclusie en gelijkheid:** iedereen krijgt dezelfde kansen en voelt zich veilig en welkom.
3. **Integrale aanpak:** er wordt samengewerkt op en tussen alle beleidsterreinen, rollen en verantwoordelijkheden zijn duidelijk en dwarsverbanden worden benut.

Het proces

Het ontwerp voor de eerste Nationale Jeugdstrategie is samen met een representatieve, gelote groep van 100 jongeren opgesteld en omvat negen verschillende thema's en drie randvoorwaarden. In totaal leverden 12.000 jongeren input voor de strategie via vragenlijsten, serious games en events in elke provincie én in Caribisch Nederland. Deze input is door de regiegroep samen met beleidsmakers verder uitgewerkt in concrete vereisten, beleidsdoelen en eerste ideeën voor acties om deze doelen te behalen. Het ontwerp van dit proces en de uitvoering hiervan was in handen van NJR (Nationale Jeugdraad). Experts vanuit het beleids- en onderzoeksveld hebben op verschillende momenten geadviseerd en meegelezen.

Thema 2: Onderwijs

Goed onderwijs valt of staat met goede docenten, maar door grote tekorten en hoge werkdruk krijgen jongeren vaak niet de persoonlijke begeleiding waar zij behoefte aan hebben. Steeds meer jongeren ervaren prestatiedruk, eenzaamheid en stress, wat leidt tot uitval, thuiszitten of schoolverlaten zonder diploma, met negatieve gevolgen voor hun toekomst. Jongeren pleiten voor meer maatwerk, ruimte voor verbreding van het (praktische) lesaanbod en onderwijs dat beter aansluit bij hun tempo, interesses en achtergrond. Toch lukt het scholen vaak niet om passend onderwijs te bieden, waardoor kansenongelijkheid groeit, terwijl bezuinigingen de toegankelijkheid en kwaliteit verder onder druk zetten.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Zorg voor meer en beter opgeleide docenten.
2. Verrijk het curriculum met extra praktijk aanbod.
3. Verminder de prestatiedruk.
4. Creëer gelijke onderwijskansen door niemand uit te sluiten.
5. Laat jongeren meepraten over de kwaliteit van hun onderwijs.

Thema 3: Wonen en leefomgeving

Veel jongeren hebben last van het grote woningtekort: betaalbare huur- en koopwoningen zijn schaars, studentenkamers worden duurder en het aanbod daalt, terwijl discriminatie en uitsluiting op de woningmarkt de zoektocht nog moeilijker maken. Door hoge woonlasten ervaren jongeren stress en onzekerheid. Een kwart woont noodgedwongen nog bij hun ouders, waardoor ze minder zelfstandig zijn dan ze willen en belangrijke levenskeuzes uitstellen. Jongeren pleiten voor meer betaalbare nieuwbouw en creatieve woonoplossingen. Daarnaast hechten zij veel waarde aan een veilige, groene en levendige leefomgeving met voldoende ontmoetingsplekken en voorzieningen in de buurt.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Maak de woningmarkt toegankelijker voor jongeren.
2. Organiseer een groter, passender en betaalbaarder woningaanbod.
3. Zorg voor een groene en veilige leefomgeving waar jongeren zich verbonden voelen met elkaar en hun buurt.

Thema 4: Online wereld

Jongeren zien de online wereld als hun tweede thuis, vol mogelijkheden voor contact, informatie en ontspanning. Tegelijkertijd maken ze zich zorgen over privacy, cyberveiligheid en de macht van grote tech-bedrijven. Ook de verspreiding van nepnieuws en desinformatie baart hen zorgen: jongeren zijn vaak afhankelijk van algoritmes die hun beeld van de wereld sturen. Jongeren pleiten daarom voor meer educatie, mediawijsheid en wetgeving die hun online veiligheid en keuzevrijheid beschermt.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Geef jongeren meer controle over hun online gegevens.
2. Formuleer betere regulering en heldere richtlijnen voor techbedrijven.
3. Voorkom negatieve gezondheidsgevolgen van langdurig schermgebruik.
4. Maak jongeren digitaal vaardiger en mediawijzer.

Thema 5: Werk en welvaart

Jongeren hebben steeds meer moeite om rond te komen, omdat hun vaste lasten en dagelijkse uitgaven harder stijgen dan hun inkomsten. Hierdoor nemen financiële stress en schulden toen. Van veel jongeren is de financiële positie de afgelopen jaren verslechterd, mede door tijdelijke contracten, dure huurwoningen en kansenongelijkheid op de arbeidsmarkt. Studerende jongeren hebben vaak hoge studieschulden en ontvangen niet altijd een stagevergoeding, wat hun financiële situatie verder bemoeilijkt. Daarnaast ontbreekt het veel jongeren aan kennis over financiën, economie en arbeidsrechten.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Verhoog salarissen van jongeren en verbeter kansen op de arbeidsmarkt.
2. Verlaag studiekosten en verminder financiële zorgen van studenten.
3. Verplicht stagevergoedingen en verbeter stagekansen voor jongeren.
4. Zorg voor begrijpelijke educatie over financiën, economie en werk.

Thema 6: Klimaat en milieu

Jongeren maken zich veel zorgen over de klimaatcrisis, wat kan leiden tot stress en angst. Ze voelen zich vaak machteloos en onwetend, doordat klimaatbeleid onzichtbaar is en het thema minder urgent lijkt dan zaken als huisvesting en koopkracht. Veel jongeren willen dat de overheid strenger optreedt tegen grote vervuilers en duidelijke, lange termijn klimaatplannen ontwikkelt, terwijl educatie over duurzaamheid en natuur jongeren kan motiveren tot actie. Als er niks verandert, dragen jongeren de grootste gevolgen van niet-gehaalde klimaatdoelen, dus niks doen is geen optie.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Laat jongeren zien dat er echt iets gebeurt op klimaatgebied.
2. Zorg voor strenger beleid en heldere regels.
3. Creëer meer bewustwording en maatschappelijke betrokkenheid.

Thema 7: Kunst en cultuur

Kunst en cultuur bevorderen de sociale, mentale en persoonlijke ontwikkeling van jongeren, als bezoekers en als makers. Hoge kosten, beperkte toegankelijkheid en onduidelijke kortingen beperken hun deelname en vergroten sociale ongelijkheid. Jonge beginnende kunst- en cultuurmakers haken af door gebrek aan carrièremogelijkheden, financiële steun en oefenruimte, vooral in dorpen en kleine gemeenten. Jongeren hebben dan ook meer betaalbare plekken en maakruimtes nodig om actief kunst te beleven en te creëren.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Maak kunst en cultuur makkelijker toegankelijk voor iedereen.
2. Blijf jongeren ook na hun 18e ondersteunen in hun culturele ontwikkeling.
3. Maak kunst en cultuur iets van iedereen samen.
4. Maak kunst en cultuur toekomstbestendig.

Thema 8: Vervoer

Jongeren zijn veel onderweg. Ze hebben het openbaar vervoer hard nodig, maar hoge kosten, onveilige situaties en slechte toegankelijkheid ontmoedigen hen om het OV te gebruiken. Vertragingen en slechte verbindingen, vooral op het platteland, verminderen bovendien het vertrouwen in het OV, waardoor jongeren sneller in de auto stappen of besluiten om naar de stad te verhuizen, dichterbij alle voorzieningen.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Maak het OV beter betaalbaar voor alle jongeren.
2. Verbeter de veiligheid in het OV.
3. Zorg voor een toegankelijk OV voor iedere jongere.
4. Verbeter de betrouwbaarheid van het OV.
5. Verbeter de bereikbaarheid van het OV.

Thema 9: Politiek en veiligheid

Jongeren ervaren de Nederlandse politiek als oneerlijk en onbetrouwbaar, voelen zich slecht vertegenwoordigd en verliezen daardoor vertrouwen in het systeem. Ze stemmen minder vaak dan ouderen en zijn ondervertegenwoordigd in de Tweede Kamer, maar doen doorgaans vaker mee aan politieke acties. Voor jongeren is migratie een belangrijk thema waarover ze sterk van mening verschillen. Breder is te zien dat jongeren voor meer samenwerking en gelijke kansen binnen Europa zijn. Ze maken zich zorgen over oorlog en veiligheid en willen vooral goede informatie over wat er speelt.

Dit is volgens jongeren nodig:

1. Vergroot het vertrouwen van jongeren in de nationale politiek.
2. Zorg voor meer Europese samenwerking.
3. Creëer meer bewustwording over migratie.
4. Geef jongeren inzicht in conflicten en een stem in beleid over vrede en veiligheid.

Jongeren in Caribisch Nederland

Jongeren in Caribisch Nederland verdienen een net zo belangrijke stem in jeugdbeleid als hun leeftijdgenoten aan de Europese kant van de oceaan. Zo'n 100 jongeren uit Bonaire, Sint-Eustatius en Saba hebben gedeeld wat de thema's voor hen betekenen. Hun situatie verschilt binnen sommige thema's (deels) van die van jongeren in Europees Nederland. Zo is er onder andere in het onderwijs behoefte aan meer kwaliteit, moderne middelen, aandacht voor lokale cultuur en meertaligheid, treft klimaatverandering de eilanden direct en is vervoer een groot probleem door gevaarlijke wegen en het gebrek aan openbaar vervoer. Daarnaast voelen zij zich vaak ongelijkwaardig behandeld ten opzichte van hun leeftijdsgenoten aan de Europese kant van de oceaan.

Blijvend impact maken met de Nationale Jeugdstrategie

Om blijvend impact te maken, moeten we de uitvoering en monitoring van de Nationale Jeugdstrategie bij de Rijksoverheid goed bewaken. Daarom komt er een onafhankelijk boegbeeld voor het jeugdveld, zoals een minister voor Jeugd. Die wordt bijgestaan door een interbestuurlijk en rijksbreed programmteam Jeugd. Bij het vervolgproces en de implementatie speelt NJR een belangrijke rol om het jongerenperspectief in te brengen. Het kabinet bespreekt de voortgang tweemaal per jaar. Het monitoren van de resultaten gebeurt via een tweejaarlijkse rapportage door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Uiteraard wordt zowel bij de uitvoering als de monitoring de stem van jongeren meegenomen. De Nationale Jeugdstrategie wordt halverwege (na 7 jaar) herzien en na 14 jaar volledig vernieuwd, na een onafhankelijke evaluatie en met de inbreng van opnieuw een grote groep jongeren.

'We kunnen pas echt iets veranderen in het systeem als wij daar zelf inzitten'

RANDVOORWAARDEN: WAT ER NODIG IS VOOR GOED JONGERENBELEID

In de Nationale Jeugdstrategie staan negen belangrijke thema's centraal die elkaar en het leven van jongeren op verschillende manieren beïnvloeden. Met input van ruim 12.000 jongeren zijn per thema ideeën verzameld voor een toekomstgericht jongerenbeleid, waarmee beleidsmakers vandaag al aan de slag kunnen. Om dit beleid écht te laten werken, moet aan **drie randvoorwaarden** worden voldaan: **jongerenparticipatie, diversiteit, inclusie & gelijkheid** en een **integrale aanpak**.

Randvoorwaarde 1: Jongerenparticipatie

Niets over jongeren, zonder jongeren

Jongeren moeten overal waar besluiten over hen worden genomen kunnen meedenken, meepraten en meebeslissen. Dat gaat om alle besluiten die direct of indirect, in het heden of in de toekomst effect hebben op het leven van jongeren. Waarom dat zo belangrijk is:

- Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat interventies die voor, maar niet door jongeren zijn ontwikkeld, vaker niet werken (Yeager, Dahl & Dweck, 2018). Jongeren weten immers het best welke problemen er bij hen spelen en welke oplossingen zullen werken: zij zijn expert over hun eigen leven en leefwereld.
- Jongeren zijn een spiegel naar de toekomst, zij voelen vaak eerder en sneller aan waar een samenleving naartoe beweegt (o.a. Bandura & Cherry, 2020 & Crone, Van de Groep en Te Brinke, 2024). Het jongerenperspectief is daarmee belangrijk voor de hele samenleving, niet alleen voor jongeren zelf.
- Jongeren hebben de fundamentele behoefte om gezien en gehoord te worden. Niet voor niets is het recht om je mening te geven over zaken die je aangaan vastgelegd in artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK).

Een betekenisvol participatietraject leidt tot maximaal resultaat, met positieve impact voor jongeren en de maatschappij. Win-win, dus. Beleid dat goed is voor jongeren maak je mét jongeren, over onderwerpen die jongeren belangrijk vinden. Zo werken jongeren en beleidsmakers samen aan positief, toekomstgericht jeugdbeleid.

Het proces dat NJR met de Rijksoverheid heeft ontworpen om tot een Nationale Jeugdstrategie te komen, is dan ook uniek. Niet alleen waar het gaat om jongerenparticipatie,

maar zeker ook waar het gaat om democratische vernieuwing en inspraak op beleidsvorming. Anders dan anders pakten jongeren als individuen en inwoners van Europees en Caribisch Nederland de pen op bij het schrijven van de Nationale Jeugdstrategie. Niet eerder werkte zo'n grote groep zelf zo nauw en intensief mee aan eigen (toekomstig) beleid. Hiervoor is voor het eerst gewerkt met een gelote groep jongeren, die daarmee zo representatief mogelijk is voor jongeren in Nederland. Zij zijn gevoed met input van 12.000 jongeren, want iedereen die mee wilde doen, moest mee kunnen doen. Hoe we dit alles precies hebben gedaan? Lees daarvoor vooral ook het hoofdstuk 'Werkwijze'.

Vaste jongerenplek aan tafel

Jongerenparticipatie betekent pas iets als jongeren op hun eigen manier kunnen meedoen. In een omgeving waar ze zichzelf mogen zijn, en kunnen werken vanuit hun eigen waarden en interesses. Waar ze mogen zeggen wat ze willen, eigenaarschap krijgen en andere jongeren ontmoeten. En waar ze ontdekken dat ze meer kunnen dan ze dachten en geen drempel voor deelname ervaren.

Met betekenisvolle jongerenparticipatie bij de ontwikkeling van (nieuw) Rijksoverheidsbeleid hebben we het over een duurzame en langdurige samenwerking tussen ministeries en jongeren. Mooie voorbeelden van lopende participatietrajecten met jongeren(organisaties) zijn er volop, en zijn onder elk thema hoofdstuk te lezen. Maar daarmee zijn we er nog niet. Om van doelen uit de Nationale Jeugdstrategie beleid te maken, zijn meer jongeren nodig, dus meer participatie. Het is aan de ministeries ervoor te zorgen dat jongeren een vaste plek aan tafel krijgen, om zo directe samenwerking op te zetten tussen beleidsmakers en de jongeren die daadwerkelijk met beleid te maken krijgen.

De zes bouwstenen van betekenisvolle jongerenparticipatie

Om betekenisvolle jongerenparticipatie op te zetten en te laten slagen heeft NJR zes bouwstenen ontwikkeld. Deze bouwstenen zouden in alle toekomstige participatietrajecten moeten worden gebruikt, en zijn natuurlijk ook tijdens verschillende fases bij de totstandkoming van de Nationale Jeugdstrategie toegepast. We zetten de zes bouwstenen kort op een rij.

Oriëntatie

Hier leg je de basis voor een goed jongerenparticipatietraject. Je onderzoekt wat nodig is om jongeren serieus mee te laten doen en zorgt dat ze zich mede-eigenaar voelen vanaf het begin.

Motivatie

Richt je op de intrinsieke motivatie van jongeren. Als ze uit eigen interesse meedoen, leidt dat tot meer betrokkenheid. Samen ontdek je waarom ze wel of niet mee (willen) doen aan jouw traject.

Bereiken & betrekken

Bereik de juiste jongeren op de juiste plek en betrek ze actief bij het traject. Zorg voor gelijkwaardigheid en waardering, want jongeren bereiken vaak snel hun leeftijdsgenoten.

Talentontwikkeling

Je helpt jongeren te groeien in het traject door hun talenten en competenties te ontdekken en in te zetten. Hun zelfvertrouwen stijgt en ze voelen zich blijvend verbonden met het traject.

Binden & boeien

Maak jongeren mede-eigenaar van het traject en laat ze actief meedoen in alles wat speelt. Gebruik creatieve werkvormen en plan activiteiten op momenten die voor hen goed uitkomen.

Terugkoppelen & voortbouwen

Klaar? Vertel jongeren hoe het is gegaan. Informeer ze over de voortgang, verantwoording en vervolgstappen, zelfs als hun input niet is overgenomen. Dan zien ze dat hun stem ertoe doet.

Meer informatie over de bouwstenen en hoe je ze toepast vind je op: bouwstenenjongerenparticipatie.nl

Hoe willen jongeren participeren?

Liever anoniem of in het echt?

Jongeren geven graag op allerlei verschillende manieren hun mening. De meerderheid van de jongeren in ons onderzoek (64%) praat het liefst mee via vragenlijsten of andere online platforms. 39% zegt graag waar het op staat door te stemmen tijdens de verkiezingen. Bijna de helft voelt zich het prettigst om mee te doen via sociale media; ideaal als je op een makkelijke, veilige en anonieme manier wilt zeggen wat je denkt, weinig tijd hebt, introverter bent of liever niet in het openbaar spreekt.

'Het moet low-key toegankelijk zijn om je mening te kunnen geven'

Voorstanders van meer fysieke manieren van meningsuiting zijn er ook: zo wil 15% meepraten tijdens events, 10% in een jongerenraad of leerlingenraad en 5% als deelnemer van een burgerberaad. Volgens deze jongeren zorgt 'echt' contact voor diepere, meer persoonlijke gesprekken waar mensen verbinding met elkaar maken en van de ander leren.

Passende participatie

Om jongeren betekenisvol te laten participeren, is het belangrijk dat het 'past'. Volgens de jongeren sluiten participatietrajecten vaak niet aan bij hun leefwereld en hun agenda. Ook zijn locaties niet altijd even inspirerend of bereikbaar en staan aankondigingen op Facebook of in de krant; kanalen die jongeren eigenlijk niet meer gebruiken. Jongeren uit ons onderzoek stellen daarom voor om langs te gaan op scholen en bij sportclubs, daar plannen te presenteren en feedback te vragen. Het motiveert ze ook om zelf in actie te komen of zich meer in een onderwerp te verdiepen, door te spreken met ervaringsdeskundigen of andere mensen met kennis over het onderwerp. De wil om te participeren is er absoluut, maar liefst op een manier die bij jongeren past. Er is een groep die actief wil meebeslissen, maar een groot deel denkt liever op de achtergrond mee. Wat prima is, want jongerenparticipatie is echt betekenisvol als het aansluit bij de leefwereld, talenten en voorkeuren van alle jongeren. Sterker nog: daar wordt beleid over jongeren alleen maar beter van!

'Maak verbinding met input van anderen, politici, geleerden, ervaringsdeskundigen'

Randvoorwaarde 2: Diversiteit, inclusie en gelijkheid

Een plek in beleid en de praktijk

Behalve jongerenparticipatie zijn ook diversiteit, inclusie en gelijkheid noodzakelijk om de Nationale Jeugdstrategie te laten werken voor alle jongeren. Onze droom is dat alle jongeren leven in een wereld waar ze zich thuis voelen. Waar ze het beste uit zichzelf halen en een positieve impact hebben op elkaar en hun omgeving. Maar dat lukt alleen als diversiteit, inclusie en gelijkheid een plek krijgen in beleid en de praktijk. Zo niet, dan blijven kansenongelijkheid, uitsluiting en discriminatie bestaan.

Lange weg te gaan

Hier is nog een lange weg te gaan, blijkt uit ons en ander onderzoek. 43% van de jongeren krijgt wel eens te maken met discriminatie. Ze merken het meest ongelijkheid op basis van afkomst (69%), seksuele voorkeur (54%), inkomen (52%), opleidingsrichting (51%) en gender (48%). 67% geeft aan openlijk zichzelf te mogen zijn in Nederland. Voor één op de drie jongeren geldt dit dus niet.

Letterlijke en figuurlijke barrières

Van rolstoelovriendelijke gebouwen tot continue vooroordelen: veel jongeren lopen tegen barrières aan, omdat ons systeem niet 'eerlijk' is. Zo heeft ongelijke toegang tot goed onderwijs, zorg, een stageplek of baan vaak grote gevolgen voor iemands mentale gezondheid en toekomst. Ook voelen jongeren zich door het gebrek aan rolmodellen en representatie in onderwijs, media, politiek en werk niet altijd gezien of geaccepteerd. Die verminderde zichtbaarheid in (soms) invloedrijke posities leidt tot gevoelens van buitensluiting en minder vertrouwen in de samenleving, wat diversiteit en inclusie belemmert.

Meer aandacht, minder wij-zij gevoel

Er is meer aandacht nodig voor diversiteit, inclusie en gelijkheid, zeggen jongeren. Niet om extra nadruk te leggen op de bestaande kloof, maar om meer begrip, respect en verbondenheid te kweken en te bouwen aan een samenleving waarin iedereen zich veilig, welkom en gewaardeerd voelt. Bijna de helft van de jongeren (48%) wil graag meer weten over verschillen tussen mensen. Ontmoetingen tussen verschillende groepen kan dat wij-zij gevoel verminderen, denkt 48% van de jongeren.

*'Racisme en seksisme
borrelen weer op,
ik word hier bang
van'*

*'Praat meer over
geloof, zodat mensen
elkaar beter begrijpen
en respecteren'*

*'Kap met proberen
het bestaan van een
ander te verbieden'*

*'Zolang politici dit
onderwerp niet
serieus nemen,
verandert er ook niets
in de maatschappij'*

Leven en laten leven?

Jongeren uit ons onderzoek hebben behoefte aan meer aandacht op school (56%) en op de werkvloer (45%) voor diversiteit en inclusie. Wat ze willen, zijn meer jongeren-communities rondom deze thema's (42%), meldpunten (31%) en evenementen (20%). Opvallend: 22% van de jongeren deelt die mening niet. Zij vinden dat er niet meer aandacht voor nodig is. En waar 53% pleit voor een betere aanpak van discriminatie en racisme deelt de andere 47% die mening niet. 'Acceptatie' en 'tolerantie' zijn volgens de jongeren in ons onderzoek het hardst nodig in het streven naar een inclusieve samenleving. In de klas, op straat, op werk of online: hoe mensen met elkaar omgaan heeft grote invloed op hoe onze maatschappij reilt en zeilt. En daar valt nog een wereld te winnen, zeggen jongeren die een afname van respect in de samenleving zien en wijzen op groeiende polarisatie.

Te bang om te praten

20% van alle jongeren durft op school niet vrijuit te praten over hun seksualiteit. Zeker jongeren uit de LGBTQIA+-gemeenschap niet. Zij worden bovengemiddeld vaak gepest, zowel door medeleerlingen als docenten (Mavisie, 2024).

Geen beleid zonder aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ontwerp daarom samen met jongeren een duurzame en langdurige aanpak. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema. Zonder een blijvende inzet op diversiteit, inclusie en gelijkheid zijn de beleidsdoelen van de Nationale Jeugdstrategie simpelweg niet haalbaar.

Randvoorwaarde 3: Integrale aanpak

Problemen van jongeren hangen nauw met elkaar samen en vragen om een integrale oplossing. Verantwoordelijkheden voor het aanpakken van jongerenproblemen zijn vaak verdeeld over (te veel) overheden, uitvoeringsorganisaties en andere organisaties die invloed hebben op jongeren goed samenwerken. Voor elk onderwerp in de samenleving is er een apart ministerie, een specifieke uitvoerende organisatie. Maar om samen te werken aan positief, toekomstgericht jeugdbeleid moeten alle betrokken ministeries en bestuurslagen samenwerken en verder kijken dan alleen hun eigen expertise. Zoals experts als Gonneke Stevens en Stijn Sieckelinck aan hebben gegeven: veel problemen van jongeren zijn teveel met elkaar verweven om individueel aangepakt te kunnen worden.

Zo concludeerde de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd dit jaar, bij het beoordelen van hervormingen in de jeugdzorg, dat de te hoge instroom in de jeugdzorg niet alleen is op te lossen met maatregelen binnen de jeugdzorg alleen. Studieschulden leveren prestatiedruk tijdens het studeren, maar steken ook de kop op wanneer jongeren een eerste huis willen kopen. Sowieso kan de wooncrisis voor jongeren bijvoorbeeld niet worden opgelost zonder te kijken naar de stikstofproblematiek, of de krappe arbeidsmarkt in de bouw. Dat betekent dat niet alleen het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening aan zet is, maar bijvoorbeeld ook de ministeries van Landbouw, Natuur, Voedselvoorziening en Visserij en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ook is dit een duidelijk voorbeeld van een onderwerp waar Rijk, provincies, gemeenten, en maatschappelijke en private partijen samen mee aan de slag zullen moeten voor doortastende, effectieve oplossingen.

Zonder die samenwerking lukt het niet om problemen van jongeren goed en in verband met elkaar aan te pakken en op te lossen. Gelukkig lijkt deze gedachte ook de politiek te hebben bereikt, sinds de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd, samen met de Tweede Kamer, ervoor heeft gepleit om thema's over jeugd en gezin met alle betrokkenen op te pakken. Een integrale aanpak is daarom een belangrijke derde randvoorwaarde in het uitwerken van de Nationale Jeugdstrategie.

Jongeren in Nederland over mentale en fysieke gezondheid

'De drempel om hulp te vragen is crazy hoog'

1. MENTALE EN FYSIEKE GEZONDHEID

Mentale en fysieke gezondheid blijkt een van de thema's waar jongeren het minst positief over zijn. Dat is begrijpelijk. Veel jongeren kampen met stress, prestatiedruk, eenzaamheid of lopen tegen overvolle wachtlijsten aan. Wat ook niet helpt, is dat gezond leven relatief veel kost en jongeren daardoor soms minder kans hebben om gezond op te groeien.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep **vijf vereisten** op het gebied van mentale en fysieke gezondheid:

1. Luister beter en maak maatwerk mogelijk
2. Zorg voor minder lange wachttijden
3. Regel goede zorguitstroom
4. Geef alle jongeren dezelfde kansen
5. Besteed meer aandacht aan preventie en gezond leven

Situatieschets

Mentale druk, drukker, drukt

De mentale gezondheid van jongeren is en blijft een groot aandachtspunt. Dat geven ook jongeren zelf aan: in onze data wijzen jongeren dit thema aan als een van de hoogste prioriteiten. Uit de Kwartaalmonitor van het [RIVM](#) blijkt dat bijna 50% stress ervaart (door school en 'alles wat moet'), daarnaast is 43% (enigszins of sterk) eenzaam en heeft 13% weleens zelfdodingsgedachten (2025). Zoomen we in op leeftijd, dan treft stress vooral 21-25-jarige alleenwonende jongeren die met moeite de eindjes aan elkaar kunnen knopen.

Steeds meer jongeren gaan helaas zo gebukt onder toenemende prestatiedruk, eenzaamheid, financiële problemen, woningnood, mondiale onrust en een gebrek aan toekomstperspectief, dat ze uit het leven stappen. In vergelijking met 10 jaar geleden pleegden 33% meer jongeren zelfmoord, aldus de Commissie Actuele Nederlandse Suicideregistratie ([CANS](#)) (2025). CBS-getallen duiden op dezelfde trend (2025). Met name opvallend is hier de sterke toename van het aantal suicides bij jonge vrouwen ([113 Zelfmoordpreventie, 2023](#)).

Hulp nodig?

Denk je aan zelfdoding of maak je je zorgen om iemand? Erover praten helpt. Dat kan 24/7 gratis en anoniem via de chat op www.113.nl of telefonisch op 113 of 0800-0113.

Wachtlijsten

En dan de wachtlijsten in de zorg. Die zijn groot. En groeien maar door. Volgens de Nederlandse Zorgautoriteit ([NZa](#)) wachtten in 2023 ruim 97.000 jongeren op een zorgplekje; 10.000 meer dan een jaar eerder (2024). En dan helpt het stijgende personeelstekort in de jeugdzorg niet mee. Volgens het [FNV](#) zitten in

2034 74.000 jongeren zonder hulp, vanwege het gebrek aan 5.500 jeugdzorgprofessionals (2025). [Het onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn \(2023\)](#) laat over de algehele ggz zelfs een toenemend tekort zien van 7.400 in 2023 naar 12.800 in 2032.

'Wanneer je mentale hulp nodig hebt, moet dit sneller geregeld worden'

Beter luisteren, meer maatwerk

Wat dit met jongeren doet, komt terug in ons onderzoek. Door weinig tijd en onvoldoende aandacht, krijgen jongeren niet altijd passende hulp. 56% vindt dat wachttijden in de zorg moeten verbeteren. Bijvoorbeeld zodat ze hun opleiding niet af te breken en de druk bij familie en kennissen van de ketel kan. Want continu van het kastje naar de muur doet mentaal iets met je. Zeker bij jongeren met complexe problemen, waar protocollen en standaardprocedures alles vaak nog lastiger maken. Weg ermee, zeggen jongeren: regel maatwerk, dus meer dan GGZ-ondersteuning alleen. Schakel school in, betrek jongerenwerk, pols de gemeente, als extra hulplijn. Dat verlicht de wachtlijstdruk. Bovendien voelen we ons dan geen 'nummer' of zomaar een 'label'. Duidelijk is: jongeren willen zelf kunnen kiezen voor passende hulp of alternatieve ondersteuning. Voor een sneller herstel. Daar heeft iedereen baat bij. Sowieso fijn is iemand om over mentale problemen te praten; iets dat 15% van de jongeren mist. Ook het [NJI raadt maatwerk aan](#): door aandacht te hebben voor ervaringen en levensverhalen van jongeren en ouders, is de kans groter dat nieuwe hulp beter aansluit en dus effectiever is (2024).

Haperende zorg-in- en uitstroom

Waar de zorginstroom haperd, doet de uitstroom dat ook. Jongeren die zorg krijgen blijven daar soms mede doordat ze bang om (later) hulp te verliezen. Tel de overbelasting van het systeem en stijgende kosten op bij de stagnerende ontwikkeling van jongeren, dan is duidelijk dat uitstroomactie is gewenst. Ook omdat er zo ruimte ontstaat voor jongeren met een grotere, acute hulpvraag.

Kansen(on)gelijkheid door portemonnee en achtergrond

Kansen(on)gelijkheid in de zorg is vaak een financieel verhaal en linkt direct aan (on)gezond leven. Dat de helft van de jongeren (18-29) de tandarts mijdt, heeft soms met angst, maar vooral met de prijs te maken (Independer, 2025). Dezelfde geldzorgen hebben hun weerslag op de menukeuze van 'onze' jongeren. 26% kan geen gezonde voeding betalen en 35% kan sport niet betalen. Initiatieven om sporten betaalbaar te houden, bijvoorbeeld via studentenkorting bij sportfaciliteiten op de campus, werden recent nog met afschaffen bedreigd (NOS Nieuws, 2025). Het aantal sportende jongeren, meldt NOC-NSF, vooral onder jongens (13-18), daalt óók omdat ze het nut van sporten niet inzien en omdat sporten in een groep niet altijd als even prettig wordt gezien (2025).

Tegelijkertijd bestaan er meerdere oorzaken van ongelijke kansen op gezondheidsvlak. Zo komen jongeren met een migratieachtergrond bijvoorbeeld vaker in zwaardere vormen van jeugdzorg terecht dan nodig, en ervaren zij dat ze negatiever behandeld werden vanwege hun afkomst (Movisie, 2024).

'Mentale gezondheid wordt vaak in één lesje besproken'

Meer aandacht voor preventie blijft nodig

De kunst bij gezondheid is om problemen vóór te zijn. Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. 63 % van de psychische klachten begint al voor de leeftijd van 25 jaar. De jeugd is daarnaast juist ook een periode met veel potentie voor groei, ontwikkeling en herstel (Trimbos-instituut, 2025). Het aantal jongeren met overgewicht schommelt rond de 25%, 7% heeft te maken met obesitas (CBS, 2023). Alle waarschuwingen ten spijt neemt het aantal rokende jongeren licht toe. En van alle jongeren tussen de 12-16 vapt bijna 30% geregeld (N.Ji, 2023). Zelfs 10% van alle 12-jarigen heeft al eens gevapt, zo wordt benoemd in mei gelanceerde Actieplan 'Nee tegen vaper' van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2025). De jongeren in ons onderzoek zijn duidelijk: meer aandacht voor preventie en mentale veerkracht is hard nodig. Alleen praten biedt geen oplossing. Te veel praten kan zelfs leiden tot herkauwen van negatieve gedachten en zo gevoelens van onrust en somberheid in stand houden of versterken. Een balans is hierin belangrijk (EOS Wetenschap, 2024).

Burned-out

In 2022 had ongeveer 1 op de 4 werkende jongeren van 18 tot 34 jaar last van burn-outklachten, vooral in zorg en onderwijs. De klachten worden sterker door prestatiedruk, onzekerheden, stress over werk, geld en social media. Vooral jonge vrouwen ervaren vaker flinke klachten en het aantal jonge werkenden met ernstige burn-out groeit (TNO, 2022).

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Luister beter en maak maat- werk mogelijk

Jongeren vinden niet altijd een luisterend oor, waardoor ze passende hulp en dus goede zorg mislopen, wat mentale en fysieke problemen verergert. Hun voorstel: luister naar wat jongeren willen en laat hen zelf voor passende hulp of alternatieve vormen van hulp kiezen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

1.1: Verzeker de keuzevrijheid van jongeren voor passende hulp of alternatieve vormen van hulp.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Geef jongeren zelf inzicht in mogelijke soorten hulp en hun keuzes hierin.
- Regel inspraak voor jongeren in hun behandeltraject, waarbij ze duidelijk weten wat het traject inhoudt.
- Zet vaker alternatieven voor de GGZ in, zoals privéklinieken.

1.2: Richt zorg op de individuele jongere om maatwerk mogelijk te maken, en neem de context van de jongere mee in de zorg.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Betrek de directe omgeving, zoals mentoren op school, vroeg in het proces bij probleemsigaling, zorgbegeleiding en nazorg.
- Adviespanels met jongeren kunnen hierbij dienen als klankbord: jongeren denken mee over beleid en onderzoek in de (mentale en fysieke) zorg en geven feedback vanuit hun eigen ervaringen. Of laat jongeren in gesprek met zorgbestuurders om hun perspectief direct te delen en invloed uit te oefenen op beslissingen.

Vereiste 2: Zorg voor minder lange wachtlijden

De wachttijden in de zorg voor jongeren moeten worden verkort en verzacht. Dat betekent: sneller hulp bieden, betere samenwerking tussen zorgpartijen en meer aandacht voor jongeren met complexe problemen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Verzacht de wachttijden en benut deze tijd beter.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Vergroot het (zorg)opleidingsaanbod, zodat er meer hulpverleners komen om passende zorg te bieden, desnoods al tijdens de wachttijd.
- Controleer wachtlijsten tussentijds om te zien of jongeren wel de juiste plek zitten.
- Zorg voor een snellere pre-screening bij de GGZ om onnodig wachten te voorkomen.
- Vergroot het aanbod van begeleid-wonen-trajecten om de wachttijd te verkorten.
- Benut wachttijden optimaal: laat jongeren klachtverminderende activiteiten doen en geef ze concrete tips (via website of folder) wat ze tijdens hun wachtlijsttijd kunnen doen (coping strategieën), met tips over eventuele cursussen. Bied groepssessies of -ondersteuning voor naasten ter overbrugging van de wachttijd.
- Geef jongeren op de wachtlijst de ruimte om met lotgenoten te praten, of jongeren die een steuntje in de rug willen en kunnen geven, bijvoorbeeld via peer-to-peer coaching-programma's van organisaties als [@ease](#).

2.2: Regel de snelste toegang tot zorg voor jongeren met acute hulpbehoeften.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Hanteer de regel 'hoe jonger, hoe sneller hulp' en voorkom het domino-effect dat niet werken/sporten de mentale en algehele ontwikkeling blokkeert.
- Stel 'bruggenbouwers' aan die mentale en fysieke problemen tijdig signaleren en weten hoe ze iemand moeten begeleiden. Denk aan naasten, familieleden, vrienden, burens, leraren of (sport)coaches.

Vereiste 3: Regel goede zorguitstroom

Jongeren moeten tijdig, op een fijne manier, met goede begeleiding uitstromen om hun 'gewone' leven weer op te pakken. Dit voorkomt onnodige lange zorgtrajecten en geeft jongeren met een (acute) hulpvraag de ruimte.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

3.1: Verzeker goede begeleiding bij uitstroom uit de zorg.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Betrek het vangnet van jongeren gedurende het gehele zorgtraject bij de zorg.
- Stel een onafhankelijk iemand aan die per situatie meedenkt en checkt of zorguitstroom kan.
- Wijs vooraf een maatschappelijk werker aan, als onderdeel van het vangnet, met wie jongeren ook na hun uitstroom kunnen praten.

3.2: Verzeker terugstroomgarantie om jongeren de zekerheid te bieden dat ze snel opnieuw hulp krijgen als het nodig is.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Geef zorgverleners de ruimte voor periodieke contactmomenten na afloop van zorg.
- Hanteer ook hier de regel 'hoe jonger, hoe sneller hulp'

Vereiste 4: Geef alle jongeren dezelfde kansen

Meer kansengelijkheid geeft alle jongeren dezelfde kansen om gezond op te groeien. Elke jongere moet toegang krijgen tot passende zorg, ondersteuning en mogelijkheden om fysiek en mentaal goed voor zichzelf te zorgen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende drie beleidsdoelen:

4.1: Verzeker elke jongere van toegang tot passende zorg, ondersteuning en mogelijkheden om fysiek en mentaal goed voor zichzelf te zorgen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Werk cultuursensitief richting groepen als jongeren met een migratieachtergrond, bijvoorbeeld door de inzet van tolken en visuele communicatie. Richt campagnes op jongeren met een biculturele achtergrond en werk samen met organisaties die hen goed bereiken.
- Verklein de loop- en fietsafstand richting hulpverleners, maak vervoer naar zorginstellingen betaalbaar of gratis en decentraliseer zorg, waardoor het beter bereikbaar is.
- Maak medisch onderzoek inclusiever door bijvoorbeeld meer te richten op onderzoek naar vrouwen en intersexe personen.
- Creëer aanbod van zorgverleners/-plekken, ook in dorpen en wijken waar dat nog niet gebeurt. Denk daarbij ook na over de locatie, zoals gebieden waar veel jongeren wonen.

4.2: Minimaliseer en voorkom financiële drempels tot zorg.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak tandarts en fysiotherapie gratis tot 25 jaar.
- Maak alternatieve zorgwijzen financieel mogelijk en toegankelijk voor alle jongeren.
- Maak anticonceptie gratis in het basispakket (tot 25 jaar)

4.3: Verzeker de beschikbaarheid van toegankelijke informatie over zorg voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Leer jongeren beter over de werking van hun lichaam en wanneer doktersbezoek nodig is, bijvoorbeeld via de aanpakken van de [Gezonde School](#).
- Doe onderzoek naar en maak kansen- en inkomensongelijkheid zichtbaar onder jongeren met een beperking.

Vereiste 5: Besteed meer aandacht aan preventie en gezond leven

Door mentale en fysieke gezondheid bespreekbaar te maken, creëer je aandacht, versterk je de veerkracht van jongeren en stimuleer je een gezonde leefstijl. Dit om ergere problemen te voorkomen, nu en in de toekomst.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

5.1: Zorg dat iedereen kan werken aan een fysiek en mentaal gezonde leefstijl.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak gezond eten aantrekkelijk en beschikbaar op scholen, kom met écht lekkere en voedzame opties. Verzin creatievere opties om gezond eten op scholen te promoten. Bijvoorbeeld door een gezonde [school kantine](#).
- Deel bijvoorbeeld gratis fruit uit in de klas en op het werk.
- Verhoog de kantineprijzen van ongezond eten en verlaag de kosten van gezond eten.
- Maak zwembaden gratis toegankelijk voor kinderen en jongeren.
- Organiseer kooklessen voor jongeren om leren over gezond eten te stimuleren.
- Leer jongeren via campagnes over gezond leven, bijvoorbeeld via sociale media, films, toneel, ervaringsverhalen en gastlessen op school. Geef op werk aandacht aan het voorkomen van burn-outs.
- Laat jongeren kennismaken met Maatschappelijke Diensttijd (MDT), als helpende, laagdrempelige manier van zingeving.

5.2: Versterk de bespreekbaarheid van mentale en fysieke gezondheid onder jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Investeer in preventie op onderwijsinstellingen, om problemen voor te zijn. Maak van mentale gezondheid een prioriteit en een vast onderdeel van het curriculum op middelbare scholen (kijk bijvoorbeeld naar lesprogramma's als *Je Brein de Baas?!*), en investeer in het welzijn van studenten.
- Investeer in preventie op school, om problemen voor te zijn. Maak van mentale gezondheid een prioriteit en een vast onderdeel van het curriculum
- Faciliteer op elke onderwijsinstelling een online omgeving jongeren anoniem over hun problemen kunnen vertellen, bijvoorbeeld over pestgedrag van anderen.
- Leer docenten hoe zij thema's over zij klassikaal mentale gezondheid moeten bespreken en plan vervolgens één-op-één gesprekken in met leerlingen.
- Organiseer een campagne, fysiek en online, voor jongeren en hun ouder(s)/verzorger(s) over mentale gezondheid, mét handelingsperspectieven. Bijvoorbeeld in de trant van de 'Alles-ok?'-campagne.
- Stuur alle jongeren van 18 jaar en ouder een brief met meer informatie over preventie van mentale of fysieke problemen en over een gezonde leefstijl.
- Organiseer duidelijk herkenbare plekken in de buurt waar jongeren hun verhaal kunnen doen en maak deze goed zichtbaar. Toegang is gratis en eventueel anoniem.
- Geef jongeren de ruimte om met lotgenoten te praten.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van de doelen op het gebied van mentale en fysieke gezondheid zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over mentale en fysieke gezondheid werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is. Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- Via de *KopZorgenRaad* geven organisaties als Door het Geluid, LAKS, JOBmbo, ISO en LSVb het kabinet gevraagd en ongevraagd advies over de mentale gezondheid van studenten, onder begeleiding van het ECIO. Vergelijkbare initiatieven zijn het programma *Stijn* en de *Veerkrachtcoalitie van MIND Us*.
- AEGEE werkt aan de *Youth Health Advisory Group* als onderdeel van het YOUTHreach project. Dit is een adviesgroep van 18 jongeren uit heel Europa, die probeert om de mentale gezondheidszorg op het continent te verbeteren.
- Na de ontwikkeling van de Hervormingsagenda Jeugd zijn jongeren *geconsulteerd* over zowel hun mening over de maatregelen uit deze agenda zelf, als over wat zij meegeven bij de uitwerking van deze maatregelen. Daarbij worden de ervaringsdeskundige jongeren bij *ExpEx* betrokken bij de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp.
- Uit het programma tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag is een *studentenpact* tot stand gekomen met input van meerdere studentenorganisaties.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties als Jeugd welzijnsberaad,

CHOICE, Studentensport Nederland, SPS-NIP, IFMSA-NL en het Rode Kruis.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geardeerdheid, beperking, opleidingsrichting, sociaal-economische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter mentale en fysieke gezondheid kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de financiële positie van jongeren, de arbeidsmarkt voor zorgverleners en jongerenwerkers, de rol van scholen bij signalering en preventie, en de bereikbaarheid van zorginstellingen (buiten en binnen de stad). Het is dan ook niet voor niets dat bijvoorbeeld de *Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd (2025)* pleit voor integraal jeugd- en gezinsbeleid om problemen in de jeugdzorg goed aan te kunnen pakken.

Jongeren in Nederland over onderwijs

'Ik leer omdat het moet, niet omdat ik het leerzaam vind'

2. ONDERWIJS

Door het toenemende lerarentekort, de almaar stijgende prestatiedruk, teveel focus op theorie en een gebrek aan persoonlijke ondersteuning balen steeds meer jongeren van school of hun studie. Ze haken af, vallen buiten de boot en dreigen voortijdig een mooie toekomst mis te lopen. Ideeën over hoe het onderwijs anders, creatiever, gelijkwaardiger en kansrijker kan, hebben ze ook. En daar profiteren alle (toekomstige) onderwijsprofessionals van.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vijf vereisten op het gebied van onderwijs:

1. Zorg voor meer en beter opgeleide docenten.
2. Verrijk het curriculum met extra praktijk aanbod.
3. Verminder de prestatiedruk.
4. Creëer gelijke onderwijskansen door niemand uit te sluiten
5. Laat jongeren meepraten over de kwaliteit van hun onderwijs.

Situatieschets

Gezocht: docenten

Goed onderwijs staat of valt met goede docenten. Met iemand die jou kent en je talenten herkent en erkent, zodat je beter leert en je optimaal ontwikkelt. Van alle jongeren in ons onderzoek heeft 79% behoefte aan meer persoonlijke begeleiding, aan iemand die de klas 'stil krijgt', de rust bewaakt en bewaart. En dan vooral middelbare scholieren en mbo-studenten. Vaak willen docenten wel, maar kunnen ze niet, omdat ze met te weinig zijn en dat heeft gevolgen voor de kwaliteit.

Volgens de VO-raad kwamen middelbare scholen in 2024 3.800 leraren tekort. In het mbo stond de tekortteller op 1.000 docenten. De komende tien jaar stijgt dat aantal verder. Oplossingen liggen, volgens de Onderwijsraad, in een betere onderlinge school-samenwerking, verlaging van de werkdruk en verhoging van de zijinstroom, waarbij mensen met een ander beroep zich laten omscholen tot docent.

Wat kunnen docenten beter doen?

Jongeren in ons onderzoek hebben genoeg verbetertips voor docenten:

- meer jongerengerichte manier van uitleggen (57%);
- beter luisteren (49%);
- meer één-op-één aandacht en uitleg (43%);
- veiligere en prettigere sfeer creëren (37%);
- extra aandacht voor voorkomen van pesten (32%);
- hulp van extra collega's (31%);
- meer vakinhoudelijke kennis (23%).

Zelf voor de klas?

Jongeren zijn zelf niet zo enthousiast over een baan in het onderwijs. Op de vraag of ze ooit zelf als docent aan de slag willen, antwoordt 16% 'ja', middelbare scholieren nog minder vaak. Interesse is er dus wel, maar jongeren vinden het beroep niet zo aantrekkelijk vanwege het relatief lage salaris, de hoge werkdruk en het gebrek aan respect van leerlingen. Als ze al les gaan geven, dan gebruiken ze liefst nieuwe onderwijsvormen die jongeren meer ruimte geven om 'buiten de boeken om' dingen in de praktijk te leren.

Diverser en praktischer lesaanbod

Oók goed onderwijs is meer verdieping en verbreding van het lesaanbod, met extra aandacht voor praktische zaken. Op alle onderwijsrichtingen. Ideeën zijn er genoeg. Wat te denken van een EHBO-cursus? Een workshop omgaan met geld? Of praktijklessen 'koken en wassen'? Op school draait het vaak om theorie en zo goed mogelijk presteren. Best wel strak en eenvormig dus. Een beetje meer praktijk kan geen kwaad, als voorbereiding op later, waar theorie en praktijk ook niet van elkaar gescheiden worden. Omdat het leuk is en omdat dit bij meer jongeren past.

Alternatieve lesideeën

Wat jongeren graag ook zouden willen leren op school:

- belastingen, zorg- en andere verzekeringen (59%);
- mentale gezondheid (49%);
- werking van de maatschappij via burgerschap- of maatschappijvakken (44%);
- soft skills, zoals samenwerken, communiceren en timemanagement (37%);
- fysieke gezondheid en hoe je je lichaam gezond houdt (36%);
- seksuele voorlichting (21%).

'Met goede docenten valt veel winst te behalen'

Van prestatiedruk naar prestatierust

84% van de jongeren in ons onderzoek ervaart prestatiedruk. Van deze groep ervaart 56% (heel) veel prestatiedruk. Dat geldt voor meer dan de helft van de vrouwen (55%), maar ook voor 40% van de mannen. Qua opleidingsrichting pleiten met name universiteitsstudenten en (oud) vwo'ers voor minder (prestatie)druk. Door onderlinge competitie, het bindend studieadvies en vroege selectie vallen hbo- en wo-studenten vaker uit, staat in een [onderzoek](#) van het Trimbos instituut en ECIO (2023). Ook daalt de instroom van het aantal hbo-studenten, mogelijk door het idee dat je het beste 'zo hoog mogelijk' kan doen als het op het onderwijs aankomt ([NRC, 2023](#)). Naar de universiteit, dus.

Door de toenemende prestatiedruk zijn jongeren minder met elkaar verbonden, eenzamer en kwetsbaarder. Dit valt de [Onderwijsinspectie](#) op, bijvoorbeeld in de stijging van het aantal pest- en geweldsincidenten (2025). Oplossingen zijn er ook. Zo nam een middelbare school in Zeist (2025) de [proef](#) op de som door ouders de toegang tot het schoolplatform met de cijfers en andere leerinformatie van hun kind te ontzeggen. Om zo (met succes!) de druk bij leerlingen te verlagen. Jongeren in ons onderzoek zien kansen om prestatiedruk te verminderen in het anders toetsen en beoordelen, kortere lesdagen en meer (les)ruimte voor mentale gezondheid en sociale-emotionele vaardigheden. [Onderzoek van Motivaction](#) (2019) heeft daarbij zien dat studenten met hogere studieschulden (voor de herinvoering van de basisbeurs) meer prestatiedruk ervaren.

'Skip de toetsen, laat jongeren meer op een natuurlijke manier leren'

Meer maatwerk, meer kansen

Door gebrek aan begeleiding en te hoge werk- en prestatiedruk ervaren jongeren stress. Ze lopen achter in de klas, vallen soms uit of blijven thuis. Omdat (deze) jongeren niet tot hun recht komen, nemen hun kansen op goed onderwijs af. Jongeren geven aan zich meer betrokken te voelen en met plezier te leren, als onderwijs beter aansluit bij hun leertemporing, en interesses. Wat weer een positief effect heeft op hun vervolgstudie en werkende leven. Uit [onderzoek](#) van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2025) blijkt dat jaarlijks bijna 30.000 jongeren (vooral mbo'ers) zonder startkwalificatie van school gaan. Vaak door psychische of financiële problemen of een verkeerde studiekeuze. Ook steken sommige jongeren, zonder diploma, meer uren in hun bijbaan. Dit maakt uitvallers kwetsbaar ([de Volkskrant, 2025](#)). Ze verdienen minder, hebben meestal een flexibel contract en zijn vaker werkloos. Deze groep is sinds 2021 met 27% gegroeid.

Staat van het Onderwijs

Dat het lastig is om onderwijs op jongeren af te stemmen, lezen we ook in de jaarlijks gepresenteerde [Staat van het Onderwijs](#) van de Inspectie van het Onderwijs (2025). Steeds meer leerlingen hebben extra ondersteuning nodig, maar scholen weten vaak niet precies hoe het zit met de kwaliteit en of hulp wel helpt. Kinderen presteren daarom onder hun niveau, omdat ze niet het onderwijs krijgen dat ze nodig hebben. Hetzelfde gebeurt in het voortgezet onderwijs. Bijna de helft van de scholen lukt het niet om onderwijs af te stemmen op de leerlingbehoefte.

Zorgen dat het past

Kansen(on)gelijkheid linkt ook aan passend onderwijs; ondersteuning op de eigen of een andere school. Dat onderwijs niet altijd past, blijkt uit cijfers van [Balans](#) (2024). De Landelijke Oudervereniging telde in 2024 70.000 thuiszittende leerlingen, vaak met autisme of hoogbegaafdheid. In totaal kregen maar liefst 280.000 kinderen/jongeren niet het

juiste aanbod voorgeschoteld. Jongeren voelen zich bovendien buitengesloten of gediscrimineerd, op basis van hun geslacht of achtergrond. Van de jongeren in ons onderzoek past 5% niet binnen het reguliere onderwijs, door te weinig prikkels of een taalachterstand. Dat is jammer, want onze maatschappij heeft ook hun talent keihard nodig.

'De plek waar je geboren bent mag geen invloed hebben op je toekomst'

Forse bezuinigingen

De laatste jaren ontkomt (ook) de onderwijssector niet aan forse bezuinigingen, waarvan sommige een regelrechte aanslag vormen op de kwaliteit en toegankelijkheid van het onderwijs. Ook dreigen scholieren en studenten door afschaffing van het leenstelsel en de invoering van de langstudeerboete fors in te moeten leveren op hun vaak al kleine budget. Dit soort bezuinigingen lijken niet bedoeld om de inhoud van het onderwijs te verbeteren, maar om uitgaven in andere sectoren te dekken. De jongeren uit de regiegroep vinden het belangrijk dat de regering blijft investeren, of in elk geval niet (verder) bezuinigt op het onderwijs.

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Zorg voor meer en beter opgeleide docenten

Investeren in het werven, behouden en ondersteunen van kwalitatief hoogwaardige docenten. Dat is wat jongeren willen. Ook voor hun eigen ontwikkeling.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

1.1: Los het docententekort op door kwalitatief hoogwaardige docenten te werven, behouden en ondersteunen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Ontwikkel meer docentstages om de interesse voor het beroep aan te wakkeren. Lanceer een platform of kennisbank met een overzicht van docent-stageplaatsen.
- Maak extra geld vrij voor meer docenten, dus voor kleinere klassen, minder werkdruk en meer persoonlijke aandacht voor de leerlingen. Verhoog salarissen voor onderwijspersoneel.
- Promoot het parttime werken voor docenten mét behoud van leskwaliteit.
- Introduceer klassenassistenten in meerdere klassen en verlaag de werkdruk voor docenten.
- Stel docenten in staat zich optimaal in hun eigen specialisme te verdiepen.
- Stimuleer de docentsamenwerking om de lesstof te verbeteren.
- Vraag als schoolbestuur regelmatig aan docenten of ze extra begeleiding en ondersteuning nodig hebben om hun welzijn, dus leskwaliteit te vergroten.

Vereiste 2: Verrijk het curriculum met extra praktijkaanbod

De druk om goed te presteren is hoog. Soms té hoog. Door voor alle jongeren meer praktijkgerichte vakken te introduceren bedien je een grotere groep en krijg je een leuker lesaanbod dat inspelt op andere essentiële levensskills. De perfecte opstap richting vervolgstudie en de rest van je leven.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Verplicht middelbare scholen om verschillende aanvullende (praktijk)vakken aan te bieden, binnen alle onderwijsrichtingen.

Dit is een eerste idee vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Laat jongeren zelf kiezen uit praktische vakken (zoals techniek) 'lessen voor later' (koken, wassen, belasting) of persoonlijke vaardigheden (zoals mentaal welzijn).

2.2: Organiseer inspraak van scholieren en studenten over het les- en vakaanbod.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Organiseer sessies waarin docenten en leerlingen/ studenten praten over (nieuwe) vakken of vaardigheden.
- Zorg dat het aanbod en leerling- en studentbehoeften op elkaar aansluiten.
- Kijk naar een maximaal haalbare aantal studie-uren, zodat jongeren zich daarnaast breder kunnen ontwikkelen (bijvoorbeeld via stages).

Wat willen jongeren op school leren?

Uit dit onderzoek blijken meer zaken waarvan jongeren het nodig vinden om er op school aandacht aan te besteden! Voor een handig overzicht hebben we hier de belangrijkste ideeën voor acties van jongeren die raken aan het curriculum hier op een rij gezet. Jongeren willen op school dus leren over:

- Financiële en arbeidsgerelateerde zaken, arbeidsrecht, financiële gezondheid en praktische kwesties als het regelen van toeslagen en belastingen of het opstellen van een cv.
- (Sociale) mediawijsheid, privacy en gegevensbescherming, digitale rechten, AI, nepnieuws en het voorkomen van gezondheidsklachten.
- Fysieke gezondheid, de werking van het lichaam, gezond leven en wanneer doktersbezoek nodig is.
- Mentale gezondheid, als onderdeel van sociaal-emotioneel leren.
- Burgerschapsvaardigheden, politieke vorming en kennis over de werking van lokale, nationale en internationale politiek.
- Klimaatverandering, inclusief invloed van de samenleving en jongeren zelf.
- Verschillende culturen en migratie, via ervaringsverhalen en geschiedenis.
- Actuele conflicten, inclusief hun relatie met de geschiedenis.

Vereiste 3: Verminder de prestatiedruk

Nogal wat jongeren hebben last van problematische prestatiedruk, wat stress- en uitvalkansen bevordert. De oplossing? Onderwijs zo inrichten dat zelfvertrouwen het wint van angst en jongeren met druk leren omgaan.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

3.1: Richt onderwijs op ontwikkeling in plaats van op prestatie.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Breid schooladviezen uit met (behalve cijfers ook) persoonlijkheidskenmerken.
- Introduceer alternatieve toets- en examineringsvormen, zoals presentaties of video's.
- Laat jongeren fouten maken en gebruik fouten als leermoment.
- Besteed meer aandacht aan de mentale gezondheid van leerlingen/studenten. Voeg 'sociaal-emotioneel leren' toe aan het curriculum of vakaanbod om faalangst te voorkomen.
- Geef ouders beperkte toegang tot schoolplatforms met leerling- en studentinformatie voor meer privacy en minder druk.

Vereiste 4: Creëer gelijke onderwijs- kansen door niemand uit te sluiten

Jongeren willen passende ondersteuning en gelijke kansen om met hun talenten bij te dragen aan de maatschappij. Nu en straks. Ze willen meedoen en zich gezien en gehoord voelen, ongeacht achtergrond, onderwijsrichting of persoonlijke behoeften.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

4.1: Verzeker meer hulp voor leerlingen en studenten met een ondersteuningsbehoefte.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak schoolgebouwen voor iedereen toegankelijk, bijvoorbeeld door liften te installeren.
- Richt vertrouwelijke prikkelarme ruimtes en stilteplekken in waar leerlingen/studenten discreet en veilig terecht kunnen.
- Geef docenten ruimte om een-op-een met leerlingen/studenten te spreken om te vragen hoe het gaat en wat ze nodig hebben.
- Stel een zorgplicht of minimumniveau aan ondersteuning op school voor leerlingen en studenten in.

4.2: Zorg voor een (sociaal) veilige leeromgeving.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak een app waarmee leerlingen/studenten pestrijzen direct melden aan hulpverleners.
- Zorg voor heldere informatie over de bereikbaarheid/ondersteuning van vertrouwenspersonen. Het LAKS heeft een **template** om op (middelbare) scholen het vertrouwensnetwerk in kaart te brengen.
- Organiseer een verplichte cursusdag waar vertrouwenspersonen hun kennis en vaardigheden bijspijkeren.
- Besteed in de docentenopleiding meer aandacht aan diversiteit, inclusie en gelijkheid, zodat docenten weten om te gaan met verschillende doelgroepen en discriminatie in de klas. Diversiteit en inclusie wordt een vast onderdeel van het curriculum van de lerarenopleiding.

Vereiste 5: Laat jongeren meepraten over de kwaliteit van hun onderwijs

Jongeren hebben veel ideeën om onderwijs, hun onderwijs, te verbeteren. Graag gaan ze in op de uitnodiging om hun input te geven en zo mee te werken aan een rijker curriculum, betere docenten en een fijnere school- en studietijd.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

5.1: Nodig jongeren actief uit om hun onderwijswensen te uiten.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak evaluatieformulieren voor jongeren om vakken, docenten en school te beoordelen.
- Koppel als onderwijsinstelling terug wat je met de evaluatie-input doet (en wat niet).
- Vraag als docenten vaker naar wat leerlingen/studenten willen.

5.2: Versterk de medezeggenschapspositie van alle scholieren/studenten binnen onderwijsinstellingen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Verplicht leerlingen- en studentenraden op alle scholen en onderwijsinstellingen en maak ze voor alle leerlingen en studenten toegankelijk.
- Stel wettelijke regels op om participatie/inspraak breder te maken dan leerlingenraden alleen.
- Versimpel het verkiezingsproces en maak zo leerlingenraden beter toegankelijk en transparanter.
- Regel ook medezeggenschap in de klas of het schoolplein, zodat alle leerlingen/studenten hun stem kunnen laten horen.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van die doelen op het gebied van onderwijs zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over onderwijs werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overleg vormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- Verschillende overleggroepen waar JOBmbo gesprekken voert over de toegang tot onderwijs voor studenten met een ondersteuningsbehoefte (o.a. met de MBO Raad, Ingrado, Ieder(in) en ECIO).
- De resultaten van onderzoeken zoals de LAKS-monitor, JOB-monitor en Nationale Studenten Enquête (die door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt gebruikt om het perspectief van studenten mee te nemen).
- De (verplichte) studentenraden op het mbo, hbo en wo, en de leerlingenraden op middelbare scholen.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties zoals LAKS, JOBmbo, ISO, LSVB, Stem van de VSO-leerling, Studenten-sport Nederland, STIP en de LvKK.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter onderwijs kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de arbeidsmarkt voor docenten, digitale leermiddelen en beschikbaarheid en toegankelijkheid van schoolgebouwen. Daarnaast leeft onder jongeren de wens om in het curriculum thema's als mentale gezondheid, digitale wereld en financiële zaken aan te laten sluiten op hun leefwereld.

Jongeren in Nederland over wonen en leefomgeving

'Wonen is een recht!'

3. WONEN EN LEEFOMGEVING

De huizenmarkt zit muurvast. Zeker voor jongeren met geringe financiële mogelijkheden blijft het vinden van geschikte, betaalbare woonruimte extreem moeilijk. Al helemaal wanneer je zoekt naar een groene, veilige buurt waar mensen elkaar kennen en ontmoeten. Alternatieve woonideeën en omgevingsplannen hebben jongeren genoeg, maar voorlopig woont een groot deel noodgedwongen thuis.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep drie vereisten op het gebied van wonen en leefomgeving:

1. Maak de woningmarkt toegankelijker voor jongeren.
2. Organiseer een groter, passend en betaalbaarder woningaanbod.
3. Zorg voor een groene en veilige leefomgeving waar jongeren zich verbonden voelen met elkaar en hun buurt.

Situatieschets

Te weinig woningen en te hoge kosten

Jongeren in ons onderzoek zijn helder over de stand van woonzaken. 75% vindt het aanbod onvoldoende, en vindt dat er iets aan het huizentekort gedaan moet worden. Woningen zijn (veel) te duur, het aanbod is te klein en goede wooninformatie ontbreekt. In 2024 ging bijna de helft van het inkomen van jongeren tot 34 jaar op aan huurkosten (ING, 2025). Dat is enorm veel. Sociale huurwoningen en koopwoningen zijn niet te vinden, veel duurder huurwoningen in de private sector soms (nog) wel.

Dalend aanbod studentenkamers

Ook studerende jongeren hebben het zwaar in hun zoektocht naar betaalbare woonruimte. Neem de prijzen. Die zijn in het afgelopen jaar met 5% gestegen. Niet gestegen is het aantal kamers. In de particuliere sector daalde het kameraanbod met 30% (NRC, 2025). Van de door het kabinet beloofde 60.000 extra studentenwoningen zijn er nog maar 1700 bijgebouwd (Volkskrant, 2025). Mede hierdoor staan studenten in sommige steden langer ingeschreven dan hun studie duurt (NU.nl, 2024). Hoe bizar is dat? De kamernood leidde in 2024 volgens de Landelijke Studentenvakbond tot meer meldingen van oplichting, in de vorm van nepadvertenties of torenhoge huurprijzen (RTL Nieuws, 2025). Vechten studenten die hoge prijzen aan bij de huurcommissie, dan krijgen ze in 80% van de gevallen gelijk (Parool, 2024). Maar dat moet je ook maar net weten.

Discriminatie

Jongeren lopen ook vaak tegen discriminatie aan in de zoektocht naar een huis. Cijfers van Eurostat (2025) laten zien dat bijna één op de zes woningzoekenden onder de 30 in Nederland zich gediscrimineerd voelt. Dat is het hoogste percentage van Europa. Het gaat dan met name om discriminatie op het gebied van beperking en leeftijd, maar bijvoorbeeld ook

om sociaaleconomische positie en afkomst. Opleidingsrichting speelt ook een rol: met name bij het hospiteren bij studentenkamers worden mbo-studenten nog vaak buitengesloten (SSH, 2023). De helft van de thuiswonende mbo-studenten, die wel een woning zoeken, geven dan ook aan dat het voor mbo'ers lastiger is om woonruimte te vinden dan voor hbo- of wo-studenten (JOB-monitor, 2024).

Niet te betalen

Een huis kopen is voor jonge starters haast onmogelijk. In 2023 was voor de gemiddelde starter slechts 3,4% van de beschikbare koophuizen enigszins betaalbaar. Ruim 96% dus niet (NRC, 2023). Lichtpuntje (voor zover je het zo mag noemen) is dat de meeste verkochte particuliere huurwoningen naar jonge starters gaan (Kadaster, 2025). Dit zie je ook terug in de stijging van het aantal hypotheekaanvragen door jongeren onder de 25 jaar (De Hypotheker, 2025).

Verplicht thuiszitten

Door gebrek aan woonruimte wonen steeds meer jongeren nog bij hun ouder(s)/ verzorger(s). Het aantal 'thuiszitters' is sinds de invoering van het leenstelsel in vier jaar tijd verdubbeld. Een kwart woont ongewild nog thuis. Ze willen dolgraag verhuizen, maar een geschikte woning vinden lukt niet (CBS, 2025). Dit terwijl een zelfstandige woonruimte erg belangrijk is voor de ontwikkeling van jongeren. Het helpt hen om op eigen benen te staan, verantwoordelijkheid te nemen en hun zelfstandigheid en identiteit verder te ontwikkelen (NJI). 39% van alle jongeren stelt door dat langer thuis wonen belangrijke levenskeuzes uit, lezen we in onderzoek van State of Youth (2025). Hierin staat ook dat 78% van alle kamer- en woningzoekende jongeren meer regels wil om de huur laag te houden.

'Bouw meer sociale huurwoningen voor starters met een studieschuld'

Stress en angst voor conflicten

Als het dan wél lukt om een woning te vinden, sta je als jongere ook nog voor de nodige uitdagingen. 53% geeft aan last te hebben van stress of andere mentale problemen, door te hoge woonkosten (State of Youth, 2025). Nogal wat jongeren zijn bang voor conflicten (bijvoorbeeld met hun verhuurder) of nog erger: woningverlies, omdat ze hun rechten niet kennen. Komt het tot een rechtszaak? Dan wilt de huurder bijna altijd (Parool, 2024).

Nieuwe woonoplossingen

Het advies van jongeren: bouw meer (betaalbare) woningen, voor iedereen. In de vorm van meer nieuwbouw, betaalbare huizen, creatievere woonopties (zoals woningdelen), meer sociale huur- en middenhuurwoningen en extra koopwoningen in de middensector. Hard nodig, want twee derde van alle gemeenten halen hun doelen voor betaalbare woningbouw niet (Aedes, 2025). Kansen liggen er volgens de jongeren ook in het beter benutten van leegstaande woningen. Volgens de landelijke monitor leegstand telde ons land in 2024 185.800 leegstaande woningen. Daarvan stonden er 63.110 een jaar eerder ook al leeg (CBS, 2024).

'Breng de bejaardentehuizen terug voor een betere doorstroom op de woningmarkt!'

Een groene, veilige leefomgeving graag

Jongeren vinden een eigen woning belangrijk. Ook hechten ze veel waarde aan de plek waar ze wonen, de leefomgeving. Een gezonde leefomgeving is superbelangrijk voor het welzijn van jongeren. Ook zorgt het voor een gevoel van betrokkenheid bij de gemeenschap. Hoe die omgeving eruitziet? Groen en veilig, met voldoende voorzieningen en mogelijkheden om anderen te ontmoeten. In ons onderzoek zegt een ruime meerderheid zich veilig te voelen in hun buurt. Voor jonge vrouwen specifiek is dit

helaas een andere zaak. Uit onderzoek van CBS blijkt bijvoorbeeld dat bijna de helft van de jonge vrouwen wel eens omloopt of rijdt voor eigen veiligheid (CBS, 2025). Meer handhaving, camera's en betere straatverlichting zou het gevoel van veiligheid vergroten, zeggen de meeste jongeren. Een fijne woonplek moet ook bruisen, levendig zijn. Daar ontbreekt het weleens aan, vooral in dorpen.

'Meer groen bevordert de kwaliteit van leven en zorgt voor gemeenschapsgevoel'

Buurt als ontmoetingsplek

Van alle jongeren geeft 23% geeft aan dat er niet genoeg te doen is in hun buurt. Er bestaat veel behoefte aan meer activiteiten en dan vooral waar je andere mensen ontmoet, zoals workshops, vrijetijdsverenigingen (zoals scouting of sportclubs) spelletjesavonden, hobbyactiviteiten en groepsbijeenkomsten. Ook willen sommige jongeren meer horeca (om uit te gaan), winkels, groen en buitensportfaciliteiten, zoals een voetbalveld, skatebaan, tafeltennistafels of sportapparatuur. Sommige jongeren zien wel wat in een buurtcentrum, als plek om te chillen of leuke dingen te doen met (oudere) buurtgenoten.

Jongeren zonder huis

Hoeveel jongeren er in Nederland dak- of thuisloos zijn is niet precies bekend. Het CBS rekent jongeren onder de 18 die op straat leven of zogenaamde 'bankslapers' (nog) niet mee in hun officiële cijfers. ETHOS-tellingen doen dat wel en laten zien dat ongeveer 29% van alle dak- en thuisloze mensen in Nederland jonger dan 18 jaar is (Hogeschool Utrecht & Kansfonds, 2024). 'Officieel' staan er 8500 jongeren als dakloos geregistreerd. Van hen heeft 60% een verleden in de jeugdzorg, waarbij een verband wordt gelegd tussen de harde knip in de jeugdzorg als jongeren 18 jaar worden en dakloosheid als mogelijk gevolg (Raad Volksgezondheid & Samenleving, 2020).

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Maak de woningmarkt toegankelijker voor jongeren

Om de woningmarkt toegankelijker te maken voor jongeren, moeten de huurprijzen omlaag. Jongeren betalen vaak teveel huur, omdat ze zijn aangewezen op de particuliere sector. Dat maakt ze extra kwetsbaar. Ze hebben rechten, maar zijn zich hier niet (altijd) van bewust. Kennen ze hun rechten wel, dan doen ze er vaak niets mee uit angst om hun woonplek kwijt te raken. Het gevoel niet verder te komen, leidt tot stress en andere gezondheidsklachten. Jongeren eisen bescherming tegen te hoge huurprijzen. Ook willen ze betere informatie over hun rechten als huurder en andere woningregels.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

1.1: Reguleer de woningmarkt om aan de behoeften van jongeren te voldoen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Schaf de leeftijdselectie op huurtoeslag af en trek wet- en regelgeving over huurgrenzen voor iedereen vanaf 18 jaar gelijk.
- Maak van jongeren een algemene aandachtsgroep en neem ze, net als bijvoorbeeld ouderen of statushouders, structureel mee in woonbeleid.
- Handhaaf bij particuliere huurwoningen vooraf de maximale huurprijs per m², ook voor kamers, om huren betaalbaar te houden.
- Pak huisjesmelkers aan, reguleer de woningmarkt en geef woningcorporaties de kans om woningdelen vaker als optie aan te bieden.
- Kijk naar de effecten van flexcontracten en tijdelijke huurcontracten op de kansen voor jongeren om een passende woning te vinden en te behouden.
- Schaf de hypotheekrenteaftrek af.

1.2: Informeer jongeren beter over hun positie op de woningmarkt.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Richt op mbo- en hbo-instellingen en universiteiten informatiepunten in waar jongeren terecht kunnen voor hulp en voorlichting krijgen over hun woonrechten en -plichten.
- Maak richtlijnen over hoe gemeenten in begrijpelijke taal jongeren kunnen informeren over alle belangrijke woon- en woningzaken.

Vereiste 2: Organiseer een groter, passend en betaalbaarder woningaanbod

Het woningtekort heeft grote gevolgen voor jongeren. Jongeren zonder woning moeten belangrijke levenskeuzes juist uitstellen. Dit leidt tot ongelijkheid. Nagenoeg alle jongeren pleiten voor meer verschillende soorten (betaalbare) woningen. Ze voelen veel voor creatievere woonopties (zoals woningdelen) en slimme, duurzame woonvormen. Verder zien ze voordelen in verruiming van het sociale huuraanbod in grote steden, de doorstroom van ouderen die 'te groot' wonen en het minder aantrekkelijk maken van leegstand.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Creëer voldoende woningaanbod voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stel als onderwijsinstelling kamers voor alle studenten beschikbaar.
- Laat de overheid meer maatwerk bieden op het gebied van regelgeving om beter aan te sluiten bij de persoonlijke situatie van studerende, zelfstandig wonende jongeren.
- Bouw meer starterswoningen specifiek voor jongeren.
- Pak leegstand strenger aan, via bijvoorbeeld een leegstandtaks, belasting op grondwaarde, herbestemming van panden of tijdelijk gebruik als woonruimte.
- Stel na verloop van tijd leegstaande gebouwen beschikbaar voor wonen of maatschappelijk gebruik.

2.2: Maak het woningaanbod passend en betaalbaar voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stimuleer sociale huur. Geef gemeenten geld om woningen op te kopen voor de sociale huursector. En: verplicht projectontwikkelaars meer sociale huurwoningen te bouwen, ook bij kleinere projecten.
- Maak geld vrij voor decentrale sturing in de woonsector. Laat gemeenten zelf bepalen waar, hoeveel en voor wie ze willen bouwen. Subsidieer met het extra gemeentegeld sociale huur voor lage- en middenklasse en het personeel dat vergunningsaanvragen afhandelt.
- Weer durfinvesteerders op de woningmarkt.
- Bouw meer toegankelijke woningen voor jongeren met een beperking die het écht nodig hebben. Hanteer een streng toelatingsbeleid: niet iedereen kan reageren.
- Bouw meer slimme, generatiegerichte woonvormen om doorstroming te stimuleren, zoals knarrenhofjes, meergeneratiehofjes, tiny houses, modulaire bouw.
- Bouw tijdelijke woningen voor kwetsbare jongeren bij.
- Stel strengere regels op voor duurzaam bouwen en kom met duidelijke wetgeving rondom de bescherming van bijvoorbeeld de gierzwaluw, mus en vleermuis.

Vereiste 3: Zorg voor een groene en veilige leefomgeving waar jongeren zich verbonden voelen met elkaar en hun buurt.

Jongeren wonen graag in een groene, veilige omgeving, zonder overlast en met specifiek op jongeren gerichte voorzieningen. Kortom: een plek waar veel te doen is en mensen bij elkaar en de buurt zijn betrokken. Jongeren pleiten onder meer voor goede verlichting, veel groen en geld voor gezamenlijke activiteiten. Ook vinden ze het belangrijk dat er in elke wijk een buurtcentrum of ontmoetingsplek is voor jongeren. En dat bestaande woningen goed worden onderhouden en/of hernieuwd.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

3.1: Creëer een veilige, groene leefomgeving met veel ruimte voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak gebouwen en wijken groener, bijvoorbeeld met plantenbakken, volkstuinten, groene daken en balkons.
- Zorg dat er op loopafstand van elke woonwijk een park of bos is. Zo geniet iedereen van natuur in de buurt. Ook mensen zonder tuin.
- Creëer meer natuur als recreatieplek voor jongeren.
- Verlicht elke straat in Nederland, ook (nu nog) donkere steegjes.
- Investeer in de herontwikkeling van woonwijken, meld als huurinspectie woningonderhoud aan de huurcommissie.
- Wissel parkeerplaatsen in voor extra groen en stel een quotum aan het aantal speeltuinen en parken in (stads) wijken, bijvoorbeeld minimaal 1 openbaar toegankelijke plek per 100 kinderen en jongeren.
- Stel buurthuizen, community spots of ontmoetingsplekken open voor jongeren. Bouw in elke wijk een eigen centrum/ ontmoetingsplek voor jongeren van alle leeftijden.
- Maak hangplekken voor jongeren eenvoudig toegankelijk onder het motto 'licht toezicht, geen bemoeienis!'

3.2: Versterk de onderlinge samenhang in buurt.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Reserveer extra geld voor buurtinitiatieven.
- Stimuleer de onderlinge betrokkenheid in de buurt door het organiseren van gezamenlijke buurtborrels en -barbecues.
- Organiseer meer jongerenactiviteiten, in de vorm van gratis toegankelijke sport- en hobbyclubs, openbare werkplaatsen (om bijvoorbeeld je fiets te repareren) en muziekstudio's.
- Voer landelijk een gratis stadspas in waarmee jongeren toegang hebben tot jongerenclubs en -activiteiten.
- Bouw huizen van verschillende prijsklassen in één buurt.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van de doelen op het gebied van wonen en leefomgeving zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over wonen en leefomgeving werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Bijvoorbeeld:

- Een breed scala aan jongerenorganisaties, van SamenThuis2030 tot CNV Jongeren en de LSVb, heeft met de Woonbond de Landelijke Jongerencoalitie Wonen opgericht. Deze coalitie heeft inmiddels structureel overleg met het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, maar is bijvoorbeeld nog niet aangesloten bij besluitvormende structuren als de WoonTop.
- Onder begeleiding van Kences maken onder andere de LSVb en JOBmo deel uit van het [Landelijk Platform Studentenhuisvesting](#).
- Jongeren met ervaring met dakloosheid zijn betrokken bij het opstellen van het [Nationale Actieplan Dakloosheid](#).
- Betrek ook structureel jongerenorganisaties.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter wonen kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de financiële positie van jongeren, de rol van jeugdzorg waar het gaat om dakloosheid, natuur en milieu (stikstof) en de rol van het onderwijs in studentenhuisvesting. En bij leefomgeving moet er onder andere ook gekeken worden naar algemene (betaalbare) bereikbaarheid en preventie van (jeugd)criminaliteit.

'Jongeren verdienen een groter podium'

Luc >

'Wonen moet geen luxe zijn, het is de basis van alles'

Brabander Luc (26) is sinds zijn 21e dak- en thuisloos. Hij bouwde een nieuw bestaan op in Den Haag. Hier heeft hij alles, behalve een 'veilige plek waar je thuiskomt'.

'Ik woon bijna drie jaar in Den Haag, waarvan ik anderhalf jaar in een instelling heb gezeten. Eigenlijk zou ik doorstromen naar een huis, maar dat ging niet door. De woningmarkt zit op slot. Omdat ik niet de kans heb gehad om een studie af te maken en mezelf verder te ontwikkelen, had ik geen geld om privé te huren. De wachttijden voor sociale huur zijn bizar lang. Minimaal, zeven jaar. Daarom ben ik weer naar een opvangvoorziening verhuisd. Ik verwacht nog drie jaar van instellingen afhankelijk te zijn, dus het kan zomaar tien jaar duren voordat ik mijn eigen plek vind. Hopelijk in Den Haag. Het is een mooie stad en ik heb er mijn netwerk opgebouwd.'

Basis van alles

'Als je jong bent moet je jezelf nog ontdekken. Je wil je ontwikkelen, een opleiding volgen, misschien gaan werken. Wonen is dan de basis van alles. De grond waar je je leven op bouwt. Voor de meeste jongeren is wonen een luxe, terwijl het dat niet moet zijn. Ik erger me dan ook aan mensen die zeggen dat het hebben van een dak boven je hoofd voldoende is. Onzin! Écht belangrijk is een veilige plek, een plek waar je thuiskomt.'

Gefocust en gemotiveerd

'Alleen daarom al zei ik 'ja' toen ze me vroegen om mee te doen aan de Jeugdstrategie. De eerste bijeenkomst schrok ik wel een beetje. Het was superdruk, chaotisch soms. Ook de leeftijden liepen best wel uiteen. Maar als we samen aan de slag gingen dan was iedereen gefocust en gemotiveerd. Mensen die minder praatten of durfden te zeggen, lieten via formulieren en opdrachten hun stem horen, en we maakte samen afspraken over wanneer een voorstel werd aangenomen. Echt tof. Ik ben heel positief over de aanpak.'

Mee in de beweging

'Mensen doen naar tegen elkaar. De wereld verhardt en het wordt alleen maar erger. Leuk is anders. Er zijn oplossingen nodig voor problemen die vaak met elkaar samenhangen. Mensen vergeten soms om de jeugd daarin mee te nemen, juist omdat er zoveel speelt. Alleen daarom al verdienen jongeren een groter podium. Mijn hoop is dat ze steeds meer en vanaf de start worden betrokken bij het maken van beleid, niet als plannen al zijn gemaakt. De Nationale Jeugdstrategie is groot aangepakt en zit goed in elkaar. De politiek kan er niet meer omheen. Ze móeten gewoon mee in de beweging.'

Jongeren in Nederland over de online wereld

'Soms valt het oprecht niet meer op of een video wel of niet echt is'

4. ONLINE WERELD

We leven in een steeds digitalere wereld. Jongeren vinden hier volop kansen om te leren, te verbinden, zichzelf te uiten en hun stem te laten horen. Ook liggen online gevaren op de loer, variërend van privacy-schending en cyberpesten tot mobielverslaving en nekkachten. Jongeren zijn leergierig en willen hun 'tweede thuis' beter leren kennen en doorgronden, door bewust te investeren in mediawijsheid en digitale geletterdheid.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vier vereisten op het gebied van de online wereld:

1. Geef jongeren meer controle over hun online gegevens.
2. Formuleer betere regulering en heldere richtlijnen voor techbedrijven.
3. Voorkom negatieve gezondheidsgevolgen van langdurig schermgebruik.
4. Maak jongeren digitaal vaardiger en mediawijzer.

Situatieschets

Verdwaald in een online wereld

Jongeren vinden over het algemeen met gemak hun weg in de online wereld. Het is zo goed als hun tweede thuis. Jongeren zien de online wereld als een plek vol mogelijkheden, ze blijven in contact met anderen, vinden snel informatie, laten zich inspireren en regelen praktische zaken online. Ook waarderen ze het voor ontspanning en vermaak, zoals gamen, films kijken en sociale media.

Maar dat 'thuis' is niet altijd veilig. Jongeren maken zich serieus zorgen over hun digitale veiligheid en de bescherming van hun privacy. Over wat er met hun persoonsgegevens, berichtjes, foto's en filmpjes gebeurt, hebben ze vaak geen flauw idee. Ze weten wel dat die moeilijk te verwijderen zijn. En dan liggen misbruik, reputatieschade of uitsluiting op de loer. Leer ons meer over onze online (privacy) rechten, zegt 33% van de jongeren. Een totaalverbod op sociale media voor jongeren onder de 16 gaat voor 56% van alle jongeren, en 64% van de 16-minners, dan weer te ver. Wel staan ze open voor meer informatie, educatie en controle over wat AI-modellen en -algoritmes doen met hun privacy en veiligheid.

Kinderrechten

De manier waarop techbedrijven omgaan met gegevens botst met kinderrechten, waaronder artikel 16 van het Kinderrechtenverdrag: "Je hebt recht op privacy". Daarnaast hebben kinderen recht op begrijpelijke informatie, zoals vastgelegd in artikel 17: "Je hebt recht op begrijpelijke informatie". In de praktijk is dat vaak niet het geval, bijvoorbeeld bij toestemmingsverklaringen die nodig zijn om online diensten te gebruiken.

Misdadig gevaarlijk

Veiligheidsnoden of niet: nog geen 50% van de jongeren beschermt zijn/haar/diens online privacy, lezen we in onderzoek van Stichting TeamAlert (2022). Mede daarom zijn ze vaker de dupe van cybercrime, zoals identiteitsfraude, koop- en verkoopfraude, hacken en cyberpesten dan ouderen (CBS, 2024). Een digitaal zijpadje, maar niet minder belangrijk is de constatering dat ongeveer 10% van de jongeren aangeeft zelf schuldig te zijn (geweest) aan cybercrime (WODC, 2024). Ook zien de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid NCTV (2024) en AIVD (2025) bepaalde groepen jongeren in snel-treinvaart online radicaliseren.

Minder macht aan Big Tech

Het tegengaan van nepnieuws en des-informatie zien jongeren in ons onderzoek als belangrijkste verbeterpunt voor meer rust in hun online wereld. Techbedrijven spelen hier een dubbelrol, als verspreiders en (eventuele) controleurs van alle desinformatie op internet. En precies dat is het probleem: hun gigantische machtspositie. Jongeren zijn bezorgd over alle (ongewenste) informatie die Big Tech (de allergrootste technologiebedrijven, zoals Meta, Apple en Microsoft) verzamelt en over hun algoritmes en manipulatieve technieken, terwijl enig toezicht totaal ontbreekt. Jongeren voelen zich steeds afhankelijker van platforms waar ze nauwelijks invloed op hebben, wat hun keuzevrijheid beperkt en onveiligheidsgevoel vergroot. Ze pleiten daarom voor wetgeving die de invloed van techbedrijven aan banden legt, jongeren meer online controle geeft en - op bredere schaal - maatschappelijke risico's als meningsbeïnvloeding en polarisering indamt. Negatief bijeffect van al die tech-macht is dat 78% van de jongeren, volgens het Commissariaat voor de Media sociale media gebruikt voor als nieuwsbron (2024). Waar ze ooit hun best deden om in kranten, via radio en TV hun nieuws te verzamelen, geldt nu het tegenovergestelde. 'Wij zoeken geen nieuws', zeggen jongeren. 'Het nieuws vindt ons'.

'Sociale media laten je dingen zien waar je het al mee eens bent'

Weg met die telefoon?

Wat vaak wordt voorgesteld, is een telefoonverbod. Op middelbare scholen met een verbod neemt de concentratie in de les toe en hebben leerlingen in de pauze weer vaker contact met elkaar, blijkt uit onderzoek van het Kohnstamm Instituut in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2024). Het effect op totale schermtijd blijft echter beperkt: jongeren halen hun schermtijd vaak thuis in. In hetzelfde kader lijkt er geen bewijs te zijn dat het krijgen van een smartphone leidt tot grote gezondheidsproblemen: onderzoek laat zien dat kinderen die op hun 10e tot 13e bijvoorbeeld niet slechter slapen of minder bewegen na het krijgen van hun eerste mobiele telefoon (Rhölke, 2025). De tijd die ze met het apparaat doorbrengen, gaat vooral af van tijd die ze eerder bijvoorbeeld in het kijken van TV staken. Wel ervaart een zesde van de jongeren lichamelijke klachten door nadrukkelijk langdurig schermgebruik, lezen we in onderzoek van onder meer het Netwerk Mediawijsheid, Trimbos Instituut en No Ties (2024).

Digitaal vaardiger en mediawijzer

Waar het jongeren aan ontbreekt zijn digitale vaardigheden en mediawijsheid om zich tegen al deze digitale uitdagingen te wapenen. De oplossing? Meer leren! Over een veiliger gebruik van digitale middelen, privacyrechten (33%) en de invloed van sociale media op gezondheid (35%). Over mogelijkheden en risico's van kunstmatige intelligentie (47%), het herkennen van nepnieuws en des-informatie (48%) en slimmer omgaan met sociale media en internet (47%). In dat 'leren' is nog een wereld te winnen. Jongeren zijn digitaal vaardiger (CBS, 2020), maar ze overschatten zichzelf nog in hun digitale vaardigheden, blijkt uit onderzoekscijfers van de Koninklijke Bibliotheek onder ruim duizend jongeren (NJI, 2021). Trekken we het breder, dan zien we dat Nederlandse middelbare scholieren moeite hebben om de betrouwbaarheid van digitale informatie te beoordelen (Ipsos I&O, 2024). Daarnaast zien we in de resultaten van het Onderzoek Digitale Competentie dat jongeren niet goed weten hoe ze ervoor kunnen zorgen dat hun telefoon hen niet afleidt (2022). Ook scoren ze gemiddeld onder het wereldwijde basisniveau van digitale vaardigheden: de skills die ze nodig hebben om goed met ict om te gaan en digitale informatie te begrijpen. Eén op de drie leerlingen zou niet over de basisvaardigheden om met een computer om te gaan beschikken (internationaal onderzoek ICILS, 2023).

'We hebben geen idee van de digitale impact op ons leven'

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Geef jongeren meer controle over hun online gegevens

Jongeren willen meer controle over hun online gegevens. Dit maakt ze bewust(er) van hun rechten en de risico's van informatiedeling, zodat ze zich digitaal veiliger voelen en beter beschermd zijn tegen misbruik van persoonlijke data.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

1.1: Maak het voor jongeren makkelijker om hun gegevens te beheren en te laten verwijderen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Organiseer een overheidsmeldpunt waar jongeren snel en eenvoudig om verwijdering van persoonsgegevens (door bedrijven) kunnen vragen.
- Stel als overheid voor bedrijven én jongeren duidelijke regels over 'privacy en gegevens' op. Stel regelgeving over werking, waarborging en controle van transparantie door bedrijven op.
- Bepaal een tijdslimiet aan hoelang bedrijven gegevens mogen bewaren en controleer dat.
- Leg per platform uit waar je als jongere mee akkoord gaat en houd het leesbaar en begrijpelijk, zoals op Instagram.
- Neem positie in en stel eisen voor transparantie en digitale veiligheid in Europa.

1.2: Investeer in meer bewustwording van privacy, en de online wereld

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Verplicht bedrijven transparanter te zijn over hoe ze omgaan met gebruiksgegevens.
- Versimpel algemene (juridische) voorwaarden van digitale bedrijven, maak het minder langdradig en ingewikkeld.
- Leer jongeren over hun rechten rondom gegevensverwijdering, online privacy, cyberpesten, datagebruik en AI. Maak van 'privacy en gegevensbescherming' een verplicht vak in het onderwijscurriculum, en betrek social media bedrijven hierbij.
- Leer jongeren over in hoeverre ze informatie delen (cookies/essentiële cookies) en wat dit betekent.
- Verplicht bedrijven om algemene voorwaarden over persoonsgegevens en privacywet toegankelijker maken voor laaggeletterde mensen.

Vereiste 2: Formuleer betere regulering en heldere richtlijnen voor techbedrijven

Jongeren willen de macht van techbedrijven indammen, om minder afhankelijk te zijn en eigen keuzes te maken. Scherp overheidsbeleid en strenge controle op gebruik van algoritmes en persoonsgegevens zorgen dat techbedrijven niet zomaar ongecontroleerd hun gang gaan.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Versterk beleid en richtlijnen om techbedrijven te controleren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Ga in gesprek met techbedrijven en controleer de handhaving van gemaakte afspraken.
- Zet jongeren aan tafel bij techbedrijven: heb het in die gesprekken over de leefwereld van jongeren, hoe ze goed en veilig opgroeien en neem ze mee in beslissingen.

2.2: Verzeker eigenaarschap van jongeren op online platforms.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Laat jongeren zelf kiezen welke content ze willen zien, op basis van thema's, trends en interesse.
- Laat jongeren zien wat bedrijven over hun weten, waar ze dit kunnen inzien en welke bedrijven welke soort (persoonlijke) informatie verzamelen.
- Maak het mogelijk om te vragen naar het verwijderen van gepersonaliseerde data, waarbij duidelijk is wat dit inhoudt om te voorkomen dat bedrijven dezelfde data weer inkopen.
- Geef toegang tot informatie op online platformen, ook als je geen lid/deelnemer bent of account hebt.
- Verzeker dat 'geen account' gelijkstaat aan 'geen dataverzameling/persoonlijke algoritmes'.

Vereiste 3: Voorkom negatieve gezondheids- gevolgen van langdurig schermgebruik

Jongeren willen op termijn geen fysieke en mentale klachten krijgen van te veel schermgebruik. Meer onderzoek helpt, net als extra cursussen en informatie over wat te veel schermtijd met je doet.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

3.1: Voorkom fysieke en mentale klachten door schermgebruik.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Faciliteer meer onderzoek naar de invloed van schermgebruik op de mentale gezondheid van jongeren, bijvoorbeeld via het creëren van speciale onderzoekssubsidies.
- Verbind de online en offline leefwereld van jongeren, bijvoorbeeld door te vragen 'hoe was je online dag?' of er aandacht aan te besteden tijdens de dagelijkse check-in.
- Organiseer een oudercursus over hoe kinderen te ondersteunen.
- Geef jongeren, als ervaringsexperts, een actieve rol in het verbeteren van informatie over gezondheid en schermgebruik.
- Voer met jongeren het gesprek over een eventuele leeftijdsgrens op sociale media, zoals bij Instagram. Dit heeft wel haken en ogen. Onderzoek geeft enerzijds aan dat te veel sociale media gebruik de ontwikkeling van jongeren kan schaden, maar anderzijds dat wanneer leerlingen er later in contact mee komen ze niet meer naar hun ouders luisteren en niet leren hoe ze er mee om moeten gaan. Daarnaast is handhaafbaarheid enorm lastig, het is de vraag of hierop inzetten het meest nuttige gebruik van middelen is.
- Laat de overheid meer inzetten op het voorkomen en behandelen van sociale media verslaving, om jongeren laagdrempeliger en anoniem hulp te bieden.

Vereiste 4: Maak jongeren digitaal vaardiger en mediawijzer

Jongeren willen graag digitaal vaardiger en mediawijzer zijn om veilig en bewust om te gaan met informatie. Ze herkennen nepnieuws, deepfakes en desinformatie, kennen kansen en risico's van een samenleving waarin AI en digitalisering een steeds grotere rol spelen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

4.1: Versterk de digitale vaardigheid en mediawijsheid van jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak van (sociale) mediawijsheid een verplicht curriculumonderdeel op het vo en mbo, leer jongeren over de gevolgen en het voorkomen van gezondheidsklachten. Betrek hierin privacy en gegevensbescherming. Op het hbo en wo kan mediawijsheid een onderdeel worden van de academische vaardigheden.
- Geef op scholen meer les over nepnieuws en AI en laat (ook) makers van nieuws, sociale media en AI-tools helpen bij de lesontwikkeling.
- Geef jongeren les over hun bijdrage aan een veilige online wereld, om haatspeech, discriminatie en exclusie tegen te gaan.
- Plaats op platforms duidelijkere disclaimers over potentiële misinformatie en of content met AI-hulp is gemaakt. Gebruik 'watermerken' als bewijs dat iets 'echt' is.
- Maak jongerencampagnes op YouTube, in de bioscoop of via influencers, zodat jongeren die niet alleen op sociale media zien.
- Doe onderzoek naar hoe algoritmes jongeren beïnvloeden.
- Zorg voor bewustwording over en onderzoek naar de lange termijngevolgen van een digitaliserende wereld.
- Bied training in social media over invloed op beleid: leer jongeren hoe ze sociale media strategisch kunnen inzetten om hun standpunten krachtig over te brengen en anderen te mobiliseren.
- Creëer creatieve en digitale vormen van participatie: ontwikkelen van platforms met gamificatie-elementen om jongeren op een leuke en toegankelijke manier te laten meedenken en feedback geven.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van die doelen op het gebied van onze online wereld zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over onze online wereld werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- Het Rathenau Instituut werkt aan een [dia-logoprogramma Digitale Toekomst](#) waarin er onder andere met jongeren wordt gesproken over hoe zij de rol van digitalisering in hun toekomst zien.
- De mbo-instelling Firda heeft een [schoolberaad](#) georganiseerd met de studenten over hoe om te gaan met telefoons in de klas en op school.
- Jongerenorganisaties zijn als (agenda)lid aangesloten bij de stuurgroep van Npuls en worden zo vanuit het jongeren/studentenperspectief betrokken bij overleggen rondom AI en digitalisering in het onderwijs.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties en jongerenvertegenwoordigers bij bijvoorbeeld digitale vaardigheden in het onderwijs of afspraken op internationaal niveau.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Een betere online wereld kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de aandacht hiervoor in het onderwijs naast, veiligheid, online jeugdcriminaliteit en fysieke en mentale gezondheid.

Jongeren in Nederland over werk en welvaart

'Ik werk puur voor mijn huur en mijn eten, ik hou verder niks over'

5. WERK EN WELVAART

Of ze nog studeren of al werken: veel jongeren hebben moeite om rond te komen. Studiekosten zijn te hoog, stagevergoedingen te laag, als ze al worden uitbetaald. En starterssalaries gaan vaak meteen op aan woonkosten, het aflossen van de (hoge) studieschuld en andere verplichte betalingen. De meeste jongeren vragen zich dan ook af hoe ze rond kunnen komen van het kleine beetje geld dat ze hebben of overhouden om enigszins relaxt te kunnen leven.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vier vereisten op het gebied van werk en welvaart:

1. Verhoog salarissen van jongeren en verbeter kansen op de arbeidsmarkt.
2. Verlaag studiekosten en verminder financiële zorgen van studenten.
3. Verplicht stagevergoedingen en verbeter stagekansen voor jongeren.
4. Zorg voor begrijpelijke educatie over financiën, economie en werk.

Situatieschets

Lage lonen, hoge kosten

Steeds meer jongeren houden een stukje maand over aan het einde van hun salaris of studiefinanciering; 57% van de jongeren uit ons onderzoek verdient te weinig om goed rond te komen. Dat is geen verrassing. Eerdere cijfers (2022) van het [Nibud](#) lieten al zien dat ongeveer 50% van alle jongeren (18-34) met moeite de eindjes aan elkaar wist te knopen. Vier jaar eerder (2018) was dat nog 36%. Jongeren onder de 18, vooral middelbare scholieren en mbo-studenten, zien een oplossing in hogere lonen en salarissen. Door de toenemende inflatie en hun relatief lage loon zijn voor veel jongeren de dagelijkse boodschappen al snel te duur.

Financieel ongezonder

Die (te) hoge leefkosten veroorzaken financiële stress, met alle gevolgen van dien. Jongeren wonen langer thuis en worden daardoor minder snel zelfstandig. Sparen voor de toekomst schiet erbij in. In onderzoek van [Nibud](#), [Deloitte](#), [Tilburg Universiteit](#) en [de Universiteit Leiden](#) (2025) staat dat maar liefst 71% van de jongeren (18-24) 'financieel' ongezond is. Vooral jongeren met een tijdelijk contract en te hoge woonlasten hebben grote moeite om het hoofd boven water te houden. Ga dan na dat meer dan de helft van de werkende jongeren een flexibel contract heeft (CBS, 2024). Niet voor niets daalde in 2024 onder jongvolwassenen het aantal financieel gezonde huishoudens van 18% naar 12%. Volgens hetzelfde onderzoek verdient bijna de helft van de jongeren minder dan het modale inkomen, waardoor financiële druk en schulden verder toenemen. Veelzeggende cijfers die er niet om liegen. Verder speelt ook klimaat- of energiearmoede een steeds grotere rol bij veel huishoudens, vanwege de oplopende energiekosten en de vele vaak slecht geïsoleerde huizen ([TNO](#), 2023). Bij jongeren onder de 18 zijn de negatieve gevolgen duidelijk sterker dan bij

volwassenen. Zo liggen de zorguitgaven voor kinderen die opgroeien in slecht geïsoleerde huizen (energielabel F of G) gemiddeld 11% hoger dan voor kinderen en jongeren in goed geïsoleerde woningen (label A of B). Voor volwassenen is dit 5%. Daar komt bij we zien dat jongeren vaak bovengemiddeld worden getroffen wanneer de energierekening stijgt ([NU.nl](#), 2023). Inmiddels vreest bijna twee op de drie jongeren de energierekening niet meer te kunnen betalen ([Independer](#), 2025).

'Het verschil tussen arm en rijk zou een stuk minder moeten zijn'

Verslechterde financiële positie

De financiële positie van jongeren is de afgelopen jaren verder verslechterd. Dit blijkt onder meer uit [onderzoek](#) van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (2024) dat de huidige groep 25- tot 35-jarigen vergeleek met hun leeftijdgenoten van 10 en 20 jaar geleden. Ondanks de gedaalde werkloosheid, een stijging van het aantal werkuren en het feit dat meer jongeren de universiteit afronden, wisten jongeren hun betere positie niet te verzilveren. Sterker nog: hun inkomen bleef achter en schulden liepen verder op. Dat heeft, aldus het NIDI, onder meer te maken met flexibelere arbeidsrelaties. Jongeren vliegen er meestal als eerste uit als het economisch slechter gaat. Ook wonen jongeren relatief vaak in te dure huurwoningen, doordat de woningmarkt op slot zit. Een eigen vermogen opbouwen? Vergeet het maar. Dat terwijl jongeren tegenwoordig [meer dan ooit](#) werken, vergeleken met heel Europa zelfs het meest (Volkskrant, 2024). Vaker dan ooit hebben ze, al dan niet noodgedwongen, een (bij)baan (Telegraaf, 2024).

Meer jongeren in de bijstand

In 2024 is volgens het CBS het aantal jongeren in de bijstand (27-plus) met 7% toegenomen, van 38.000 naar 41.000 (NU.nl, 2025). Van alle jongeren onder de 27 zit 10% in de bijstand (NU.nl, 2024). Volgens CBS-hoofdeconoom Peter Hein van Mulligen komt de toename onder jongeren vooral doordat zij vaak tijdelijke contracten hebben, die bedrijven sneller beëindigen. Omdat veel jongeren nog weinig werkervaring hebben, krijgen ze minder snel WW als ze werkloos raken. Wie net is afgestudeerd, loopt daardoor extra risico om in de bijstand terecht te komen (NU.nl, 2025). Veel rechten en toegangswegen tot vormen van inkomensondersteuning, zoals de bijstand, zijn volgens de Commissie Sociaal Minimum (2023) voor jongeren beperkt, waardoor leeftijd steeds meer een factor wordt in inkomensbescherming. Met name de groep tussen 18 en 21 jaar, die formeel afhankelijk is van de zorgplicht van hun ouders en daarmee een lager bijstandsniveau ontvangt, geldt een lagere algemene bijstandsnorm. Zij kunnen dan snel tussen wal en schip vallen, zeker wanneer hun ouders niet bereid of in staat zijn om financiële zorg te dragen voor hun kinderen.

Gelijkheid op de arbeidsmarkt

Op de arbeidsmarkt merken jongeren verschillende vormen van ongelijkheid. In ons onderzoek zien de meeste jongeren ongelijkheid in de manier waarop mbo-studenten en jongeren worden behandeld: de helft (50%) ziet hier ongelijke kansen. Ook bij de kansen van mensen met een migratieachtergrond of op basis van hun achternaam merkt 45% ongelijkheid. In de salarissen tussen mannen, vrouwen en andere genderidentiteiten ziet 44% verschillen. Daarnaast geeft 39% aan dat mensen met een lichamelijke of psychische beperking ongelijk worden behandeld. Ongelijkheid wordt ook ervaren in de werkomstandigheden van arbeidsmigranten en vluchtelingen (38%). Om gelijkheid op de arbeidsmarkt te verbeteren, pleiten jongeren in ons onderzoek daarnaast voor meer vast contracten.

Jongeren in de participatiewet

De Commissie Sociaal Minimum ziet ook dat er voor de groep jongeren tot 27 jaar extra drempels bestaan voor inkomensbescherming. Sowiezo zijn jongeren tot 27 niet bijstandsgerechtigd wanneer zij rijksbekostigd onderwijs kunnen volgen (en daarmee studiefinanciering of een lening kunnen ontvangen). Binnen de Participatiewet roept de commissie op tot (verdere) versoepeling van de verplichte zoektermijn van vier weken voor jongeren tot 27 onder de Participatiewet. Veel gemeenten, zoals Haarlem, Arnhem en Utrecht, experimenteren of werken al met een verdere versoepeling of complete afschaffing van deze zoektermijn, soms in combinatie met versoepeling in hoeveel jongeren kunnen bijverdienen naast hun bijstand. In Utrecht heeft dergelijk beleid tot gevolg gehad dat jongeren minder schulden maken in afwachting van hun bijstand en beter in beeld blijven bij de gemeente (VNG, 2023). De Commissie vraagt om maatwerk in zowel deze zoektermijn als de mate waarin jongeren tot 27 in de bijstand kunnen bijverdienen.

‘Geef jongeren gewoon eerlijke kansen in werk, ook al is het een bijbaan’

Minder maar hogere studieschulden

Studerende jongeren hebben het meestal niet breed. Studeren is duur, waardoor veel jongeren hoge studieschulden opbouwen en problemen hebben om rond te komen. Het aantal jongeren met een studieschuld neemt sinds 2021 niet echt meer toe (CBS, 2024). Dat is goed nieuws, maar tegelijkertijd stijgt juist de gemiddelde hoogte van deze studieschulden. De regels rondom studieschulden zijn vaak onduidelijk. Ook veranderen ze regelmatig. Dit leidt tot onzekerheid en zorgt voor stress. Zo meldt DUO (De Telegraaf, 2025) een verdubbeling over twee jaar van aantal aanvragen tot (gedeeltelijke) kwijtschelding van studieschuld om medische redenen, een regeling die al langer bestaat maar pas recent bekend is geworden.

‘Maak het makkelijker om aan een baan te komen, je bent nergens zonder werkervaring’

Studieschuld verzwijgen of niet?

Een studieschuld werkt soms belemmerend als jongeren al klaar zijn met hun studie, bijvoorbeeld bij het aanvragen van een hypotheek. Onderzoek van Visii Hypotheken laat zien dat bijna een kwart van de starters hun studieschuld verzwijgt of zou verzwijgen bij een hypotheekaanvraag (WNL, 2025). Twee op de drie starters ziet graag dat de studieschuld helemaal niet meetelt bij de hypotheekverstrekking. Op de vraag aan jongeren in ons onderzoek of ze tips hebben om beter om te gaan met het onderwerp ‘studieschuld’, komen verschillende antwoorden. Sommige jongeren willen meer voorlichting over studieschuld of een hogere studiefinanciering. Anderen pleiten voor een vaste of geen rente op de studieschuld en een betere selectiemethode voor de aanvraag van een aanvullende beurs.

Stagevergoeding voor iedereen!

Hebben we het over studerende jongeren en financiën, dan mag de stagevergoeding niet ontbreken. Ook hier is sprake van scheve verhoudingen, omdat jongeren vaak geen of te weinig stagevergoeding ontvangen. In 2022 kreeg 44% van alle jongeren geen vergoeding voor stagewerkzaamheden (het Parool). Jongeren ervaren financiële stress en voelen zich minder gewaardeerd, wanneer zij geen vergoeding ontvangen. Daarbij zien we ongelijkheid tussen onderwijsrichtingen: waar bijvoorbeeld driekwart van de hbo-studenten een stagevergoeding ontvangt, geldt dit voor slechts 41% van de bol-studenten op het mbo (ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, 2023).

Van de jongeren in ons onderzoek pleit 83% voor een verplichte stagevergoeding. Ook als er hierdoor minder (verschillende) stageplekken zijn. Of het zover komt, hangt mede af van de stagebedrijven. Zij zijn nu niet (wettelijk) verplicht om een stagevergoeding te betalen. Jongeren zijn dus afhankelijk van de cao in of zij een stagevergoeding (kunnen) krijgen.

Meer leren over financiën, economie en werk

Door ‘buy now, pay later’-methodes, zoals Klarna, weten jongeren volgens Nibud (2025) vaak niet hoe ze er financieel voor staan. Het ontbreekt ze sowieso vaak aan kennis en educatie over financiën, economie en werk, geven jongeren uit ons onderzoek zelf ook aan. Veel jongeren weten te weinig over belangrijke geldzaken, zoals belastingen en arbeidsrechten. Dit kan leiden tot financiële problemen, stress, mentale klachten en uitstelgedrag. De behoefte aan informatie is daarom groot. Onderwerpen waar jongeren het liefst over willen leren binnen dit thema zijn belastingen (56%), rechten (48%), persoonlijke financiën/inkomsten (47%), toeslagen (38%) en beleggen (36%).

Oplopende schuldenlast

Van alle jongeren heeft de helft volgens het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wel eens een betalingsachterstand (AD, 2025). Eén op de vijf kampt zelfs met geregistreerde schulden (los van studieschuld en hypotheek). Betaalachterstanden van jongeren op leningen zijn volgens het BKR (Bureau Krediet Registratie) hoger dan gemiddeld. Dit aantal lijkt te dalen, al vallen schulden zoals door buy now-pay later-diensten nog niet onder het toezicht. Ook deurwaarders zien schuldproblemen bij jongeren groeien, bijvoorbeeld waar het gaat om het betalen van de zorgpremie. Het groeiende aantal jongeren met schulden is onder andere te wijten aan het feit dat ze er graag bij willen horen. Eén op de vijf (23%) voelt dan ook door zijn of haar omgeving de druk om nieuwe spullen te kopen (Flanderijn, 2024).

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Verhoog salarissen van jongeren en verbeter kansen op de arbeidsmarkt

Van alle jongeren in ons onderzoek zegt 57% te weinig te verdienen om goed rond te kunnen komen. Op zich logisch, want hun salarissen – en daarmee hun koopkracht – zijn vaak laag. Ze ervaren veel financiële stress en voelen zich beperkt in hun vrijheid om bijvoorbeeld op zichzelf te wonen. Jongeren verdienen daarom meer. Letterlijk. Ongeacht hun afkomst, geslacht of opleiding. Hogere salarissen en gelijke betaling voor hetzelfde werk leiden tot betere kansen op de arbeidsmarkt. Door die financiële boost zijn jongeren beter in staat om sneller zelfstandige beslissingen te nemen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

1.1: Verhoog de salarissen van jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Geef iedereen vanaf 18 jaar het volwassenloon.
- Ook voor 'volwassen' jongeren is het minimumloon nog (te) laag. Dit moet omhoog.
- Introduceer specifieke belastingkortingen voor jongeren.
- Verhoog de lonen voor jongeren. Ze verdienen een gelijke betaling op basis van hun functie en ervaring, zonder dat er sprake is van leeftijdsdiscriminatie.

1.2: Zorg voor kansengelijkheid op de arbeidsmarkt en een hardere aanpak van discriminatie op de werkvloer.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak discriminatiemeldpunten zichtbaarder, dus laagdrempeliger, zodat mensen sneller een melding doen.
- Zorg dat bedrijven niet discrimineren (en zorg voor handhaving) en creëer bijvoorbeeld mogelijkheden om anoniem te solliciteren of gebruik andere manieren om vooroordelen tijdens sollicitaties te voorkomen.
- Laat bedrijven gebruikmaken van overheidssubsidies om aanpassingen te maken (denk aan gebedsruimte of kleedkamers) en diversiteitsbeleid te implementeren.
- Erken de waarde van vrijwilligerswerk via certificering, zorg dat bedrijven ook vrijwilligerswerk als werkervaring meenemen in het sollicitatieproces.
- Zorg dat werkloze jongeren kans maken op een 'basisbaan', waarbij de overheid bijvoorbeeld garantie geeft op een baan mét inkomen.

Vereiste 2: Verlaag studiekosten en verminder financiële zorgen van studenten

Studeren is voor veel jongeren duur. Te duur zelfs. Hierdoor bouwen ze veel schulden op tijdens hun studie. Dit ervaren ze als een belemmering in hun dagelijks leven. Ook maken ze zich zorgen over hun huidige schulden en de rente die ze daar straks over moeten betalen. Wat niet meehelpt, zijn de onduidelijke regels rondom studieschulden die ook nog eens regelmatig veranderen. Sommige jongeren zien zo op tegen de eventuele schuldenstress dat ze twijfelen of ze wel willen of kunnen gaan studeren. De studiekosten moeten dan ook omlaag. Studeren moet betaalbaar zijn, zodat jongeren zonder zorgen kunnen leren, zich ontwikkelen en bijdragen aan de maatschappij.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

2.1: Verzeker financiële stabiliteit voor studenten en de betaalbaarheid van studeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Schrap of verlaag de rente op de studielening tot maximaal 1%.
- Verbied dat studieleningen meetellen bij het krijgen van een hypotheek.
- Stel belanghebbende bedrijven in staat om via beurzen of giften studiekosten op te pakken voor studenten in hun werkveld.

Vereiste 3: Verplicht stage- vergoedingen en verbeter stagekansen voor jongeren

Veel jongeren krijgen geen of te weinig stagevergoeding. Hierdoor hebben zij financiële stress en voelen ze zich minder gewaardeerd. 83% pleit daarom voor een verplichte stagevergoeding, zelfs als dit betekent dat er minder (verschillende) stageplekken zijn. Een eerlijke stagevergoeding en goede begeleiding tijdens de stageperiode zorgen voor gelijke kansen, meer waardering en een ideale opstap naar de arbeidsmarkt.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

3.1: Verzeker jongeren van een passende stage, inclusief een passende vergoeding.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Elke stagiair moet standaard een minimum stagevergoeding krijgen, ongeacht van welke opleiding of welke richting ze komen.
- Meer gelijke kansen in stagemogelijkheden tussen mbo, hbo en wo, inclusief een meldpunt en handhaving op stagediscriminatie. Stagiairs moeten uit kunnen gaan van gelijke rechten.
- Er moet een (subsidie)regeling van de overheid komen om bedrijven te stimuleren stagiaires in dienst te nemen na hun stage.
- Werk met een stagevergoedingsmonitor om onder jongeren te meten of zij eerlijk worden behandeld.

3.2: Verzeker aanbod en toegankelijkheid van stages voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak tijd vrij in het schoolrooster voor stagelopen, zodat leerlingen niet hun vrije tijd hoeven op te offeren om stages te doen.
- Bied meer stages en praktijkgerichte onderwijsrichtingen aan in de bovenbouw van de middelbare school waarbij leerlingen bijvoorbeeld zelf les kunnen geven op basis-scholen. Op die manier komen ze eerder in aanraking met lesgeven.
- Start een wervingscampagne waarbij werkgevers (scholen) een financiële tegemoetkoming krijgen als ze mensen met interesse voor het docentschap stage laten lopen.

Vereiste 4: Informeert jongeren op een begrijpelijke manier over financiën, economie en werk

Jongeren krijgen te weinig informatie over belangrijke geldzaken, over hun kansen op de arbeidsmarkt en over de werking van de economie. Hierdoor zijn ze onvoldoende voorbereid op de toekomst. Goede voorlichting met heldere voorbeelden helpt ze nu al op weg en voorkomt bovendien financiële problemen, stress, mentale klachten en uitstelgedrag.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

4.1: Vergroot de kennis van jongeren over de arbeidsmarkt en hun financiële positie.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Bied binnen elke onderwijsrichting aandacht aan financiën, werk-gerelateerde zaken (zoals het maken van een cv) en economische thema's (zoals het aanvragen van toeslagen). Binnen het curriculum op het voortgezet onderwijs en mbo, extracurriculair op het hbo en wo.
- Licht jongeren beter in over hun rechten op de arbeidsmarkt. Hierin ligt een rol voor de vakbonden, al kan de overheid ook als aanjager dienen.
- Bedrijven moeten transparant zijn over werk- en stagevergoedingen in hun vacatures.
- Laat jongeren met elkaar in gesprek gaan over financiële gezondheid. Doorbreek het taboe, verrijk hun kennis en kunde, zodat ze financieel sterker in hun schoenen komen te staan.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van de doelen op het gebied van werk en welvaart zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over werk en welvaart werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlevormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- CNV Jongeren en FNV Young & United worden betrokken bij overlegtafels binnen de Stichting van de Arbeid. De voorzitter van FNV Young & United neemt daarbij standaard als raadslid plaats in de Sociaal-Economische Raad.
- Bij actualiteiten consulteert het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het Jong en Oud-pensioenoverleg, waarin onder andere jongerenbonden en Jong AWWN plaatsnemen.
- Op het gebied van stages is het Stagepact MBQ met jongerenbonden en JOBmbo gesloten. Door de tekenpartners wordt in dit akkoord toegewerkt naar stagevergoedingen in cao's, betere begeleiding en het uitbannen van stagediscriminatie.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties als CNV Jongeren, FNV Young & United, Jong Management, VCP Young Professionals en Jong AWWN.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter werk en welvaart kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de betaalbaarheid van wonen, mobiliteit, onderwijs, kunst en cultuur en zorg.

Jongeren jeugdgevangenis Teylingereind

*'Zie ons niet
als probleem,
maar juist als
deel van de
oplossing'*

In jeugdgevangenis Teylingereind wonen 140 jongeren tussen de 12 en 24 jaar. We vroegen zeven van hen om actief mee te denken over hoe zij denken dat voorkomen kan worden dat jongeren in de criminaliteit belanden, waarna zij in gesprek gingen met 48 andere jongeren in de jeugdgevangenis. Hun verhalen, ervaringen en ideeën resulteerden in een eerlijk, realistisch beeld over wat jongeren wat er nodig is om hun kansen te vergroten, verleidingen te weerstaan en zelf onderdeel te zijn van de oplossing.

*'Het kan leuk en mooi
zijn om iets goeds te doen'*

Minder geluk

Twee betrokken ouders die je helpen. Positieve rolmodellen, zoals jeugdwerkers die je bewust maken van de gevaren op straat. Ze maken een groot verschil, zorgen voor een goede start in het leven. De meeste jongeren in Teylingereind hadden minder geluk. Om verschillende redenen, zo blijkt. 'Wat niet hielp, was dat ik nergens werd aangenomen, dus zocht ik andere manieren om geld te verdienen.' 'Ik had altijd het gevoel dat de politie en het systeem tegen mij waren. Hierdoor ging ik me verzetten. Was dit niet gebeurd, dan had ik minder hoeven strijden.'

Elkaar meer steunen

Door hun ervaringen weten de jongeren uit Teylingereind ook waar de kansen liggen om verschil te maken. Ze benadrukken hoe belangrijk het is dat jongeren leren omgaan met geld en begrijpen wat de risico's zijn van snelle, vaak criminele inkomsten. Financiële educatie zou tot het standaardaanbod moeten behoren op school, of in het buurthuis waar een ervaringsdeskundige uitleg geeft over het thema. 'Organiseer sowieso meer buurtactiviteiten, regel gratis sportplekken', horen we terug tijdens de gesprekken. 'Dan hangen jongeren minder op straat en ontdekken ze nieuwe talenten. Dit leidt tot meer verbondenheid met de buurt en heeft als extra voordeel dat mensen minder snel met hun oordeel klaarstaan. Verder moeten jongeren elkaar meer steunen. Ze luisteren eerder naar vrienden dan naar professionals.'

Ongelijke kansen

Een ander belangrijk thema voor gedetineerde jongeren is het hebben en krijgen van gelijke kansen. Vaak beginnen ze hun leven met een 3-0 achterstand, wat weinig hoop biedt voor de toekomst. 'Mensen beoordelen anderen vaak op basis van huidskleur, woonplaats of financiële situatie. Wij ervaren dit allemaal heel sterk, al ons hele leven hebben we er dagelijks mee te dealen.' Een andere jongere gaf aan pas in de problemen te raken op het moment dat zijn ouders niet meer de contributie voor zijn voetbalclub konden betalen, een plek die anders een stevige en veilige basis voor hem had kunnen vormen. Ook in de jeugdgevangenis zijn er voor de jongeren soms minder kansen, merken ze. 'We kennen niet altijd onze rechten. Het zou daarom fijn zijn als iemand, het liefst van buiten, ons vertelt wat onze rechten zijn in de jeugdgevangenis. Nu voelen we ons vaak rechteloos.'

Werkervaring opdoen

Door uitstel van behandelingen vinden veel jongeren hun periode in de jeugdgevangenis onnodig lang duren. 'Bring de wachttijden omlaag en laat ons nu al werkervaring opdoen die we op ons cv kunnen zetten', opperen verschillende jongeren. 'Dan kunnen we na het uitzitten van onze straf snel aan de slag en voelen we ons meteen weer 'onderdeel van de samenleving'. Maar dan moet er hierbinnen wel het een en ander veranderen!'

Band opbouwen

Zoals de jongeren uit Teylingereind nu via de Nationale Jeugdstrategie hun stem hebben laten horen en mee hebben gedacht over oplossingen, zouden ze graag vaker doen. 'Dat waarderen we echt. We krijgen de kans om iets te betekenen en in beweging te komen. Het laat zien dat het mooi kan zijn om iets goeds te doen.' Waarbij ze nogmaals benadrukken dat het belangrijk is dat organisaties structureel aanwezig zijn in jeugdgevangenis en investeren in een echte relatie met jongeren. Door die continuïteit ontstaat vertrouwen en groeit bij jongeren de bereidheid om mee te denken en mee te doen. Of zoals ze zelf zeggen: 'Zie ons niet alleen als probleem, maar juist als deel van de oplossing.'

Jeugdcriminaliteit in cijfers

Jeugdcriminaliteit daalt

Jeugdcriminaliteit neemt in Nederland af (WODC, 2024) en is over het afgelopen decennium bijna gehalveerd (CBS, 2023). De gemiddelde leeftijd van ouders is licht toegenomen, zowel de leeftijd waarop mensen hun eerste delict plegen als de leeftijd waarop ze hun meest heftige misdaad begaan (Volkskrant, 2025). Tegelijkertijd stijgt het relatieve aandeel van jeugdcriminaliteit. Met andere woorden: jeugdcriminaliteit neemt in Nederland minder hard af dan de algehele criminaliteit.

Criminele klusjes

Kreeg in 2019 1 op de 17 jongeren de vraag om een crimineel klusje te klaren, volgens cijfers van Halt waren dat er in 2024 1 op de 7. Vooral jongeren in een zwakkere financiële positie zeggen sneller ja als ze horen dat ze snel veel geld kunnen verdienen. Volgens een peiling van EenVandaag staat 29% van de jongeren open voor de ronselpogingen van criminelen om voor het 'juiste' bedrag een illegaal klusje te klaren, zoals het vervoeren drugs of het plaatsen van explosieven.

Slecht onderwijs

Sinds 2022 is het aantal jongeren in de jeugd-reclassering gestegen van 7.500 naar 8.200 in 2024 (CBS, 2025). Ongeveer 480 jongeren zitten in een van de justitiële jeugdinrichtingen (JJI) waar sprake is van een groeiend tekort aan ruimte, personeel en passende (jeugd)hulp. Het aantal 'risicjongeren' dat daarom naar de volwassengevangenis ging nam tussen 2022 en 2024 toe van 29 naar 308, ruim een veertienvoudiging. Hierdoor komen jongeren steeds moeilijker aan leren toe. Volgens de Onderwijsraad is het onderwijs in een JJI slecht door het beperkte schoolprogramma en verouderde middelen. Examens zijn lastig te organiseren, ook niet op andere locaties. Dit kan leiden tot schooluitval.

Jongeren in Nederland over klimaat en milieu

*'Stop met praten,
kom nu in actie!'*

6. KLIMAAT EN MILIEU

Jongeren maken zich massaal zorgen over het klimaat en de invloed van de klimaatcrisis op mens en milieu. Machteloos zijn ze ook. En boos. Op de overheid die in hun ogen te weinig doet om klimaatdoelen te halen. Veel jongeren willen helpen om nog meer natuurrampen, migratie en conflicten te voorkomen. Hun steentje bijdragen, hoe klein ook, in de hoop niet zelf het kind te worden van de klimaatrekening.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep drie vereisten op het gebied van klimaat en milieu:

1. Laat jongeren zien dat er echt iets gebeurt op klimaatgebied.
2. Zorg voor strenger beleid en heldere regels.
3. Creëer meer bewustwording en maatschappelijke betrokkenheid.

Situatieschets

Klimaat laat jongeren niet koud

Jongeren maken zich zorgen over het klimaat en de klimaatcrisis. Van alle jongeren in ons onderzoek is 81% daarom bezorgd over de toekomst, 66% zou teleurgesteld zijn als Nederland de klimaatdoelen niet haalt. Klimaatzorgen hebben impact. Zeker op jongeren, die langer met de gevolgen van klimaatverandering zullen leven. Het vergroot de kans op mentale en fysieke klachten, zoals stress, angst of slapeloosheid: volgens cijfers van [EenVandaag](#) (2022) heeft ruim een kwart van de jongeren mentaal last van de klimaatcrisis, en onderzoek van het [RIVM](#) (2025) legt verband tussen klimaat en de (mentale) zorgen van jongeren. Het klimaat raakt de hele samenleving en heeft indirect ook invloed op zaken als de schoolprestaties, het werk of de politieke betrokkenheid van jongeren, zo ziet het [NJI](#) (2024). Eén ding is duidelijk: klimaatzorgen verdienen extra aandacht.

*'Te vaak wordt dit gevaar
weggewuifd, terwijl het
ons allemaal raakt'*

Maak klimaatbeleid meer zichtbaar!

Jongeren maken zich niet alleen zorgen, maar voelen zich ook machteloos en onwetend als het om klimaat gaat: 37% weet niet wat de overheid doet om klimaatverandering aan te pakken. Door het gebrek aan zichtbaarheid vragen veel jongeren zich af of de overheid wel iets aan het klimaat doet. Voor hun gevoel gebeurt er niets. Of in elk geval te weinig. Jongeren vinden het klimaat vaak een relatief vaag thema en gevoelsmatig minder belangrijk in vergelijking met (meer acute) problemen als huisvesting en koopkracht. Dat blijkt uit [onderzoek](#) van Ipsos I&O (2025), waarin jongeren aangeven zaken als de wooncrisis en de gedaalde koopkracht inmiddels als urgenter te

zien. Terwijl ze wel degelijk behoefte hebben aan duidelijke overheidsinformatie en aan input over wat ze zelf kunnen doen. Verschillen tussen jongeren zijn er ook. Zo maakt 58% van de mbo- en vmbo-leerlingen zich zorgen over het klimaat, tegenover 83% van jongeren op havo, vwo, hbo of universiteit. Universitair geschoolde jongeren weten bovendien vaker wat de overheid doet op klimaatgebied.

Strengere klimaatrol overheid

Jongeren roepen de overheid op tot een strengere en duidelijker klimaatbeleid. De politiek moet een grotere rol pakken in het opstellen en handhaven van strikte regels voor grote vervuilers, zoals bedrijven en de industrie. Veel jongeren steunen het idee om duurzame keuzes, zoals het OV en plantaardige producten, goedkoper te maken. Prijzen voor vervuilende keuzes, zoals vliegtickets en fast fashion, moeten juist omhoog. Maar dan wel op een manier zodat het eerlijk blijft voor iedereen. Ook benadrukken jongeren het belang van internationale afspraken en een lange termijn klimaatplan. Of die effect hebben, is maar de vraag (zie kader).

Klimaatdoel steeds verder weg

De laatste [kabinetsplannen](#) bieden weinig hoop op het behalen van het bestaande klimaatdoel: 55% minder CO₂-uitstoot in 2030. Om 50% kans te hebben om dit doel te behalen, is alleen al een extra besparing nodig van 16 megaton CO₂. Dan red je het dus zeker niet met een besparing van maar 10 megaton, zoals het kabinet-Schoof levert ([NOS, 2025](#)). Werk aan de winkel dus voor de nieuwe regering.

"Ik ben 18 en maak me al zorgen over mijn toekomst, dat hoort niet"

Leren over klimaat én natuur

Jongeren willen graag meer weten over hoe ze duurzamer kunnen leven om het klimaat te sparen. Belangrijke feiten mogen natuurlijk niet ontbreken, net als tips over hoe je bijvoorbeeld omgaat met negatieve gevoelens en stress die de klimaatcrisis veroorzaakt. Er zijn zelfs jongeren die bang zijn dat hun generatie de verbinding met de natuur aan het verliezen is. Ook hier helpt educatie, geven ze aan. Door jongeren gericht over de natuur te informeren, voelen ze zich meer betrokken. Dat motiveert om eens wat vaker de natuur in te gaan en helpt ook bij het maken van duurzame keuzes. Het onderwijs speelt hierbij een cruciale rol.

Klimaat in het onderwijs

Jongeren willen meer leren over het klimaat. Bijvoorbeeld over wat ze zelf kunnen bijdragen (43%) of wat de politiek doet tegen klimaatverandering (38%). Ook zijn ze benieuwd naar het zelf repareren van apparaten (34%), thuis energie besparen (32%), de gevolgen van klimaatverandering (31%) en de herkomst van ons eten (30%).

Jongeren kind van de klimaatrekening?

Een duidelijk klimaatbeleid. Heldere klimaatcommunicatie. Gerichte klimaateducatie. Alle drie zijn keihard nodig om jongeren hoop te geven en in actie te laten komen. En om ervoor te zorgen dat de maatschappij noodzakelijke klimaatmaatregelen ondersteunt. Zo niet, dan stellen mensen beslissingen uit, ligt polarisatie op de loer en raken klimaatdoelen steeds verder uit het zicht. Sterker nog: als we klimaatdoelen niet halen, leidt dit tot nog meer natuurrampen, migratie en conflicten. Allemaal verstrekkende gevolgen waarvoor jongeren straks zelf de hoogste prijs betalen.

'De overheid moet duidelijke regels maken en zich er vervolgens aan blijven houden'

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1. Laat jongeren zien dat er echt iets gebeurt op klimaatgebied

De meeste jongeren maken zich zorgen over het klimaat en dus de toekomst. Door wat er om hen heen gebeurt, bijvoorbeeld in de vorm van overstromingen en extreme hitte, maar ook door wat er niet gebeurt. Ze zien weinig actie van de overheid om klimaatdoelen te halen en klimaatverandering serieus aan te pakken. Jongeren hebben daarom behoefte aan betere en duidelijke informatie over wat de overheid wil met het klimaat. En wat ze zelf kunnen doen om klimaatverandering te stoppen. Dat geeft vertrouwen, en biedt hoop voor de toekomst.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

1.1: Laat jongeren betekenisvol participeren in klimaatbeleid.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Jongeren willen meer transparantie en inspraak, maar weten niet altijd hoe. Geef daarom meer structuur aan hoe ze input kunnen geven en mee kunnen praten over klimaat.
- Betrek jongeren structureel bij klimaatkeuzes en duurzaamheidsthema's binnen overheden, bedrijven en instanties.
- Besteed op school bij maatschappijleer of aardrijkskunde naast klimaatverandering ook aandacht aan klimaatzorgen en wat dit betekent voor de toekomst van jongeren.
- Richt een Jongeren Klimaatraad op met jongeren van vmbo tot wo, die meebeslissen over klimaatbeleid op lokaal en nationaal niveau. De raad krijgt instemmingsrecht, heeft een eigen budget en staat in contact met beleidsmakers.

1.2: Versterk het vertrouwen van jongeren in klimaatbeleid door duidelijke en transparante klimaatcommunicatie.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak huidige klimaatplannen publiek toegankelijk, in begrijpelijke taal.
- Creëer meer aandacht voor klimaat op tv en sociale media om zoveel mogelijk jongeren op verschillende manieren te bereiken.
- Lanceer een speciale klimaatwebsite voor jongeren, met alle belangrijke informatie en tips over hoe jongeren kunnen bijdragen aan een beter klimaat.

Vereiste 2: Zorg voor strenger beleid en heldere regels

Veel jongeren vinden dat meer klimaatactie nodig is, vooral van de overheid die nu vaak te onzichtbaar is. Duurzaamheid moet gaan lonen en de vervuiler mag gaan betalen. Laat de politiek dus strengere regels opstellen voor grote vervuilende bedrijven en zorgen voor een lange termijnplan om de klimaatdoelen te halen. Ook burgers hebben hierin een taak. Vanzelfsprekend werkt de overheid nauw samen met andere landen aan een klimaatoplossing. Dit alles bij elkaar geeft jongeren vertrouwen. Het laat zien dat hun zorgen serieus worden genomen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Stimuleer duurzame keuzes voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Informeer jongeren op een toegankelijke manier over hoe vervuilend bepaalde keuzes zijn en wat die doen met het klimaat, help ze om duurzame keuzes te maken.
- Laat de overheid en andere bij het klimaat betrokken instanties duidelijke regels opstellen over alles wat te maken heeft met duurzaamheid, zodat jongeren echt weten wat ze kopen.
- Stimuleer duurzame alternatieven door bijvoorbeeld het openbaar vervoer voor jongeren goedkoper of zelfs gratis te maken. Zorg voor betere OV-verbindingen binnen Europa, medegefinancierd door de Europese Unie.
- Verplicht (vervuilende) bedrijven om transparant te zijn over hun CO₂-uitstoot. Stel strengere reclameregels op voor deze bedrijven, maar ook voor influencers die vervuilende producten aanprijzen.
- Stel geld beschikbaar voor jongeren om duurzame ideeën te ontwikkelen en uit te voeren. Maak initiatieven die bijdragen aan een beter klimaat toegankelijker via laagdrempelige financiering.

2.2: Investeer in een leefbare toekomst door vervuiling aan te pakken en duurzaamheid te belonen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Laat grote bedrijven via duidelijke acties 'bewijzen' dat ze klimaatvriendelijke maatregelen nemen.
- Maak jongeren bewust van de schadelijkheid van online shoppen voor het klimaat.
- Subsidieer duurzame alternatieven, zoals gratis OV, en maak vervuilende activiteiten (zoals vliegen en fast fashion) duurder.

Vereiste 3: Creëer meer bewustwording en maatschappelijke betrokkenheid

Jongeren maken zich zorgen over het klimaat. Toch voelen sommigen weinig verantwoordelijkheid om duurzame keuzes te maken. Door dit gebrek aan waardering investeren ze nauwelijks in 'groen' en 'klimaat'. Wat helpt, is meer aandacht voor natuur en milieu. Gerichtte educatie. Extra kennis stimuleert jongeren om bewuster te leven en vanuit een grotere maatschappelijke betrokkenheid bij te dragen aan dit belangrijke thema.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

3.1: Vergroot de kennis van jongeren over klimaat en natuur en hoe ze zelf kunnen bijdragen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Geef als overheid (en andere betrokken instanties) een signaal af dat jongeren er niet alleen voor staan op klimaatgebied en denk met ze mee.
- Leer jongeren van jongs af aan hoe ze hun steentje kunnen bijdragen aan het klimaat, bijvoorbeeld in lessen op de basis- en middelbare school, en tijdens hun vervolgopleiding.
- Maak jongeren bewust over wat de klimaatcrisis is en inhoudt. Door te praten over concrete gevolgen en het alle kanten te belichten, stimuleer je ze om hun steentje bij te dragen.
- Besteed meer aandacht aan het klimaat via internet-campagnes en op fysieke locaties waar veel jongeren komen voor een bredere bewustwording.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van die doelen op het gebied van klimaat en milieu zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over klimaat en milieu werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- (Onder andere) via het Jonge Klimaatpanel haalt de JKB input op voor hun Jonge Klimaatagenda, waarover zij structureel overleg hebben met het ministerie van Klimaat en Groene Groei.
- AEGEE maakt onderdeel uit van de Generation Climate Europe: een coalitie van jongerenorganisaties die op Europees niveau meewerkt aan klimaat- en milieuvraagstukken.
- Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap spreekt met leerlingen- en studentenorganisaties als JOBmbo over duurzaamheid in het onderwijs.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties zoals JKB, MilieudefensieJong, Studenten voor Morgen, JongRegio, YESDC, JNM, NIVON JONG, NJN en Scouting Nederland.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Een beter klimaat en milieu kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de rol van (en schade uit) de economie en de aandacht hiervoor in het onderwijs.

'Kunst en cultuur zijn voor alle jongeren belangrijk'

Jodian >

"Het is belangrijk dat jongeren weten wat er speelt, zodat we bewuste en duurzame keuzes kunnen maken"

Voor Jodian (16) was meewerken aan de Nationale Jeugdstrategie heel speciaal. Ze praatte mee over belangrijke thema's en voelde zich voor het eerst omringd door mensen die samen echt iets willen veranderen.

'Toen ik in de regiegroep begon, was ik 15. De meeste anderen waren ouder en hadden andere problemen dan ik. Daar wist ik weinig van, maar ik vond het juist interessant om hier over te praten en van te leren. Zo had ik er nooit bij stilgestaan dat in Nederland veel dingen gratis of goedkoop zijn als je onder de 18 bent, zoals museumkaartjes. Na je 18e moet je hiervoor betalen, terwijl je juist dan meer wil ontdekken. Kunst en cultuur zijn voor alle jongeren belangrijk. Je krijgt een breder beeld van de wereld, waardoor je meer over jezelf leert. Het zou jammer zijn als jongeren na hun 18e afhaken, alleen omdat het financieel niet meer lukt. Het was goed om hier ideeën over uit te wisselen.'

Betere keuzes maken

'Van alle thema's raakt Klimaat en Milieu mij het meest. Ik zit nu in 4 havo en vind het jammer dat we op school vooral de basis leren, bijvoorbeeld over recyclen. Eerder woonde ik in een ander land. Daar waren we altijd bezig met klimaat en milieu, deden we heel veel projecten. In Nederland niet. Dat verbaasde

me echt. Want uiteindelijk moet onze generatie ermee aan de slag. Het is belangrijk dat jongeren weten wat er speelt, zodat we bewuste en duurzame keuzes kunnen maken.

Mening van anderen

'Meewerken aan de Nationale Jeugdstrategie vond ik heel speciaal. Voor het eerst was ik omringd door mensen die allemaal heel actief betrokken waren en hun mening gaven. Ik voelde echt dat we samen iets deden en vond het fijn om mijn stem te laten horen. Vaak deel ik mijn mening, nu heb ik ook veel geleerd van de mening van anderen. Dat iedereen ergens anders vandaan kwam en andere ervaringen had, maakte het extra bijzonder. Ik ben nuchter genoeg om te weten dat de Nationale Jeugdstrategie niet alle problemen in één keer kan oplossen, dat hoeft ook niet. Ik hoop vooral dat we verandering gaan zien.'

Jongeren in Nederland over kunst en cultuur

'Kunst en cultuur doet mensen voelen dat ze léven'

7. KUNST EN CULTUUR

Dankzij kunst en cultuur ontdekken jongeren in Nederland nieuwe werelden, ontmoeten ze anderen en kleuren ze geregeld buiten de lijntjes. Ideeën over waar, waarom en hoe er extra 'cultuurwinst' is te behalen, hebben ze ook. Bijvoorbeeld op het gebied van de betaalbaarheid en toegankelijkheid van festivals en musea, de diversiteit van het aanbod, het creëren van extra maakplekken en het boosten van cultuurcarrières.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vier vereisten op het gebied van kunst en cultuur:

1. Maak kunst en cultuur makkelijker toegankelijk voor iedereen.
2. Blijf jongeren ook na hun 18e ondersteunen in hun culturele ontwikkeling.
3. Maak kunst en cultuur iets van iedereen samen
4. Verzeker de toekomstbestendigheid van kunst en cultuur.

Situatieschets

Kunst en cultuur zijn goed voor je

Kunst en cultuur doen jongeren goed. Als bezoekers en als makers. Het effect van culturele activiteiten op hun ontwikkeling is 'buitengewoon positief', zo blijkt uit de [LKCA literatuurstudie Buitengewoon](#) onder (kwetsbare) jongeren (2019). Kunst en cultuur stellen jongeren in staat om mee te doen, vrienden te maken voor het leven, sociale netwerken op te bouwen, begrip te kweken voor andere culturen, nieuwe werelden te ontdekken. Kortom: om zich als mens te ontwikkelen. Precies wat ze, in de bloei van hun leven, willen en nodig hebben.

Mentaal gezond door cultuurparticipatie

Cultuur maakt jongeren ook weerbaarder, veerkrachtiger en trots op zichzelf. Cultuurparticipatie prikkelt de zintuigen, stimuleert de verbeeldingskracht en beïnvloedt het mentale welzijn positief. Zeker bij jongeren, zo zien we in een [publicatie](#) van het Trimbos Instituut (2024). Ze vinden het vet om iets te maken en van elkaar te leren. Die doe het zelf-houding komt de mentale gezondheid ten goede. In hetzelfde onderzoek lezen we dat jongeren actiever bezig zijn met kunst (62%) dan volwassenen (50%-60%) en ouderen (44%). Verder wagen ze zich vaker aan verschillende soorten kunstzinnige en culturele activiteiten. Dat jongeren door te hoge kosten en de in hun ogen beperkte toegankelijkheid van speciale regelingen en subsidies de voor hun bedoelde culturele activiteiten noodgedwongen skippen, is dan ook jammer en een gemiste kans.

'Ik maak me zorgen om hoe kunst en cultuur wegbezuinigd worden, het wordt zo veel te duur'

Kunst en cultuur? Dat moet goedkoper!

Nederlandse jongeren hebben tegenwoordig letterlijk veel over voor een festival- of museumbezoek. Ze moeten wel. Voor festival-

tickets en (in mindere mate) museumentreebewijzen betalen ze een vermogen, terwijl OV-kosten de pan uitrijzen. Hoewel de positieve effecten van kunst en cultuur dus duidelijk zijn, profiteren sommige groepen jongeren hier meer van dan anderen. Beschikbare tijd, vervoer, sociale normen en informatievoorziening spelen hier ook een rol in.

Dat de helft van alle jongeren in ons onderzoek pleit voor een betere toegankelijkheid van kunst en cultuur, is dan ook logisch. 'Waarom schaffen ze dan geen CJP-pas of andere kortingskaart aan? Terechte vraag. Maar jongeren vinden regelingen vaak onduidelijk en lastig vindbaar, wat resulteert in lage gebruikscijfers. Het mislopen van financiële voorzieningen vergroot bovendien de sociale ongelijkheid, doordat kunst en cultuur dan alleen maar bereikbaar zijn als je over een goed gevulde portemonnee beschikt. Ook horen jongeren vaak pas achteraf over dat toffe evenement of die coole expositie, omdat ze er niets over hadden gehoord of gelezen. De kunst is om meer gerichte aandacht te besteden aan cultuureducatie en -promotie.

Je bent 18 en je wilt erbij (blijven) horen

De kunst- en cultuursector probeert jongeren op verschillende manieren over de drempel te helpen. Via een museumkaart. Een bibliotheekabonnement. Of andere speciale subsidieregelingen. Dat lukt vrij aardig. Jammer is wel dat kortingen vaak stoppen als jongeren de 18 aantikken of klaar zijn met hun studie, terwijl ze juist in deze fase vaak alle zeilen moeten bijzetten om rond te komen. De keuze tussen een gevulde boodschappentas en een portie cultuur is daarom snel gemaakt. Van de jongeren van ons onderzoek wil 63% ook na hun 18e profiteren van kortingen en cultuuregelingen. Dat leidt tot minder (financiële) stress en kwetsbaarheid. Bovendien krijgen jongeren het gevoel dat ze net als eerder cultureel-maatschappelijk betrokken blijven, simpelweg omdat ze het kunnen (blijven) betalen.

Ondertussen in Frankrijk

Om het leven van jongeren te verbeteren en de culturele sector te stimuleren krijgen alle 18-jarigen in Frankrijk een (eenmalig) tegoed van 300 euro. Het bedrag is te besteden aan boeken, muziek, bioscopen, concerten, musea en videogames. Voorwaarde is wel dat de Franse cultuur er baat bij heeft. Anders dus dan onze CJP pas die werkt met kortingen.

Meer ruimte(s) om te máken

Jongeren zijn naast liefhebbers ook makers van kunst en cultuur. Ongeveer 62% doet actief aan kunst, zo stelt de *monitor amateurkunst* (LKCA, 2023). En daarvoor is ruimte nodig. In de vorm van een zaaltje voor de wekelijkse muziekrepitie. Het buurthuis als vaste locatie voor de streetdanceclub. Of een fijn, licht atelier om samen te schilderen of te tekenen. Juist dit soort plekken zijn schaars en steeds lastiger te vinden, omdat ze onbetaalbaar of wegbezuinigd zijn, of een andere bestemming hebben gekregen. 81% van de jongeren vindt dat er meer kunst- en cultuurmaakplekken moeten komen.

'Voor goede ideeën moet altijd geld en ondersteuning zijn'

Van cultuurbarrière naar cultuurcarrière

Zeker in dorpen en kleinere gemeenten is een chronisch gebrek aan vierkante oefenmeters. Wachtlijsten puilen uit, cultuurmakers kiezen voor de stad, waardoor jongeren afhaken of überhaupt niet beginnen, zodat ze ook de lol om (samen) te creëren verliezen. Wat weer funest is voor de sociale binding in de lokale gemeenschap. Tel dit op bij de weinige carrière mogelijkheden in de culturele sector, dan snap je dat jongeren niet meteen kiezen voor een baan in de cultuursector.

Valse start beginnende cultuurmakers

Hetzelfde gevoel komt naar voren in de bijdrage van de Raad voor de Cultuur in de *bundel* 'Jongeren en het zorgen voor hun morgen' (2022). Startende cultuurmakers kampen niet alleen met ruimtegebrek, maar krijgen het ook mentaal voor de kiezen. Ondanks de naweeën van corona, weinig zicht op werk en een (te) krappe portemonnee vinden ze de kracht om door te gaan en cultureel actief te zijn. Figuurlijk staan ze in de kou, maar toegankelijke maaksubsidies, platformen voor uitwisseling en verbinding en meer samenwerking met kunstvakopleidingen zorgen voor dat noodzakelijke beetje warmte. Naast het bieden van speel- en presentatieplekken en werkruimtes.

Lang leve de Museumkaart

Het succes van de Museumkaart laat zien wat er gebeurt als de toegankelijkheid en de promotie wél op orde zijn. Volgens de *de Museumvereniging* steeg tussen 2019 en 2023 het aantal bezoeken van kinderen tot 13 jaar met een Museumkaart van bijna 95.000 naar 281.000 (NOS, 2023). Een verdriedubbeling. In de categorie 19-25 jaar was sprake van een ruime verdubbeling, van 33.000 naar 72.000. Ook kopen meer 26-45-jarigen een ticket, vaak de ouders van de jongste bezoekers. In 2023 hadden ruim 1,4 miljoen Nederlanders een museumkaart. Een record dat waarschijnlijk alweer is verbroken.

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Maak kunst en cultuur makkelijker toegankelijk voor iedereen

Jongeren willen dat kunst en cultuur beter toegankelijk en betaalbaar is. Te hoge prijzen moeten geen belemmering vormen om naar een museum of festival te gaan. Wat helpt, is duidelijke en begrijpelijke info over jongerenregelingen en -subsidies.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

1.1: Verzeker de toegankelijkheid en betaalbaarheid van kunst en cultuur voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Ontwikkel (naar Frans voorbeeld) een app of pasje waarop elk jaar een 'cultuurbedrag' wordt gestort. Bied dit met name aan binnen gezinnen met een lager inkomen.
- Maak één centrale kunst- en cultuurapp met informatie over voorzieningen, activiteiten, trends, tentoonstellingen, regelingen en meer, zoals artikelen, video's en jongeren-campagnes. In deze app bewaar je al je cultuurpasjes, inclusief opwaardeerfunctie.
- Maak kaartjes voor culturele activiteiten, zoals het theater of concert, ook geldig als vervoersbewijs in het OV.
- Laat de overheid vervoerskosten vergoeden die scholen maken voor kunst- en cultuurbezoek van hun leerlingen.

1.2: Versterk de vindbaarheid van kunst en cultuur en breng deze actief naar jongeren toe.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak (subsidie)voorzieningen makkelijker vindbaar, dus overzichtelijker en daardoor simpeler in gebruik.
  - Lanceer bijvoorbeeld een gratis website voor jongeren en jonge makers met daarop alle informatie over welke kunst- en subsidieregelingen er zijn en waarvoor je ze kunt gebruiken, eventueel inclusief online chathulp en handige zoekfunctie.
- Creëer aanbod op plekken in de buurt waar jongeren (graag) komen, zoals musea, buurthuizen en parken én op centrale plekken in en buiten de stad.
- Kijk als gemeente, instellingen en organisaties hoe je bij jongeren de mentale drempel voor deelname aan kunst en cultuur verlaagt, waarmee je ze activeert om iets cultureels of kunstzinnigs te doen. Muziek of prikkelarme ruimtes in musea maken jongeren vaak blij.

Vereiste 2: Blijf jongeren ook na hun 18e ondersteunen in hun culturele ontwikkeling

Jongeren willen ook na hun 18e verjaardag blijven inzetten op culturele ontwikkeling en meedoen aan culturele activiteiten. Maar dat wordt hen niet altijd even makkelijk gemaakt. Kortingen stoppen bijvoorbeeld vaak als jongeren de 18 aantikken of klaar zijn met hun studie, terwijl ze juist in deze fase vaak moeite hebben om rond te komen. Dan doet het (financieel) pijn om opeens het volle pond voor kunst en cultuur te betalen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

2.1: Hou kunst en cultuur ook na de 18e verjaardag betaalbaar voor jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Zorg ervoor dat kortingen en financiële regelingen die voor jongeren onder de 18 beschikbaar zijn, langer door jongeren gebruikt kunnen worden.
- Regel pasjes voor 'jonge makers' waarmee ze toegang krijgen tot inspirerende uitjes, als belangrijke opstap en ingang naar een zelfstandig kunstenaarsbestaan.

2.2: Investeer in zichtbaarheid van voordelen voor jongeren binnen de culturele sector.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Organiseer op basis- en middelbare scholen voorlichting over de voordelen van de CJP-pas en het gebruik van andere gesubsidieerde kunst- en cultuurkaarten. Doe dit ook op het mbo voor de in 2022 geïntroduceerde MBO Cultuurkaart.
- Laat jongeren campagnes organiseren voor jongeren over (gratis) tentoonstellingen of andere gesubsidieerde cultuuractiviteiten.
- Slimme kunst- en cultuurinstanties adverteren via sociale media, berichten in 'Uitagenda' en in jongerenapps wat er zoal te doen is.

Vereiste 3: Maak kunst en cultuur iets van iedereen samen

Jongeren komen graag in contact met verschillende soorten kunst en cultuur. Het is leuk, zorgt voor verbinding en opent letterlijk nieuwe deuren. Helemaal mooi is als het aanbod aansluit op hun (be)leefwereld.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

3.1: Verbind jongeren onderling via kunst en cultuur, zodat ze elkaar beter leren begrijpen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Organiseer (landelijke) culturfestivals, voor jongeren onder de 18, met verschillende artiesten met allerlei achtergronden. Het festival is meteen een goede manier om jongeren te laten ervaren wat kunst en cultuur is.
- Deel ervaringsverhalen op scholen, door bijvoorbeeld een geschiedenisles te koppelen aan een cultuurworkshop. Nodig gastprekers uit die vertellen over hun werk, leven, ervaringen. Dit is goed voor de creatieve ontwikkeling van de jongeren.
- Nodig bekende rolmodellen uit de cultuursector met goede contacten in 'het wereldje' uit op scholen en andere (jongeren)plekken om workshops te geven of iets te laten zien.

3.2: Investeer in de culturele ontwikkeling van jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stop met het geven cijfers voor kunst- en cultuureducatie op school, maar geef jongeren de vrijheid. Laat ze bijvoorbeeld een maatschappelijke tentoonstelling inrichten, vraag ze om een show te organiseren en creëer zo ruimte voor jongeren om zichzelf te ontdekken.
- Maak lessen over verschillende culturen. Op school, bijvoorbeeld tijdens 'internationale dagen', voor jongeren én hun ouders die minder te besteden hebben om zo zonder te betalen toch een cultureel grantje mee pikken.

Vereiste 4: Verzeker de toekomst- bestendigheid van kunst en cultuur

Door het aantal kunst- en cultuurplekken uit te breiden, landelijk beter te spreiden en gericht te promoten zijn jongeren sneller geneigd om kunst en cultuur te 'maken'. Bovendien krijgen carrièremogelijkheden in de culturele sector meer aandacht.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

4.1: Verzeker jongeren van ruimte om kunst en cultuur te maken.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Organiseer een Nationale Dag voor de Kunsten, voor en door jongeren.
- Besteed op school extra aandacht aan talent- en creativiteitsontwikkeling.
- Organiseer workshops en open ateliers op 'jongerenplekken', zoals buurthuizen, waar jongeren (12-29 jaar) cultuurlessen volgen en samen kunst maken.
- Faciliteer lokale kunstenaars om in elke wijk een kunstwerk te maken, eventueel samen met jongeren. Enthousiasmeer en informeer lokale kunstenaars via een gemeentelijke campagne, een speciale subsidie en/of pitchwedstrijden om hieraan mee te doen.

4.2: Verbind jongeren met gevestigde makers en cultuurbeleid.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Bouw een 'ecosysteem' op met contactpersonen, zoals vaste coaches of begeleiders, die jongeren met cultuurambities helpen bij hun eerste stappen in de kunst- en cultuurwereld.
- Zorg voor betere aansluiting van kunst bij de leefwereld van jongeren, bijvoorbeeld door jongeren actief mee te laten denken over de inrichting en programmering van musea en andere culturele plekken. Neem als voorbeeld de Blikopeners van het Stedelijk Museum.
- Betrek jongeren actief bij het kunst- en culturaanbod in hun gemeente, bijvoorbeeld door een jongerenkunstraad of cultuurgroep in het leven te roepen.
- Maak buurthuizen en jongerenraden aantrekkelijker voor jongeren via hiervoor bedoelde overheidssubsidies.
- Schrijf een jongerenprijsvraag uit. De winnaar mag een dag meelopen met een kunstenaar.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van die doelen op het gebied van kunst en cultuur zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over kunst en cultuur werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlevormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- JOBmbo en CJP werken samen om de cultuurpas van het CJP beter bij mbo-studenten onder de aandacht te kunnen brengen.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties die zich met dit thema bezighouden zoals de Kunstbende.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter kunst en cultuur kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de financiële positie van jongeren, ruimte voor de sector op de arbeidsmarkt en de aandacht voor diversiteit en inclusie van verschillende culturen in de samenleving.

Jongeren in Nederland over vervoer

'Investeer minder in asfalt, meer in het OV'

8. VERVOER

Vertraging op het spoor, onbetaalbare kaartjes, slechte verbindingen naar en vanuit het platteland, rolstoelenvriendelijke maatregelen: ook jongeren zijn ontevreden over het (openbaar) vervoer. Geef ze eens ongelijk, want reizen per trein, bus, metro of tram is relatief duur, niet altijd even betrouwbaar en allerminst veilig. Om over de bereikbaarheid en toegankelijkheid nog maar te zwijgen. Verbeteringen zijn hard nodig, liever gisteren dan vandaag.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vijf vereisten op het gebied van vervoer:

1. Maak het OV beter betaalbaar voor alle jongeren.
2. Verbeter de veiligheid in het OV.
3. Zorg voor een toegankelijk OV voor alle jongeren.
4. Verbeter de betrouwbaarheid van het OV.
5. Verbeter de bereikbaarheid van het OV.

Situatieschets

Beter van A naar B

Van school en werk tot festival en familie-bezoek: jongeren zijn vaak onderweg. Mobiliteit speelt een cruciale rol in hun leven en dan kom je al snel uit bij (en in) het openbaar vervoer (OV). Het OV is beter voor het milieu, je hebt er even tijd voor jezelf en het is ideaal als je geen auto hebt. Toch valt er veel te verbeteren aan het openbaar vervoer. In eerder onderzoek van *State of Youth* (2024) zeggen jongeren niet blij te zijn met de prijs, veiligheid, toegankelijkheid, betrouwbaarheid en bereikbaarheid van het OV. Stuk voor stuk zaken die hun vrijheid, sociale ontwikkeling en deelname aan de samenleving beperken.

Niet te betalen

De grootste barrière is de prijs van het OV. Maar liefst 74% van de jongeren in ons onderzoek pleit voor een betaalbaarder openbaar vervoer. Sommige jongeren krijgen geen reisvergoeding, met alle gevolgen van dien. Zo kunnen mbo-studenten die een bbl- of deeltijdsstudie volgen geen aanspraak maken op het studenten-ov. Het recente afschaffen van de jongerendagkaart door de *NS* (2025) draagt ook niet bij aan de betaalbaarheid van het OV.

Om kosten te besparen skippen jongeren soms een dagje school of werk. Ook laten ze geregeld sociale activiteiten aan zich voorbijgaan. Enorm jammer, zeker als je bedenkt dat mede daarom het OV-aanbod verder terugloopt, vooral in plattelandsgebieden. Jongeren pleiten dan ook massaal voor betaalbaar OV, voor alle jongeren, ongeacht wie ze zijn, wat ze doen en waar ze wonen.

'Door de hoge kosten is het OV niet meer openbaar toegankelijk'

Kom maar op met die OV-oplossingen!

Jongeren hebben weinig zicht op duurzame mobiliteitsoplossingen. Fietsmogelijkheden? Deelvervoer, zoals de OV-fiets? Interessant! Maar waar vinden ze informatie? Dit is absoluut een aandachtspunt voor toekomstig mobiliteitsbeleid.

Retourtje veiligheid graag

Wie het nieuws volgt weet: de veiligheid in het openbaar vervoer kan beter. Gemiddeld voelt maar iets meer dan de helft (55%) van alle jongeren in ons onderzoek zich veilig in bus, trein, tram of metro. Vrouwen voelen zich aanzienlijk minder vaak veilig dan mannen (43% van de vrouwen tegenover 71% van de mannen). Door dit onveilige gevoel vermijden jongeren soms het openbaar vervoer. Op de vraag wat nodig is om te zorgen voor een veiligheidsgevoel in het OV, pleit 58% van onze jongeren voor beveiliging in treinen en metro's (vooral 's nachts), gevolgd door extra beveiliging op stations (57%). Ook genoemd: toegankelijker meldpunten (26%), meer zichtbaarheid van personeel zoals conducteurs (22%) en betere verlichting op stations en bij bushaltes (15%).

Dat kan toegankelijker

De toegankelijkheid van het OV laat volgens jongeren te wensen over. Vooral voor jongeren met een beperking. Het openbaar vervoer is voor sommige jongeren niet altijd een optie, omdat hulpmiddelen als liften en oprijplaten ontbreken of niet werken. Hierdoor gaan ze niet altijd naar school of het werk en doen ze minder vaak mee aan sociale activiteiten. Waar ze graag zelfstandig willen zijn, dreigt juist het gevaar van sociale uitsluiting. Volgens het *Planbureau voor de Leefomgeving* leidt de versoering van het openbaar vervoer tot een verslechterde bereikbaarheid van belangrijke voorzieningen, zoals ziekenhuizen (2024).

'Soms is mijn lijnbus een touringcar, maar die is voor mij niet toegankelijk'

Meer vertraging, minder betrouwbaar

In ons drukke landje is op tijd op de juiste plek komen met het OV vaak een kunst op zich. Betrouwbaarheid is een uitdaging, als je bedenkt dat vertragingen in het OV eerder regel dan uitzondering zijn. Maar liefst 77% van de jongeren in ons onderzoek wil minder vertragingen, 63% vraagt om meer OV-verbindingen buiten de stad en naar plattenslandsgebieden. Vertragingen veroorzaken vaak een sneeuwbaaleffect. Ze zorgen voor stress, gemiste lessen en afspraken, en dragen bij aan structurele achterstanden, vooral voor jongeren buiten de Randstad. Het vertrouwen in het OV neemt af, het gebruik van de auto neemt toe, wat de duurzaamheid ondermijnt.

'Ik kan nooit een drankje drinken omdat ik afhankelijk ben van de auto'

Door bezuinigingen slecht bereikbaar

Plattenslandsgebieden zijn door bezuinigingen op OV-faciliteiten steeds minder goed bereikbaar. Dat blijkt ook uit ons onderzoek. 29% van de jongeren in dorpen ervaart een slechte OV-bereikbaarheid, tegenover 13% in steden. Op provincieniveau hebben Zeeuwse jongeren in ons onderzoek het opvallend vaker over gebrekkige verbindingen, wat overeenkomt met de cijfers van *State of Youth*: Een vijfde van de jongeren ervaart te weinig OV in de eigen woonomgeving. Ze zijn afhankelijk(er) van de auto en doen minder vaak mee aan activiteiten. Een derde mist vooral nacht-OV (2024). Eén ding is duidelijk: de ongelijke verdeling van de bereikbaarheid van het OV vergroot de kloof tussen stad en platteland. Het scenario van een 'brain drain' ligt op de loer. Jongeren verlaten het platteland voor de stad, waardoor voorzieningen verdwijnen. Alleen daarom al is het belangrijk om routes en dienstregelingen aan te laten sluiten bij de behoeften van jongeren en serieus te kijken naar het ontwikkelen van innovatieve OV-alternatieven.

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Maak het OV beter betaalbaar

Voor veel jongeren is het OV te duur. Ze verdienen relatief weinig en krijgen vaak geen vergoeding voor reizen met het openbaar vervoer, zeker als ze niet gebruik kunnen maken van studenten-OV. Dit zorgt voor sociale en financiële problemen. Jongeren zien de hoge OV-kosten dan ook als het grootste mobiliteitsprobleem.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

1.1: Maak het OV betaalbaar voor alle jongeren.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stel een prijsplafond in of geef jongeren met beperkte middelen een toeslag.
- Nationaliseer de NS.
- Stimuleer als overheid deelvervoer door jongeren, stel meer OV-fietsen beschikbaar en regel meer plekken om OV-fietsen te lenen en in te leveren.
- Handhaaf/introduceer een specifiek OV-jongeren-abonnement.

Vereiste 2: Verbeter de veiligheid in het OV

Jongeren voelen zich soms onveilig in het openbaar vervoer, vrouwen meer dan mannen. Ze vinden een gevoel van veiligheid fijn en belangrijk om zich vrij te verplaatsen, zonder stress of angst. Zichtbare maatregelen, zoals meer veiligheidspersoneel en betere verlichting, helpen dit gevoel te versterken.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan het volgende beleidsdoel:

2.1: Verbeter de veiligheid van jongeren in het openbaar vervoer.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Neem zichtbare veiligheidsmaatregelen in en rond het OV en vergroot de zichtbaarheid van OV-personeel.
- Start een veiligheidscampagne die reizigers leert problemen te herkennen en elkaar te helpen.
- Zorg voor een fysiek meldpunt op elk treinstation waar reizigers met verschillende problemen op het gebied van overlast, veiligheid en toegankelijkheid kunnen aankloppen.
- Plaats een OV-medewerker en/of beveiliging in ieder voertuig.
- Zorg voor betere verlichting bij stations.

Vereiste 3: Zorg voor een toegankelijk OV voor alle jongeren

Jongeren met een beperking nemen graag deel aan de samenleving. En daarin speelt het OV een belangrijke rol. Probleem is dat de kwaliteit en beschikbaarheid van hulpmiddelen in het openbaar vervoer vaak te wensen overlaten. Dit maakt reizen extra uitdagend en soms zelfs (bijna) onmogelijk. Dat mag niet gebeuren. Jongeren, ook die zonder beperking, willen daarom graag dat bestaande (en nieuwe) voorzieningen betrouwbaar, eenvoudig in gebruik en goed onderhouden zijn.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

3.1: Maak openbaar vervoer (fysiek) toegankelijk voor jongeren met en zonder beperking.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Laat scootmobielgebruikers toe in tram, bus of metro.
- Stel menstruatieproducten in treinen (gratis) beschikbaar.
- Maak onderhoudsbudget vrij voor faciliteiten zoals liften op stations en treinairconditioning.
- Investeer extra in infrastructuur om elk station en elke bushalte volledig (fysiek) toegankelijk te maken.
- Laat faciliteiten testen door de doelgroep zelf, zoals rolstoelgebruikers en mensen met een visuele beperking, en gebruik hun kennis om faciliteiten optimaal te laten werken.
- Zorg voor meer handhaving van de stilte in stiltecoupés zodat het er echt stil is.

3.2: Investeer in en versimpel OV-voorzieningen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Zorg dat rolstoelgebruikers gemakkelijker zelfstandig met hun rolstoel de trein in kunnen, bijvoorbeeld door het plaatsen van schuiftreden in alle treinen.
- Maak het makkelijker om de fiets mee het OV in te nemen.
- Maak reclame voor de 'zonnebloem-lanyard', zodat ze weten hoe ermee om te gaan. De zonnebloem-lanyard is een keycord en pasje waarmee je vrijwillig aantoont dat je een niet meteen zichtbare handicap of beperking hebt.
- Versimpel aanvraag- en gebruiksregels voor personen met een beperking.

Vereiste 4: Verbeter de betrouw- baarheid van het OV

Jongeren reizen veel met het OV. Ze hebben vaak vertraging, omdat treinen uitvallen, bussen, metro's en trams niet rijden. Of vanwege slechte aansluitingen en verbindingen. Dat vinden ze een probleem. Logisch, want hierdoor komen ze geregeld te laat of minder makkelijk op school of hun werk. Dat het OV niet altijd betrouwbaar is, vinden jongeren een gemiste kans. Veel jongeren zouden vaker met het OV gaan als hier dingen in verbeteren.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

4.1: Organiseer een dienstregeling waar jongeren op kunnen vertrouwen.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Voer sancties in voor slecht uitgevoerde diensten.
- Regel een betere, duidelijkere informatievoorziening die overal in Nederland hetzelfde is.
- Voorkom stakingen (die jongeren vaak extra raken) door vervoerspersoneel beter te belonen.
- Zet tijdens de ochtend- en avondspits langere treinstellen in.
- Verbied dat het OV eerder vertrekt dan staat aangekondigd. Dit gebeurt nu regelmatig.
- Zorg dat vervoersbedrijven alternatief vervoer regelen voor reizigers die 's avonds laat zijn gestrand op het station en niet verder kunnen reizen.
- Schaf de eerste klasse af of laat jongeren in de eerste klas staan als de rest van de trein helemaal vol is.

4.2: Organiseer directe OV-verbindingen tussen woonplaats en onderwijsinstellingen.

Dit is een eerste idee vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Verplicht busmaatschappijen om buslijnen in te zetten van en naar scholen en onderwijsinstellingen.

Vereiste 5: Verbeter de bereikbaarheid van het OV

Het OV komt lang niet overal. Vooral buiten de stad is het vaak lastig om je plek van bestemming te bereiken. De bereikbaarheid van het openbaar vervoer moet daarom verbeteren, vinden jongeren. Net als het aantal reismogelijkheden, vooral 's nachts. Jongeren vinden het fijn als routes, vervoer en de dienstregelingen beter aansluiten bij hun behoefte. Om dit te controleren, is een jaarlijkse check nodig of alles goed gaat. Zo niet, dan is het slim om zaken aan te passen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

5.1: Breng in kaart waar jongeren OV-opties missen, verbeter routes en alternatieven waar nodig.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Verzamel via scholen, sportclubs, lokale overheden en lokaal onderzoek data over de OV-bereikbaarheid.
- Ontwikkel efficiënte, effectieve routes en neem innovatieve OV-alternatieven, zoals deelvervoer, daarin mee.
- Breid verkeerszones uit met deelscooters.

5.2: Investeer meer in avond- en nachtvervoer.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Zet 's nachts op afroep extra belbussen in.
- Laat treinen op meer plekken langer doorrijden.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van die doelen op het gebied van vervoer zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over vervoer werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- Leerlingen- en studentenorganisaties worden betrokken in gesprekken over de bereikbaarheid van scholen en onderwijsinstellingen.
- En betrek ook structureel jongerenorganisaties als JongRegio, Stichting Plattelandsjongeren, JongPit en de Stem van de VSO-leerling.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid. Beter vervoer kan bijvoorbeeld niet zonder ook te kijken naar de financiële positie van jongeren en veiligheid.

'De stem van jongeren telt eindelijk écht mee'

Yumna >

'Zit je niet goed in je vel, dan is het moeilijker om kansen te grijpen'

De uit Limburg afkomstige Yumna (21) wil het voor jongeren makkelijker maken om hun stem te laten horen. Waar ze dan ook wonen.

'Toen ik me een aantal jaar geleden wilde inschrijven voor een hbo-opleiding in Utrecht, werd het me snel duidelijk dat in Limburg wonen niet meehielp. Verschillende mensen zeiden dat het onmogelijk en onhandig was om de hoge studielast en het op en neer reizen te combineren. Ze vroegen zich af of ik ooit een stageplek zou vinden en vertelden me dat studeren veel makkelijker is voor mensen die hun weg kennen in de Randstad.'

Uit de provincie

'In alles merkte ik dat ik qua kansen achterstond omdat ik uit de provincie kom. Daar wilde ik me niet zomaar bij neerleggen. Sterker nog: al die opmerkingen triggerden me juist om daar iets positiefs uit te halen en me voor andere jongeren in te gaan zetten. Daarom heb ik me aangemeld voor de regiegroep. Ook om te laten zien dat het wél lukt, waar je ook woont.'

Veel jongeren worstelen

'De thema's die ik het belangrijkste vind, zijn mentale en fysieke gezondheid én onderwijs. Ik zie veel jongeren worstelen met stress en onzekerheid, vooral rondom school en studie. Dat herken ik ook. Als je niet goed in je vel zit,

is het moeilijker om kansen te grijpen. Ik begeleid nu twee jongeren op school en zie hoe vaak begeleiding op maat ontbreekt. Eén van hen had zich ingeschreven voor de VAVO (onderwijs voor (jong)volwassenen vanaf 18 jaar die alsnog hun vmbo-tl-, havo- of vwo-diploma willen behalen) Ze stond er goed voor, maar omdat een docent het geen goed idee vond, is het niet doorgegaan. Zulke situaties zie ik vaker: jongeren krijgen te weinig vertrouwen en kansen. Dit raakt me want ik weet hoe groot het verschil kan zijn tussen wel of geen steun. Er moet dan ook veel aan het onderwijssysteem gebeuren om het toegankelijker te maken.'

Serieuze stem

'Dat jongeren meewerken aan de Nationale Jeugdstrategie, nu en in de komende jaren, is heel waardevol. Eindelijk mogen ze vertellen wat zij belangrijk vinden en zitten ze aan de tafels waar besluiten worden genomen over hun toekomst; een toekomst waarin ze meer ruimte krijgen om op hun eigen manier bij te dragen en zich uit te spreken. Ik heb het gevoel dat ik met mijn deelname aan de regiegroep iets heb kunnen betekenen, en heb kunnen helpen om het voor andere jongeren makkelijker te maken om hun stem te laten horen; een stem die serieus meetelt. Dat doet me veel!'

Jongeren in Nederland over politiek en veiligheid

'De politiek lijkt soms één grote grap'

9. POLITIEK EN VEILIGHEID

Voor veel jongeren zijn (inter)nationale politiek en veiligheid een ver-van-hun-bed-show. De Nederlandse politiek is vooral geruzie en gedoe, zonder enig resultaat. En veiligheid is met name iets in en tussen Europese landen. Toch hebben jongeren wel degelijk behoefte aan informatie over dit belangrijke thema. Al is het alleen al omdat hun toekomst ervan afhangt.

Dit is volgens jongeren nodig

Op basis van ons onderzoek voor de Nationale Jeugdstrategie stelt de regiegroep vier vereisten op het gebied van politiek en veiligheid

1. Vergroot het vertrouwen van jongeren in de nationale politiek.
2. Zorg voor meer Europese samenwerking.
3. Creëer meer bewustwording over migratie.
4. Geef jongeren inzicht in conflicten en een stem in beleid over vrede en veiligheid.

Situatieschets

Oneerlijke en onbetrouwbare politiek
SCP-onderzoek (2024) laat zien dat een meerderheid van alle burgers pleit voor meer politieke aandacht voor problemen van (onder meer) jongeren. Tegelijkertijd lijkt deze wens vaak geen waarheid te worden. Zo zegt driekwart van de studenten op hbo en universiteit dat dat hun vertrouwen in de politiek is gedaald sinds de coronacrisis. Ook voelen zij zich slecht vertegenwoordigd in en door de politiek (NJI, 2022). Woorden die jongeren in ons onderzoek gebruiken voor de politiek in Nederland zijn dan ook 'oneerlijk' en 'onbetrouwbaar'. Politici werken elkaar tegen in plaats van samen. Ze ruziën de hele tijd, luisteren nauwelijks naar elkaar en ze komen hun verkiezingsbeloftes nauwelijks na. Verder missen jongeren goede plannen voor de toekomst.

Jonge stem telt minder

Jongeren stemmen bij verkiezingen dan ook gemiddeld minder vaak dan andere leeftijdsgroepen. Bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen stemde bijvoorbeeld slechts 73% van alle 18- tot 35-jarigen, ten opzichte van 78% over de hele bevolking (NOS, 2023). Aan de vertegenwoordigende kant zijn slechts 4 van de 150 Tweede Kamerleden jonger dan 30. Nog geen 3% dus, terwijl meer dan een kwart van de Nederlandse bevolking in deze leeftijdsgroep valt (CBS, 2025). Sowiezo is de helft van alle stemgerechtigde Nederlanders ouder dan 50 (CBS, 2023). Hierdoor is hun invloed op de politiek groter dan van jongeren, die pas mogen stemmen als ze 18 zijn. Volgens CBS-cijfers mag 15% van jongeren tussen 18 en 35 daarbij überhaupt niet stemmen, omdat ze bijvoorbeeld (nog) geen Nederlandse nationaliteit hebben. Van de 65-plussers is dat maar 2%.

'Minder 'ik-politiek'; meer openstaan voor andermans ideeën en oplossingen'

'Politici moeten samenwerken, niet elkaar voortdurend proberen uit te spelen'

Politiek actiever, buiten het systeem?

Het lijkt dus dat jongeren zich minder bezighouden met de 'traditionele' vormen van politiek dan ouderen. Over het algemeen steunen jongeren de democratie nog, maar onderzoek van de UvA (2025) laat wel zien dat er een opleidingskloof ontstaat. Vmbo-scholieren hebben vaker de voorkeur voor meer autoritaire staatsvormen, ook wanneer ze ouder worden. (Des)ondanks hun kritische houding richting het systeem zijn jongeren politiek actiever dan vroeger: bijna de helft van 18- tot 25-jarige zegt over de afgelopen vijf jaar mee te hebben gedaan aan politieke acties, met name via petitie, online actievoeren en demonstraties (CBS, 2024).

Meer Europese samenwerking

Van de nationale politiek is het een kleine stap naar Europa. Veel thema's overstijgen nu eenmaal onze landsgrenzen. Europese samenwerking is nodig om problemen aan de pakken. 60% van de jongeren in ons onderzoek vindt dat landen meer moeten samenwerken op basis van duidelijke, gezamenlijke lange termijn-afspraken. En dan vooral op de thema's veiligheid (en defensie) (78%), klimaat (77%), migratie (72%) en handel (70%)

Europese ongelijkheid

Jongeren hebben graag meer te zeggen over Europese besluiten die jongeren raken. Zo pleiten ze voor gelijke kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Voor alle jongeren in Europa, waar ze ook wonen en werken. Nu is het best lastig om voor een baan naar een ander Europees land te verhuizen. Ook zijn (in principe dezelfde) diploma's niet overal evenveel waard. Dat zorgt voor ongelijkheid. Door te zorgen dat die verdwijnt, krijgen jongeren meer kansen. Daar profiteert heel Europa van.

Migratie lastig thema

Nederlandse jongeren vinden 'migratie' een van de belangrijkste politieke thema's. Volgens 41% valt er op dit gebied veel te verbeteren. Over wat precies, denken jongeren heel verschillend. Een deel pleit voor meer acceptatie van mensen die in Nederland een beter bestaan hopen op te bouwen. Een ander deel houdt migranten liever buiten de deur en heeft weinig begrip voor de gevolgen van migratie op de samenleving. Door dat verschil in denken nemen tegenstellingen (ook tussen jongeren) toe. Het leidt bovendien tot meer discriminatie en achterstanden van mensen met een migratieachtergrond.

*'Hard migratiebeleid is
contraproductief en conservatief'*

**Jonge moslims:
'Ik ga weg uit Nederland'**

Jongeren met een migratieachtergrond krijgen vaak minder kansen. Ze kunnen niet altijd zichzelf zijn, hebben weinig vertrouwen in de politiek en voelen zich door moslimhaat onveilig en gediscrimineerd. 65% van de moslimjongeren wil daarom eventueel weg uit Nederland. (AD, 2025).

Zorgen over en voor veiligheid

Nog een thema dat jongeren bezighoudt is veiligheid. 87% van de jongeren in ons onderzoek maakt zich zorgen over de oorlogen in de wereld. Maar liefst 85% heeft behoefte aan betere informatie over de rol van de internationale politiek en hoe Nederland zich voorbereidt op een mogelijke oorlog. Komt het eenmaal tot vechten, dan voelt 75% van alle 18- tot 35-jarigen er niets voor om de wapens op te pakken. Dit blijkt uit onderzoek van *3Vraagt* (2025). Veel ondervraagde jongeren vinden zichzelf ongeschikt voor oorlog. Ook willen ze niet vechten voor politieke leiders of voor een conflict dat niet hun probleem is. Verder kiezen ze liever voor hun gezin of werk. Wat opvalt: de helft van deze groep staat wél open voor een functie op de achtergrond, zoals verpleger of kok.

*'Gebruik minder geweld om
conflicten op te lossen'*

Vechten voor Nederland

Relatief weinig jongeren zijn bereid om in het leger te dienen. Jongeren die wél willen vechten (25%) doen dit vooral uit overtuiging. Omdat ze onze vrijheid en waarden willen verdedigen. Vanuit hun burgerplicht. Of om hun dierbaren te beschermen (*3Vraagt*, 2025). *Ipsos-cijfers* (2025) tonen hetzelfde beeld. 18% van de Nederlandse jongeren zou bij oorlog het leger ingaan om Nederland te beschermen. Slechts 9% vecht voor bescherming van de Europese Unie.

DIT IS VOLGENS JONGEREN NODIG >>>

Vereisten: dit moet volgens jongeren écht gefixt worden binnen dit thema.

Beleidsdoel: nieuw beleid is nodig om de problemen van jongeren op te lossen. Alleen met concrete beleidsdoelen kunnen we zien of dit beleid echt aansluit bij wat jongeren nodig hebben en voor verbetering zorgt.

Eerste ideeën voor acties: om beleidsdoelen te behalen, zijn acties nodig. Jongeren uit de regiegroep hebben daar eerste ideeën voor bedacht. Beleidsmakers moeten deze ideeën samen met jongeren nog verder uitwerken tot concrete en haalbare acties.

Vereiste 1: Vergroot het vertrouwen van jongeren in de nationale politiek

Jongeren hebben weinig vertrouwen in de Nederlandse politiek. Politici ruziën en werken elkaar tegen. Ze doen niet wat ze hebben beloofd, schuiven plannen vooruit en nemen geen beslissingen. Dat leidt tot allerlei maatschappelijke problemen. Jongeren willen dat politici samenwerken, hun beloftes nakomen, eerlijke plannen maken en die vervolgens ook uitvoeren. En heel belangrijk: dat ze samen mét jongeren problemen aanpakken die jongeren raken.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende drie beleidsdoelen:

1.1: Geef jongeren inzicht in hoe de politiek werkt.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak inzichtelijk en begrijpelijk wat er bij de ministeries gebeurt en wat beleidsmakers en politici doen.
- Maak een jongerenjournaal of podcast met politieke informatie voor en door jongeren. Laat jongeren bijvoorbeeld jonge ambtenaren interviewen.
- Besteed meer aandacht aan burgerschapsvaardigheden, zoals politieke vorming en de werking van lokale, nationale en internationale politiek.
- Schrijf beleidsdocumenten en politieke doelstellingen in eenvoudige taal, zodat jongeren die niet goed Nederlands schrijven of praten het ook snappen.

1.2: Geef jongeren meer inspraak op politieke besluitvorming en de democratie.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Nodig jongeren uit voor alle (nationale, provinciale en gemeentelijke) politieke debatten die invloed hebben op jongeren en laat ze over deze onderwerpen meepraten.
- Roep jongeren uit het hele land op om (verplicht) input te leveren voor debatten over jongeren, dus als een soort jury duty.
- Versterk de positie van jongerenorganisaties in de samenleving.

1.3: Veranker jongerenparticipatie in álle lagen van bestuur.

Dit is een eerste idee vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stel in elke provincie en gemeente een jongerenraad in, eventueel in samenwerking met een nabijgelegen gemeente.

Vereiste 2: Faciliteer meer Europese samenwerking

Europese landen moeten meer met elkaar optrekken om complexe (wereld)problemen samen aan te pakken. Hiervoor zijn duidelijke, gezamenlijke afspraken nodig waarover jongeren actief meedenken.

Die samenwerking draagt (ook) bij aan gelijke kansen voor jongeren in heel Europa, met eerlijke toegang tot goed onderwijs en een passende baan, ongeacht in welk land ze wonen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende drie beleidsdoelen:

2.1: Laat jongeren meedoen op Europees niveau.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Breng het werk van jongerenvertegenwoordigers, het European Youth Parliament en Europese (politieke) jongerenorganisaties breder onder de aandacht bij jongeren. Dit versterkt hun band met de EU en kennis over de Europese (jongeren)samenwerkingen, waardoor ze sneller zelf input leveren op deze thema's.
- Laat jongeren samenwerkingen aangaan met Europese informatie-instanties om kansen in Europa onder de aandacht te brengen.

2.2: Maak onderwijs en cultuur toegankelijker voor jongeren binnen Europa.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Lanceer een Europees BSN-nummer om verhuizen binnen de EU gemakkelijker te maken.
- Trek het onderwijs in Europese landen meer gelijk via bijvoorbeeld gratis taalcursussen en het gratis vertalen van diploma's. Maak afspraken over gelijke Europese erkenning van onderwijs en diploma's, over een uniform onderwijsstelsel en over een gelijke stagevergoeding.

2.3: Verruim reismogelijkheden voor Europese jongeren om hun onderlinge contact te vergroten.

Dit is een eerste idee vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak Europa voor alle jongeren toegankelijker door treinprijzen te verlagen en betere (spoor)connecties te creëren, met aandacht voor jongeren met beperkingen.

Vereiste 3: Creëer meer bewustwording over migratie

Voor jongeren is immigratie een belangrijk thema waar ze op verschillende manieren naar kijken. De ene groep wil meer begrip voor mensen met een migratieachtergrond die net als ieder ander recht hebben op veilig onderdak en een goede toekomst. De andere groep wil juist een strenger immigratiebeleid. Door alle negatieve (politieke) aandacht komen groepen tegenover elkaar te staan, wat leidt tot (meer) discriminatie van migranten. Betrouwbare informatie over migratieoorzaken helpt jongeren het thema, dus elkaars standpunten, beter te begrijpen. Zo ontstaat meer onderlinge verbinding, wat nodig is om samen te bouwen aan een samenleving waarin bewustwording en acceptatie centraal staan.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

3.1: Verstrek jongeren betrouwbare informatie over migratie.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stel betrouwbare en eerlijke informatie over migratie beschikbaar op een (bestaande) website.
- Breng mensen met elkaar in contact door bijvoorbeeld verhalen van migranten te delen in een boek of online database.
- Organiseer themalessen en projectweken over migratie op scholen, bijvoorbeeld bij maatschappijleer of tijdens de les burgerschap.

3.2: Versterk de verbinding tussen jongeren en migranten.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Vertel persoonlijke, 'menselijke' verhalen over het thema migratie, bijvoorbeeld via sociale media, en verwijs jongeren naar de (bestaande) website.
- Geef jongeren met een migratieachtergrond de kans om meer over zichzelf en hun cultuur te vertellen/delen, om de onderlinge verbinding met andere jongeren te vergroten.
- Stimuleer de onderlinge uitwisseling en verbinding tussen migranten en lokale jongeren, bijvoorbeeld via taalmaatjesprojecten bij buurthuizen, door samen te sporten, of door het organiseren van een schoolsporttoernooi met jongeren van verschillende achtergronden uit verschillende wijken.
- Organiseer een 'minder-campagne', specifiek gericht op minder vooroordelen en discriminatie.
- Laat de overheid meer geld beschikbaar stellen om jongeren met een migratieachtergrond te helpen bij hun integratie in de maatschappij.

Vereiste 4: Geef jongeren inzicht in conflicten en een stem in beleid over vrede en veiligheid

Bijna alle jongeren maken zich zorgen over (oorlogs-)conflicten in de wereld. Niet gek, want al dat geweld directe invloed kan hebben op hun eigen toekomst en (gevoel van) veiligheid. Jongeren willen meer (eerlijke en begrijpelijke) informatie over internationale politieke ontwikkelingen en over hoe Nederland zich voorbereidt op een eventuele oorlog. Graag schuiven ze aan bij overleggen over vrede en veiligheid om hun stem te laten horen en te weten wat de politiek doet om hun veiligheid en toekomst te beschermen.

Om dit te bereiken, moet er gewerkt worden aan de volgende twee beleidsdoelen:

4.1: Informeer jongeren beter over internationale ontwikkelingen, creëer bewustwording over conflicten.

Dit zijn eerste ideeën voor acties vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Maak jongeren bewust(er) van internationale conflicten via bijvoorbeeld sociale media en/of op plekken waar ze vaak komen, zoals scholen of buurthuizen.
- Verwerk actuele ontwikkelingen structureel in het onderwijs, geef achtergrondinformatie. Vertel over het ontstaan van conflicten en hoe die geschiedenis bijdraagt aan conflicten van nu.
- Maak een nieuwsbrief met actuele informatie over alle huidige wereldconflicten.
- Lanceer een overheidspagina (web) met betrouwbare, actuele conflictinformatie per land en informatie over conflicten waar landen bij betrokken zijn.

4.2: Geef jongeren invloed op het beleid rondom vrede en veiligheid.

Dit is een eerste idee vanuit jongeren om dit beleidsdoel te bereiken:

- Stel een Youth Peace and Security Nationaal Actieplan op waarin staat welke randvoorwaarden jongeren belangrijk vinden voor een vredige en veilige samenleving.

Jongerenbeleid écht laten slagen

Voor het halen van de doelen op het gebied van politiek en veiligheid zijn drie randvoorwaarden heel belangrijk. Ze vormen de basis van alles wat we doen.

1. Niets over jongeren, zonder jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen. Met betekenisvolle jongerenparticipatie denken, praten en beslissen jongeren mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over politiek en veiligheid werkt pas écht als jongeren zelf aangeven wat nodig is.

Maak ook gebruik van bestaande overlegvormen waarin jongeren al meedoen. Zoals:

- Veel politieke partijen kennen (onafhankelijke) politieke jongerenorganisaties, zowel op landelijk als Europees niveau. Het is van belang dat zij nauw worden betrokken bij beleids- en besluitvorming binnen hun partijen.
- Op Europees niveau bestaat de EU Youth Dialogue, waarbinnen jongeren mee kunnen praten over de toekomst van de Europese Unie, en het European Youth Forum, dat zich mengt in Europese besluitvorming.
- Werkvormen van Model United Nations en Model European Parliament helpen jongeren om via simulaties kennis te maken met Europese en internationale besluitvorming.
- De Nederlandse jongerenvertegenwoordigers brengen de stem van jongeren naar het Europese en internationale domein. Betrek de jongerenvertegenwoordigers bij de positie van Nederland in het internationale speelveld
- En betrek structureel jongerenorganisaties zoals United Netherlands, Jonge Atlantici, StemJong, AEGEE en Montium.

2. Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkheid

De Nationale Jeugdstrategie is er voor alle jongeren in Nederland. Ze moeten allemaal mee kunnen doen, zichzelf kunnen zijn en dezelfde kansen krijgen, ongeacht iemands afkomst, leeftijd, gender, geaardheid, beperking, opleidingsrichting, sociaaleconomische positie of geloof. Neem diversiteit, inclusie en gelijkheid daarom structureel mee in beleid om alle doelen te behalen. Zorg dat alle jongeren gelijke kansen ervaren, dat discriminatie geen ruimte krijgt, dat structurele barrières verdwijnen en er meer bewustwording en aandacht komt voor dit thema.

3. Samenwerken op alle beleidsterreinen

De Nationale Jeugdstrategie kan alleen slagen door samenwerking op alle beleidsterreinen. Veel thema's raken elkaar op de een of andere manier. Vaak lopen er allerlei dwarsverbanden. Daarom is het noodzakelijk dat alle overheden, uitvoeringsorganisaties andere organisaties die invloed hebben op jongeren verder kijken dan hun eigen expertise en steeds de samenwerking met elkaar opzoeken. Alleen door samenhangend en integraal te werken, met helderheid over ieders rol en verantwoordelijkheid, creëren we effectief jongerenbeleid.

*'In Nederland
ben ik opnieuw
begonnen met
leven'*

Rami >

'Ik wil een stem zijn voor jongeren die zich niet gehoord voelen'

Voor de 22-jarige informaticastudent Rami was deelnemen aan de Nationale Jeugdstrategie spannend, maar vooral iets waarvan hij vroeger alleen maar kon dromen.

'In Jemen had ik altijd al interesse in politiek, maar door de oorlog en het gebrek aan democratie kon ik daar niet veel mee doen. Na mijn vlucht uit Jemen heb ik een jaar in Turkije gewoond, waar ik vicevoorzitter was van de vereniging van Jemenitische studenten. Drie jaar geleden ben ik als vluchteling naar Nederland gekomen. Hier ben ik opnieuw begonnen met leven. Daarom wil ik ook graag een positieve bijdrage leveren, door mee te doen aan de Nationale Jeugdstrategie.'

Echte verandering

Binnen het thema Politiek en veiligheid raakte migratie mij het meest. 'Ik weet hoe het voelt om in een nieuw land te beginnen, de taal nog niet te spreken en een nieuwe plek te moeten zoeken. Ik wil een stem zijn voor jongeren die zich niet gehoord voelen. Sommige Nederlandse jongeren denken dat vluchtelingen hier komen om kansen of woningen af te pakken. Ergens begrijp ik waar dat gevoel vandaan komt. Mensen maken zich zorgen over hun toekomst. Daarom is bewustwording over de oorzaken van migratie, zoals de rol van wapenhandel en politieke belangen, zo belangrijk. En over waarom mensen hun thuis

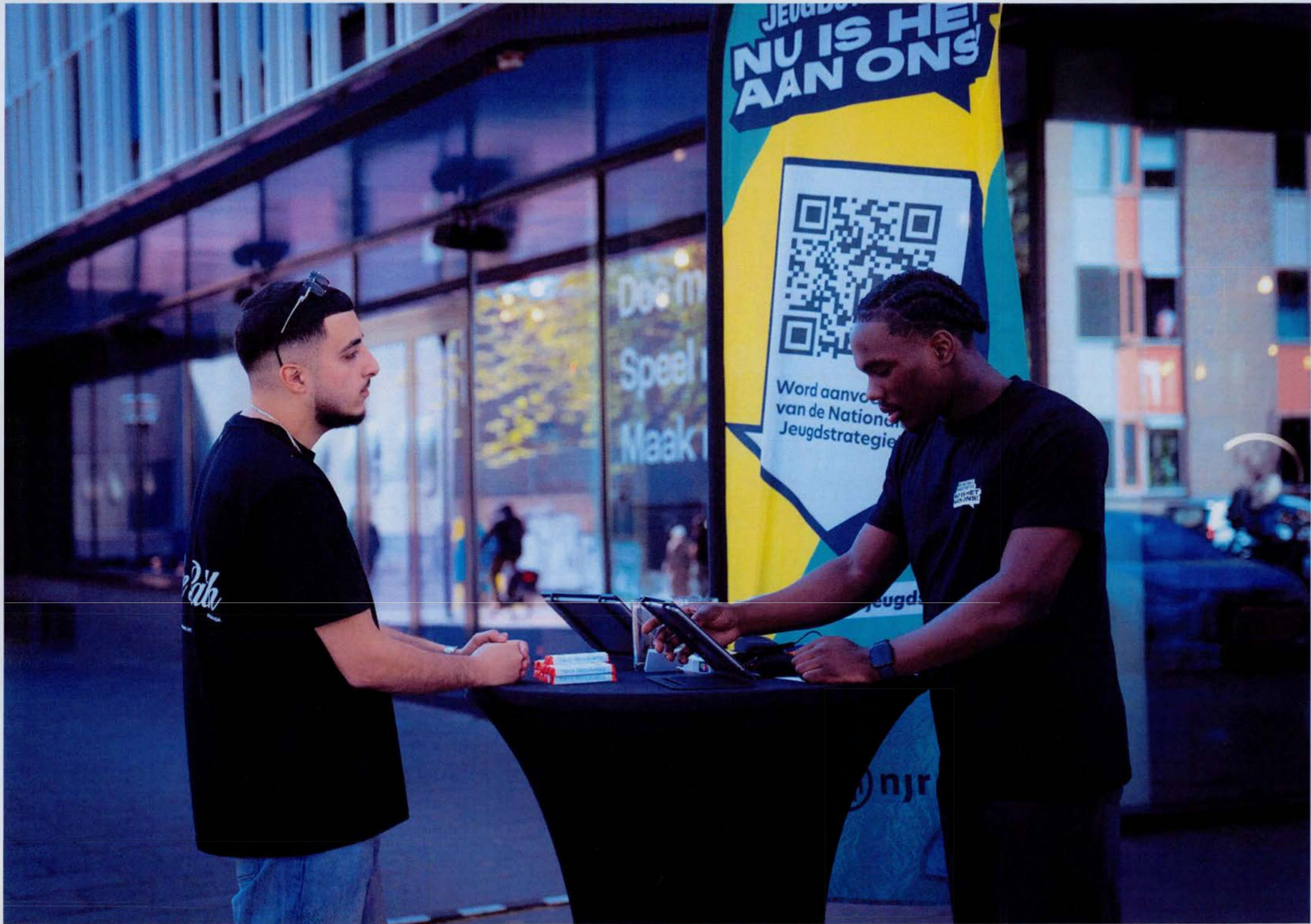
moeten verlaten. Dat zorgt voor begrip en echte verandering.'

Eigen stem laten horen

'In het begin vond ik het spannend om mee te werken aan de Jeugdstrategie. Iedereen sprak Nederlands en in de regiegroep dacht ik dat ik de enige vluchteling was, maar dat zag ik juist als een kracht. Het gaf mij een ander perspectief, dat ik graag wilde delen. Zeker toen ik mensen leerde kennen en vrienden maakte, voelde ik me meer op mijn gemak. Ik vond het mooi dat we als jongeren de ruimte kregen om onze stem te laten horen, en dat ik daar deel van mocht uitmaken. Het voelde alsof ik eindelijk kon meedoen aan iets waar ik vroeger alleen van kon dromen.'

Een toekomst voor iedereen

'Ik hoop op een toekomst waarin jongeren gelijke kansen krijgen, ongeacht waar ze vandaan komen. Een toekomst ook waarin jongeren zich vrij voelen om hun mening te geven, meepraten over oplossingen, een actieve rol krijgen in het maken van beleid en ondersteund worden in hun ontwikkeling. Want dan durven ze ook meer verantwoordelijkheid te nemen. Door problemen van jongeren serieus te nemen, bouwen we aan een sterke basis voor de toekomst. En daar profiteert uiteindelijk de hele samenleving van.'

JEUGD
NU IS HET
AAN ONS

Word aanvo...
van de Nation...
Jeugdstrategie

ePak

KASNET

njr

'Geef ons een stem en meer beslissingsmacht'

JONGEREN IN CARIBISCH NEDERLAND

Jongeren in Caribisch Nederland verdienen een net zo belangrijke stem in jeugdbeleid als hun leeftijdgenoten aan de Europese kant van de oceaan. NJR sprak zo'n 100 jongeren uit de drie overzeese 'bijzondere Nederlandse gemeenten': Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (de BES-eilanden). Hun situatie verschilt binnen veel thema's van die van jongeren in Europees Nederland.

Andere wereld, andere beleving

Jongeren uit Caribisch Nederland praatten mee via een vragenlijst (in het Engels en in het Papiaments) en tijdens een sessie in Caribisch Nederland (tijdens de BES inter-island youth exchange, georganiseerd in samenwerking met Unicef). Daaruit blijkt dat zij deels dezelfde beleving, zorgen en ideeën hebben over de verschillende thema's in de Nationale Jeugdstrategie als hun leeftijdgenoten in het Europese deel van Nederland. Maar bepaalde thema's betekenen iets anders voor hen. Daarom behandelen we het perspectief van jongeren uit Caribisch Nederland bewust in dit aparte hoofdstuk over Caribisch Nederland, zodat ook dit wordt meegenomen in jeugdbeleid.

Onjuist beeld

In 'Europees Nederland' is weinig begrip, kennis en aandacht voor de specifieke omstandigheden en uitdagingen op de BES-eilanden, ervaren de jongeren uit Caribisch Nederland. Ook het beeld dat er is over de eilanden en hun bewoners, klopt niet en moet veranderen, vinden de jongeren. Ze voelen zich vaak neergezet als minderwaardig en arm. Er wordt van ze verwacht dat ze zich aanpassen aan Nederland en de Nederlandse cultuur, maar andersom stelt Europees Nederland zich nauwelijks open voor hun cultuur, gewoontes en waarden. Jongeren voelen zich ongelijkwaardig, achtergesteld, niet gewaardeerd en niet serieus genomen. Het ontbreekt volgens hen aan wederzijds respect. Dit belemmert een gelijkwaardige relatie tussen de eilanden en Europees Nederland. Wat helpt is het kweken van bekendheid over hun leefomstandigheden en cultuur. Dat leidt tot meer wederzijds begrip en verbetert (hopelijk) de situatie op de eilanden.

Meer zichtbaarheid en inspraak

Om dit te bereiken pleiten jongeren voor meer zichtbaarheid en inspraak. Zij willen een stem krijgen op plekken waar besluitvorming plaatsvindt. Daarnaast vinden ze het belangrijk dat jongeren in Europees Nederland kennis opdoen over de geschiedenis, cultuur en actuele situatie van Caribisch Nederland. Dit zou kunnen via schoolprogramma's, gastlessen of digitale content. Ook zien zij uitwisselingsprogramma's en dialogen tussen jongeren uit beide regio's als waardevolle manieren om ervaringen te delen en het wederzijds begrip te vergroten.

Bijzondere gemeenten

Bonaire, Sint-Eustatius en Saba - ook wel 'openbare lichamen' genoemd - zijn bijzondere gemeenten van Nederland. De drie eilanden vallen onder een tweekoppig bestuur (eilandbestuur en de Nederlandse overheid) en horen niet bij een provincie. Veel jongeren uit ons onderzoek geven aan dit graag anders te zien. 'De eilanden moeten meer beslissingsmacht krijgen.'

Thema: mentale en fysieke gezondheid

Mentaal taboe

Mentale gezondheid verdient veel meer aandacht, voor zowel jongeren als volwassenen. Jongeren op de BES-eilanden merken bijvoorbeeld dat scholen problemen zoals depressie, angst en overbelasting totaal negeren. Ook is laagdrempelige hulp bijna niet beschikbaar en zijn er nauwelijks veilige plekken waar jongeren terecht kunnen. Mentale gezondheid is nog steeds taboe in het Caribisch gebied, iets waar vooral oudere mensen niet over praten. Jongeren op Sint-Eustatius voegen hieraan toe dat ze problemen vaak voor zichzelf houden, door een gebrek aan onderling vertrouwen en uit angst voor geroddel of veroordelende uitspraken op het kleine eiland. Daarom pleiten jongeren ervoor om al op school, dus vroeg, het gesprek over mentale gezondheid te starten en open forums, peer-support groepen en schoolbijeenkomsten op te zetten waar ervaringen gedeeld kunnen worden.

'Weg met het taboe op praten over mentale gezondheid in het Caribisch gebied'

Veilig en vertrouwelijk

Jongeren hebben behoefte aan meer informatie en openheid over mentale gezondheid. Ze willen graag een plek om veilig en vertrouwelijk te praten met speciaal opgeleide mensen die jongeren écht begrijpen en vanuit vertrouwen helpen. Zonder te oordelen. Ook het stigma rondom mentale problemen moet verdwijnen, zodat het normaal is om erover te praten en hulp te zoeken.

'Mentale gezondheid moet echt serieuzer genomen worden'

Daarnaast moet er voorlichting komen op scholen en in buurten om het taboe rondom mentale problemen te doorbreken, zodat het normaal wordt om hierover te praten en hulp te zoeken. Daarom moet er niet alleen voorlichting komen op scholen en in buurten om het taboe te doorbreken, maar ook geïnvesteerd worden in veilige plekken en betrokken, ondersteunende begeleiders die jongeren kunnen bijstaan, eventueel versterkt door rolmodellen uit de gemeenschap.

Thema: onderwijs

Meer kwaliteit en kansen in het onderwijs

Het onderwijs op de eilanden heeft op verschillende vlakken een boost nodig, zeggen de jongeren. Liefst willen ze meer geld en aandacht voor het schoolsysteem. Ook pleiten ze voor betere leraren, gratis of goedkopere schooluniformen en makkelijkere toegang tot informatie. Omdat lessen best saai zijn, leren jongeren te weinig, zeggen de jongeren uit ons onderzoek. Digitalisering helpt om het leren moderner en leuker te maken. Ook voor docenten. Jongeren noemen nieuwe technologieën en kunstmatige intelligentie als mogelijke oplossingen om leerlingen beter en persoonlijker helpen. Ze benadrukken daarbij dat de onderwijsinhoud vernieuwd moet worden, met meer interactieve lessen en project- en praktijkgericht leren. Daarbij willen ze ook dat eiland-gebonden onderwerpen, zoals lokale geschiedenis, landbouw en cultuur, een plek krijgen in het curriculum, met extra aandacht voor individuele leerstijlen.

Niets verandert

Jongeren praten graag mee over beslissingen die over hen gaan. Helaas hebben ze te maken met schoolbesturen die niet luisteren. Volgens de jongeren hebben leerlingenraden vaak goede ideeën en verbeteroplossingen, zoals meer vakken om uit te kiezen. Door het gebrek aan samenwerking komen deze belangrijke verbeteringen nu niet van de grond, waardoor alles bij het oude blijft en er eigenlijk niets verandert. Er is daarom een breed gedragen oproep om deze leerlingenraden meer zeggenschap te geven. Tegelijkertijd vragen jongeren om docenten die zich langer aan de eilanden verbinden, tweetalig (willen) zijn en de Caribische context kennen, zodat er continuïteit in de kwaliteit van het onderwijs komt.

'Betrokken jongeren leiden tot een betrokken bevolking'

'De taalbarrière zorgt voor ongelijke of oneerlijke kansen'

'Ik heb het gevoel dat ons onderwijs achterloopt'

Onderwijs met toekomst

Volgens de jongeren moet de Nederlandse overheid zich meer inzetten voor de kwaliteit van het onderwijs op de eilanden. Scholieren verdienen een stevige voorbereiding op studies in het buitenland of in Europees Nederland, maar ook meer mogelijkheden om hoger onderwijs dichtbij huis te volgen.

Daarom pleiten zij voor samenwerking met instellingen zoals de University of the West Indies (UWI) en de Universiteit van Curaçao. Dit helpt studie-uitval te verminderen en voorkomt dat jongeren massaal uit de eilanden vertrekken voor hun studie. Jongeren benadrukken bovendien dat het onderwijs beter moet aansluiten op hun thuistalen (Papiaments en Engels), gecombineerd met versterking van hun beheersing van het Nederlands. Tweektalig lesmateriaal, taalmentoren en docenten die meertalige uitleg kunnen geven zijn daarvoor belangrijk. Ook vinden jongeren dat het schoolsysteem gericht moet worden op een betere voorbereiding op vervolgstudies in Europees Nederland, met taaltraining, studievoorbereidingsprogramma's en culturele oriëntatie, en dat studiemogelijkheden op Engelstalige eilanden vergroot moeten worden. Zo blijft talent behouden en wordt de gemeenschap juist versterkt.

'Investeer in een beter schoolsysteem en in leraren'

Duidelijke taal in het onderwijs

Op Bonaire hebben jongeren die thuis Papiaments of Engels, maar op school Nederlands spreken, soms taalproblemen. Dit leidt tot een achterstand. Zij vinden het fijn om hun taal in de klas af te stemmen op die van thuis. Ook zeggen jongeren van meerdere eilanden dat de Nederlandse (taal)les moet verbeteren. Het onderwijs sluit nu niet goed aan op vervolopleidingen in Nederland, waar veel studenten stoppen met hun studie door taalproblemen en het andere onderwijssysteem. Nadeel van het onderwijssysteem op Sint-Eustatius is volgens jongeren dat hun diploma weinig waard is buiten het eiland. Dat maakt verder studeren moeilijker.

'Meer kansen voor jonge mensen, met of zonder diploma'

Thema: werk en welvaart

Uit de uitspraken van jongeren uit de BES-eilanden komt een duidelijke wens naar voren om meer kansen te krijgen op de arbeidsmarkt. Ze willen niet alleen vroeg kennismaken met verschillende sectoren, maar ook de mogelijkheid hebben om zich stap voor stap te ontwikkelen in het ondernemerschap. Jongeren stellen daarom voor om stage- en werkprogramma's op te zetten waar ze al vanaf jonge leeftijd (vanaf 13 jaar) vaardigheden kunnen opdoen en een beeld krijgen van verschillende (werk)mogelijkheden. Zo dragen ze bij aan hun eigen toekomst én aan die van hun gemeenschap. Zo dragen ze bij aan hun eigen toekomst én aan die van hun gemeenschap.

Jongeren benadrukken daarnaast dat er ook banen en opleidingsmogelijkheden moeten zijn voor wie (nog) geen diploma heeft of nog geen 18 jaar is. Toegang tot werk mag niet afhangen van leeftijd of papieren, maar van motivatie, inzet en talent. Daarom pleiten jongeren voor laagdrempelige startkansen voor jong (zelfstandig) ondernemerschap en het creëren van deeltijd werkplekken en leerbanen die jongeren helpen om werkervaring op te doen terwijl ze zich verder ontwikkelen.

Thema: klimaat en milieu

Extreem kwetsbaar

Jongeren op de eilanden maken de gevolgen van klimaatverandering dagelijks van dichtbij mee. Ze zijn bezorgd, ook omdat zij het gevoel hebben dat het niemand iets kan schelen. Door de stijgende zeespiegel zijn de eilanden extreem kwetsbaar. Sommige delen dreigen in de komende vijftig jaar zelfs onder water te verdwijnen. Ook de achteruitgang van het koraalrif is een groot probleem. Voor het onderwaterleven, maar ook voor het toerisme, een belangrijke inkomstenbron voor de eilanden. Van de jongeren moet de Nederlandse overheid meer verantwoordelijkheid nemen om de eilanden veilig te houden, bijvoorbeeld in de vorm van geld voor (extra) dijken. Jongeren benadrukken daarbij dat zij ook willen meepren over de gevolgen van klimaatverandering en de maatregelen die worden genomen, zodat hun stem wordt meegenomen in toekomstige beslissingen.

'Meer inspanning voor milieurechtvaardigheid op de BES-eilanden'

Erosie stoppen, natuur behouden

Op Saba zien jongeren de wereldwijde vervuiling als misschien wel het grootste milieuprobleem. Ze pleiten voor het planten van meer bomen, om erosie te stoppen en natuur te behouden. Ook jongeren op Bonaire zijn voor het planten van meer bomen, zeker nu er steeds meer woningen komen. Op Sint-Eustatius zien jongeren hoe erosie de kliffen aantast en vinden dat de overheid moet zoeken naar manieren om de bodem op het eiland beter vast te houden. Ook signaleren ze steeds meer illegaal gedumpt afval. Wat hopelijk helpt, is strengere handhaving en meer bewustwording over de schadelijke milieugevolgen. Daarnaast vragen jongeren om meer educatie over klimaatverandering, zodat zij en hun omgeving beter begrijpen welke impact dit heeft en welke oplossingen mogelijk zijn.

'Een deel van Bonaire staat over een paar jaar onder water'

Waardeloze afvalverwerking

Volgens jongeren is de afvalverwerking op de eilanden al jarenlang een megagroot probleem. Op Bonaire ligt een vuilstortplaats die het eiland vergiftigt, zonder dat iemand er iets aan doet. Ook zijn er, voor zover bekend, geen plannen of maatregelen om woonwijken en kwetsbare gebieden te beschermen tegen de stijgende zeespiegel. Ook een thema, volgens jongeren, is food security. De eilanden zijn bijna helemaal afhankelijk van omgevende landen voor hun voedsel. Dit maakt eten niet alleen duur, maar ook slecht voor het milieu vanwege alle voedseltransporten.

'We hebben een vuilstortplaats die letterlijk ons eiland vergiftigt'

Thema: vervoer

Lastig verplaatsen

Vervoer en mobiliteit is voor jongeren op alle eilanden lastig. Sint-Eustatius is te onveilig om overal lopend heen te gaan, vanwege wegen die onoverzichtelijk zijn waardoor je als voetganger nauwelijks wordt gezien. Jongeren stellen daarom voor dat de veiligheid van voetgangers verbeterd wordt, bijvoorbeeld door gevaarlijke wegen opnieuw in te richten. Bonaire is juist te groot om afstanden te voet af te leggen. Ook andere manieren om je te verplaatsen vormen een uitdaging op de eilanden. Fietspaden zijn er niet, mensen rijden hard en gevaarlijk, terwijl fietsers voor medeweggebruikers simpelweg niet bestaan. Het aanleggen van fietspaden moet volgens jongeren prioriteit krijgen, zodat fietsen een veilige en haalbare optie wordt. Ook openbaar vervoer ontbreekt vrijwel volledig. Er is vaak maar één bus. Jongeren pleiten daarom voor de introductie van betrouwbaar, duurzaam en toegankelijk openbaar vervoer dat aansluit bij hun dagelijkse routes. Door het gebrek aan OV en het ontbreken van fietspaden, kunnen jongeren zich nu nauwelijks zelfstandig verplaatsen.

'Het is echt niet veilig om overal te lopen'

Veel te duur

Reizen tussen de eilanden is volgens jongeren veel te duur. Vluchten van 12 tot 20 minuten kosten al snel tussen de 250 en 300 dollar. Jongeren op Saba betalen een klein fortuin aan het naar en van het eiland reizen, zowel met de boot als per vliegtuig. Ook is het prijzig om een auto naar Saba te halen, omdat het boottransport extra kosten met zich meebrengt. Oplossingen zien jongeren in de aanleg van fietspaden, invoering van openbaar vervoer en het opstarten van gratis busvervoer van en naar belangrijke bestemmingen voor jongeren. Daarnaast vragen zij om subsidies of verlaging van de kosten van vluchten en veerdiensten, zodat reizen tussen de eilanden betaalbaarder wordt en samenwerking in bijvoorbeeld het onderwijs makkelijker. Om reiskosten te drukken, moeten eilanden meer samenwerken. Jongeren willen vrijer zijn om te gaan en staan waar ze willen en willen betere toegang tot onderwijs, activiteiten en voorzieningen. Ook benadrukken ze dat gebouwen en andere faciliteiten toegankelijker moeten worden gemaakt voor mensen met een beperking, zodat niemand wordt buitengesloten van deelname aan het maatschappelijk leven.

'Of het nou met de boot of het vliegtuig is, reizen is duur'

Jongerenparticipatie

Juist ook op de eilanden!

Jongeren op Bonaire, Sint-Eustatius en Saba willen graag meepraten over thema's die zij belangrijk vinden, zoals jeugdcriminaliteit, klimaat, armoede en het behoud van cultuur. Dit gebeurt nu niet of te weinig, terwijl het beleid van de Nederlandse overheid ook over hen gaat. Vreemd dus, en echt een gemis! Want de jongeren van de BES-eilanden weten immers het beste wat er voor hen werkt, en dat is in veel gevallen wezenlijk anders dan voor jongeren in Europees Nederland. Jongeren opperen onder meer het idee om beleidsmakers in een vroeg stadium over hun plannen te vertellen en samen oplossingen te ontwikkelen. Ook voelen ze veel voor het maken van vaste afspraken over wanneer ze met de overheid in gesprek gaan om kennis uit te wisselen en wat er vervolgens met die kennis gebeurt.

Niets over Caribische jongeren, zonder Caribische jongeren

De Nationale Jeugdstrategie is alleen succesvol als jongeren meedoen en er sprake is van betekenisvolle jongerenparticipatie. Jongeren denken, praten en beslissen mee over besluiten voor jongeren. Niet eenmalig, maar structureel. Beleid over Caribische jongeren slaagt pas écht als zij zelf aangeven wat nodig is. Ontwerp daarom een duurzame en langdurige samenwerking die bij deze bijzondere gemeenten past, en betrek daarbij de jongerenraden van de BES-eilanden. Niets over Caribische jongeren, zonder Caribische jongeren!

BLIJVEND IMPACT MAKEN EN MONITOREN

Met de Nationale Jeugdstrategie hebben we goud in handen: het is dé kans om problemen voor jongeren aan te pakken en jongeren een betekenisvolle plek aan tafel te geven. Om blijvend impact te maken, moeten we de uitvoering goed bewaken. Hierin spelen de Rijksoverheid en de verschillende bestuurslagen een belangrijke rol. Veel, zo niet alles, hangt af van hun onderlinge samenwerking en bereidheid om structureel in jeugdbeleid te investeren - en natuurlijk jongeren daarbij op een betekenisvolle wijze te betrekken. Er zijn daarom een aantal essentiële handvatten voor de verankering en monitoring van de Nationale Jeugdstrategie.

Bestuurlijke verankering

De Nationale Jeugdstrategie kan de positie van jongeren in Nederland duurzaam verbeteren door ze structureel en betekenisvol te betrekken bij het maken van beleid. Dat is op deze schaal nog niet eerder gedaan, en dus een stevige ambitie. Om ervoor te zorgen dat niemand meer om de Nationale Jeugdstrategie heen kan, is bestuurlijke verankering belangrijk. Op landelijk niveau. In de uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie door het kabinet vervult het ministerie van VWS de rol van kartrekker, omdat dit ministerie het jeugdbeleid en het VN-Kinderrechtenverdrag coördineert.

Voor bestuurlijke verankering is het volgende van belang:

Boegbeeld en programmteam

In het kader van bestuurlijke verankering sluiten we aan op adviezen uit het recente rapport van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd:

1. Het aanstellen van een boegbeeld voor het jeugdveld. Er zijn veel eigen belangen in het jeugdveld, die nog boven het belang van jongeren worden gezet. Stel daarom een onafhankelijk boegbeeld aan, zoals een regeringscommissaris/nationaal coördinator Jeugd of een minister voor Jeugd, die mandaat heeft om afspraken te maken met verantwoordelijke partners. Dit zal helpen om aan doortastend, integraal jeugdbeleid te werken. De implementatie, uitvoering en monitoring van de Nationale Jeugdstrategie kan dan ook bij dit boegbeeld als (eind)verantwoordelijke worden belegd.
2. Het aanstellen van een programmteam Jeugd: het is voor ministeries zeker nog geen gewoonte om domeinoverstijgend te werken op het niveau dat nodig is om integraal aan de slag te kunnen met de problemen van jongeren. Stel daarom een interbestuurlijk en rijksbreed programmteam Jeugd aan. In dit team, dat moet vallen onder het bovengenoemde boegbeeld, treffen ministeries, gemeenten, provincies en andere relevante maatschappelijke partners elkaar om te werken aan oplossingen voor jongeren, onder andere via implementatie van de Nationale Jeugdstrategie. Vanuit elk departement zit er een coördinator jongerenparticipatie in dit team. Deze coördinator checkt de voortgang van de Nationale Jeugdstrategie en ondersteunt als aanjager jongerenparticipatieprocessen binnen het eigen ministerie.

Betrokkenheid van jongeren

Natuurlijk moet de stem van jongeren ook bij de uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie meegenomen worden. Als koepelorganisatie van jongerenorganisaties en belangenbehartiger van jongeren zorgt NJR voor dit jongerenperspectief. NJR haalt wanneer nodig de mening van jongeren op bij een brede groep jongeren en speelt een rol in overleggen en bij de monitoring van resultaten. Zo zorgen we voor blijvende betrokkenheid van jongeren bij de Nationale Jeugdstrategie. Daarin nemen we natuurlijk de succesfactoren van het proces om tot deze Jeugdstrategie te komen mee, zoals het werken met een representatief gelote jongerenregiegroep (zie kader op pagina 152).

Werken met een representatief gelote groep jongeren

Een sterk en vernieuwend onderdeel van de totstandkoming van deze Nationale Jeugdstrategie was het werken met een gelote en dus representatieve groep jongeren. De Rijksoverheid kan voortbouwen op deze democratische innovatie, door een gelote jongerenregiegroep aan te stellen op elk van de thema's van de Nationale Jeugdstrategie. Deze regiegroepen worden structureel en betekenisvol betrokken bij beleidsdoelen en het bedenken of uitdenken van nieuwe en bestaande acties.

De regiegroepen hebben op Rijksniveau onderling contact en zijn zo ondersteunend aan het programma-team Jeugd. In de werving van deze groepen is het natuurlijk belangrijk om oog te hebben voor representativiteit en diversiteit. Zo moet een regiegroep Onderwijs bijvoorbeeld een goede verdeling van alle onderwijsrichtingen bevatten, en moeten jongeren met ervaring in de jeugdzorg vertegenwoordigd (maar niet oververtegenwoordigd) zijn in een regiegroep Mentale en fysieke gezondheid.

Halfjaarlijkse kabinetsbespreking en besluitvorming

Het kabinet komt twee keer per jaar samen om over de voortgang van de Nationale Jeugdstrategie te praten. Bijvoorbeeld in aanloop naar de Voorjaarsnota of Prinsjesdag. Indien nodig kan dan ook besluitvorming door het kabinet plaatsvinden. Vóór de halfjaarlijkse kabinetsbespreking komen de bij de Nationale Jeugdstrategie betrokken ministeries bij elkaar. Waar nodig sluiten vertegenwoordigers van andere bestuurslagen (VNG, IPO) en maat-

schappelijke sectoren aan. Het jongerenperspectief mag niet ontbreken: NJR sluit daarom aan, om de representatieve input vanuit jongeren, onderzoek en andere trends te delen.

Meerjarige monitoring

Om de ambities van de Nationale Jeugdstrategie te kunnen realiseren, moeten de voortgang en behaalde resultaten gemonitord worden, zodat duidelijk wordt wat de impact van de Nationale Jeugdstrategie is.

Deze meerjarige monitoring zou uit verschillende sporen moeten bestaan:

Tweejaarlijkse (beleids)monitor

In de Nationale Jeugdstrategie zijn per thema verschillende beleidsdoelen opgesteld. De voortgang op deze beleidsdoelen moet op ministerieniveau worden gemeten, waarmee elk ministerie (eind)verantwoordelijk is voor de voortgang en monitoring van de 'eigen' beleidsdoelen binnen de verschillende thema's, zoals beschreven in deze strategie. Waar de Rijksoverheid als geheel verantwoordelijk is voor de (integrale) Nationale Jeugdstrategie, worden ministeries (eind)verantwoordelijk over individuele beleidsdoelen.

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) bundelt alle informatie en stelt elke twee jaar een integrale voortgangsrapportage op voor de Tweede Kamer, die alle thema's en randvoorwaarden van de Nationale Jeugdstrategie beslaat. Onderdeel hiervan is de monitoring van monitoring van de inzet van betekenisvolle jongerenparticipatie op de ministeries, waarbij een tool wordt ontwikkeld om de kwaliteit en effecten van jongerenparticipatie te kunnen meten. Ook wordt de ruimte voor diversiteit, inclusie en gelijkheid in kaart gebracht. Deze rapportage wordt met een stuurgroep (met onder meer bovengenoemd boegbeeld, NJR en andere jongeren(organisaties) en experts) besproken, die de Tweede Kamer en het kabinet adviseert over opvolging.

Hernieuwing Nationale Jeugdstrategie

De Nationale Jeugdstrategie heeft een looptijd van 15 jaar en beslaat ongeveer één generatie jongeren. Wel is het van belang om de Nationale Jeugdstrategie up to date te houden. De komende jaren gaan er ongetwijfeld dingen gebeuren waar in de huidige versie nog geen rekening mee is gehouden. Halverwege, na zeven jaar, wordt daarom er opnieuw een grootschalige groep jongeren bevestigd en worden thema's, vereisten beleidsdoelen en acties door een nieuwe regiegroep aangescherpt of aangevuld. Na 14 jaar wordt door een nieuwe regiegroep een compleet nieuwe Nationale Jeugdstrategie opgesteld, met medewerking van alle andere jongeren in Europees en Caribisch Nederland die een bijdrage willen leveren. Het doel is dat alle jongeren zich bij de Nationale Jeugdstrategie betrokken (kunnen) voelen.

In de aanloop naar beide hernieuwingen (na 7 en na 14 jaar) wordt een extern evaluatieonderzoek opgezet, door een onafhankelijke organisatie zoals de Rijksinspecties. Die onafhankelijke, objectieve blik helpt om vast te stellen of de beleidsdoelen van de Nationale Jeugdstrategie behaald worden en of alle resultaten betrouwbaar zijn. Hierin worden onder andere de ervaringen van de departementen, experts en jongeren(organisaties) meegenomen.

POLITIEKE AANLEIDING

Te veel jongeren lijden onder de ongewenste opeenstapeling van beleidsrisico's waaraan ze zelf geen schuld aan hebben. Dat kan - nee: moet! - anders. Dankzij politieke moed en bereidwilligheid, goede voorbeelden uit Europese landen en de inzet van heel veel jongeren zelf is - ie er nu: de eerste Nederlandse Jeugdstrategie. Maar hoe kwam de politiek eigenlijk tot het besluit om een Nationale Jeugdstrategie te gaan ontwikkelen?

Noodkreet van jongeren

Het eerste idee voor een Nationale Jeugdstrategie ontstaat in 2022 met de verkenning Veelbelovend: kansen en belemmeringen voor jongeren in 2021 van het Jongerenplatform van de Sociaal-Economische Raad (SER). De pittige slotconclusie liegt er niet om: Nederlandse jongeren worden hard geraakt door een opeenstapeling van beleidsrisico's. Zij roepen de politiek op om te zorgen voor een hoopvolle toekomst voor jongeren.

Politiek zegt unaniem 'ja'

Op 6 juni 2023 stemt de Tweede Kamer unaniem in met een motie van CDA-Kamerlid Hilde Palland om een integrale jeugdstrategie te ontwikkelen. Hierna volgt al snel een reactie van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport die op 19 december 2023 per brief toezegt om een Nationale Jeugdstrategie te ontwikkelen. Op 17 mei 2024 komt een brief met de verdere uitwerking van het proces. De Kamerbrief wordt ondertekend door de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mede namens de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen, de minister voor Rechtsbescherming, de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de minister voor Klimaat en Energie. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wordt de aangewezen coördinator, die met alle andere betrokken ministeries nauw gaat samenwerken en NJR aanwijst om het ontwerp voor de Nationale Jeugdstrategie te gaan vormgeven.

Jongerenparticipatie als recht

De politiek sluit zich met deze stap aan bij de aanbeveling van het SER Jongerenplatform dat er een meer samenhangend en structureel jeugdbeleid dat aansluit bij de leefwereld van jongeren moet komen. Betekenisvolle jongerenparticipatie is namelijk belangrijk. En een recht, blijkt uit artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Maar tot nu toe lukte het niet om jongeren actief bij beleid te betrekken, blijkt ook uit de monitor Kinderrechten in Beweging (2022). De Nationale Jeugdstrategie biedt een

antwoord op de versnipperde en vaak onzekere jongerendeelname door jongerenparticipatie structureel in onderzoek en beleid te verankeren.

Internationale druk

Met de Nationale Jeugdstrategie komt de politiek ook tegemoet aan verschillende internationale oproepen en verdragen. De internationale druk neemt toe sinds de oproep van de Verenigde Naties in 2015, om jongeren in alle lidstaten op alle niveaus actiever te betrekken bij besluitvorming en om nationale actieplannen te ontwikkelen op het gebied van jongeren, vrede en veiligheid. Aanvullend vraagt het VN-Kinderrechtencomité Nederland in 2022 om via concrete maatregelen de deelname van kinderen en jongeren aan beleid en besluitvorming te bevorderen. Ook vanuit Europa neemt de aandacht toe. De Europese Unie formuleert in de Europese Jeugdstrategie (2019-2027) gezamenlijke Youth Goals, met participatie van jongeren in politiek en samenleving als kernboodschap. En de Raad van Europa benadrukt in haar Strategie jeugdsector het belang van jongerenbetrokkenheid. Tot slot sluit een jeugdstrategie ook aan bij de Europese Kinderrechtenstrategie, die onderdeel is van de bredere Europese kindergarantie (Europese Commissie, 2021) waarmee gebouwd wordt aan een samenleving waarin jongeren werkelijk meetellen. Het eerste thema daarin - meedoen in het politieke en democratische leven - krijgt via deze jeugdstrategie vorm.

Europese inspiratie

Anders dan Nederland hebben Duitsland, België (Duitssprekend en Vlaanderen), Ierland, Litouwen en Spanje al langer een eigen jeugdstrategie. Deze landen dienden als inspiratie voor het ontwerp van deze Jeugdstrategie voor Nederland. Wat opvalt: landen pakken het vaak breed aan, over verschillende beleidsterreinen heen. Jongeren of jongerenorganisaties zitten daar standaard in een stuurgroep die de inhoud bepaalt. En deze landen reserveren structureel budget voor een volgende jeugdstrategie. Kortom: de Nationale Jeugdstrategie komt als geroepen. Nederland kan niet zonder.

Schoolvoorbeeld van betekenisvolle jongerenparticipatie

WERKWIJZE

De totstandkoming van de Nationale Jeugdstrategie is een duidelijk voorbeeld van betekenisvolle jongerenparticipatie en een uniek democratisch proces. Een representatieve groep van 100 gelote jongeren koos de belangrijkste thema's, waarna 12.000 (!) andere jongeren daarover hun stem lieten horen. Tijdens events in het land en via vragenlijsten en serious games vertelden jongeren wat zij belangrijk vinden en nodig hebben. Zij stonden centraal. Zo vormt dit ontwerp van de Nationale Jeugdstrategie een stevige basis voor toekomstgericht jongerenbeleid van de Rijksoverheid.

Samenwerking tussen jongeren, jongerenorganisaties, experts en beleidsmakers

NJR (Nationale Jeugdraad) speelde een centrale rol in het bedenken, opzetten en uitvoeren van het volledige traject dat heeft geleid tot dit ontwerp van de Nationale Jeugdstrategie. NJR is het grootste jongeren-netwerk van Nederland. Samen met de meer dan 40 aangesloten jongerenorganisaties komt NJR op voor wat jongeren nodig hebben. Op verzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) ontwierp en begeleidde NJR het proces van begin tot eind. In lijn met de randvoorwaarden was het proces inclusief: alle jongeren die wilden, mochten en konden meedoen. Om uitkomsten representatief te maken, deden jongeren mee met verschillende achtergronden en uit alle delen van het land. Ook werd er samengewerkt samen met een grote groep jongerenorganisaties, experts en beleidsmakers, hieronder verder uitgelicht.

100 jonge aanvoeders

Een groep van 100 jongeren was vanaf het begin nauw betrokken bij de opzet en ontwikkeling van de strategie. Deze regiegroep van jongeren -de aanvoeders van de Nationale Jeugdstrategie- bepaalde de negen belangrijkste thema's voor jongeren in Nederland. Ook daarna kwamen ze in actie, door mee te denken over de inhoud van het plan, het proces en de campagne. De groep vormde een afspiegeling van de jongeren in ons land door deelnemers via loting te selecteren op basis van vijf persoonskenmerken: gender, leeftijd, opleidingsniveau, migratieachtergrond en woonplaats. Hiervoor zijn gegevens gebruikt van het CBS. Zo wisten we zeker dat de groep divers en representatief was, en dat de keuzes die zij maakten goed aansloten bij wat jongeren belangrijk vinden.

Hoe maak je een jongerenpanel representatief?

Voor het loten van de regiegroep voor de Nationale Jeugdstrategie was het de bedoeling om gebruik te maken van de Basisregistratie Personen (BRP) in het samenstellen van de steekproef. Door wet- en regelgeving rondom de BRP heeft NJR hier uiteindelijk geen gebruik van kunnen maken, waardoor er een eigen werving voor de regiegroep heeft moeten plaatsvinden. Hoewel de regiegroep zonder meer representatief was op gender, leeftijd, provincie, opleidingsrichting en migratieachtergrond, kan er hierdoor alsnog een zeker element van 'zelfselectie' in de werving heeft gezeten. Via het BRP was het makkelijker geweest om jongeren te bereiken die - om wat voor reden dan ook - zich minder snel zelf zouden aanmelden voor een participatietraject als de Nationale Jeugdstrategie. Normaal gesproken kan het Basisregister Adressen en Gebouwen (BAG) worden gebruikt als alternatief voor het BRP, maar vanuit het BAG kan er niet worden geselecteerd op leeftijd, waardoor dit middel niet is geschikt voor het bereiken van jongeren. Bij het gebruik van het BRP hiervoor moet (mogelijk) wel rekening worden gehouden met extra kosten en tijd, ten opzichte van de werving die voor de regiegroep is opgezet. Wat dit gebruik dan oplevert is een methode om jongerenpanels als de regiegroep (nog) representatiever samen te kunnen stellen.

Ruim 12.000 jongeren

Naast de jongerenregiegroep werkten ruim 12.000 jongeren mee aan de Nationale Jeugdstrategie. Zij vulden vragenlijsten in, speelden serious games en praatten mee tijdens festivals en andere (jongeren)events in het hele land. Onder de deelnemers waren jongeren uit alle provincies én Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, van 12 tot 29 jaar, vanuit allerlei opleidingsrichtingen, zowel met als zonder migratieachtergrond, en van allerlei genders. De input is dus afkomstig van een zeer diverse groep.

Omdat alle jongeren uitgenodigd werden om hun stem te laten horen, is deze groep niet per se representatief voor alle jongeren in Nederland. Zo hebben er relatief veel vrouwen mee-gepraat (67%). Ook waren de meeste jongeren tussen de 18 en 23 jaar (44%), tegenover 34% tussen de 24 en 29 jaar en 20% tussen de 12 en 17 jaar. Ook deden er meer jongeren mee met mbo, hbo of wo als opleidingsrichting (69%), dan bijvoorbeeld jongeren op middelbare school. De gelote regiegroep is juist wél representatief, onder meer om eventuele foutjes (bias) af te vangen. Ook zijn alle inhoudelijke keuzes in deze Nationale Jeugdstrategie gebaseerd op data van de regiegroep.

In het ontwerp Nationale Jeugdstrategie, gebruiken we extern onderzoek en eigen onderzoek. Als we het hebben over ons onderzoek, praten we over het onderzoek dat we in 2025 hebben uitgevoerd onder ruim 12.000 jongeren.

Jongerenorganisaties

Ook (landelijke) jongerenorganisaties deden mee. Zij kennen jongeren als geen ander, ook minder goed bereikbare jongeren of jongeren die doorgaans minder gehoord worden. Jongerenorganisaties, jongerenwerkers en andere jongerenclubs reageerden enthousiast op de uitnodiging om vragenlijsten te delen en met jongeren naar events te komen. Ook gaven jongerenorganisaties bij de indoor-events verschillende workshops samen met 'hun' jongeren. Verder traden jongeren van lidorganisaties van NJR op als adviseurs tijdens verschillende sessies met de jongerenregiegroep.

Experts

Een belangrijk plan als de Nationale Jeugdstrategie vraagt om goede sturing en begeleiding. In dit geval van een 'stuurgroep'. Aan het hoofd stond de voorzitter van NJR, Lotte Prins. Ook zat de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport als coördinerend bewindspersoon in de stuurgroep. Verder namen Ans van de Maat (directievoorzitter bij het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), Manal Moussane (oud-jongerenvertegenwoordiger mensenrechten en veiligheid), Eveline Crone (Hoogleraar Ontwikkelingsneurowetenschap & Neurocognitieve Ontwikkelingspsychologie en directeur SYNC lab), en Eva Oosters (wethouder in Utrecht) deel. De stuurgroep keek op drie belangrijke momenten mee in het proces en adviseerde waar nodig over inhoud en haalbaarheid. Ook dacht de stuurgroep actief mee over de verankering van de Nationale Jeugdstrategie in beleid en politiek.

Behalve een stuurgroep was er ook een kennisgroep. Hierin zaten deelnemers van gerenommeerde kennisorganisaties zoals het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving (RVS) en de GGD GHOR Nederland. Vanuit hun (cijfer) kennis gaven ze belangrijke informatie over de

leefwereld en toekomst van jongeren.

Beleidsmakers van 10 ministeries

De Rijksoverheid is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Nationale Jeugdstrategie. Vanwege de verschillende thema's waren bij het ontwikkelproces maar liefst 10 ministeries betrokken:

- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Ministerie van Justitie en Veiligheid
- Ministerie van Klimaat en Groene Groei
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
- Ministerie van Buitenlandse Zaken
- Ministerie van Defensie

Beleidsmakers uit deze ministeries vormen samen in een interdepartementale 'kerngroep'. Als kerngroepleden zorgden ze er samen voor dat hun inhoudelijk betrokken collega's binnen het eigen ministerie aanhaakten tijdens het proces. Nu gaan ze met dit ontwerp van de Nationale Jeugdstrategie aan de slag, om jeugdbeleid te ontwikkelen dat écht goed aansluit op de wensen en behoeftes van jongeren.

Proces: een jaar lang keihard werken

Twaalf maanden na de officiële aftrap was de input van duizenden jongeren voor de Nationale Jeugdstrategie binnen. Dit proces zag er globaal zo uit:

Augustus - oktober 2024: voorbereiding

Het startte met een grootschalige campagne om jongeren te enthousiasmeren om mee te doen in de jongerenregiegroep. 800 jongeren meldden zich aan, via loting kregen 100 van hen een plekje. In deze fase zijn ook de stuur-

groep en kennisgroep gevormd en haakten verschillende jongerenorganisaties aan.

November - december 2024: themabepaling jeugdstrategie

Onder begeleiding van de stuurgroep koos de jongerenregiegroep de thema's die voor jongeren het belangrijkst zijn: Onderwijs, Wonen & leefomgeving, Politiek en veiligheid, Werk & welvaart, Kunst en cultuur, Mentale en fysieke gezondheid, Online wereld, Vervoer, Klimaat en milieu.

Februari - mei 2025: jongerenconsultaties

In ruim drie maanden zijn wensen en ideeën over de thema's van 12.000 jongeren verzameld via:

- twee grote online vragenlijsten;
- een event in elke provincie;
- een event in Caribisch Nederland (samen met Unicef);
- serious games, waarmee scholen, (jongeren)raden en -organisaties zelfstandig een sessie konden opzetten;
- een grootschalige landelijke online- en offline campagne om bovenstaande middelen te promoten en de bekendheid van de Nationale Jeugdstrategie te vergroten.

Mei - juni 2025: data-analyse

De dataverzameling, -analyse en -opslag zijn verricht in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam (UvA), de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) en Garage2020.

24 mei en 14 juni: Sessies met de jongerenregiegroep

De jongerenregiegroep kreeg als eerste de belangrijkste inzichten en uitkomsten van de jongerenconsultaties te zien. Tijdens verschillende sessies met beleidsmakers van de verschillende ministeries dachten ze na over de grootste uitdagingen: wat moet er volgens de jongeren veranderen en welke acties zijn daarvoor nodig? De belangrijkste resultaten staan in de themahoofdstukken.

Juli – augustus 2025: Ontwerp Jeugdstrategie

In de zomermaanden van 2025 heeft NJR alle verzamelde data, uitdagingen, doelen en actie-ideeën per thema opgeschreven. Dit vormt samen het ontwerp van de Nationale Jeugdstrategie. Vervolgens hebben jongeren (uit de jongerenregiegroep en de lidorganisaties van NJR) een laatste check gedaan. Het ontwerp was op 1 september 2025 af.

Verskillende onderzoeksmethoden

Om de Jeugdstrategie zoveel mogelijk inhoud te geven, hebben we jongeren op heel verschillende manieren laten meedoen, meepraten en meebeslissen. Ze konden vragenlijsten invullen op hun telefoon. Serious games spelen in de klas of bij hun vereniging. Of meer van zich laten horen tijdens events in elke provincie. We vroegen jongeren per thema steeds: 'wat gaat goed?' en 'wat kan beter?'. De keuze voor deze vragen hebben we samen met het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) gemaakt.

Zorgvuldig samengestelde vragenlijst

Jongeren konden zelf kiezen over welke thema's ze wilden meepraten en laten weten wat er goed gaat en wat er beter kan. De vragenlijst is ook vertaald in het Papiaments en Engels, zodat jongeren in Caribisch Nederland in hun eigen taal konden meedoen en -praten. Na een analyse van de antwoorden van de jongeren op de thema's, is per thema ook een aanvullende meerkeuze-vragenlijst gemaakt.

Serious games als ideale gespreksstarters

Naast de vragenlijst is per thema een serious game ontwikkeld. Deze minigames waren ideale gespreksstarters: jongeren speelden in groepjes een korte game rondom een thema, waarna ze samen in gesprek gingen. Het spelelement maakte het makkelijker om onderwerpen open en laagdrempelig te bespreken. Na het spelen van de game beantwoordden jongeren dezelfde open vragen als die van de vragenlijst. De minigames waren beschikbaar

in twee vormen: digitaal (onder meer via LessonUp, voor klassikaal gebruik) en als fysieke installatie, voor tijdens straat-activiteiten en evenementen.

Laagdrempelig meepraten

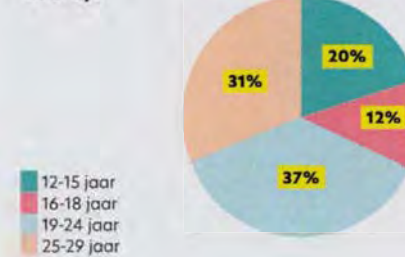
Jongeren konden ook tijdens events, zoals festivals en straatactiviteiten, mondeling hun mening geven door vragen uit de vragenlijst te beantwoorden die door gespreksbegeleiders werden genoteerd. Op festivals was elk thema gekoppeld aan een activiteit die uitnodigde tot reflectie en gesprek. Op straat werden jongeren spontaan in het voorbijgaan aangesproken of als ze aanwezig waren op een event. Lekker laagdrempelig, op deze events vroegen we namelijk alleen naar hun mening, dus niet om bijvoorbeeld hun opleidingsrichting. Zo hoefden jongeren niet eerst van alles over zichzelf te delen, voordat ze hun mening kunnen laten horen. Hier kwamen veel jongeren onder de 16 op af!

Analyse van trends en behoeften

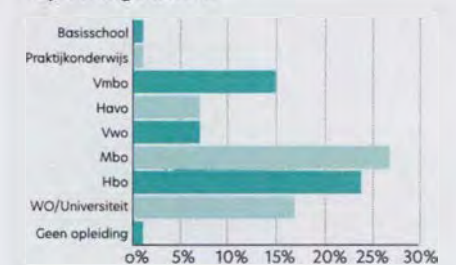
Alle antwoordresultaten van de kwalitatieve vragenlijst en de meerkeuzevragenlijst zijn zorgvuldig geanalyseerd. Na het invullen van een open vraag kozen jongeren zelf welke categorie het beste bij hun antwoord paste, deze hebben we, na een keer bijstellen in het begin, zorgvuldig geanalyseerd en gezocht naar trends en uitschieters. Ook in de meerkeuzevragenlijst zijn toelichtingen op vragen en antwoorden op de optie 'anders' meegenomen. Al deze open antwoorden zijn gecodeerd en thematisch geanalyseerd. Ook is gekeken naar opvallende verschillen tussen jongeren, door te analyseren op leeftijd of gender. Dit leverde interessante informatie op over specifieke trends en behoeften binnen diverse groepen.

Wie deed mee? Zo zag de regiegroep eruit:

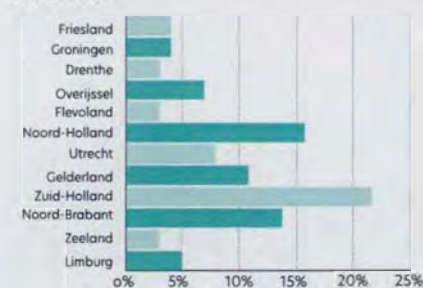
Leeftijd

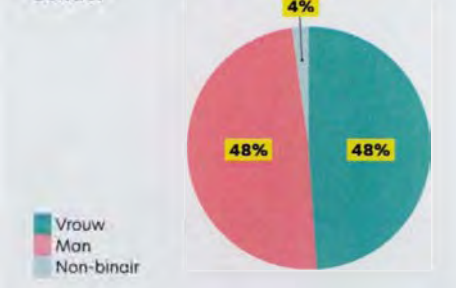
Opleidingsniveau

Provincie

Gender

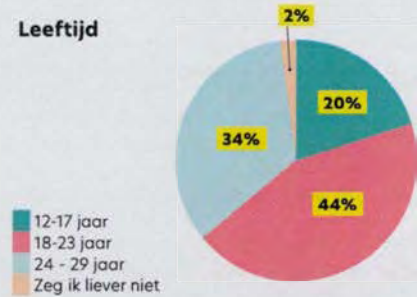

Afkomst

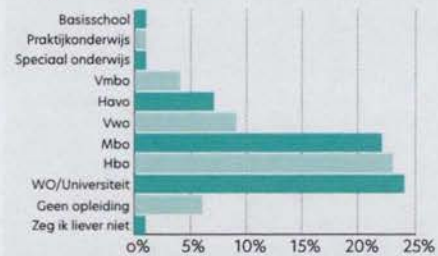

Wie deed mee? Zo zag de samenstelling van de 12.000 jongeren eruit:

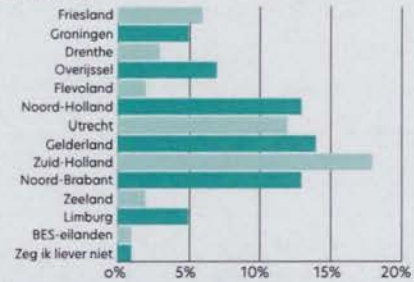
Leeftijd

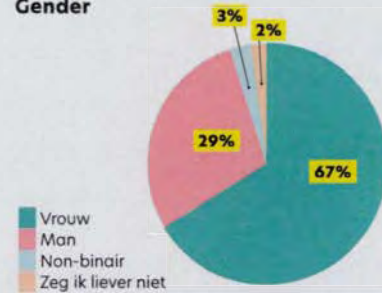
Opleidingsniveau

Provincie

Gender

Afkomst

Bronvermelding

Inleiding - Waarom een Nationale Jeugdstrategie zo hard nodig is

NOS. (2025). Nederlandse kinderen zijn het meest tevreden over hun leven. <https://nos.nl/artikel/2346522-nederlandse-kinderen-zijn-het-meest-tevreden-over-hun-leven>

NPO Kennis. (2024). Waarom zijn Nederlandse kinderen zo gelukkig? <https://npokennis.nl/longread/7478/waarom-zijn-nederlandse-kinderen-zo-gelukkig>

CBS. (2025). Jongeren langs de Europese meetlat. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/jongeren-langs-de-europese-meetlat/3-resultaten>

Staat van het Bestuur. (2024). <https://open.overheid.nl/documenten/e05c398d-f612-4823-8ac2-e784edd94dd9/file>

B&A. (2025). 'Jongeren van nu groeien op in een polycrisis'. <https://bagroep.nl/verhalen-uit-de-praktijk/jongeren-van-nu-groeien-op-in-een-polycrisis>

NRC. (2025). 'De focus op sociale media leidt af van andere problemen van jongeren: huizen crisis, prestatiedruk, oorlogen, klimaat...' <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/06/20/de-focus-op-sociale-media-leidt-af-van-andere-problemen-van-jongeren-huizen-crisis-prestatiedruk-oorlogen-klimaat-a4897716>

NIDI. (2024). Economische positie jongvolwassenen afgelopen twintig jaar verslechterd. <https://nidi.nl/demos/economische-positie-jongvolwassenen-afgelopen-twintig-jaar-verslechterd/>

CBS. (2024). Meer 15- en 16-jarigen met betaald werk. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/09/meer-15-en-16-jarigen-met-betaald-werk>

Nibud. (2022). Nibud: betalingsproblemen stapelen zich op. <https://www.nibud.nl/nieuws/nibud-betalingsproblemen-stapelen-zich-op>

Deloitte. (2025). Financiële gezondheid van Nederlandse huishoudens in 2024. <https://www.deloitte.com/nl/nl/industries/financial-services/research/financiele-gezondheid-van-nederlandse-huishoudens.html>

RIVM. (2025). Mentale gezondheid. <https://www.rivm.nl/gezondheidsonderzoek-covid-19/kwartalonderzoek-jongeren/mentale-gezondheid>

113. (2025). Factsheet Aantal suicides in Nederland in 2024. https://www.113.nl/sites/default/files/113/113%20in%20media/113_CANS_2024.pdf

NJi. (2021). Het groeiend jeugdzorggebruik. <https://www.nji.nl/system/files/2021-04/Het-groeiend-jeugdzorggebruik-Duiding-en-aanpak.pdf>

CBS. (2024). Meer jongeren met jeugdhulp, vooral meer tienermeiden. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/18/meer-jongeren-met-jeugdhulp-vooral-meer-tienernermeiden>

EenVandaag (2022). Wooncrisis en prijsstijgingen vallen jongeren zwaar, mentale gezondheid nauwelijks verbeterd sinds corona. <https://eenvandaag.avrotros.nl/opiniepanel/uitslagen/wooncrisis-en-prijsstijgingen-vallen-jongeren-zwaar-mentale-gezondheid-nauwelijks-verbeterd-sinds-corona-140989>

CBS. (2025). Op welke leeftijd gaan kinderen in Nederland uit huis? <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/levensloop/uit-huis-gaan>

CBS. (2025). Ruim kwart thuiswonende jongeren wil uit huis maar kan geen woning vinden. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/16/ruim-kwart-thuiswonende-jongeren-wil-uit-huis-maar-kan-geen-woning-vinden>

SER Jongerenplatform. (2022). Veelbelovend. Kansen en belemmeringen voor jongeren in 2021. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2022/kansen-belemmeringen-jongeren.pdf>

Monitor Brede Welvaart en SDG's 2025. (2025). <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/monitor-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals>

Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd. (2025). Groeipijn. <https://open.overheid.nl/documenten/749943b7-18be-4b0d-9dd7-7a8f33b9b084/file>

Randvoorwaarden

Yeager, Dahl & Dweck. (2018). Why Interventions to Influence Adolescent Behavior Often Fail but Could Succeed. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2022/kansen-belemmeringen-jongeren.pdf>

Bandura & Cherry. (2020). Enlisting the power of youth for climate change. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31436438>

Crone, Van de Groep en Te Brinke (2024). Can adolescents be game changers for 21st-century societal challenges? <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/38744600>

Movisie. (2024). Ervaringen en aanpak van pestgedrag tegenover lhbtq+ jongeren. <https://www.movisie.nl/publicatie/ervaringen-aanpak-pestgedrag-tegenover-lhbtq-jongeren>

Mentale en fysieke gezondheid

RIVM. (2025). Kwartalonderzoek jongeren mentale gezondheid. <https://www.rivm.nl/gezondheidsonderzoek-covid-19/kwartalonderzoek-jongeren/mentale-gezondheid>

CANS. (2025). Jaarcijfers suicides. <https://www.nu.nl/binnenland/6345789/aantal-zelfdodingen-onder-jongeren-tot-dertig-jaar-opnieuw-gestegen.html>

CBS. (2025). 1849 zelfdodingen in 2024. https://www.cbs.nl/item?sc_itemid=-5948deb9-91ae-40c3-8c00-5cbf2dce03ce&sc_lang=nl-nl

113 Zelfmoordpreventie. (2023). Stop suicide onder jongvolwassenen; een verdiepend onderzoek met

praktische aanbevelingen. https://www.113.nl/sites/default/files/113/113%20in%20media/113_rapport%20jongvolwassenen.pdf

NZA. (2024). Wachtlijden ggz blijven hoog; mensen wachten in bijna alle regio's en voor alle diagnoses te lang. <https://www.nza.nl/actueel/nieuws/2024/04/04/wachtlijden-ggz-blijven-hoog-mensen-wachten-in-bijna-alle-regio's-en-voor-alle-diagnoses-te-lang>

FNV. (2025). In 2023 zitten 74.000 kinderen zonder hulp door personeelstekort. FNV Jeugdzorg: 74.000 kinderen zonder hulp door personeelstekort als kabinet niet ingrijpt - FNV

AZW. (2023). Nieuwe prognose arbeidsmarkt van de geestelijke gezondheidszorg. <https://www.oofggz.nl/aanbod/infographic-de-arbeidsmarkt-ggz-over-de-komende-10-jaar/>

NJi. (2024). Keuzehulp jeugd en gezin, samen met ouders en kinderen beslissen over passende hulp. <https://www.nji.nl/system/files/2024-07/Keuzehulp-jeugd-en-gezin-deel-1.pdf>

Independer. (2024). Tandartsbezoek uitstellen vanwege rekening? Vooral jongeren ontlopen tandarts. <https://weblog.independer.nl/uncategorized/tandartsbezoek-uitstellen-vanwege-rekening-vooral-jongeren-ontlopen-tandarts/>

NOS Nieuws. (2025). Betaalbare studentensport blijft, minister wil overtreding strenge regels gedogen. <https://nos.nl/artikel/2567253-betaalbare-studentensport-blijft-minister-wil-overtreding-strenge-regels-gedogen>

NOC-NSF. (2025). Kwart van jongens ziet niet in dat sporten nut heeft. <https://www.trouw.nl/sport/kwart-van-jongens-ziet-niet-in-dat-sporten-nut-heeft-b93b2c22/>

Movisie. (2024). Racisme en discriminatie voorkomen in de jeugdzorg. <https://www.movisie.nl/artikel/racisme-discriminatie-voorkomen-jeugdzorg>

Trimbos-instituut. (2025). Mentale gezondheid van de jeugd. <https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/mentale-gezondheid-jeugd/>

CBS. (2023). Kwart 18- tot 25-jarigen te zwaar. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/22/kwart-18-tot-25-jarigen-te-zwaar>

NJi. (2023). 1 op 5 jongeren gebruikt een vape. <https://www.nji.nl/nieuws/1-op-5-jongeren-gebruikt-een-vape>

Ministerie van VWS. (2025). Actieplan tegen vopen. <https://open.overheid.nl/documenten/92988110-e91d-49db-a0ee-bcbfd08c5fd5/file>

EOS wetenschap. (2024). Waarom je beter zwiigt over je problemen. https://www.eoswetenschap.eu/psyche-brein/waarom-je-beter-zwiigt-over-je-problemen?utm_source=ActiveCampaign&utm_medium=email&utm_campaign=eos_428&utm_source=Newsletter&utm_medium=email&utm_content=Waarom+je+beter+zwiigt+over+je+problemen&utm_campaign=Eos+24-04-2024

TNO. (2023). Gezondheidskosten en energiearmoede. <https://publications.tno.nl/publication/34640440/YyUGil/TNO-2023-gezondheidsrisico.pdf>

Onderwijs

VO-raad. (z.d.). Leraren- en schoolleiderstekort – inzicht in tekorten. <https://www.vo-raad.nl/onderwerpen/leraren-en-schoolleiderstekort/praktijk-ondersteuning>

Trimbos instituut & ECIO. (2023). Harder Better Faster Stronger? Een onderzoek naar risicofactoren en oplossingen voor prestatiedruk. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2023Z10791&did=2023D25877

NRC. (2023). Iedereen wil naar de universiteit maar dat is niet wat de maatschappij nodig heeft. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/04/17/theoretisch-is-populair-maar-praktisch-is-nodig-a4162339>

Inspectie van het Onderwijs. (2025). Groei in meldingen bij vertrouwensinspecteurs zet door in schooljaar 2023-2024. <https://www.onderwijsinspectie.nl/actueel/nieuws/2025/2/03/groei-in-meldingen-bij-vertrouwensinspecteurs-zet-door-in-schooljaar-2023-2024>

NOS Nieuws. (2025). Tevreden over proef om ouders cijfers niet meer te laten inzien in app. <https://nos.nl/artikel/2553477-tevredenheid-over-proef-om-ouders-cijfers-niet-meer-te-laten-inzien-in-app>

Motivaction. (2019). Impact van leenstelsel op welbevinden studenten. <https://www.iso.nl/wp-content/uploads/2019/01/Onderzoek-Impact-leenstelsel-op-welbevinden-studenten-Motivaction-definitief.pdf>

Brief minister van OCW Tweede Kamer. (2025). Voortijdig school verlaten beroepsopleiding en volwassen educatie. <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2025D12654>

Volkscrant. (2025). Mbo'ers die opleiding inruilen voor werk zijn kwetsbaar: 'ik verdiende veel minder dan collega's'. <https://www.volkscrant.nl/nieuws-achtergrond/mbo-ers-die-opleiding-inruilen-voor-werk-zijn-kwetsbaar-ik-verdiende-veel-minder-dan-collega-s-bb8562e7/>

Inspectie van het Onderwijs. (2025). De Staat van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2025/04/16/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2025>

Balans. (2024). Thuiszitters tellen 2024, een andere licht op passend onderwijs. <https://balansdigitaal.nl/thuiszitters-tellen>

Wonen en leefomgeving

ING. (2025). Sterke stijging woonlasten voor jongeren in private huur. <https://www.ing.nl/zakelijk/economie/woningmarkt/sterke-stijging-woonlasten-voor-jongeren-in-private-huur#:~:text=Vorig%20jaar%20ging%20bina%20de%20helft%20%2846%25%29%20van,koopwoningen.%20Oudere%20woningbezitters%20zagen%20hun%20woonquote%20juist%20dalen>

NRC. (2025). Aanbod studentenkamers keldert met een derde: 'Als ik maar niet elke dag tweehalf uur in de trein hoeft te zitten'. <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/07/02/aanbod-studentenkamers-keldert-met-een-derde-als-ik-maar-niet-elke-dag-tweehalf-uur-in-de-trein-hoeft-te-zitten-a4899132?s=09>

De Volkskrant. (2025). Een hospita, een kamer delen? Hoe studenten alsnog onderdak vinden in tijden van nood. <https://www.volkskrant.nl/binnenland/een-hospita-een-kamer-delen-hoe-studenten-alsnog-onderdak-vinden-in-tijden-van-nood-b2675b98>

Nu.nl. (2024). Studenten moeten langer ingeschreven staan voor studio dan hun studie duurt. <https://www.nu.nl/economie/6301617/studenten-moeten-langer-ingeschreven-staan-voor-studio-dan-hun-studie-duurt.html>

RTL Nieuws. (2025). Steeds meer studenten melden oplichting bij zoektocht naar kamer. <https://www.rtl.nl/nieuws/binnenland/artikel/5503151/studenten-kamers-oplichting>

Parool. (2024). Naar de Huurcommissie stappen loont: studenten en woningdelers krijgen bijna altijd gelijk. <https://www.parool.nl/nederland/naar-de-huurcommissie-stappen-loont-studenten-en-woningdelers-krijgen-bijna-altijd-gelijk-b2040709/>

Eurostat. (2025). Persons feeling discriminated against by life situation, sex, age, disability (activity limitation), and risk of poverty or social exclusion. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_atsd01

custom_17615288/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=b940006e-5246-4b7a-9ab7-a29d-28deec9f&c=1755012910798

SSH. (2023). Onderzoek naar uitsluiting bij hospiteren. <https://sshprodsa.blob.core.windows.net/ssh-prod-buck-prod-sharepoint-storage-container/Samenvatting%20hospiteeronderzoek.pdf>

JOBmbo. (2024). JOB-monitor. <https://www.jobmbo.nl/monitor/>

NRC. (2023). Nederlandse starter kan slechts 3,4 procent van de huizen betalen. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/02/16/nederlandse-starter-kan-slechts-34-procent-van-de-huizen-betalen-a4157273>

Kadaster. (2025). Investeerders 4e kwartaal 2024: stijging aantal verkopen zet door. <https://www.kadaster.nl/-/investeerders-4e-kwartaal-2024-stijging-aantal-verkopen-zet-door>

De Hypotheker. (2025). Explosieve stijging jonge huizenkopers tot 25 jaar op woningmarkt. <https://www.hypotheker.nl/actueel/persberichten/explosieve-stijging-jonge-huizenkopers-tot-25-jaar-op-woningmarkt/#:~:text=Het%20aantal%20hypotheekaanvragen%20van%20jonge%20huizenkopers%20tot%2025,kwartaal%20van%202025%20ruim%20verdubbeld%20met%20144%20procent>

CBS. (2025). Ruim kwart thuiswonende jongeren wil uit huis maar kan geen woning vinden. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/16/ruim-kwart-thuiswonende-jongeren-wil-uit-huis-maar-kan-geen-woning-vinden>

NJi. (z.d.). Waarom is het belangrijk dat jongeren op zichzelf gaan wonen? <https://www.nji.nl/op-jezelf-wonen/waarom-is-het-belangrijk-dat-jongeren-op-zichzelf-gaan-wonen>

State of Youth. (2025). Een (t)huis, een toekomst. <https://www.stateofyouth.org/nl/preferenda-nl/preferendum/jongerenhuisvesting-MCTNDNBDCJN-JGXNOY3URBOMVOVE>

Aedes. (2025). Onvoldoende corporatiewoningen in merendeel gemeenten: maak vaart met regiewet. <https://aedes.nl/politiek/onvoldoende-corporatiewoningen-merendeel-gemeenten-maak-vaart-met-regiewet>

CBS. (2024). Landelijke Monitor Leegstand 2015-2024. https://dashboards.cbs.nl/v5/landelijke-monitor_leegstand/

CBS. (2025). Bijna helft jonge vrouwen loopt of rijdt weleens om voor eigen veiligheid. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2025/29/bijna-helft-jonge-vrouwen-loopt-of-rijdt-weleens-om-voor-eigen-veiligheid>

Hogeschool Utrecht & Kansfonds. (2024). Iedereen telt mee! Resultaten tweede ETHOS-telling van dak- en thuisloosheid in 55 gemeenten. <https://www.kansfonds.nl/programmas/telling/resultatenethos-telling/>

RVS. (2020). Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen. <https://www.raadvr.nl/documenten/2020/04/21/herstel-begint-met-een-huis---dakloosheid-voorkomen-en-verminderen>

Online wereld

Stichting TeamAlert. (2022). Jongeren met impact. <https://teamalert.nl/media/5ref1lf5/trendanalyse-6-jongeren-en-digitalisering.pdf>

CBS. (2024). Online veiligheid en criminaliteit 2024. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/online-veiligheid-en-criminaliteit-2024/4-online-oplichting-en-fraude>

WODC. (2024). Monitor Jeugdcriminaliteit. <https://www.wodc.nl/onderwerpen/monitor-jeugdcriminaliteit/zelfgerapporteerd-daderschap>

NCTV. (2024). NCTV: toenemende online radicalisering van jongeren. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/06/17/nctv-toenemende-online-radicalisering-van-jongeren>

AIVD. (2025). Een web van haat - de online grip van

extremisme en terrorisme op minderjarigen. <https://www.aivd.nl/documenten/publicaties/2025/04/03/een-web-van-haat>

Commissariaat voor de Media (2024). Jongeren, nieuws en sociale media. <https://www.cvdm.nl/mediamonitor/mediamonitor-jongeren-nieuws-en-sociale-media/>

Kohnstamm instituut. (2024). Monitoring landelijke afspraak mobiele telefoons in de klas in het voortgezet onderwijs. <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-1b2052519638d0f-31bee5c6882dbd19bd3d06d37/pdf>

Röhlke, L. (2025). Does mobile phone use in early adolescence display enrichment, physical activity, and sleep? A longitudinal study examination of the time-displacement hypothesis. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0049089X25000870?via%3Dihub>

Netwerk Mediawijsheid, Trimbos-instituut & No Ties. (2024). Gezond schermgebruik: in balans met je schermactiviteiten. <https://netwerkmediawijsheid.nl/wp-content/uploads/2024/11/Onderzoek-Gezond-Schermgebruik-Netwerk-Mediawijsheid-No-vember-2024.pdf>

CBS. (2020). Meer jongeren digitaal vaardig. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/13/meer-jongeren-digitaal-vaardig>

NJi. (2021). Jongere overschat eigen digitale vaardigheid. <https://www.nji.nl/nieuws/jongere-overschat-eigen-digitale-vaardigheid>

Ipsos I&O. (2024). Nederlandse scholieren in voortgezet onderwijs scoren onder basisniveau digitale geletterdheid. <https://www.ipsos-publiek.nl/actueel/nederlandse-scholieren-in-voortgezet-onderwijs-scoren-onder-basisniveau-digitale-geletterdheid/>

DIGCOM. (2022). Resultaten onderzoek digitale competenties (DIGCOM). <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-f74f961d2b2b84299de53ce711d-44de476ab441c/pdf>

ICILS. (2023). De digitale geletterdheid van Nederlandse leerlingen in het voortgezet onderwijs. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/12/04/bijlage-7-iea-de-digitale-geletterdheid-van-nederlandse-leerlingen-in-het-voortgezet-onderwijs-icils-2023>

Werk en welvaart

Nibud. (2022). Rondkomen en betalingsproblemen. <https://www.nibud.nl/nieuws/nibud-betalingsproblemen-stapelen-zich-op/>

Nibud, Deloitte, Tilburg Universiteit en Universiteit Leiden (2025). Financiële gezondheid: bijna de helft van Nederland financieel kwetsbaar, ondanks stappen vooruit. <https://www.deloitte.com/content/dam/assets-zone2/nl/nl/docs/industries/financial-services/2025/deloitte-nl-fsi-Financi%C3%A8le-gezondheid-van-Nederlandse-huishoudens-in-2024.pdf>

CBS. (2024). Landelijke Jeugdmonitor 2024 - Werk. <https://longreads.cbs.nl/jeugdmonitor-2024/werk>

NU.nl. (2023). Hogere energierekening treft vooral middeninkomens, ouderen en jongeren. <https://www.nu.nl/economie/6248499/hoge-energierekening-treft-vooral-middeninkomens-ouderen-en-jongeren.html>

Independer. (2025). Bijna twee op de drie jongeren denkt energielasten niet meer te kunnen betalen. <https://weblog.independer.nl/in-de-media/bijna-twee-op-de-drie-jongeren-denkt-energielasten-niet-meer-te-kunnen-betalen-de-telegraaf?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

NIDI. (2024). Economische positie jongvolwassenen afgelopen twintig jaar verslechterd. <https://nidi.nl/demos/economische-positie-jongvolwassenen-afgelopen-twintig-jaar-verslechterd/>

De Volkskrant. (2024). Gen Z'ers werken meer dan ooit: 'De Vespa heb ik bij elkaar gespaard, nu mijn rijbewijs nog'. <https://www.volkskrant.nl/economie/gen-z-ers-werken-meer-dan-ooit-de-vespa-heb-ik-bij-elkaar-gespaard-nu-mijn-rijbewijs-nog--b753ff12/>

De Telegraaf. (2024). Tieners hebben steeds vaker (bij)baan: 'Je kunt je afvragen hoe wenselijk dat is'. <https://www.telegraaf.nl/financieel/nieuws/tieners-hebben-steeds-vaker-bijbaan-je-kunt-je-afvragen-hoe-wenselijk-dat-is/64302039.html>

Nu.nl. (2025). Steeds meer jongeren in de bijstand, ook stijging onder mannen. <https://www.nu.nl/economie/6347456/steeds-meer-jongeren-in-de-bijstand-ook-stijging-onder-mannen.html>

Nu.nl. (2024). Aantal jongeren in de bijstand loopt al anderhalf jaar op. <https://www.nu.nl/economie/6326302/aantal-jongeren-in-de-bijstand-loopt-al-anderhalf-jaar-op.html>

Nu.nl. (2025). Jongeren zijn snelst groeiende groep in de bijstand: 'Contract sneller opgezegd'. <https://www.nu.nl/economie/6357231/jongeren-zijn-snelst-groeiende-groep-in-de-bijstand-contract-sneller-opgezegd.html>

Commissie Sociaal Minimum (2023). Een zeker bestaan. <https://open.overheid.nl/documenten/a434ffdd-2aca-4a04-846e-127f3b62d525/file>

VNG. (2023). Watertrappen in de bijstand. <https://vng.nl/nieuws/utrecht-blijft-afwijken-van-participatiewet>

TNO. (2022). Burn-outklachten onder jongeren een groeiend probleem. <https://www.tno.nl/nl/newsroom/2023/09/burn-outklachten-jongeren-onderzoek-2022/#:~:text=In%202022%20gaf%201%20op,die%20veel%20klachten%20hebben%2C%20toeneemt>

CBS. (2024). Studieschulden 2011-2024. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2024/41/studieschulden-2011-2024>

De Telegraaf. (2025). DUO overspoeld met aanvragen: ex-studenten proberen van studieschuld af te komen door ADD en ander medisch malheur. <https://www.telegraaf.nl/financieel/geld/duo-overspoeld-met-aanvragen-ex-studenten-proberen-van-studieschuld-af-te-komen-door-add-en-ander-medisch-malheur/68023160.html>

WNL. (2025). Kwart van de starters verzwijgt studietoelagen bij hypotheekaanvraag: 'Of dit nou strafbaar is? Ja, nou en of'. <https://wnl.tv/2025/03/26/starters-verzwijgen-studietoelagen-bij-hypotheekaanvraag-de-consequenties-zijn-ernstig>

AD. (2025). Grote zorgen om 'later betalen', zelfs in fysieke winkels: 'Grenzen overschreden'. <https://www.ad.nl/geld/grote-zorgen-om-later-betalen-zelfs-in-fysieke-winkels-grenzen-overschreden-a69eb6fa/>

Flanderijn. (2024). Nederlandse jongeren in rode cijfers: de schuldenproblematiek van de jonge generatie. https://www.flanderijn.nl/downloads/Onderzoek_Flanderijn_Panelwizard_Jongeren_schuldenproblematiek_4_2024.pdf

Het Parool. (2022). Bijna helft van stagiairs krijgt geen vergoeding: 'Echt schandalig'. <https://www.parool.nl/nederland/bijna-helft-van-stagiairs-krijgt-geen-vergoeding-echt-schandalig-b-5c7e13e/>

Ministerie OCW. (2023). Stagepact MBO 2023-2027. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/02/14/stagepact-mbo>

Nibud. (2025). Financieel overzicht lastig voor scholieren door vele betaalmethodes. <https://nos.nl/artikel/2558314-nibud-jongeren-verliezen-door-nieuwe-betaalmethoden-financieel-overzicht>

Klimaat en milieu

EenVandaag. (2022). Wooncrisis en prijsstijgingen vallen jongeren zwaar, mentale gezondheid nauwelijks verbeterd sinds corona. <https://eenvandaag.avrotros.nl/ opiniepanel/uitslagen/ wooncrisis-en-prijsstijgingen-vallen-jongeren-zwaar-mentale-gezondheid-nauwelijks-verbeterd-sinds-corona-140989>

RIVM. (2025). Mentale gezondheid. <https://www.rivm.nl/gezondheidsonderzoek-covid-19/kwartalonderzoek-jongeren/mentale-gezondheid>

NJi. (2024). Feiten en cijfers over klimaatverandering. <https://www.nji.nl/klimaatverandering/feiten-en-cijfers>

Ipsos I&O. (2025). Klimaatverlamming: de barrières tussen denken en doen. <https://www.ipsos-publiek.nl/actueel/klimaatverlamming-de-barrieres-tussen-duurzaam-denken-en-duurzaam-doen/>

NOS Nieuws. (2025). Kabinet kiest voor industrie en elektrisch rijden, onduidelijk of klimaatplan genoeg is. <https://nos.nl/collectie/13871/artikel/2564957-kabinet-kiest-voor-industrie-en-elektrisch-rijden-onduidelijk-of-klimaatplan-genoeeg-is>

Kunst en cultuur

LKCA. (2019). Buitengewoon: over de betekenis van kunst en cultuur voor veerkracht van jongeren. <https://www.lkca.nl/publicatie/buitengewoon/>

Trimbos instituut. (2024). Invloed van cultuurparticipatie op mentale gezondheid. <https://www.trimbos.nl/kennis/mentale-gezondheid-preventie/expertisecentrum-mentale-gezondheid/cultuurparticipatie-en-mentale-gezondheid/invloed-van-cultuurparticipatie/#2>

LKCA. (2023). Monitor amateurkunst - Kunstzinnig, creatief en muzikaal in de vrije tijd. https://www.lkca.nl/wp-content/uploads/MAK-2023_DEF-en-DT-2.pdf

Raad voor Cultuur. (2022). Jongeren en het zorgen voor hun morgen. <https://www.raadvoorcultuur.nl/documenten/brochures/2022/05/23/jongeren-en-het-zorgen-voor-hun-morgen>

NOS Nieuws. (2023). Recordaantal mensen met Museumkaart, steeds meer jongeren in musea. <https://nos.nl/artikel/2469439-recordaantal-mensen-met-museumkaart-steeds-meer-jongeren-in-musea>

Vervoer

State of Youth NL. (2024). Panel: Mobiliteit & OV. https://files.kidsrights.org/wp-content/uploads/sites/6/2024/09/30104455/State-of-Youth-NL_2024_rapport-ledereen-ingechecktd.pdf

NS. (2025). NS vervangt Jongerendagkaart door 40% korting voor jongeren in het dal. <https://nieuws.ns.nl/ns-vervangt-jongerendagkaart-met-40-korting-voor-jongeren-in-het-dal>

40-korting-voor-jongeren-in-het-dal

PBL. (2024). Teruggang ov leidde tot minder bereikbaarheid voorzieningen en banen. <https://www.pbl.nl/actueel/nieuws/pbl-teruggang-ov-leidde-tot-minder-bereikbaarheid-voorzieningen-en-banen>

Politiek en veiligheid

SCP. (2024). Meerderheid Nederlanders vindt dat politiek niet opkomt voor mensen zoals zij. <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2024/09/03/meerderheid-nederlanders-vindt-dat-politiek-niet-opkomt-voor-mensen-zoals-zij>

NJi. (2022). Gedaald welbevinden, geknakt vertrouwen. De impact van de coronacrisis op studenten. <https://www.nji.nl/system/files/2022-05/NJi-Gedaald-welbevinden-Geknakt-vertrouwen.pdf>

NOS. (2023). Minder jongeren naar de stembus: dit is hoe zij stemden. <https://nos.nl/op3/artikel/2498984-minder-jongeren-naar-de-stembus-dit-is-hoe-zij-stemden>

CBS. (2025). Jongeren. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboord-bevolking/leeftijd/jongeren#:~:text=Op%201%20januari%202025%20telt,27%20procent%20van%20de%20bevolking.&text=Er%20zijn%20684%20759%20kinderen,de%2018%20en%2025%20jaar>

CBS. (2023). Ruim de helft van de mensen die mogen stemmen is 50 jaar of ouder. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2023/46/ruim-de-helft-van-de-mensen-die-mogen-stemmen-is-50-jaar-of-ouder>

UVA. (2025). Nederlandse jongeren steunen democratie, maar er is een grote opleidingskloof. <https://www.uva.nl/content/nieuws/nieuwsberichten/2025/03/nederlandse-jongeren-steunen-democratie-maar-er-is-een-grote-opleidingskloof.html?cb&cb>

CBS. (2024). Jongvolwassenen doen vaker mee aan politieke acties dan voorheen. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2024/45/jongvolwassenen-doen-vaker-mee-aan-politieke-acties-dan-voorheen>

ker-mee-aan-politieke-acties-dan-voorheen

AD. (2025). Moslimjongeren overwegen te emigreren: 'Houden meer van Nederland dan ze terugkrijgen'. <https://www.ad.nl/rotterdam/moslimjongeren-overwegen-te-emigreren-houden-meer-van-nederland-dan-ze-terugkrijgen-a29a3ff0/>

3Vraagt. (2025). Driekwart van de jongeren wil niet vechten als er oorlog uitbreekt in Nederland. <https://npo.nl/npo3/3vraagt/driekwart-van-de-jongeren-wil-niet-vechten-als-er-oorlog-uitbreekt-in-nederland>

Ipsos. (2025). Veranderende wereldorde baart Nederlander zorgen. <https://www.ipsos-publiek.nl/actueel/veranderende-wereldorde-baart-nederlander-zorgen/>

Politieke aanleiding

SER Jongerenplatform (2021). Veelbelovend: kansen en belemmeringen voor jongeren in 2021. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2022/kansen-belemmeringen-jongeren.pdf>

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2023). Motie van het lid Palland over het ontwikkelen van een integrale jeugdstrategie. <https://app.1848.nl/document/tkapi/256164>

Staatssecretaris VWS (2023). Kamerbrief over ontwikkeling Nationale Jeugdstrategie. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/05/17/kamerbrief-over-procesvoorstel-nationale-jeugdstrategie>

Staatssecretaris VWS e.a. (2024). Kamerbrief uitwerking Jeugdstrategie en uitvoering motie Palland. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024D19874&did=2024D19874

Verenigde Naties (1989). Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), artikel 12. <https://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten/>

Defence for Children & UNICEF Nederland (2022). Kinderrechten in Beweging - Monitor 2022. <https://www.kinderrechteninbeweging.nl/>

Verenigde Naties (2015). Resolutie 2250 over Youth, Peace and Security. <https://youth-empower.org/en/resolution-2250-on-youth-peace-and-security/>

VN-Kinderrechtencomité (2022). Concluding Observations on the fifth periodic report of the Netherlands. <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/crccnldco5-6-concluding-observations-combined-fifth-and-sixth>

Europese Commissie (2018). EU Youth Strategy 2019-2027. https://youth.europa.eu/strategy_en

Raad van Europa (2022). Youth Sector Strategy 2030. <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>

Europese Commissie (2021). EU Strategy on the Rights of the Child & European Child Guarantee. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en

**DE NATIONALE
JEUGDSTRATEGIE
NU IS HET
AAN ONS!**

NJS

ON TOUR 2025

**ROTTERDAM. GRONINGEN
AMSTERDAM. MAASTRICHT.
LEEUWARDEN. LELYSTAD.
ARNHEM. MIDDELBURG.
EINDHOVEN. ENSCHEDE.
EMMEN. UTRECHT.**

njr

nationale
jeugdraad

Formatiegesprek:**Vertegenwoordigers van de NJR en SER Jongerenplatform**

Een van de randvoorwaarden die in de Nationale Jeugdstrategie wordt gesteld voor goed jongerenbeleid, betreft diversiteit, inclusie en gelijkheid. Voor onze doelgroep – jongeren met een chronische aandoening en/of beperking – is deze randvoorwaarde van essentieel belang. Juist deze jongeren zijn vaak het meest afhankelijk van het Nederlandse beleidssysteem, terwijl zij tegelijkertijd vaak het minst worden betrokken bij de totstandkoming ervan en zelfs lijken te worden vergeten.

Deze randvoorwaarde hangt nauw samen met de eerste randvoorwaarde: jongerenparticipatie. Om echte diversiteit, inclusie en gelijkheid te realiseren, zijn verschillende vormen van jongerenparticipatie noodzakelijk. Het uitgangspunt moet zijn wat een jongere nodig heeft om mee te kunnen doen, en niet dat de jongere zich moet voegen naar vooraf vastgestelde participatievormen. Te vaak geldt nu nog: wie niet past, kan niet meedoen. En dat terwijl juist deze jongeren al te vaak worden buitengesloten, door ontoegankelijkheid, discriminatie, onbegrip of onwetendheid. Waardoor hun kansen en dromen voor de toekomst verloren dreigen te gaan – en daarmee ook hun bijdrage aan de maatschappij.

Binnen de Nationale Jeugdstrategie was hier gelukkig veel aandacht voor. Zo werden wij als JongPIT – en daarmee als jongeren met een beperking – voorafgaand aan de sessies betrokken. We kregen de ruimte om aan te geven welke thema's voor ons een extra lading hebben en wat wij nodig hebben om volwaardig deel te kunnen zijn van het geheel.

Ook binnen het proces van de Nationale Strategie, gecoördineerd door het ministerie van VWS, werd aandacht besteed aan inclusie. Jongeren met een beperking zaten aan tafel tijdens het ontwikkel- en schrijfproces. Toch stelde de uiteindelijke werkagenda teleur. Dit lijkt te zijn ontstaan doordat de verdere uitwerking door de ministeries plaatsvond zonder betrokkenheid van de doelgroep zelf, en er geen of weinig ruimte meer was voor aanpassingen.

Bij de Nationale Jeugdstrategie was dit anders. Hier werden aanvullende debriefingssessies georganiseerd waarin beleidsmedewerkers en jongeren samen het gesprek aangingen over de voorgestelde acties. Opnieuw werd er bewust gekeken naar de samenstelling van de groep: divers in leeftijd, ervaringen en achtergronden, met expliciete aandacht voor inclusie van jongeren met een beperking.

Onze oproep aan jullie is daarom helder; Blijf alle jongeren structureel aan tafel vragen, met expliciete aandacht voor jongeren met een chronische aandoening en/of beperking.

Zie ons. Hoor ons. En luister niet alleen – handel ernaar. Ook als het gaat om een relatief kleine groep binnen de totale jongerenpopulatie. Juist deze jongeren hebben het meest te winnen – of te verliezen – bij beleid dat wel of niet passend is. Inclusief beleid maak je niet voor deze jongeren, maar met hen. Dat is geen gunst, dat is dat is een verantwoordelijkheid. En mede dankzij die input hoeft een beleidsmaker het wiel niet opnieuw uit te vinden.

Lisa Verberg, Belangenbehartiger JongPIT

www.jongpit.nl

Lobby Doelen JongPIT 2025

Hier is een herzien overzicht van de lobbydoelen van JongPIT voor 2025, inclusief context, concrete acties en de rol van ervaringsdeskundigheid, op basis van de input uit de sessie in augustus en januari. Dit overzicht is ingedeeld naar urgentie (en haalbaarheid) en onderwerp.

1. Landelijke norm voor voorzieningen/regelingen in hoger onderwijs (HBO/WO)

Doel: Vaststellen van een (uniforme) landelijke norm voor voorzieningen en inclusief toelatingsbeleid in hoger onderwijs.

- **Context:** Jongeren ervaren grote verschillen tussen onderwijsinstellingen in beschikbare voorzieningen en toegangsregels. Er is een dringende behoefte aan standaardisatie, ondersteund door hybride onderwijsopties en toegankelijke informatie.
- **Concrete acties:**
  - Partners betrekken, zoals LSVb, ISO, JobMBO, Ieder(in), Vereniging Hogescholen, en OCW.
  - Onderzoek uitvoeren en ervaringsverhalen verzamelen om verschillen inzichtelijk te maken.
  - Een norm schrijven (one-pager) in samenwerking met beleidsmakers en partners.
  - Delen met Kamerleden/beleidsmakers.
- **Ervaringsdeskundigheid:** JongPIT'ers delen persoonlijke ervaringen over verschillen in voorzieningen en hoe dit hun studietraject beïnvloedt.

2. Informatiepunten voor studenten en onderwijsinstellingen

Doel: Realiseren van toegankelijke informatiepunten voor studenten en onderwijsinstellingen.

- **Context:** Studenten en onderwijsinstellingen hebben vaak een gebrek aan kennis over voorzieningen en regelingen. Dit belemmert gelijke kansen.
- **Concrete acties:**
  - Ontwikkelen van een digitaal platform/vraagbaak met toegankelijke informatie.
  - Samenwerken met onderwijsraden en belangenorganisaties.
- **Ervaringsdeskundigheid:** Jongeren helpen bij het opstellen van veelgestelde vragen en geven feedback op de bruikbaarheid van de informatie.

3. Hybride en inclusief onderwijs

Doel: Beleidsregel 'inclusieve leeromgeving' uitbreiden met hybride onderwijsopties.

- **Context:** Hybride onderwijs biedt flexibiliteit voor jongeren met beperkingen of chronische aandoeningen en kan als model dienen voor inclusieve leeromgevingen.
- **Concrete acties:**
  - Lobbyen voor opname van hybride onderwijs in de beleidsregel inclusieve leeromgeving.
  - Goede praktijkvoorbeelden verzamelen en delen.
  - Samenwerken met onderwijsinstellingen en beleidsmakers om pilots op te zetten.
- **Ervaringsdeskundigheid:** Jongeren geven input over hoe hybride onderwijs hun leerervaring heeft verbeterd.

4. Doelgroepregister en hervorming Participatiewet

Doel: Breng het doelgroepregister en de Participatiewet eerder en beter onder de aandacht.

- **Context:** Veel jongeren zijn zich niet bewust van hun rechten binnen de Participatiewet of het doelgroepregister, terwijl dit essentiële instrumenten zijn voor werktoeleiding.
- **Concrete acties:**
  - Campagne ontwikkelen om het doelgroepregister beter bekend te maken bij jongeren en werkgevers.
  - Lobbyen voor hervorming van de Participatiewet met JongPIT als gesprekspartner.
  - Ervaringen delen over de Wajong en hoe deze gekoppeld is aan het doelgroepregister.

Ervaringsdeskundigheid: Jongeren worden betrokken bij beleids besprekingen en delen praktijkervaringen in lobbygesprekken.

5. JongPIT-keurmerk

Doel: Ontwikkelen van een keurmerk voor toegankelijkheid.

- **Context:** Een keurmerk kan bijdragen aan het inzichtelijk maken van toegankelijkheid bij pretparken, onderwijsinstellingen en andere publieke faciliteiten.
- **Concrete acties:**
  - Ontwikkelen van criteria voor het keurmerk samen met partners en JongPIT'ers.
  - Testfase uitvoeren, bijvoorbeeld bij pretparken of onderwijsinstellingen.
  - Publiciteit rondom het keurmerk genereren en relevante stakeholders betrekken.

Ervaringsdeskundigheid: Jongeren beoordelen toegankelijkheid en geven input bij de ontwikkeling van het keurmerk.

Leven met

6. Verbetering van openbaar vervoer en voorzieningen

Doel: Onderhoud en toegankelijkheid van bestaande OV-voorzieningen verbeteren.

- **Context:** Jongeren ervaren dagelijkse uitdagingen in het gebruik van openbaar vervoer, zoals defecte liften, verzakte perrons en afhankelijkheid van anderen.
- **Concrete acties:**
  - Agenderen van onderhoud van liften, perrons en treindeuren als beleidsprioriteit.
  - Samenwerken met NS en ProRail om een plan van aanpak te ontwikkelen.
  - Lobbyen voor betere ondersteuning bij afgewezen aanvragen voor voorzieningen.

Ervaringsdeskundigheid: Jongeren delen praktijkervaringen over obstakels in openbaar vervoer en het aanvragen van voorzieningen.

Relevante wetgeving waar JongPIT komend jaar in mee wil denken.

7. Feedback op Wet 'van school naar duurzaam werk'

Doel: Input leveren op de nieuwe wet en meedenken over de uitvoerbaarheid.

- **Context:** De wet biedt kansen om jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt beter te ondersteunen, maar mist nog uitvoerbaarheid.
- **Concrete acties:**
  - Feedback verzamelen bij JongPIT'ers en samenstellen tot een position paper.
  - Actieve betrokkenheid zoeken in besprekingen met OCW en SZW.
- **Ervaringsdeskundigheid:** Jongeren delen hun ervaringen over de overgang van onderwijs naar werk.

Zorg

8. Transitie van 18- zorg naar 18+ zorg

Doel: De transitie verbeteren van 18- naar 18+ zorg.

- **Context:** Veel jongeren ervaren nog veel hinder bij deze transitie, bijvoorbeeld bij het wisselen van arts. Er is een gat in beleid bij deze transitie, dit wordt ook benoemd in het rapport "Groeipijn".
- **Concrete acties:**
  - Bekendheid creëren dmv informeren van beleidsmakers.
  - Onderzoeken of dit probleem bij meerdere patiënten/cliëntenorganisaties speelt en zo nodig hierop meeliften.
- **Ervaringsdeskundigheid:** Jongeren delen hun ervaringen over de overgang van 18- naar 18+ zorg voor een completer beeld van de situatie.

9. Psychosociale zorg voor jongeren

Doel: Betere beschikbaarheid voor hulp bij de mentale gezondheid.

- **Context:** Door een groot tekort bij de GGZ is er niet de juiste hulp beschikbaar voor de toenemende mentale problemen bij jongeren.
- **Concrete acties:**
  - Geen concrete acties: Er is al veel aandacht voor. Er is een groot tekort in de zorg.
- **Ervaringsdeskundigheid:** JongPIT'ers kunnen hun ervaringsverhalen delen over de ontbrekende GGZ zorg.

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 95218
2509 AE Den Haag
Nederland
KvK: 40407706

Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

datum
19 januari 2026

Ons kenmerk
124.299/MV

contactpersoon

betreft
Aanbieding Watermanifest 2026 –
Samen sterk voor water

uw kenmerk
---

e-mail

Geachte mevrouw Letschert,

Graag bieden wij u, namens de Unie van Waterschappen en Vewin, het **Watermanifest 2026 – Samen sterk voor water** aan. Met dit manifest doen de waterschappen en drinkwaterbedrijven gezamenlijk een dringend en constructief beroep op het nieuwe kabinet om water een stevige en samenhangende plek te geven in het regeerprogramma.

Water is de sleutel tot volksgezondheid, veiligheid, natuurherstel en economische ontwikkeling. Tegelijkertijd staat Nederland voor steeds grotere wateropgaven. Extremer weer, toenemende droogte én wateroverlast, verslechterende waterkwaliteit en een groeiende vraag naar drinkwater zetten het systeem onder druk. Waterschappen en drinkwaterbedrijven lopen daarbij tegen hun grenzen aan. Zonder tijdige keuzes en regie dreigt maatschappelijke schade: van onvoldoende drinkwater voor woningen en bedrijven tot het niet halen van Europese waterdoelen.

Met het Watermanifest maken wij duidelijk waar volgens ons de prioriteiten moeten liggen. Het Watermanifest benoemt vijf concrete punten voor het nieuwe kabinet:

1. Bescherm de drinkwaterbronnen en zorg voor voldoende gebieden om water vast te houden.
2. Zet in op strenge bronaanpak tegen watervervuiling.
3. Pak een voortrekkersrol in het verbeteren van de waterkwaliteit.
4. Pak de regie bij de nationale aanpak waterbesparing.
5. Bied financiële ruimte om wettelijke taken van drinkwaterbedrijven en waterschappen uit te voeren.

Wij investeren zelf al volop in water beter vasthouden, zuivering, dijkversterkingen en het veiligstellen van de drinkwatervoorziening. Maar we doen ook een duidelijke oproep aan het aankomende kabinet: stel wettelijke kaders scherp, reserveer ruimte voor water en drinkwaterbronnen, en voer een bronaanpak in waarbij geldt: "wat er niet in komt, hoeft er ook niet uit".

De opgaven zijn dus groot en kunnen wij niet alleen aan. Samenwerking met het Rijk is onmisbaar. Het Watermanifest is daarom nadrukkelijk een uitnodiging: om samen met het nieuwe kabinet te bouwen aan een gezond, veilig en toekomstbestendig Nederland.

Graag lichten wij het manifest in een persoonlijk gesprek nader toe. Een afschrift van deze brief hebben wij gezonden aan de fractievoorzitters van D66, VVD en CDA.

Met vriendelijke groet,

Jeroen Haan
Voorzitter Unie van Waterschappen

Pieter Litjens
Voorzitter Vewin

Watermanifest 2026

**Samen sterk
voor water**

 UNIE VAN
WATERSCHAPPEN

 vewin vereniging van
waterbedrijven
in Nederland

Waarom dit manifest?

Waterschappen en drinkwaterbedrijven spelen een cruciale rol in ons waterrijke land. Dagelijks werken waterschappen aan sterke dijken en schoon en voldoende water. En drinkwaterbedrijven voorzien continu ruim 8 miljoen huishoudens en bedrijven van schoon water uit de kraan. Maar de uitdagingen worden steeds groter. Waterschappen en drinkwaterbedrijven lopen tegen grenzen aan. In dit manifest daarom een oproep aan de politiek om ons samen sterk te maken voor water.

Voorwoord

Water is de sleutel voor een gezond leefmilieu, natuurherstel en toekomstbestendige economie. Waterschappen en drinkwaterbedrijven staan klaar om samen met het nieuwe kabinet de 'waterknop' volop te benutten. Met gerichte maatregelen – zoals flexibel peilbeheer, het herstellen van beken en het plaatsen van extra stuwen – houden we water langer vast, beperken we droogteschade en versnellen we natuurherstel.

De uitdagingen rond waterkwaliteit en –beschikbaarheid zijn groot en raken direct aan bestaanszekerheid. Zonder schoon en voldoende water is er geen goede volksgezondheid, geen veiligheid, geen landbouw, geen natuur en geen welvaart. Deze verantwoordelijkheid dragen we niet alleen. We hebben samenwerking met het nieuwe kabinet en andere overheden hard nodig om drinkwaterbronnen te beschermen en water duurzaam vast te houden.

We hebben samenwerking met het nieuwe kabinet, andere overheden en binnen EU-verband hard nodig om drinkwaterbronnen te beschermen, de waterkwaliteit te verbeteren, weerbaar te worden tegen extremer weer en water duurzaam vast te houden. Door de inzet van waterschappen en drinkwaterbedrijven te versterken, kan het kabinet rekenen op een stevige bijdrage aan een gezond, veilig en toekomstbestendig Nederland. Alleen samen kunnen we dit waarmaken.

~ Samen sterk voor water.

Jeroen Haan
voorzitter Unie van Waterschappen

Pieter Litjens
voorzitter Vewin

Waar staan wij voor?

1. Wie zijn wij?

Dag in en dag uit werken de waterschappen aan sterke dijken, schoon en voldoende water. Dat dit essentieel is voor de veiligheid in Nederland, liet het hoogwater rond de afgelopen jaarwisseling zien. Om ook in de toekomst droge voeten te houden beheren de waterschappen 18.000 kilometer aan dijken en daarvan wordt momenteel 1.400 kilometer aan dijk versterkt in de grootste dijkversterkingsoperatie sinds de Deltawerken. Ook zuiveren zij jaarlijks 2 miljard kubieke meter aan rioolwater. Dat staat gelijk aan 800.000 Olympische zwembaden. Hiermee zijn de waterschappen een drijvende kracht achter een veilig en schoon Nederland. Eigen belastingen zorgen in 2025 voor bijna 4,3 miljard euro om hun taken goed te kunnen uitvoeren.

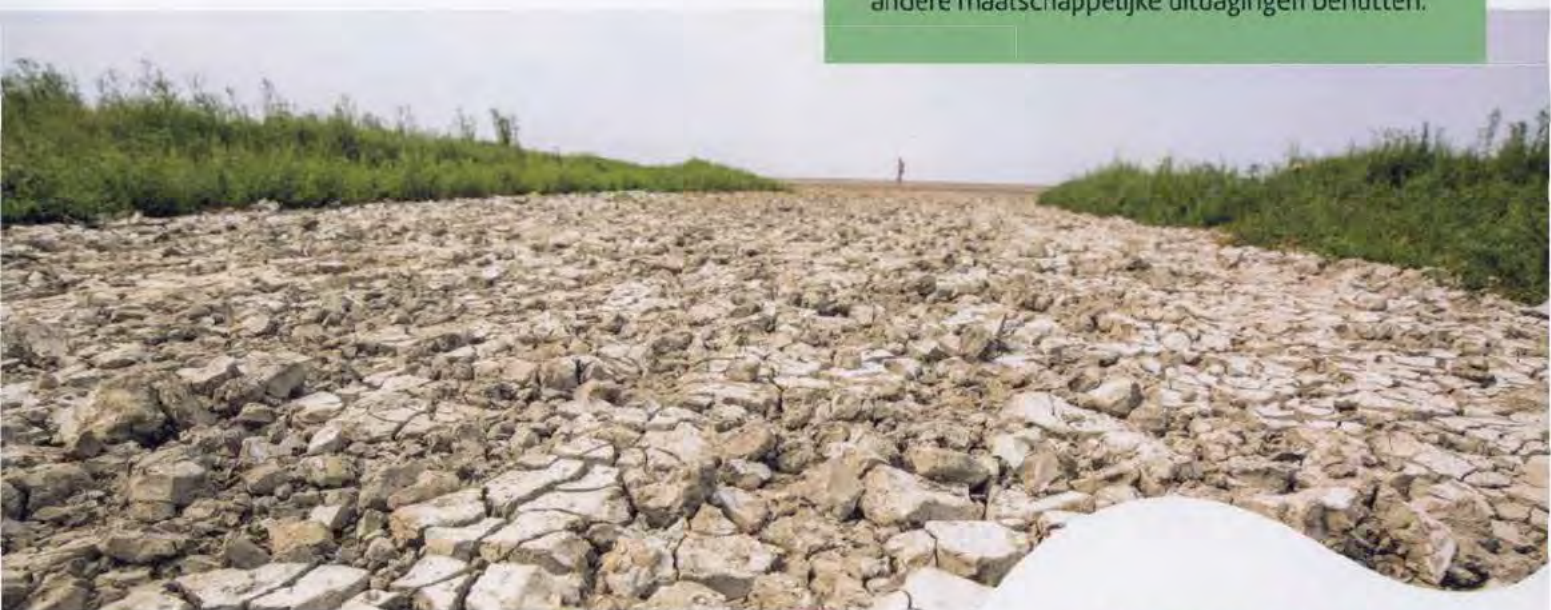
De tien Nederlandse drinkwaterbedrijven voorzien ruim 8 miljoen huishoudens en bedrijven continu (24x7) van gezond, lekker en betaalbaar kraanwater. Jaarlijks stroomt ongeveer 1,2 miljard kubieke meter drinkwater door ruim 120.000 kilometer waterleiding. Iedereen vindt dat vanzelfsprekend, maar om dat zo te houden werken de drinkwaterbedrijven hard om de groeiende bevolking en economie te kunnen voorzien van drinkwater. Alle tien

drinkwaterbedrijven moeten voor 2030 hun productiecapaciteit uitbreiden. Het is helemaal niet zeker dat dit lukt; zonder snelle actie ontstaan in steeds meer regio's knelpunten. Dan zal de maatschappelijke schade groot zijn: nieuwe woningen krijgen geen drinkwater. Aan bedrijven wordt nu soms al 'nee' verkocht.

2. Wat willen wij?

De waterschappen en drinkwaterbedrijven willen:

- Schoon (drink)water nu en in de toekomst.
- Water en bodem sturend bij ruimtelijke keuzes.
- Herstel van de waterbalans met een robuust watersysteem dat zowel periodes van te veel als te weinig water kan opvangen.
- Voldoende drinkwaterbronnen en gegarandeerde leveringszekerheid.
- De hand reiken om door middel van watermaatregelen ook snel natuurherstel te realiseren en de verbindende rol van water bij andere maatschappelijke uitdagingen benutten.

Wat is er aan de hand in Nederland waterland?

1. Het wordt droger én natter in Nederland

Door toenemende grillige weersextremen en hogere temperaturen neemt de watervraag in Nederland toe, terwijl als gevolg van de droogte de beschikbaarheid van water in het voorjaar en de zomer juist afneemt. Hierdoor raken vraag en aanbod uit balans en komt het watersysteem onder druk te staan. We zien echter ook dat op jaarbasis de neerslaghoeveelheid toeneemt. Er is op zich dus genoeg water, alleen niet altijd op het juiste moment en op de juiste plaats. De balans is zoek. Dit betekent dat waterschappen niet alleen prioriteit moeten geven aan het aan- en afvoeren van water, maar ook aan het vasthouden en bufferen van water. En daarnaast ook de nodige maatregelen treffen om overal droge voeten te houden.

Voor de drinkwaterbedrijven is dit ook erg belangrijk, omdat dit het uitbreiden van de drinkwaterproductie

makkelijker maakt. Dat is nodig om aan de groeiende vraag te kunnen voldoen en ook om in droge, hete zomers voldoende reserves te hebben om pieken in het gebruik op te vangen.

2. Schoon water staat in Nederland onder grote druk

De drinkwaterbronnen – grond- en oppervlaktewater – worden bedreigd door vervuiling vanuit industrie, landbouw en huishoudens. Meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw zorgen er verder voor dat de ecologische kwaliteit van het water verslechtert en dat is slecht nieuws voor de natuur. Een andere vervuilingsbron zijn medicijnresten die door een vergrijzende bevolking ook steeds vaker in het water terecht komen.

Wat doen de waterschappen en drinkwaterbedrijven om de problemen op te lossen?

1. Water beter vasthouden

De waterschappen en de drinkwaterbedrijven zijn lange termijndenkers. We kijken hoe we op de lange termijn in Nederland gezond en schoon (drink)water kunnen blijven garanderen en hoe we droge voeten kunnen houden. Daarom zijn de waterschappen al vele jaren bezig met de omslag naar meer water vasthouden en het herstellen van de waterbalans. Door de slootpeilen hoger te laten staan, door rechte beken weer te laten kronkelen en door de sponswerking van de bodem te benutten, kunnen we water steeds beter vasthouden. Bij drinkwaterbedrijven staat duurzame inpassing van

hun winningen hoog op de agenda. Zij investeren bijvoorbeeld in buffers en grondwateraanvulling.

Het is echter dweilen met de kraan open, wanneer er tegelijkertijd niets aan het beperken van de water-vraag gebeurt. De waterschappen kunnen het beschikbare water proberen steeds beter vast te houden, maar ze kunnen er in tijden van extreme droogte geen extra water bij maken. Daarom moeten we ook kijken naar manieren waarop zuiniger omgegaan kan worden met water. Bijvoorbeeld door het aantal onttrekkingen uit met name grondwater terug te dringen door meldings- en vergunningsplichten in te stellen.

2_ Veilig stellen drinkwatervoorziening

De drinkwaterbedrijven hebben een leveringsplicht voor drinkwater. Om aan die plicht te voldoen, plannen de drinkwaterbedrijven tientallen jaren vooruit. Alle tien de drinkwaterbedrijven moeten al voor 2030 hun productiecapaciteit uitbreiden om de levering van drinkwater ook in de toekomst te kunnen blijven garanderen. Hierbij lopen de drinkwaterbedrijven tegen steeds meer juridische en bestuurlijke belemmeringen aan bij de vergunningverlening. Daarom werken de drinkwaterbedrijven en de provincies samen aan de uitvoering van het Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023 – 2030. Dit moet leiden tot échte actie van betrokken overheden en oplossingen voor de (dreigende) knelpunten.

3_ Investeren in meer en betere zuivering

De waterschappen zuiveren het rioolwater steeds beter en investeren daar jaarlijks 1,1 miljard euro in. Zo worden op steeds meer rioolwaterzuiveringsinstallaties medicijnresten uit het water gezuiverd. Ook de drinkwaterbedrijven investeren aanzienlijk in extra zuivering. Omdat de druk op de kwaliteit van de drinkwaterbronnen toeneemt, maken de drinkwaterbedrijven veel extra kosten om te blijven voldoen aan hun wettelijke taak.

Waar hebben we het nieuwe kabinet bij nodig?

1. Wij hebben het nieuwe kabinet nodig om drinkwaterbronnen te beschermen en te zorgen voor voldoende gebieden waar water kan worden vastgehouden

De waterschappen en de drinkwaterbedrijven hebben weinig tot geen invloed op de ruimtelijke ordening van Nederland, terwijl ruimtelijke keuzes wel een grote impact hebben op de beschikbaarheid van water en dus op het uitvoeren van onze wettelijke taken. We willen dan ook dat het nieuwe kabinet zorgt dat er ruimte gereserveerd wordt om water beter vast te houden en er meer ruimte is voor nieuwe drinkwaterbronnen. Het principe 'Water en bodem sturend' moet bij ruimtelijke keuzes sturend worden en de watertoets van de waterschappen is daarbij leidend. Voor de drinkwatersector gaat erom dat alle overheden serieus invulling geven aan hun zorgplicht voor de drinkwatervoorziening. Wij willen dat het nieuwe kabinet andere overheden daarop actief aanspreekt – bijvoorbeeld bij de uitvoering van het Actieprogramma beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2023 – 2030 – en zo nodig voorziet in extra maatregelen of (nood)regelgeving.

2. Wij vragen het nieuwe kabinet om in te zetten op een strenge bronaanpak bij watervervuiling

De waterschappen en drinkwaterbedrijven investeren dus volop in het zuiveren van water, maar wanneer er steeds meer schadelijke stoffen in het water terecht blijven komen, zijn die investeringen nooit voldoende.

Een bronaanpak vanuit de gedachte 'wat er niet in komt, hoeft er ook niet uit' is daarom iets waar de waterschappen en de drinkwaterbedrijven al jaren voor pleiten. De waterschappen en de drinkwaterbedrijven willen een strenger stoffenbeleid verankerd zien in wetgeving met als uiterste middel wettelijke verboden op schadelijke stoffen. PFAS-lozingen moeten harder worden aangepakt en Nederland moet zich hard maken voor een PFAS-totaalverbod in Brussel. Zo beschermen we de volksgezondheid, de voedselzekerheid en de veiligheid.

3. Wij vragen het nieuwe kabinet een voortrekkersrol te pakken in het verbeteren van de waterkwaliteit

Om het water in Nederland echt schoner en gezonder te krijgen, moeten veel verschillende partijen hun verantwoordelijkheid pakken en een steentje bijdragen. Waterschappen kunnen keuren/verordeningen maken, en daarmee wel iets afdwingen, maar gemakkelijk is dat niet en vraagt lange procedures. Daarom vragen we een nieuw kabinet om ook met landelijk beleid en landelijke maatregelen aan te sturen op die verbeteringslag van de waterkwaliteit. Dit kan bijvoorbeeld door het stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving te versterken, normen en toelatingseisen van stoffen (zoals gewasbeschermingsmiddelen) beter op elkaar af te stemmen en door in te zetten op een meer duurzame land- en (glas)tuinbouw. We moeten alles op alles zetten om de doelen van de Kaderrichtlijn Water in 2027 te bereiken.

4. Wij vragen het nieuwe kabinet regie te nemen bij nationale aanpak waterbesparing

Het nieuwe kabinet kan ons helpen de watervraag binnen de perken te houden door de regie te nemen bij een nationale aanpak van waterbesparing, waarbij alle gebruikers worden betrokken. Naast bewuster gebruik van (drink)water kunnen mogelijk ook hergebruik van drinkwater en het benutten van regenwater bijdragen aan beheersing van de watervraag. Randvoorwaarde hierbij is uiteraard dat dit geen risico's mag opleveren voor de volksgezondheid.

**Samen sterk
voor water**

5. Wij vragen het nieuwe kabinet financiële ruimte om onze wettelijke taken uit te kunnen voeren

Om Nederland veilig en schoon te houden en te krijgen zullen de waterschappen en drinkwaterbedrijven de komende jaren veel extra moeten investeren en extra kosten moeten maken. Het versterken van dijken wordt voor de helft door het rijk en voor de helft door de gezamenlijke waterschappen betaald. De waterschappen vragen het nieuwe kabinet daarom snel financiële afspraken te maken over de dijkversterkingen na 2028 en het Deltafonds uit te breiden om de gevolgen van zeespiegelstijging op te kunnen vangen. De drinkwaterbedrijven hebben te maken met sterk stijgende investeringen voor bijvoorbeeld uitbreiding van de productiecapaciteit, uitbreiding en vervanging van het leidingnetwerk en extra zuivering. De drinkwaterregulering (WACC) houdt op dit moment onvoldoende rekening met de sterk stijgende investeringsbehoefte en de steeds strengere eisen van de banken. Voor de periode 2025 – 2027 is de WACC enigszins verruimd, maar het is zaak nu voortvarend oplossingen voor de lange termijn uit te werken, zodat structureel wordt voorzien in voldoende financieringsruimte voor de stijgende investeringen.

Colofon

Dit is een uitgave van de Unie van Waterschappen en Vewin.

Ontwerp en lay-out: Vormplan Design

Den Haag, januari 2026

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Unie van Waterschappen / Vewin
T.a.v. de heer J. Haan en de heer P. Litjens
P/a Postbus 93218
2509 AE DEN HAAG

Kenmerk: 202600373

Den Haag, 21 januari 2026

Geachte heren Haan en Litjens,

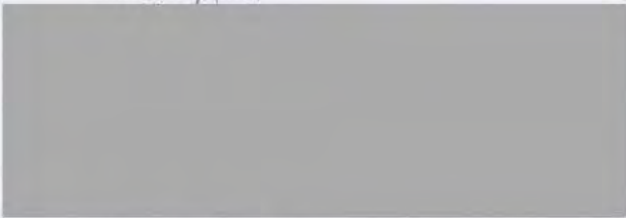
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

202600374

Aan Mevr. Rianne Letschert

Informateur

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 17 januari 2026

Uw kenmerk: 202600120

Geachte mevr. Letschert,

Dank dat u de moeite hebt willen nemen mij op mijn eerdere schrijven aan u te antwoorden; het duurde even eer tot me doordrong wat me overkomt. Uiteraard beseft ik ten volle dat u het zeer druk hebt; ik schreef u dan ook enkel omdat ik het zeer, zeer nodig vond.

Ik heb u dus uitgenodigd niet te verzuimen dat Nederland een constitutionele monarchie is.

U beroept zich ten antwoord op uw "geformuleerde opdracht".

Dat u zich wenst te houden aan uw juridisch kader is netjes en correct; vanzelfsprekend.

Alleen, wat heeft het voor zin met veel tijd en moeite een minderheidskabinet in elkaar te zetten? Men kan het net zo goed bij aantreden meteen demissionair verklaren.

Ook is het evident in strijd met het democratisch beginsel: de meerderheid regeert.

In mijn eerdere brief vertelde ik u over onze laatste Stadhouder, Prins Willem de Vijfde.

Ook hij hield zich angstvallig aan de juridische kaders van zijn tijd, en kreeg niets voor elkaar. Thans wordt hem dat consequent verweten. Het vriendelijkste dat van hem wordt gezegd is nog dat hij zijn "tijd niet begreep".

Het is op zich al een dwaas verwijt, want niemand kent de toekomst. Zelfs de Fransen die in 1789 enthousiast aan hun "Revolutie" begonnen stonden spoedig versteld toen ze merkten wat ze op gang hadden gebracht: een golf van gewelddadigheid zonder weerga, waar geen enkel juridisch kader nog iets te betekenen had.

Van Prins Willem de Vijfde kun je dan tenminste nog zeggen dat hij althans inzag hoezeer het allemaal verkeerd zou aflopen. Eindelijk, na twintig jaar van ongekende rampen, herrees ons land in vrijheid, in 1813, onder de zoon van deze laatste Stadhouder, als onze eerste Oranje-

Koning, constitutioneel monarch. Koning Willem I kreeg wel de benodigde bevoegdheid, hij greep die gretig, en heeft met verve den lande gediend.

Heel merkwaardig feit: de voormalige Patriotten, de "angry young men" van de 18e eeuw, waren wijzer geworden en bleken nu "de trouwste dienaren van het monarchaal bewind". (Huizinga, V.W. II 539) Eén van hen was generaal Van der Plaat, die zich zijn jonge jaren als Patriot met schaamte en afkeer herinnerde: "zulk een donquichottery zou hij nooit weer bij de hand nemen". (Hogendorp, Br.Ged. V 158) Nog wonderlijker feit: juist generaal Van der Plaat zou in 1813 tegen de Franse legers Breda te verdedigen krijgen; de "Oranje-stad"!

Zou u voor uw werk in 's-Gravenhage zijn, zou u een minuutje over hebben, wandel dan eens naar Plein 1813, waar een imposant gedenksteken aan dat jaar herinnert, en waar onder alle namen ook die van generaal Van der Plaat is vermeld.

En denk dan misschien aan de "angry young men (and women)" van de jaren zestig van de 20^e eeuw, die ware veldslagen met de politie uitvochten en die de politiek betraden met een klein partijtje, genoemd naar het jaar 1966: alles moest anders, juridische kaders of niet. Ook zij zijn zeker tot rust gekomen, maar het inzicht dat de oude Patriotten na een jaar of dertig hadden, hebben zij, lijkt me, zelfs na een jaar of zestig nog niet.

Zie het eens van deze kant.

Het democratisch beginsel dat de meerderheid regeert, althans een gezelschap bestuurders namens die meerderheid, is onbestrijdbaar en u ongetwijfeld dierbaar; maar waarom blijft u dan knutselen aan een minderheidskabinet?

Denk eens aan onze Koning. Constitutioneel belichaamt hij de eenheid van het Nederlandse volk. Een kabinet namens de Koning regeert bijgevolg namens heel Nederland: meerderheid der meerderheden.

Zo was ook traditioneel de monarchale gedachte; de gedachte die de oude musketier Athos als een "goddelijke" wilde betitelen. Maar een goddelijke gedachte, ik denk weer even aan het Kerstfeest van vorige maand, moet incarneren om tot werking op aarde te komen.

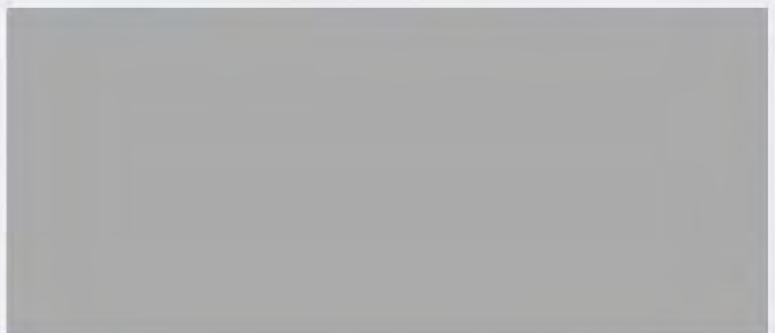
Zou dit alles u te abstract en te dubieus worden, prima. Zou ik zelf net zo kunnen vinden. En wees gerust: in uw zorg om monarchale poespas, zult u zelfs in onze Vorst een medestander vinden, volgens mij.

Laat dat gerust aan Hem over.

Hoogachtend,

[Redacted signature]

[Redacted address]

202600377

Aan: De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Voordvoering Kabinetsformatie (Rianne Letschert)
Postbus 20018
2500 EA Den Haag.

Made, 19-01-2026

Betreft: de vorming van een meerderheidskabinet met waardering voor brede politieke stabiliteit!

Geachte Informateur,

Een minderheidskabinet heeft in eerste aanleg een aardige klank, maar brengt mogelijk verscholen gevaren in beeld die binnensluipen zonder de deur in beweging te brengen. De drie fracties zijn erg ijverig aan het construeren. Het CDA staat weer op het podium met 18 zetels, D66 met 26 zetels en de VVD met 20 zetels. Jammer dat het CDA in de peiling de 24 zetels niet heeft binnengehaald. Maar de informateur wil vanzelfsprekend op korte termijn met een coalitieakkoord komen. Aansluitend hierop mag aangenomen worden dat zowel de kiezer als het beleid zich zullen scharen achter een realistisch kabinet; wat gezien mag worden als een haalbare prioriteit.

Het is nuttig, zakelijk en ook heel verstandig om de vorming van een minderheidskabinet in de lade te deponeren en alles uit de kast te halen tot de vorming van een meerderheid. Volgens de laatste info zouden de drie fracties, na het kersteces, gesprekken aangaan met diverse partijen middels een uitnodigend gebaar. Het politieke midden kan wel aanzet plaatsen en eventuele variant van opvattingen mogen niet leiden tot het uitsluiten van deze groeperingen. Het midden wat versterken zowel wat links als rechts doet géén afbreuk en is ook geen voedingsstof voor extreem rechts! De huidige informateur mw. Letschert met een deadline tot 30 januari (uitloop tot 27-02-'26?), zal zich zeker kunnen vinden in een kabinet met meer dan de helft zetels, dus een méerderheid. Met dhr. Joost Eerdmans JA21, en Chris Stoffer van SGP en Jan Struijs van 50Plus-Partij, genoemde fracties mogen gezien worden als *moedige wroeters* aan de flanken die tevens voor 'n nuttig evenwicht kunne zorgen!

De motivatie, overwegingen en inspanningen van de oppositie glijden de ether in en die signalen van meer of minder gedoogsteun, waarborgen maar een vaag accent bij een mistige horizon. De plechtige afspraken met evenredig veel knikbewegingen, met het hoofd, zijn niet voldoende voor stabiliteit! Bedenk de zuidelijke wind kan ook naar het noorden draaien en i.p.v. zon voor veel bewolking zorgen. (Per 14-11-2025 Tweede Kamer, innovatief planidee met gemeenschappelijk karakter en vier kern-prioriteiten!). Door de extra uitgaven van de lidstaten (voldoen NAVO-norm) zullen die ongetwijfeld zorgen voor begrotingstekorten met als gevolg dat de Staatsschulden in evenredigheid ook zullen toenemen. Dus niets verhullen maar de onderbouwing geeft aan zoals gemotiveerd, *er valt weer licht in de tunnel!*

Zo hoeft de AOW geen struikelblok te zijn, voor koopkracht en de zorg zijn er eveneens waarborgen te formuleren en hoeven perse geen averij op te lopen. Meer politieke partijen die een kans geboden worden in de regeringsdeelname, kunnen zelfstandig het begrotingstekort temperen met juiste keuzes. Het kan dus noodzakelijk geacht worden om de begrotingen nog eens onder de loep te leggen.

Aansluitend op de huidige overwegingen kan het nuttig zijn dat de burgers hun *considération*, gelet op tekort aan ambtenaren (afvloeiën) eveneens als sturende waardering mogen oogsten. Het effect van de dubbele vergrijzing tekent zich af in diverse sectoren. Zo ook bij projecten die sterk marktgericht zijn is het nuttig het bedrijfsleven in te schakelen als hulp aan de overheid. En wat betreft uw reputatie als informateur kiest u niet voor de route *impasse* (!) met binnen handbereik ook nog een Gordiaanse knoop als hulpmiddel. Een scheutje water bij de wijn om tot collectiviteit te komen is wel logisch, en zo nodig de kool én de geit sparen na het glad strijken van eventuele plooiën is wel toegestaan. Maar laat wel voor elkaar de zon in het water schijnen kost weinig moeite én tempert zeker de . . . bloeddruk!

Alle waardering en succes toegewenste.

auteur innovatieplan / beleidsstudie met visie.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

[Redacted]

Kenmerk: 202600378

Den Haag, 21 januari 2026

Geachte [Redacted]

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

[Redacted Signature]

Rianne Letschert
Informateur